

İSLAM
TARİHİ

Ashab-ı Suffe

Peygamber Okulunun Yıldızları

Dr. HİLAL KARA - ABDULLAH KARA

 NESİL

ashab-ı suffice DR. HİLAL KARA
ABDULLAH KARA
peygamber okulunun yıldızları

ashab-ı suffe
peygamber okulunun yıldızları

DR. HİLAL KARA
ABDULLAH KARA

Yayın Yönetmeni: Yrd. Doç. Dr. Veli Sırım

Editör: Ahmet Selim Tepegöz

İç Tasarım: Said Demirtaş

Kapak Tasarımı: Kenan Bıyıklı

ISBN: 978-975-269-350-0

Yayıncı Sertifika No: 12403

Matbaa Sertifika No: 16106

Baskı Tarihi: Mart 2013

Baskı: Nesil Matbaacılık

Beymer San. Sit., 2. Cad., No: 23

Yakuplu-Beylikdüzü / İstanbul

Tel: (0212) 876 38 68 pbx

Cilt: Acar Basım

Tel: (0212) 422 18 34

Sanayi Cad., Bilge Sk., No: 2 Yenibosna

34196 Bahçelievler / İstanbul

Tel: (0212) 551 32 25

Faks: (0212) 551 26 59

www.nesilyayinlari.com

nesil@nesilyayinlari.com

© Fikir ve Sanat Eserleri Yasası gereğince bu eserin yayın hakkı anlaşmalı olarak **Nesil Basım Yayın Gıda Tic. ve San. A.Ş.**'ye aittir. İzinsiz, kısmen ya da tamamen çoğaltılıp yayımlanamaz.

ashab-ı suffice DR. HİLAL KARA
ABDULLAH KARA
peygamber okulunun yıldızları

DR. HİLAL KARA

e-mail: hilalabdullah@hotmail.com

1988 yılında Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. U.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Hadis Bilim Dalında yüksek lisansını tamamladı. Almanya'da Psikoloji dalında yüksek lisans, Pedagoji dalında doktora yaptı. 1986-1989 yılları arasında Kur'an Kursu Öğreticisi, 1989-2000 yılları arasında İmam-Hatip Liselerinde Meslek Dersleri Öğretmeni olarak çalıştı. Çeşitli vakıf ve derneklerde Kişisel Gelişim ve Anne Eğitim Seminerleri verdi. Halen akademik çalışmalarına Almanya'da devam eden yazar, Almanca, İngilizce ve Arapça bilmektedir.

ABDULLAH KARA

e-mail: abd_kara7@hotmail.com

1988 yılında Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Cizreli Şeyh Muhammed Said'in Halifesi İbrahim Güneş'ten yedi yıl Arapça ve İslami ilimler tahsil etti. Bir süre İmam-Hatip Liselerinde Meslek Dersleri Öğretmenliği yapan yazarın birçok çeviri ve telif eserleri bulunmaktadır.

YAYINLANMIŞ ESERLERİ

- Kur'ân'ı Anlamak
- İstanbul Semalanını Aydınlatan Bir Yıldız Eyyüb Sultan (r.a.)
- İslam Kahramanları
- Mustazaflar I-II
- Gül'ün Goncası Hz. Fatıma
- Cennetle Müjdelenen Hanımlar
- Ashab-ı Suffe-Peygamber Okulununun Yıldızları
- İlklerin Annesi Hz. Hatice
- Şehit Sahabiler
- Üç Bilal (r.a.)
- Harun Sahabeler
- Çocuk Sahabiler
- Candan Öte Sevmek
- Annelerimiz-Ezvac-ı Tahirat
- Asr-ı Saadet'te Ramazan
- Sahabenin Ateşle İmtihanı
- Asr-ı Saadet'te Derin Fitne
- İki Sultan İki Kurban

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	8
I. BÖLÜM: ÂLİMLER	13
EBU HUREYRE	15
ABDULLAH b. ÖMER	61
ABDULLAH b. MES'UD	87
AMR b. ABESE	119
VÂSİLE b. ESKA	126
SALİM b. MÂKİL	141
EBU SA'LEBE	149
ABDULLAH b. HÂRİS	156
ABDULLAH b. ÜMMÜ MEKTUM	159
VÂBİSE b. MA'BED	165
II. BÖLÜM: RESULE ADANAN CANLAR	171
EBU MUVEYHİBE	173
ŞÜKRAN SALİH	176
SEFİNE	179
REBÎA b. KA'B	184
EBU REZİN	189
NADLE b. UBEYD	191

ŞEMUN b. YEZİD el-EZDÎ _____	202
UBEYD _____	208
EBU ASİB _____	210
ESMA b. HÂRİSE _____	213
BEŞİR b. HASÂSİYE _____	216
ABDULLAH ZÜ'L-BİCÂDEYN _____	220
III. BÖLÜM: CENNETLE MÜJDELENENLER _____	225
ABDULLAH b. ÜNEYS _____	227
HÂRİSE b. NUMAN _____	241
UKKÂŞE b. MİHSAN _____	247
IV. BÖLÜM: YÖNETİCİLER _____	253
EBU LÜBÂBE _____	255
UTBE b. GAZVAN _____	268
ABDURRAHMAN b. KURT _____	277
V. BÖLÜM: BEKKÂİN _____	279
AMR b. AVF _____	281
İRBAZ b. SÂRİYE _____	284
SÂLİM b. UMEYR _____	290
VI. BÖLÜM: KAHRAMANLAR _____	293
BERÂ b. MÂLİK _____	295
ABDURRAHMAN b. CEBR _____	302
EBU SELEME _____	309
HANZALA b. EBU ÂMİR _____	318
ABDULLAH b. AMR b. HARÂM _____	322
FURÂT b. HAYYÂN _____	332
KENNÂZ b. HUSAYN _____	338
HABÎB b. ZEYD _____	342
HUZEYFE b. ESÎD _____	346

HUREYM b. EVS	348
MİSTAḤ b. ÜSÂSE	352
ZEYD b. HATTÂB	356
Uveym b. SÂİDE	361
KA'B b. AMR	369
VII. BÖLÜM: DİĞERLERİ	375
CERHED b. HUVEYLİD	377
HUREYM b. FATİK	378
TIHFE b. KAYS	382
TALHA b. AMR	384
TAFAVİ ed-DEVSÎ	385
ABDULLAH b. HAVÂLE	386
HUBEYB b. İSÂF	389
UTBE b. NÜDÜR	393
UBÂDE b. KURT	396
AMR b. TAĞLİB en-NEMRÎ	398
KURRE b. İYÂS	400
MES'UD b. REBÎA	402
SÂBİT b. DAHHAK	404
MUAVİYE b. HAKEM es-SÜLEMÎ	407
KAYNAKLAR	409

İthaf

Bu eseri, ömrünü günümüz Suffe Ashabını yetiştirmeye adanmış, büyük üstad Bediüzzaman'a ve onun nadide talebelerine ithaf ediyoruz.

ÖNSÖZ

Allah Resulü'nün (a.s.m.) doğup büyüdüğü coğrafya, ilimden, bir şehirde ancak birkaç kişinin okuma yazma bildiği kadar inanılmaz derecede uzak olmasına rağmen, İslam'ın ilme bakışı cehaleti tamamen ortadan kaldırmış, hayatın her sahasında olduğu gibi ilimde de inanılmaz bir inkılâba imza atmıştır. Vahyin ilk emrinin “Oku!” olması ile başlayan bu eşsiz inkılâp, Allah Resulü'nün (a.s.m.) olağanüstü büyük bir önem vermesi ile zirveye ulaşmış, sahabe efendilerimizin verilen mesajı çok iyi anlaması ve en önemli hedeflerinden biri haline getirmeleri ile kıyamete kadar gelecek nesilleri sarsacak etkide ortaya çıkmıştır.

Dün okuma ve yazmayı aklından bile geçirmeyen bir toplum Müslüman olur olmaz ilmi, su ve ekmekten daha fazla önemser hale gelmiş. Yıllarca aç susuz kalmış, bağrına taş bağlamış, yine de büyük bir aşk ve şevkle ilme sarılmıştır.

Suffe'de kalan talebeler genelde fakir olsalar da bu onların tembelliğinden, aczinden yahut beceriksizliğinden değil, kendilerini ilim irfana adamalarından, tercihlerini bu yönde kullanmalarındandı. Nitekim aralarında daha önce makam-mevkii, mal-mülk sahibi olup bunları terk ederek ilme yönelen birçok kişi vardı. Daha sonra dünya ayaklarının altına serildiği halde onların dünyaya iltifat etmeyip zühdü tercih etmesi bunu açıkça göstermektedir.

Bunlardan kimi Ebu Hureyre gibi varını yoğunu memleketinde bırakarak, memleketini terk edip, aç ve susuz kalacağını bile bile, Mescid-i Nebevi'nin bir tarafının ilme ayrılması ile yatılı üniversite haline getirilen Suffe'ye yerleşti. Suffe Ashabı denilen talebeler arasına katılarak kendini ilme adadı.

Kimi, koyunlarını arkadaşlarına bırakarak Suffe Ashabının yanına koştu. Kimi, kabilesindeki saygın yerini terk edip Suffelilerin arasına katılarak ilimde yok oldu.

Suffe'de kalamayıp ailesinin geçimini sağlamak mecburiyetinde olanlardan bir kısmı nöbetleşerek Allah Resulü'nü (a.s.m.) dinleyip ilim öğrenmek için Mescid-i Nebevî'yi karargâh edindi. Diğerleri ise işinden, sosyal hayatından fedakârlık ederek zamanını ilme ayırdı.

Allah Resulü (a.s.m.) Mekke döneminin ilk yıllarında sahabelerine Dâr'ul-Erkam'da Kur'an ve İslam'ı öğreterek onları en güzel şekilde yetiştirdi. Medine'ye hicret ettikten sonra ise daha büyük ve kapsamlı bir zaman ve mekân ilim için tahsis etti. Suffe adı verilen bu yerde bazen bir anda yüze yakın öğrenci oluyordu. Bu öğrencilere kimi zaman Allah Resulü (a.s.m.), kimi zaman Muaz b. Cebel gibi âlim sahabeler ders veriyordu.

Allah Resulü (a.s.m.) yalnızca belli mekânlarda ilim öğretmiyor, her yer ve anı ilim vesilesi sayıyordu. Mescitte, evde, çarşıda, seferde her yerde ve her vesile ile sahabelerini yetiştirdi.

Yanında olanları, kendine hizmet edenleri, eşlerini, çocuklarını, dostlarını her vesile ile eğitti. Onlara ibadetten hukuka, yönetimden ahlaka, tefsirden akâide pek çok ilmi öğretti.

Sürekli kendi ile birlikte olan dört halife, sahabelerin hemen her sahada en büyük âlimleri olduğu gibi, eşleri Hz. Âişe, Ümmü Seleme, Hafsa ve Zeynep annelerimiz, hizmetine bakan Enes b. Mâlik, Abdullah b. Ömer gibi sahabelerin her biri birçok ilim sahasının zirvesine çıktılar.

Sadece belli kişiler ilim öğrenmeyi, en küçük çocuktan en yaşlı sahabeye kadar, kadın erkek herkes ilim öğrendi. Tabakât kitaplarında Allah Resulü'nden (a.s.m.) hadis rivayet eden on binlerce isim bunun açık delilidir.

Sahabe efendilerimizin birçoğu erken yaşta vefat ettiği için onlar hakkında fazla bilgiye sahip olamadığımız gibi, ilimlerine de vakıf olamamaktayız. Mus'ab b. Umeyr Hicretten önce davetçi ve öğretmen olarak Medinelilere gönderildiği halde erken dönemde Uhud'da şehid olduğundan ondan tek bir hadis bile nakledilememiştir. Abdullah b. Mes'ud'un kardeşi Utbe ona yakın bir ilme sahip olduğu halde Allah Resulü'nden (a.s.m.) kısa bir süre sonra vefat ettiği için âlim sahabeler arasında ismi geçmemektedir. Aynı sebepten ilimlerinden haberdar olmadığımız yüzlerce sahabe vardır.

Bir kısım sahabeyi cihad, bir kısmını yöneticilik ve değişik sebepler meşgul ettiği için ilimlerini sunma imkanı bulamadılar.

Bazı sahabeler ise, çevresindeki insanlara çok şey anlatsa da, anlattıkları kişiler ilmî bir halkanın parçası olmadıkları için ilimleri bize ulaşmamıştır.

Onların ilimlerinden haberdar olmamızda, sahabe efendilerimizin ilimleri kadar onları bize nakleden ilim halkaları da büyük rol oynamıştır.

Dâru'l-Erkam'da, Suffe'de ya da diğer mekanlarda ilim tahsil edenler, yalnızca öğrenmiyorlar, aynı zamanda eğitiliyorlardı. Bunun için birçok sahabe efendimiz Kur'an'ı bir anda öğrenmemiş, on ayet ezberlemiş, onu hayata geçirmiş, sonra ikinci bir on ayet ezberlemiştir. Onlar hayata geçirilmeyen, uygulanmayan bilgiye ilim nazarı ile bakmamış, bir şey öğrenirken onun gereğini uygulamak için öğrenmiştir.

İlmi ilim için değil, Allah ve Resulü'nün rızasını kazanmak ve iyi bir insan olmak için öğrendikleri için, Suffe'de ilim tahsil edenler yalnızca ilimleri ile şöhrat bulmayıp çeşitli yönleri ve hareketleri ile de öne çıktılar. Onlardan bir kısmı ibadeti, bazıları ahlaki ve mistik yönü, kimi idareciliği, kimi cihadı, kimi ise hizmeti ile öne çıktı.

Suffe Ashabını anlattığımız bu eser, dikkatlice okunduğunda bahsettiğimiz bütün hususlar örnekleri ile açıkça görüleceği için burada tekrar etmek istemedik. Yalnızca genel bir çerçeve çizmekle yetindik.

Gayemiz sahabe efendilerimizin feyiz ve bereketinden bir nebze olsun faydalanmak ve faydalandırmaktır. Onların tatlı esintisini hissetmek ve hissettirmek istedik. Dualarınızın bereketi ile onların hayatını araştırarak onlarla buluşmak ve buluşturmaya devam etmek istiyoruz. Adanmış ruhların yoluna adanabilmek ümit ve gayesi ile...

Hilal ve Abdullah KARA

Mayıs 2007, Üsküdar

I. BÖLÜM ÂLİMLER

EBU HUREYRE

Künyesi: Abdurrahman b. Sahr b. Abdizişer b. Tarif b. Attab b. Sa'b b. Hüneyye b. Sa'd b. Sa'lebe b. Süleym b. Fehm b. Ganem

Annesi: Ümeyme binti Süfeyh

Eşi: Büsre binti Gazvan

Çocukları: Bilâl, Abdurrahman, Muharrer

Amcası: Sa'd b. Ebu Zübâbe

Dayısı: Sa'd b. Sefih

Vefatı: 58/678

İslam'a Girişi

Cahiliye dönemindeki ismi Abduşşems olan Ebu Hureyre, Allah Resulü (a.s.m.) ile görüştüktan sonra Abdurrahman ismini aldı.

Ebu Hureyre anlatır:

“Cahiliye döneminde ismim Abduşşems'ti. Allah Resulü (a.s.m.) ile görüşünce bana Abdurrahman adını verdi.”¹

Yemenli olan Ebu Hureyre, Yemen'in Kahtanlılar kolunun en büyük kabilelerinden Ezdlilerin Devsliler sülalesindendir.

Siyah tenli, geniş omuzlu, uzun saçlı olan Ebu Hureyre, saçlarını örük yapıarak ayırır, genelde siyah sarkı giyerdi.²

¹ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 6319. Sahabe.

² İbn Sa'd, Tabakât, 4/333-334.

Allah Resulü (a.s.m.) Mekke'de insanları İslam'a davet ederken Devs kabillesinin reislerinden olan Tufeyl b. Amr hac yahut umre için Mekke'ye gitmişti. Orada Allah Resulü (a.s.m.) ile karşılaştı. O sırada Allah Resulü (a.s.m.) müşriklerin baskısından ve zulmünden kurtulmak için hicret edecek bir yurt arıyordu. Hac, umre ve ticaret için gelen kabileleri geziyor, onlara İslam'ı anlatıyordu. O günlerde Allah Resulü (a.s.m.) ile görüşen Tufeyl b. Amr hemen Müslüman oldu. Devslilerin de kendisi gibi Müslüman olmasını istiyordu. Allah Resulü'nden (a.s.m.) izin alarak memleketine döndü. İnsanları büyük bir aşkla İslam'a davet etti. Ancak babası ve eşinden başka kimse Müslüman olmadı. Daha sonraki yıllarda Allah Resulü'nün (a.s.m.) huzur-u saadetlerine gelen Tufeyl b. Amr,

– Yâ Resulallah! Devsliler isyan etti. Müslüman olmamakta direttiler, onlara beddua et! deyince, Allah Resulü (a.s.m.) kibleye dönerek,

– Allah'ım! Devslilere hidayet ver, onları İslam'a yönelt! diye üç kere dua etti.³

Yeniden memleketine geri dönen Tufeyl b. Amr, Allah Resulü'nün (a.s.m.) duasının bereketi ile bu kez kabilesinden pek çok kişinin Müslüman olmasına vesile oldu. Bu kişilerden biri de Ebu Hureyre'ydi.

Hicretin yedinci yılında kendisine tabi olan 70-80 aile ile birlikte Medine'ye hicret etti. Ebu Hureyre ve annesi Ümeyme binti Süfeyh de bu hicret edenlere katılarak Medine'ye doğru yola çıktı. Kaynaklar genel olarak onun, hicretin yedinci yılında Hayber Fethi sırasında Müslüman olduğunu bildirirler de, Tufeyl'in daveti ile Müslüman olduğu kuvvetle muhtemeldir. Müslüman olmasa bile İslam ve Allah Resulü (a.s.m.) hakkında Tufeyl b. Amr'dan pek çok şey öğrendiği muhakkaktır.

Devsliler Medine'ye geldiklerinde Allah Resulü (a.s.m.) Siba b. Urfuta'yı Medine'ye vekil bırakarak Hayber Savaşına gitmişti.

Ebu Hureyre anlatıyor:

“Medine'ye geldiğimizde Siba b. Urfuta sabah namazını kıldırıyordu. Namazın birinci rekâtında **Haa-yaa-ayn-saad**'ı, ikinci rekatta ise **Veylün lil mutaffifin**'i okudu. Namazı bitirdikten sonra Siba b. Urfuta'nın yanına gittik.⁴ Bizi karşılayarak yemek yedirdi. Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanına gitmek isteğimizi söyleyince, yol azığı vererek bizi Hayber'e yolculadı. Hayber'e geldi-

³ Buhâri, Cihad, 100.

⁴ İbn Sa'd, Tabakât, 328.

ğımızde Müslümanlar Natat Kalesini fethetmiş, Keteybe Kalesini kuşatma altına almışlardı.⁵

Medine'ye gelirken yolda kölemi kaybetmiştim. Ancak bunu önemsemiyor, sevinçten şiir söylüyordum:

Ey zorlu ve uzun gece!

Küfür yurdundan kurtulduk sana rağmen.

Allah Resulü (a.s.m.) ile görüşüp ona biat ettikten hemen sonra kaçan kölem, bulunduğumuz yere geldi. Allah Resulü (a.s.m.),

– Ey Ebu Hureyre! Bak, kölen işte orada! buyurdu. Ben,

– O, Allah rızası için hürdür, dedim ve kölemi azat ettim.⁶

Müslümanlar Hayber'de büyük bir zafer kazanmışlardı. Savaş bitince Allah Resulü (a.s.m.) daha önce fethe katılmayan kimseye ganimetten pay vermemesine rağmen, savaşa katılmadığımız halde bize Hayber ganimetlerinden pay verdi. Savaş bittikten sonra Allah Resulü (a.s.m.) ile birlikte Muhacir olarak Medine'ye döndük.⁷

Künyesi

Küçük yaşta babasını kaybeden Ebu Hureyre, yetim olarak büyüdü. Kedileri çok sever, onlarla oynamaktan hoşlanırdı.

Ebu Hureyre anlatıyor:

“Memlekette aileme ait koyunları otlatıyordum. Bir gün koyun otlatırken vahşi bir kedinin yavrularını buldum. Onları kimse görmesin diye gece ağacın dalına koyar, gündüz alıp oynardım. Bir gün onları alıp elbisemin yeline koydum ve gizlice eve getirdim. Kedi yavrularının sesini duyanlar,

– Bunlar nedir ey Abduşşems! diye sordular.

– Kedi yavruları. Onları kırda buldum, dedim. Bunun üzerine,

– Sen ebu hureyresin (kedicik babası), dediler.

Bundan böyle lakabım Ebu Hureyre olarak kaldı. Allah Resulü (a.s.m.) bazen beni Ebu Hirre (kedi babası) diye çağırırdı. Bundan hoşlanır hep bu şe-

⁵ Şamî, Sübülü'l-Hüdâ, 5/136.

⁶ Buhârî, İtak, 49; İbn Cevzî, Sıfatü's-Safve, 247.

⁷ Buhârî, Megâzi, 29; İbn Sa'd, Tabakât, 327.

kilde çağrılmak isterdim. İnsanlar da beni Ebu Hureyre diye çağırınca bu şekilde anılır oldum.”⁸

Ailesi

Devs kabilesinin ileri gelen ailelerinden birine mensup olan Ebu Hureyre küçük yaşta babasını kaybettiği için annesi onu yetim olarak büyüttü. **Amcası Sa'd b. Ebu Zübâbe** Devs kabilesinin reisiydi. Reisliği Müslüman olduktan sonra da devam etti. Sa'd b. Ebu Zübâbe, Allah Resulü (a.s.m.) ile görüştüğünde ondan, kendisini Devslilere yönetici yapmasını istedi. Allah Resulü (a.s.m.) onun bu isteğini yerine getirerek onu Devslilerin emiri yaptı. Allah Resulü'nden (a.s.m.) sonra Hz. Ebu Bekir de onu Devslilere emir yaptı.⁹

Dayısı Sa'd b. Sefih, Devslilerin meşhur yiğitlerindendi. Kureyşlilerle arası açıktı. Onları nerede görse öldürürdü.¹⁰

Maddi durumu iyi olan Ebu Hureyre, Medine'ye gelirken bütün varlığını memleketinde bırakmış, yalnızca annesi ve kölesini yanına alarak hicret etmişti.

Kendini ilme adamasına rağmen, annesi Ümeyme binti Süfeyh'i hiçbir zaman ihmal etmedi. Günlerce aç kaldıktan sonra bir lokma yiyecek bulduğunda bile aklına ilk olarak annesi gelirdi. Ebu Hureyre anlatıyor:

“Çok açtık. Arkadaşlarla birlikte Allah Resulü'nün (a.s.m.) evine gittik. Ona aç olduğumuzu söyleyince Allah Resulü (a.s.m.) evdekilerden yiyecek istedi. Evden bir tabak hurma getirildi. Allah Resulü (a.s.m.) her birimize iki hurma verdi ve,

– Şu iki hurmayı yiysin, sonra üzerlerine su için. Bunlar bugün için size yeter, buyurdu.

Ben hurmalarımdan birini yedim. Diğer hurmayı cebime sakladım. Yaptığımı gören Allah Resulü (a.s.m.) sordu:

- Ey Ebu Hureyre! O hurmayı niçin sakladın?
- Annem için sakladım.
- Onu da ye! Ben sana başka iki hurma veririm.

⁸ Tirmizî, Menâkib, 36; Hâkim, Müstedrek, 3/506.

⁹ İbn Sa'd, Tabakât, 3/341.

¹⁰ İbn Sa'd, Tabakât, 4/325.

Allah Resulü'nün (a.s.m.) emrine uyarak hurmayı yedim. Onun yerine bana ayrıca iki hurma verdi.”¹¹

İbn Şihab der ki, “Ebu Hureyre annesi ile ilgilendiği için, o vefat edinceye kadar hacca gitmedi.”¹²

Ebu Hureyre'nin annesi başka bir evde kalıyordu. Ebu Hureyre evinden çıktığında önce annesinin evinin kapısına gider, ona,

– Esselâmu aleyküm ve rahmetullahi ve berakatühü ey anneciğim! derdi.

Annesi,

– Ve aleyke ve rahmetullahi ve berakatühü, der. O,

– Beni terbiye edip büyüttüğün için Allah sana rahmet etsin, deyince annesi,

– Yaşlılığında bana iyi davrandığın için Allah sana rahmet etsin, derdi. Bu şekilde sık sık birbirlerine dua ederlerdi.¹³

Ebu Hureyre yalnızca annesinin maddi ihtiyaçları ile ilgilenmez, onun maneviyatını da aynı şekilde önemserdi. Sık sık annesinin ziyaretine gidip gelen Ebu Hureyre, annesinin Müslüman olmamasına çok üzülürdü. Her fırsatta ona İslam'ı anlatır, onu Müslüman olmaya teşvik ederdi. Ancak o sürekli oğlunun isteğini reddederdi.

Ebu Hureyre anlatır:

“Annem henüz Müslüman olmamış, müşrik bir hanımdı. Sürekli ona İslam'ı anlatıyor, onu İslam'a davet ediyordum. Yine bir gün yanıma geldiğinde onu İslam'a davet ettim. O İslam'ı kabul etmek bir yana, Allah Resulü (a.s.m.) hakkında duymak istemeyeceğim şeyler söylemeye başladı. Çok üzülüm. Ağlaya ağlaya Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanına gittim.

– Yâ Resulallah! Ben sürekli annemi İslam'a davet ediyorum. Ancak o kabul etmemekte ısrar ediyor. Bugün yine onu İslam'a davet ettim. Bana senin hakkında duymaktan hoşlanmayacağım şeyler söyledi. Allah'a dua etsen de Ebu Hureyre'nin annesine hidayet etse, dedim. Beni kırmadı.

– Allah'ım! Ebu Hureyre'nin annesine hidayet et! diye dua etti.

¹¹ İbn Sa'd, Tabakât, 4/329.

¹² İbn Sa'd, Tabakât, 4/329.

¹³ Buhâri, Edebü'l-Müfred, 12.

Anneme müjde vermek için sevinçle evine gittim. Evin kapısına geldiğimde evde kimse yoktu. Etrafa bakınırken su sesi duydum. Annem ayak sesimi duymuştu.

– Ebu Hureyre sen misin? diye seslendi.

Sonra kapıyı açtı. Elbiselerini giyinmişti. Hemen başörtüsünü de örttü ve,

– Eşhedü enlâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abduhü ve resûlühü, dedi.

Çok sevindim. Bu kez sevinçten ağlayarak Allah Resulü’nün (a.s.m.) yanına koştum.

– Yâ Resulallah müjde! Allah duamı kabul etti. Ebu Hureyre’nin annesi hidayete erdi. Yâ Resulallah! Dua et de ben ve annem Allah’ın mümin kullarını sevelim. Onlar da bizi sevsinler! dedim. Allah Resulü (a.s.m.),

– Ey Allah’ım! Şu kulun ve annesi mümin kullarını sevsinler. Bunları da onlara sevdire, diye dua buyurdu.

Bundan sonra beni ve annemi duyan ya da gören bütün müminler bizi sevdi.”¹⁴

Muhammed b. Sirin anlatıyor:

“Bir gece Ebu Hureyre’nin yanında bulunuyorduk.

– Ey Allah’ım! Ebu Hureyre’yi, annemi ve bizim affedilmemiz için dua edenleri affet, diye dua etti.

Ebu Hureyre’nin duasına mazhar olmak için sürekli onun ve annesinin affi için Allah’a dua ederdik.”¹⁵

Annesi de Ebu Hureyre’ye karşı son derece iyi davranır, elinden geldiğince ona yardımcı olmaya çalışırdı. Bunun için evleninceye kadar, yalnızca ona değil misafirlerine bile o yemek hazırlardı.

Mâlik b. Huseym anlatıyor:

“Bir grup insan Ebu Hureyre’yi ziyarete geldiler. Ebu Hureyre beni annesine göndererek,

– Annemin yanına git. Ona, ‘Oğlun sana selam söylüyor ve bize yiyecek hazırlasın diyor’ de! dedi.

Oradan çıkarak hemen annesinin yanına gittim. Ebu Hureyre’nin sözlerini ona aktardım. ‘Olur’ diyerek bir tepsie üç ekmek, biraz zeytinyağı, biraz da

¹⁴ Müslim, Fedâilü’s-Sahabe, 35.

¹⁵ Buhâri, Edebü’l-Müfred, 37.

tuz koydu. Sonra tepsiyi başımın üzerine yerleştirerek beni Ebu Hureyre'nin yanına gönderdi. Tepsiyi Ebu Hureyre'nin önüne koyunca çok sevindi.

– Allahu ekber! İki siyah hurma ve sudan sonra, bizi ekmekle doyuran Allah'a hamdolsun, dedi.”¹⁶

Medine'ye geldiğinde 30 yaşında olan Ebu Hureyre bir süre sonra evlenmek istedi. Allah Resulü'ne (a.s.m.) giderek,

– Yâ Resulallah! Ben gencim ve günaha düşmekten korkuyorum. Bunun için evlenmek istiyorum, ancak evlenecek birini bulamıyorum, dedi.

Allah Resulü (a.s.m.) susup cevap vermedi. O, sözlerini tekrarladı. Ancak Allah Resulü (a.s.m.) yine sustu. O yine tekrarladı. Dördüncüde Allah Resulü (a.s.m.),

– Ey Ebu Hureyre! Kalem kurudu. İster kendini hadım et, ister öylece bekleyip sabret! Kaderinde ne yazılı ise onunla karşılaşacaksın, buyurdu.¹⁷

Allah Resulü'nün (a.s.m.) sözlerinden gerekli mesajı alan Ebu Hureyre evlenme işini bir süre erteleyip ilme devam etti.

Suffe'de ilim tahsil ederken Allah Resulü (a.s.m.) ve sahabeler sürekli onlara yemek verse de, toplumda genel bir fakirlik olduğu için günleri yarı aç yarı tok geçirdi. Bazen bir şey yemeden üç gün aç kaldığı olurdu. Müslümanlara yük olmamak için fırsat buldukça çalışır, kendi emeği ile elde ettiğini yemeye gayret ederdi. Çoğunlukla Hz. Ömer döneminde Basra valiliği yapan Utbe b. Gazvan'ın kız kardeşi Büsre binti Gazvan'ın yanına gider, onun işlerinde ücretli olarak çalışırdı. O, bu günleri şöyle anlatmaktadır:

“Büsre binti Gazvan'ın yanında karın tokluğuna, yalnızca bedenimizi ayakta tutacak kadar yiyeceğe ücretli olarak çalışıyordum. Şehirde kaldıklarında onlara hizmet ediyor, şehir dışına çıktıklarında develerini sürüyordum.”¹⁸

Bu çalışma sırasında Ebu Hureyre'yi yakından tanıyan Büsre binti Gazvan, Allah Resulü'nün (a.s.m.) vefatından sonra onunla evlenmeyi kabul etti.¹⁹ Mutlu bir evlilikleri olan eşlerin Bilal, Abdurrahman, Muharrer adında üç oğulları ve ismi bilinmeyen bir kızı, Abdurrahman ve Müslim adında torunları oldu.²⁰

¹⁶ Zehebî, Siyerü Âlâmü'n-Nübelâ, 6500; Ka'acî, Fıkhı Ebû Hureyre, 15.

¹⁷ Buhârî, Nikah, 9.

¹⁸ İbn Sa'd, Tabakât, 4/326.

¹⁹ İbn Hacer, İsâbe, 10671. Sahabe.

²⁰ İbn Cevzî, Sıfatü's-Safve, 249.

Çocuklarının hepsini ilme teşvik eden Ebu Hureyre, onların hadisle meşgul olmasına vesile oldu. Hepsi babasından hadis rivayet etti. Kızı, Tâbiîn'in büyük âlimlerinden Said b. Müseyyeb ile evlendi.²¹

Ebu Hureyre, ailesi ve çocuklarının manevi terbiyesi ile yakından ilgilenirdi. Ebu Osman el-Hindî anlatıyor:

“Ebu Hureyre’nin evinde yedi gün misafir kaldım. Her gün gece olunca kendisi, eşi, hizmetlisi peş peşe namaza kalkardı. Önce Ebu Hureyre kalkar, bir süre namaz kılar, sonra eşini namaza kaldırır, eşi kalkıp bir süre namaz kıldıktan sonra hizmetlisini namaza kaldırırdı.”²²

Kızını zühde teşvik ederdi:

“Altın takılar takma! Onu takarsan ateşe girmenden korkarım. İpek giyme! Giyersen cehennemde yanmandan korkarım.”²³

Ebu Hureyre bir gün kızının yanına gittiğinde kızı ona şöyle yakınmıştı:

– Çevremdekiler beni, “Baban sana altın takı almıyor” diye ayıplıyorlar.

– Onlara, “Babam bana altın takı almıyor, çünkü o benim için cehennem ateşinden endişeleniyor” de.²⁴

Suffe’de Bir İlim Aşığı

O tam anlamı ile ilim aşığıydı. Müslüman olduğu ilk günden itibaren bir an olsun Allah Resulü’nden (a.s.m.) ayrılmayıp kendisini gece gündüz ilim tahsiline adanmıştı. Bunu yaparken de Allah Resulü’nden (a.s.m.) manevi destek almayı ihmal etmedi.

Ebu Hureyre anlatıyor:

“Bir gün Allah Resulü’ne giderek,

– Yâ Resulallah! Senden pek çok şey duyuyorum. Ancak hepsini ezberleyemiyorum, dedim.

– Elbiseni çıkar! buyurdu.

Elbisemi çıkarıp önüne yaydım. Onu alıp toplayarak kalbimin üzerine koydum. Bundan sonra ondan pek çok hadis duydum. Fakat hiçbir şeyi unutmadım.”²⁵

²¹ Kal’acî, Fıkhı Ebû Hureyre, 21.

²² İbn Cevzî, Sıfatü’s-Safve, 250.

²³ Müsned, 2/307.

²⁴ İbn Manzûr, Muhtasar, 29/296.

Suffe Ashabının arasına katılmasını ve onlar arasında geçirdiği günleri şöyle anlatmaktadır:

“Açlıktan yerlerde sürünüyordum. Açlığın etkisini azaltmak için karnıma taş bağladım. Biri beni yemeğe götürür ümidi ile yola oturdum. Biraz sonra Hz. Ebu Bekir yanımdan geçti ona Allah’ın kitabından bir ayet sordum. Aslında maksadım beni evine götürmesini sağlamaktı. Ancak götürmedi. Ondan sonra Hz. Ömer yanımdan geçti. Ona da Allah’ın kitabından bir ayet sordum. Ona soruş gayem de beni yanında götürmesiydi. Fakat o da götürmedi. Ondan sonra Allah Resulü (a.s.m.) yanıma geldi. Yüzümden ve halimden durumumu anladı. Bana şöyle dedi:

- Ey Ebu Hureyre!
- Buyur yâ Resulallah!
- Beni takip et!

Onu takip ettim. Evine gitti. Eve girmek için izin istedim. İzin verilince içeri girdim. Evde bir bardak süt vardı.

- Bu size nereden geldi? diye sordu.
- Onu bize falanlar hediye ettiler, dediler.
- Ey Ebu Hirre!
- Buyur yâ Resulallah!
- Suffe ehlinin yanına git! Onları bana çağır!

Suffe ehli Müslümanların misafirleriydi. Sığınacakları bir evleri, aileleri yoktu ve fakirlerdi. Allah Resulü (a.s.m.) bir hediye geldiğinde ondan bir miktarını Suffe ehline verirdi. Sadaka geldiğinde ise kendisi ve ailesi ondan almaz, tamamını onlara gönderirdi. Kendi kendime,

– Bu kadar süt Suffe ehline nasıl yetecek? Vücudumun eski gücüne kavuşması için benim bile bu süttten daha fazlasına ihtiyacım var. Ancak Allah ve Resulü’ne itaat etmek gerekir, dedim ve Suffe ehlinin yanına gittim. Onları davet ettim. Davete icabet ederek benimle geldiler. İçeri girmek için izin istediler. İzin verilince eve girip oturdular. Allah Resulü (a.s.m.),

- Ey Ebu Hirre! diye seslendi.
- Buyur yâ Resulallah!
- Bunu al, onlara ver, buyurarak sütü uzattı.

²⁵ Tirmizî, Menâkıb, 36.

Onu alıp arkadaşlara dağıttım. Sütü içip doyan, bardağı bana geri verdi. Ben başka birine verdim. O da doyuncaya kadar içip bardağı bana verdi. Herkese dağıttıktan sonra, son olarak Allah Resulü'ne (a.s.m.) verdim. Herkes doymuştu. Allah Resulü (a.s.m.) bardağı eline aldı. Bana bakarak tebessüm etti.

– Ey Ebu Hirre!

– Buyur yâ Resulallah!

– Yalnızca ben ve sen kaldık.

– Doğru söylüyorsun, yâ Resulallah!

– Otur ve iç!

Oturup sütü içtim. Tekrar,

– İç! buyurdu.

Ben içtim. 'Artık içemiyorum' deyinceye kadar 'iç' buyurdu. Sonra bardağı Allah Resulü'ne (a.s.m.) verdim. Sütü aldı. Allah'a hamd ederek içti.²⁶

Ebu Hureyre Suffe Ashabının yaşadığı şartları şu sözlerle anlatır:

"Suffe Ashabından yetmiş kişi gördüm. Hiçbirinin üzerinde hırka yoktu. Bazısının üzerinde peştamal, bazısının üzerinde elbise vardı. Elbise omuzlarından bacaklarına kadar uzanıyordu. Üzerlerini tam olarak örtmediğinden avret yerleri görünmesin diye sürekli elleri ile elbiseyi birleştirmeye çalışırlardı."²⁷

"Üç gün boyunca hiçbir şey yemedim. Suffe'ye gitmek istiyordum, ancak yürüyemiyordum. Nerdeyse düşecektim. Medineli çocuklar beni bu halde görünce, aç olduğumu bilmedikleri için,

– Ebu Hureyre delirmiş! diye bağırmaya başladılar. Onlara kızarak,

– Siz delirmişsiniz, diye çıktım.

Bu şekilde birbirimize deli diyerek Suffe'ye kadar gittik. Bize rastlayan Allah Resulü (a.s.m.) durumumu fark edip hemen bir tencere tirit getirtti. Benim gibi aç olan Suffe Ashabını çağırarak onlara ikram etti. Ben Allah Resulü'nün (a.s.m.) beni çağırmasını bekliyordum. Yemeklerini bitiren arkadaşlar kalktılar. Tencerenin kenarında birazcık yemek kalmıştı. Allah Resulü (a.s.m.) kalan yemeği topladı. Yemeğin hepsi bir lokma kadardı. Onu parmaklarının arasına aldı.

²⁶ Buhâri, Rikak, 17; İbn Cevzî, Sıfatü's-Safve, 249.

²⁷ Buhâri, Salât, 58.

– Bismillah diyerek ye! buyurdu.

Nefsim yed-i kudretinde olan Allah’a yemin ederim ki, doyuncaya kadar yemeye devam ettim.”²⁸

Suffe’de Eğitim ve Öğretim

Suffe’de kalanlar ve özellikle Ebu Hureyre gibi ilim aşığı olanlar, Allah Resulü’nden (a.s.m.) bir an ayrılmayıp seferde ve hazarda ona eşlik ediyor, çarşıya pazara, hacca umreye, onunla birlikte gidiyorlardı. Namazı onunla kılıyor, onun bulunduğu mecliste bulunuyor, onu dinliyor, yaptıklarını gözlemliyor, acı tatlı olayları onunla birlikte yaşıyorlardı. Böylece Suffe ve Suffe dışında o ve diğer âlim sahabelerden ilim irfan öğrenerek yetişiyorlardı.

İşte Ebu Hureyre’nin dilinden bunları resmeden birkaç tablo:

“Cünüp iken Allah Resulü (a.s.m.) ile karşılaştım. Bir süre onunla birlikte yürüdüm. Allah Resulü (a.s.m.) bir yerde oturdu. Sessizce oradan ayrılıp eve giderek gusül abdesti aldım. Geri döndüğümde Allah Resulü (a.s.m) hala oturuyordu. Beni görünce sordu:

– Neredeydin?

– Seninle karşılaştığımda cünüptüm. Bu halde seninle oturmayı uygun bulmadım. Gidip gusül abdesti aldım.

– Sübhanallah! Mümin necis (pis) olmaz.”²⁹

“Allah Resulü (a.s.m.) bir gün bize gelerek sordu:

– Kim benden beş haslet öğrenir, onlarla amel eder ya da onları amel edecek birine öğretir?

– Ben, yâ Resulallah! dedim.

Elimden tutarak onları bana tek tek söyledi:

– Haramlardan sakın ki, insanlar içinde en iyi kul olasın. Allah’ın senin için takdir ettiğine razı ol ki, insanların en zengini olasın. Komşuna iyi davran ki, mümin olasın. Kendin için sevdiğini insanlar için de sev ki, Müslüman olasın. Fazla gülme, çünkü çok gülmek kalbi öldürür.”³⁰

“Efendimiz şöyle buyurmuştu:

– Cennet bahçelerini gördüğünüz zaman oraya koşup faydalanın!

²⁸ İbn Hacer, Fethü’l-Bâri, 11/289.

²⁹ Buhâri, Gusül, 23-24.

³⁰ Tirmizî, Zühd, 2.

– Yâ Resulallah! Cennet bahçesi nedir?

– Mescitlerdir.

– Nasıl faydalanalım yâ Resulallah?

– Sübhanallah, Lâilâhe illallah ve Allahu ekber, diyerek.”³¹

“Bir ara hastalandım. Mescid-i Nebvî’de yatıyordum. Allah Resulü (a.s.m.) mescide girer girmez orada bulunanlara,

– Devsli genç kendini nasıl hissediyor? diye sordu. Oradakiler:

– Gördüğün gibi yâ Resulallah! İşte şurada, mescidin bir köşesinde sancı çekiyor, deyince Allah Resulü (a.s.m.) hemen yanıma geldi. Elini üzerime koyarak dua etti.”³² Sonra,

– Cebrail’in (a.s.) bana bildirdiği, hastalık için olan duayı sana okuyayım mı? dedi.

– Evet, yâ Resulallah!

Üç kere şöyle dedi:

– Allah’ın ismi ile dua ediyorum. Allah sende olan her türlü hastalığa şifa versin. Seni düğümlere okunan nefeslerin ve haset ettiklerinde hasetçilerin şerrinden korusun!”³³

Cihad ve Daveti

Ebu Hureyre, Allah Resulü’nden (a.s.m.) aldığı eğitim ve öğretim ile ilim aşkına, öğrendiklerini yaşama ve yaşatma aşkını katarak davet ve cihada büyük bir önem verdi.

Hayber Fethi sırasında Medine’ye hicret eden Ebu Hureyre, Hudeybiye Anlaşmasında kararlaştırılan **Kaza Umresine** katıldı. Allah Resulü (a.s.m.) kurbanlık hayvanların korunması görevini, Naciye b. Cündüb başkanlığında, Ebu Hureyre’nin de aralarında bulunduğu Elsem kabilesinden dört gence verdi.”³⁴

Bundan sonra Zatü’r-Rika Gazvesine katıldı. Orada Allah Resulü (a.s.m.) ve Müslümanlarla korku namazı kıldı. Yine Müslümanların 3000 kişi ile

³¹ Tirmizî, Da’avât, 82.

³² Müsned, 10977. Hadis.

³³ İbn Mâce, Tıp, 36.

³⁴ Vâkidî, Megâzî, 2/733.

200.000 kişilik bir ordu karşısında savaşıarak destan yazdığı **Mute Savaşına** katıldı. O güne ait bir anısını şöyle anlatır:

“Mute Savaşına katıldım. Müşrikleri gördüğümüzde o zamana kadar görmediğimiz bir kalabalık, silah, mancınık, ipek ve altın gördük. Gözlerimiz kamaştı. Benim şaşıp kaldığımı gören Sâbit b. Erkam,

– Ey Ebu Hureyre! Ne oldu? Niçin bu kadar şaşırdın? Çok mu kalabalıklar? diye sordu.

– Evet, dedim.

– Sen, Bedir’e katılmadın değil mi? O zaman biz çok olduğumuzdan dolayı zafer kazanmadık.”³⁵

Bundan sonra Mekke’nin fethine, Huneyn, Taif ve Tebuk seferlerine katıldı. Savaşın yanı sıra buralarda olayları, özellikle Allah Resulü’nden gördüklerini sonraki nesillere aktardı.

Allah Resulü’nden (a.s.m) sonra Hz. Ebu Bekir onu Alâ b. Hadramî komutasında dinden dönen **mürtedlerle savaşmak için Bahreyn’e** gönderdi. Daha sonra **Yermük Savaşına**, Hicri 32 yılında ise **Ermeniye ve Cürcan fetihlerine** katıldı.³⁶

Cihad Aşkı

O, Hind topraklarında savaşmayı çok ister, bu isteğini şöyle ifade ederdi:

“Allah Resulü (a.s.m.) bize Hindlilerle savaşta cenneti vaad etti. Ona ulaşabilseydim kendimi ve malımı bu uğurda feda ederdim. O zaman öldürüldüğümde en faziletli şehidlerden olur, şehid olmadan dönersem cehennem ateşinden korunmuş olurum.”³⁷

Ebu Hureyre, bir seferde nöbet tutarken gece büyük bir gürültü oldu ve herkes sahile doğru koştu. Etrafta bir şey göremeyince,

– Bir tehlike yok, diyerek tekrar yatmaya gittiler.

O gitmeyip nöbete devam etti. Sahabelerden biri yanına gelerek,

– Niçin duruyorsun? Sen de gitsene! dedi.

³⁵ Vâkidî, Megâzî. 2/760.

³⁶ İbn Cerir, Tarih, 3/304-307

³⁷ Müsned, 7128. Hadis.

– Allah Resulü (a.s.m.), “Allah yolunda bir saat nöbet tutmak, Kadir gecesinde Hacerü'l-Esved'in yanında gece boyunca namaz kılmaktan daha hayırlıdır” buyurdu.³⁸

Yermük Savaşında Müslümanların gerilediğini görünce öne atılarak askerele şöyle seslendi:

– Hûr-i Ayn'a koşun! Cennet-i Na'im'e, Rabbinizin civarına koşun! Rabbinizin katında olanlar, burada olandan çok daha güzeldir. İyi bilin ki, Allah'ın fazlı sabredenlerle beraberdir.³⁹

Aldığı Görevler

Huneyn ve Taif savaşlarından sonra Allah Resulü (a.s.m.) Ebu Hureyre'nin de içlerinde bulunduğu bir grubu, Habbar b. Esved ve Nâfiy b. Abdulkays'ı yakalayıp öldürmeleri için gönderdi. Bunlar Allah Resulü'nün (a.s.m) kızı Zeynep annemizin, karnındaki çocuğunu düşürmesine ve yaralanmasına neden olmuşlardı.

Veda Haccından önceki hac mevsiminde Allah Resulü (a.s.m.) Hz. Ebu Bekir'i hac emiri yaptı. Ebu Hureyre bu hacca Hz. Ebu Bekir ile birlikte gitti. Ebu Hureyre anlatıyor:

“Bu hac mevsiminde kurban bayramı günü Hz. Ebu Bekir beni hac bölgesini dolaşarak emirlerini ilan etmekle görevlendirdi. Mina'ya giderek orada bulunanlara, bu yıldan sonra müşriklerin hac edemeyeceklerini, Kabe'nin çıplak olarak tavaf edilemeyeceğini duyurdum. Bu sırada Allah Resulü (a.s.m.) Hz. Ali'yi göndererek aynı şeyleri halka ilan ettirdi. O gün bağırmaktan sesim kısıldı.”⁴⁰

İslam Davetçisi

Allah Resulü (a.s.m.) Taif Savaşından dönüşte Hicretin sekizinci yılı ile dokuzuncu yılları arasında Alâ b. Hadramî ile Ebu Hureyre'yi Bahreyn'e gönderdi. Bahreyn halkına İslam'ı anlatarak davet edecek ve namaz kıldıracaktı.

Ebu Hureyre der ki:

³⁸ İbn Hibban, 4603. Hadis.

³⁹ İbn Kesir, el-Bidâye ve'n-Nihâye, 7/9.

⁴⁰ Buhârî, Salât, 10.

“Allah Resulü (a.s.m.) beni Alâ b. Hadramî ile birlikte Bahreyn’e gönderdi. Allah Resulü (a.s.m.) ona, bana iyi davranması için, bana da ona iyi davranmam için tavsiyede bulundu. Medine’den ayrılınca Alâ b. Hadramî,

– Allah Resulü (a.s.m.) bana, sana iyi davranmamı tavsiye etti. Hangi görevi istersen onu yap! dedi.

– Beni müezzinin yap, dedim. O da kabul etti.”⁴¹

Daha sonra Alâ b. Hadramî, Hz. Ebu Bekir zamanında yeniden Bahreyn valisi olarak atandı. Ebu Hureyre, Alâ b. Hadramî ile birlikte Bahreyn’e giderek ona yardımcı oldu.

Kadı

Ebu Hureyre’nin Bahreyn görevi Hz. Ömer döneminde de devam etti. Hz. Ömer onu ilk yıllarda Bahreyn’de kadılık yapmak ve namaz kıldırmak üzere görevlendirdi. Seleme b. Mecnun anlatıyor:

“Bir gün devemi bağlayarak mescide gittim. Bu sırada bir adam gelerek devemin yularını çözmüş. Mescitten çıkıp devemin yularının çözüldüğünü görünce, çevredekilere bunu kimin yaptığını öğrendim. Halk yapan adamı gösterince kızgınlıkla yanına gittim.

– Ey annesine şöyle şöyle yapan! diye adama sövdüm.

Şikayet üzerine beni Ebu Hureyre’nin huzuruna çıkardılar. Konuyu öğrenen Ebu Hureyre bana 80 sopa vurulmasını emretti. Cezamı çekince deveme binip, bir şiirle cezaya sabrettiğimi söyleyerek oradan ayrıldım.”⁴²

İbn Muhazzem anlatıyor:

“Bir seferinde Ebu Hureyre’nin yanında bulunuyordum. Bir borçlu ile bir alacaklı geldi. Alacaklı yanındakini şikâyet ederek,

– Benim bu adamdan alacağım var, dedi. Ebu Hureyre diğerine,

– Ne diyorsun? diye sordu. Borçlu,

– Doğru söylüyor, dedi. Ebu Hureyre,

– Borcunu öde! dedi. Borçlu,

– Yanımda ödeyecek param yok. Sıkışık durumdayım, dedi. Ebu Hureyre alacaklıya döndü:

⁴¹ İbn Sa’d, Tabakât, 4/360.

⁴² Vekîf, Ahbârul-Kudât, 79.

– Bu duruma sen ne diyorsun?

– Hapsedilmesini istiyorum.

– Onun bildiğin parası var mı? Alıp sana verelim.

– Hayır.

– Bildiğin taşınmaz malı var mı? Satıp borcunu tahsil edelim.

– Hayır.

– Bu durumda ne yapmamızı istersin?

– Onu hapsedmeni istiyorum.

– Senin duyguların için onu hapsedmeyeceğim. Onu serbest bırakacağım ki hem senin hem kendisinin hem de ailesinin geçimini sağlamak üzere çalışıp kazansın.”⁴³

Muhammed b. Naim babasından nakleder:

“Ebu Hureyre’yi kadılık yaparken gördüm. Orada bulunurken yanıma Medine valisi, Emevi halifesi Mervan b. Hakem’in kardeşi Hâris b. Hakem geldi. Ebu Hureyre’nin her zaman yaslandığı yastığın üzerine oturdu. Ebu Hureyre bir işi için geldiğini sanarak hal ve hatırını sordu. Biraz sonra biri gelerek Ebu Hureyre’nin önüne oturdu. Ebu Hureyre ona,

– Ne istiyorsun? diye sordu. Adam,

– Hâris b. Hakem’in yaptıklarından dolayı sizden yardım istemeye geldim, dedi.

Ebu Hureyre Hâris b. Hakem’in zanlı olduğunu öğrenince,

– Kalk, davacının yanında otur! dedi. Hâris b. Hakem ağırdan alıp yerinden kalkmak istemedi. O tekrar,

– Kalk, davacının yanında otur! Allah Resulü’nün (a.s.m) sünneti böyle. Biri ona hüküm vermesi için başvurduğunda, davacı ile davalıyı yan yana oturturdu. Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer de böyle yaptı, dedi.

Ebu Hureyre’nin kararlı olduğunu gören Hâris istemeye istemeye kalkıp davacının yanına oturdu. Ebu Hureyre,

– Şimdi oldu. Şimdi doğruyu söylersin, dedi.”⁴⁴

⁴³ Vekî, Ahbâru’l-Kudât, 79.

⁴⁴ İbn Manzûr, Muhtasar, 6/149; Vekî, Ahbâru’l-Kudât, 79.

Bahreyn Valisi

Hiz. Ömer, Hicretin 20. yılında, Ebu Hureyre kadılık yaptığı bir sırada, Kuds b. Mazun'u görevden alarak onu Bahreyn ve Yemame valisi yaptı.⁴⁵ Bir süre valilik görevini başarı ile sürdüren Ebu Hureyre, bir ara merkeze harcamalarından biriktirerek 400.000 dirhem gönderdi. Burada valilik yaptığı sırada kendi gelirlerini de değerlendirdi. Yaptığı ticaret ile 10.000 dirhem biriktirdi. Onun bu birikiminden haberdar olan Hiz. Ömer, Ebu Hureyre'yi valilikten azlederek Medine'ye çağırdı. Hiz. Ömer, yöneticilik konusunda çok sıkıydı. En küçük hatayı, hatta ihtimalleri bile değerlendirirdi. Bunun için Ebu Hureyre'nin biriktirdiği para, onun Ebu Hureyre'yi sorguya çekmesine yetmişti. Ebu Hureyre anlatıyor:

“Bahreyn valisiydim. Hiz. Ömer beni bu göreve ısrarla getirdi. Ancak görev başladıktan kısa bir süre sonra azletti. Ona Bahreyn'den 400.000 dirhem getirdim. Medine'ye gelince bana sordu:

- Emirliği nasıl buldun ey Ebu Hureyre?
- Hoşlanmadığım halde gönderdin, tam alışacağım zaman da azlettin.
- Kimseye zulmettin mi?
- Hayır!
- Kimseden haksız olarak bir şey aldın mı?
- Hayır!
- Kendin için ne getirdin?
- 20.000 dirhem.
- Ey Allah ve Kitabının düşmanı! Allah'ın malını mı çaldın?
- Hayır! Ben ne Allah'ın ne de onun kitabının düşmanıyım. Ben onlara düşman olanların düşmanıyım. Allah'ın malını ise asla çalmadım.
- Öyle ise 20.000 dirhemi nereden biriktirdin?
- Ey Müminlerin emiri! Bunun bir miktarı bana tahsis edilen ücretten artırdığım para, bir miktarı kölemin kazancı, bir miktarı ise doğan atlarımdan elde ettiklerim ve ganimetten payıma düşenlerden biriktirdiklerimdir. Aynı zamanda ticaret de yaptım.
- Ondan anaparanı ve geçineceğin miktarı al, gerisini beytülmale bırak.”

⁴⁵ Taberî, Tarih, 674.

Böylece ne İslam devletinin, ne yöneticilerin ne de sahabelerin üzerinde en küçük bir şaibe olmamasını arzu eden halife, bir süre düşününce Ebu Hureyre'ye karşı biraz sert davrandığını fark etti. Hatasını telafi için hemen harekete geçen halife, ondan göreve devam etmesini istedi. Ancak o şöyle cevap verdi:

– Hayır, kabul edemem.

– Niçin? Yusuf (a.s.) da bu görevi yapmadı mı?

– Yusuf (a.s.) hem kendi peygamber hem de bir peygamber oğlu. Bense sadece Ebu Hureyre'yim. Bilmeden konuşabilir, kızgınlıkla hüküm verebilirim. Bunların sırtına vurulmasından, malımın elimden alınmasından, hakarete uğramaktan korkarım, dedi. Oradan ayrılırken de, "Allah'ım! Müminlerin emirini affet!" diye onun için dua ederek, bütün bunlardan dolayı ona kırlmadığını, kendisini görevden almasına rağmen onu sevdiğini gösterdi. Zira Hz. Ömer'in kendisine bir baba gibi yaklaştığını, bunun için kendisini ikaz ettiğini çok iyi biliyordu.⁴⁶

Medine Valisi

Hicretin yirminci yılında valilik görevinden alındıktan sonra zaman zaman cihada gitti. Bunun dışında Medine'de sürekli ilimle meşgul oldu. Medine'den ayrılmayan Ebu Hureyre'yi, Hz. Muaviye zamanında Medine valisi Mervan b. Hakem şehir dışına çıktığında ya da hac için Mekke'ye gittiğinde vekil olarak bırakırdı.⁴⁷ Bu sırada namaz kıldırır, cuma hutbesi verir, valilikle ilgili bütün işleri yürütürdü.

Mervan döndüğünde ise Medine'de kadılık yapar, çeşitli konularda valiye yardımcı olurdu. Ebu Rafi anlatıyor:

"Ebu Hureyre valilik yaptığı zaman bineğine binerek şehri gezerdi. Birileri ile karşılaştığında onlara şaka yapardı:

– Yoldan çekilin, emir geliyor!

Geceleyin çocukların kuşlarla oynadıklarını görünce hemen bineğinden iner, sessizce yanlarına gider, aralarına dalarak acıtmadan ayaklarına vurarak onları dağıtır. Valinin geldiğini gören çocuklar kaçarak evlerine giderdi. Bazı geceler beni yemeye çağırır,

– Emir için hazırlanmış yemeği ye! Bak o, yağla pişirilmiş tirittir, derdi."⁴⁸

⁴⁶ İbn Sa'd, Tabakât, 4/335-336; İbn Kesir, el-Bidâye ve'n-Nihâye, 8/113.

⁴⁷ İbn Sa'd, Tabakât, 4/336.

⁴⁸ İbn Sa'd, Tabakât, 4/336.

Fitne Karşısındaki Tavrı

Hız. Osman'ın asiler tarafından muhasara altına alınması sırasında Medine'de olan Ebu Hureyre, bütün sahabeler gibi başlarına gelen bu fitneden dolayı çok üzüldü. Hemen Hız. Osman'ın evine gitti.

– Ey Müminlerin emiri! Onlara karşı sessiz mi kalacaksın yoksa müdahale mi edeceksin?

– Ey Ebu Hureyre! Benim için bütün insanları öldürmek ister misin?

– Hayır.

– Vallahi tek bir insanı öldürmen, bütün insanları öldürmen gibidir.

Bunun üzerine, Ebu Hureyre eve döndü.

Bir başka gün Hız. Osman'dan izin alarak asilere bir konuşma yaptı:

“Allah Resulü (a.s.m.) ‘Benden sonra fitne ve ihtilaflarla karşılaşacaksınız’ buyurdu. Orada bulunanlardan biri,

– O zaman kiminle olalım yâ Resulallah! diye sordu. Allah Resulü (a.s.m.) Hız. Osman'ı işaret ederek,

– Emin ve onun arkadaşları ile birlikte olun, buyurdu.”⁴⁹

Ebu Hureyre anlatıyor:

“Fitne zamanında Hız. Osman ile evinde mahsur kaldık. Bizden bir adam öldürüldü.

– Ey Müminlerin emiri! Bizden biri öldürüldü. Şimdi çarpışmanın tam zamanı, dedim. Hız. Osman,

– Hayır, bana kılıcını atmaya söz ver ey Ebu Hureyre! Onlar benim canımı istiyorlar. Ben de canımı vererek müminleri koruyacağım, dedi.

Bunun üzerine kılıcımı attım. Halen onun nerede olduğunu bilmiyorum. O sırada Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Selam, Abdullah b. Zübeyr, Hız. Hasan b. Ali, Muhammed b. Hatib, Zeyd b. Sabit onu savunmak için orada benimle birliktelerdi.”⁵⁰

Ebu Salih der ki:

“Ne zaman Ebu Hureyre'nin yanında Hız. Osman'ın şehadetinden bahsedilse ağlar,

⁴⁹ Müsned, 8541. Hadis.

⁵⁰ İbn Abdilberr, İstıab, 3/1046. İbn Kudâme, Ensâb, 180

– Şimdi bile onun ah! ah! diye inlediğini duyuyor gibiyim, derdi.”⁵¹

Hz. Osman’ın şehadeti sırasında kılıcını bırakan Ebu Hureyre, bundan sonra fitneden şiddetle kaçındı. Daha sonra gelişen olaylar sırasında fırsat bulduğunda savaşı engellemek için Hz. Ali ve Hz. Muaviye ile konuştu.⁵²

Allah Resulü’nün (a.s.m.) Hz. Ali ve Ehl-i Beyt hakkında buyurdıkları birçok hadisi duyup rivayet eden Ebu Hureyre, onları çok sevmesine rağmen yine Allah Resulü’nün (a.s.m) tavsiyesi ile fitneden uzak durmaya özen gösterdi.

Onun Ehl-i Beyt sevgisi Mervan b. Hakem’in dikkatinden kaçmamıştı. Vefatına yakın Ebu Hureyre’yi ziyarete gittiğinde bir vesile ile ona şunları söyledi:

– Seninle birlikte olduğumdan beri her zaman sendeki Hasan ile Hüseyin’in sevgisine şahit oldum.⁵³

Ebu Hureyre ise bu konuda şunları söyledi:

“Allah Resulü’nün (a.s.m) Hasan b. Ali hakkında söylediklerini duyduktan sonra, ondan daha çok sevdiğim kimse olmadı.”⁵⁴

Medine’de yaşamını sürdüren Ebu Hureyre olaylardan şiddetle uzak kaldı. Hatta sırf bunun için Hz. Hasan ile anlaşma yapıncaya kadar Hz. Muaviye’ye biat etmedi. Ancak anlaşmadan sonra Hz. Muaviye’ye biat etti.

Hz. Muaviye her zaman ona değer vermekle kalmaz, Medine valisi Mervan b. Hakem’i her zaman uyarır, ona iyi davranması için emrederdi. Ebu Hureyre bu saygıyı karşılıksız bırakmaz, her fırsatta Mervan b. Hakem’e yardımcı olurdu. Ancak bu yakınlık hiçbir zaman onun hakikati söylemesine engel olmazdı.

Bir gün para satan tacirler Mervan b. Hakem’e giderek ondan Medine’de ticaret yapmak için izin istediler. Mervan b. Hakem onlara izin verdi. O sırada Ebu Hureyre valiliğe gitmişti. Durumu öğrenince Mervan b. Hakem’e itiraz etti:

– Sen faizli alışverişe izin mi verdin? Allah Resulü (a.s.m.) peşin paraya yiyecek satın alınıp sonra onu ileri zamanda ödenmek üzere yüksek fiyata vadeli olarak satmayı yasakladı.

⁵¹ İbn Sa’d, Tabakât, 3/81.

⁵² İbn Kuteybe, el-İmâme ve’s-Siyâse, 2/175.

⁵³ İbn Manzûr, Muhtasar, 7/16.

⁵⁴ Buhârî, Libas, 60

Ebu Hureyre'yi dinleyen Mervan b. Hakem hemen bir konuşma yaparak gelen kişilere durumu açıkladı. Anlaşmadan vazgeçtiğini söyleyerek yanlışından döndü.⁵⁵

Bütün Emevi ailesi onun ikazlarına değer verir, hatta zaman zaman ondan kendilerine nasihat etmesini isterlerdi.

Yezid b. Şerik anlatıyor:

“Dahhak b. Kays, benimle Mervan b. Hakem'e bir elbise gönderdi. O sırada biri içeri girmek için izin istiyordu, yanındakilere sordu:

- Bakın, kapıda kim var?
- Ebu Hureyre içeri girmek için izin istiyor.
- Hemen içeri alın!

Ebu Hureyre içeri girdi. Mervan onu buyur edip hal hatır sorduktan sonra,

– Ey Ebu Hureyre! Bize Allah Resulü'nden duyduğun bir hadisi söyle! dedi.
 – Allah Resulü (a.s.m.), ‘Bir kısım insanlar bu işin liderliğini, yöneticiliğini temenni edecekler. Onlar Süreyya'dan da gelmiş olsalar bu işin hâkimleri olamayacaklar’ buyurdu.

– Devam et!

– Allah Resulü (a.s.m.) bir başka hadisinde, ‘Bu ümmetin helaki, Kureyşli gençlerin eliyle olacaktır’ buyurdu.”⁵⁶

Vefatı

Ebu Hureyre Medine'de fazla sahabe kalmadığı için ömrünün sonuna doğru Medine yakınlarında bulunan Akik'teki evine yerleşti. Bir süre sonra da hastalandı. Evi ziyaretçi akınına uğradı. Ecelinin yaklaştığını hissedince ağladı. Onun ağladığını görenler,

– Niçin ağlıyorsun? diye sordular.

– Elbette sizin şu dünyanız için ağlamıyorum. Yolum uzak, azığım az. Cennete de cehenneme de götürebilecek güzel ve kötü işler yaptım. Şimdi hangisine alınacağımı bilmiyorum. İşte bunun için ağlıyorum, dedi.⁵⁷

Ebu Seleme b. Abdurrahman ziyaretine gittiğinde,

⁵⁵ Müsned, 7486.

⁵⁶ Müsned, 8901. Hadis.

⁵⁷ İbn Sa'd, Tabakât, 4/339.

– Allah'ım! Ebu Hureyre'ye şifa ver! diye dua etti.

Ancak o, dünyanın tadının kaçtığını çoktandır görmeye başlamıştı. Ebu Seleme'ye,

– Allah'ım beni burada bırakma! Allah'ım beni burada bırakma! diye dua ederek müdahale etti. Sonra,

– Ey Ebu Seleme ölmeye gücün yetiyorsa öl! Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, ulema öyle zamanlar görecek ki, o gün ölmek onlardan birine çil çil altından daha sevimli olacak. Birinin kabre konulduğunu gördüklerinde, “Keşke onun yerinde olsaydım” diyecek, dedi ve ağlamaya başladı.⁵⁸

Mervan ziyaretine gittiğinde Ebu Hureyre'ye,

– Allah şifa versin! dedi. Ancak o, Rabbini özlemiş, hasret ateşi ile yanıyordu. Bunun için,

– Allah'ım sana kavuşmak istiyorum, sen de benim kavuşmamı sev, diye dua etti.

Rabbi onun duasını kabul ederek, Mervan yanından ayrıldıktan hemen sonra Hicretin 58. yılında 78 yaşında kulunu yanına aldı.⁵⁹

Cenazesi Medine'ye götürülerek namazı orada kılındı. Abdullah b. Ömer, Ebu Said el-Hudri gibi büyük sahabelerin katıldığı namazı Medine valisi Velid b. Utbe kıldırdı. O sırada azledilmiş olan eski vali Mervan da namaza katılanlar arasındaydı. Namazdan sonra Bakî mezarlığına defnedildi.⁶⁰

Vefat edeceği zaman yakınlarına şu vasiyetlerde bulundu:

“Kabrime kubbe yapmayın, tütsü yapmayın, bekletmeden acele defnedin. Çünkü Allah Resulü şöyle buyurmuştu: Salih kul tabuta konduğunda, ‘Acele edin, acele edin!’ der. Kötü insan tabuta konduğunda ‘Yazıklar olsun size! Beni nereye götürüyorsunuz?’ der.”⁶¹

“Öldüğümde bana sarık sarmayın, gömlek giydirmeyin. Çünkü Allah Resulü (a.s.m.) vefat edenlere sarık sardırmaz, gömlek giydirmezdi.”⁶²

Medine valisi Velid b. Utbe, Hz. Muaviye'ye bir mektup yazarak Ebu Hureyre'nin vefat ettiğini bildirdi. Hz. Muaviye valinin mektubuna cevap yazarak ona şöyle emretti:

⁵⁸ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 1/383.

⁵⁹ İbn Hacer, İsâbe, 10671. Sahabe.

⁶⁰ İbn Sa'd, Tabakât, 4/340.

⁶¹ İbn Hacer, İsâbe, 10671. Sahabe.

⁶² İbn Sa'd, Tabakât, 4/340.

– Ebu Hureyre’nin mirasçılarını araştır. Onlara on bin dirhem öde. Yakınlarına ikramda bulun. Onlara iyi davran. Çünkü o Hz. Osman’ın evi kuşatıldığına ona yardım edip sürekli yanında oldu.⁶³

Kısa Sürede Elde Edilen İlim

Allah Resulü’nün (a.s.m.) son dört yılına kavuşan, bunun bir yılı ise Bahreyn’de irşad ve davet ile geçen, bunun için onunla ancak üç yıl birlikte olabilen Ebu Hureyre eşsiz ilim aşkı, inanılmaz gayreti, kendisini bu yola adanması ve Allah Resulü’nün (a.s.m.) duasının bereketi ile ondan çok şey öğrendi.

Allah Resulü (a.s.m.) ile olduğu zamanlarda ondan bir an olsun ayrılmadı. Bu durumu çeşitli vesilelerle bizzat anlatan Ebu Hureyre şunları söylemektedir:

“Hicretin yedinci yılında otuz yaşında iken Hayber’e giderek Allah Resulü (a.s.m.) ile görüştim. Bundan sonra Allah Resulü (a.s.m.) vefat edinceye kadar onun yanında kaldım. Onunla birlikte gezer, ona hizmet ederdim. Onun arkasında namaz kıldım, onunla birlikte savaştım, hacca gittim. Kureyşliler ve Ensar benden önce Müslüman olsalar da ve hicret etseler de en fazla hadis bilen kişi benim. Herkes benim Allah Resulü’nün (a.s.m.) peşinden ayrılmadığımı bilir, bunun için bana gelerek Allah Resulü’nün (a.s.m.) hadislerini sorarlardı. Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Talha, Zübeyr, bunlardandır.”⁶⁴

Bir başka sefer de şöyle diyordu:

“İnsanlar, ‘Ebu Hureyre çok hadis rivayet ediyor’ diyorlar. Vallahi Allah’ın kitabındaki şu iki ayet olmasaydı asla hadis rivayet etmezdim: Allah’ın kitabından indirdiğini gizleyip onu az bir paha ile değişenler yok mu, işte onların yiyip karınlarını doyurdukları, ateşten başka bir şey değildir. Kıyamet günü Allah onlarla ne konuşur ne de onları temize çıkarır. Onlar doğru yol karşılığında sapıklığı, mağfaret karşılığında azabı satın alan kimselerdir. Onlar ateşe karşı ne kadar dayanıklıdır.”⁶⁵

“Muhacir kardeşlerimiz çarşıda alışveriş yapmakla, Ensar kardeşlerimiz arazilerin başında malları ile çalışmakla meşgul oldular. Ebu Hureyre ise Allah Resulü’nden (a.s.m.) ayrılmadı. Karnını doyuramamak pahasına onların duymadıklarını duydu, onların ezberleyemediklerini ezberledi. Onların yok-

⁶³ İbn Sa’d, Tabakât, 4/340.

⁶⁴ İbn Manzûr, Muhtasar, 29/197.

⁶⁵ Bakara, 2/174-175.

luğunda Allah Resulü (a.s.m.) ile birlikteydi, onlar unutturken o ezberliyordu.”⁶⁶

Niçin bu kadar çok hadis rivayet ettiğini anlattığı bir sırada şu hadisi naklediyordu:

“Kime bir ilim sorulur da o kişi bunu gizlerse kıyamet günü ağzına ateşten bir gem vurulmuş olarak getirilir.”

Talha b. Ubeydullah onun bu gayretini şöyle anlatır:

Bir gün yanıma bir adam geldi.

– Ey Ebu Muhammed! Şu Yemenliyi (Ebu Hureyre’yi) görüyor musun? O Allah Resulü’nün (a.s.m.) hadislerini sizden iyi mi biliyor? Ondan duyduklarımızı sizden duymuyoruz. Sizin nakletmediğiniz hadisleri naklediyor, dedi.

– Bizden duymadıklarını ondan duymuş olmandan hiç şüphem yoktur. Çünkü biz evli, işi gücü ve koyunları olan insanlardık. Allah Resulü’nün (a.s.m.) yanına ancak günün belli zamanlarında gidebiliyorduk. O, eli sürekli Allah Resulü’nün (a.s.m.) elinde olan, onun misafiri fakir bir insandı. Bunun için bizim duymadıklarımızı duymuş olmasından şüphe etmiyorum, dedim.

Ebu Eyyûb el-Ensârî’ye sorulduğunda o da benzer bir cevap verdi.⁶⁷

Öğrenme Devam Ediyor

Ebu Hureyre, Allah Resulü’nün (a.s.m.) yanında uzun yıllar kalmasa da, hem kendinin hem ortamın ilme en verimli olduğu zamanda Allah Resulü’nden (a.s.m.) hadis öğrendi. İslam’ın ilk yıllarından itibaren çoğalan bilgi birikimi, onun Müslüman olduğu yıllardan itibaren yoğun olarak aktarılmaya başladı. İslam hakkında geniş bilgi sahibi olanların artması, Medine’ye gelen heyetlerin çoğalması bu bilgiyi daha da yoğunlaştırdı. Bütün bu olumlu tablonun yanı sıra onun zekâsı, ilim aşkı, Allah Resulü’nün (a.s.m.) duası ve uzun bir ömür...

Ebu Hureyre, Allah Resulü’nden (a.s.m.) sonra 47 yıl süren uzun bir ömür yaşadı. Bu süre içinde, bir taraftan hadis rivayet eden Ebu Hureyre, bir taraftan da sahabe efendilerimizden birçok hadis öğrendi. Allah Resulü’nden (a.s.m.) sonraki ömrünün uzun olması, ona hem daha fazla hadis öğrenme hem de bunları rivayet etme imkanı verdi.

⁶⁶ İbn Hacer, İsâbe, 10671. Sahabe; İbn Sa’d, Tabakât, 2/363, 3/330.

⁶⁷ Zehebî, Siyerü Alâmü’n-Nübelâ, 6500. Şahıs.

Birçok sahabe, Allah Resulü'nden (a.s.m.) çok fazla hadis öğrendiği halde, Allah Resulü (a.s.m.) zamanında ya da ondan hemen sonra vefat ettikleri için ondan fazla hadis rivayet edememişlerdi.

İtirazlar

Kendini ilme, Kur'an'a, Allah Resulü'nün (a.s.m.) hadislerini öğrenme ve öğretmeye adanmış Ebu Hureyre uzun yıllar, gece gündüz sürekli ilimle meşgul oldu, binlerce hadis rivayet etti. Onun çok fazla hadis rivayet etmesi herkesin dikkatini çekti. Çeşitli vesilelerle özellikle hadis otoriteleri ve hadis rivayeti konusunda titiz olanlar tarafından sorgulandı. **Onun Medine'de yaşaması, rivayet ettiği hadislerin güvenilirliğini ispat açısından büyük bir lütuftu. Orada yıllarca Allah Resulü'nün (a.s.m.) yakınında bulunan binlerce sahabe ve kendisi gibi binlerce hadis rivayet eden hadis otoriteleri yaşıyordu.**

Yıllarca onlarla birlikte olan Ebu Hureyre hadislerini onların yanında ya da bizzat onlara rivayet etti. Hadis rivayet eden pek çok sahabeye olduğu gibi ona da ilk itiraz Hz. Ömer'den geldi. Ona bir gün şöyle sordu:

– Allah Resulü (a.s.m.) falanın evinde iken bizimle birlikte miydin?

– Evet. Bu soruyu bana niçin sorduğunu ve benden ne istediğini anladım. O gün Allah Resulü (a.s.m.) bize şöyle buyurdu: “Kim bana bilerek yalan isnad ederse cehennemdeki yerini hazırlasın.”

Hz. Ömer cevabı almıştı. Ona izin vererek,

– Şimdi git, rivayet et. Dilediğin hadisi rivayet edebilirsin, dedi.⁶⁸

Ebu Hureyre'den sonra en fazla hadis rivayet eden Abdullah b. Ömer, bir cenazede Ebu Hureyre'nin Allah Resulü'nden (a.s.m.), “Kim cenazeye katılırsa ona bir kırat sevap verilecektir” hadisini rivayet ettiğini duydu. O bu hadisi duymamıştı. Hemen itiraz etti:

– Neyi rivayet ettiğine baksana ey Ebu Hureyre! Allah Resulü'nden (a.s.m.) çok hadis rivayet ediyorsun.

Elinden tutarak onu doğruca Hz. Âişe annemizin yanına götürdü.

– Şimdi biraz önce söylediğin hadisi aynı şekilde tekrarla.

Ebu Hureyre hadisi okuyunca Hz. Âişe annemiz bu hadisin doğru olduğunu bildirdi. Ebu Hureyre, Abdullah b. Ömer'e dönerek,

⁶⁸ Zehebî, Siyerü Alâmu'n-Nübelâ, 6500. Şahıs.

– Ey Ebu Abdurrahman! Ben ağaç dikmek, çarşı pazarda gezmekle meşgul olmadım, dedi. Abdullah b. Ömer,

– Sen bizim en âlimimiz, Allah Resulü’nün (a.s.m.) sözlerini en iyi ezberleyenimizsin, diyerek onu tasdik etti.⁶⁹

Bir gün bir adam Abdullah b. Ömer’e gelerek,

– Ebu Hureyre, Allah Resulü’nden (a.s.m.) çok hadis rivayet ediyor, diye şikayet etti. O,

– Onun rivayet ettiklerinden şüphe konusunda Allah’a sığın. Onun bizlerden fazla hadis rivayet etmesinin nedeni Ebu Hureyre’nin bu konuda cüretkâr bizim ise çekingen olmamız ve korkmamızdır, dedi.⁷⁰

Bir gün Hz. Âişe annemiz, yanına gelen Ebu Hureyre’ye,

– Çok hadis rivayet ediyorsun, dediğinde,

– Evet. Vallahi doğru söylüyorsun ey anneciğim! Ancak beni kadın, evlilik, süslenme meşgul etmedi, dedi. Hz. Âişe,

– Herhalde ondandır, dedi.⁷¹

Ebu Hureyre zaman zaman Hz. Âişe annemizin evine gider, orada oturarak hadis rivayet eder, sonra da Hz. Âişe annemize,

– Sözlerimden herhangi birine itiraz ediyor musun? diye sorardı.

Hz. Âişe onu dinledikten sonra, rivayet ettikleri hadislere itiraz etmediğini söylerdi.

Onun, Ebu Hureyre’nin rivayetleri konusunda sadece bir çekincesi vardı. Onu da şu sözlerle açıkça ifade etti:

“Allah Resulü (a.s.m.) bu kadar çok hadisi peş peşe söylemiyordu. Nitekim Abdullah b. Ömer’e sorduklarında o da Ebu Hureyre’nin hadislerine itiraz etmediğini belirtmiştir.”⁷²

Übey b. Ka’b ise, Ebu Hureyre’nin çok fazla hadis rivayet ettiğini söyleyerek eleştirenlere, “Ebu Hureyre Allah Resulü’ne (a.s.m.) soru sormakta cesurdu. Ona çekinmeden soru sorardı” diye cevap verirdi.⁷³

⁶⁹ İbn Sa’d, Tabakât, 2/363.

⁷⁰ Hâkim, Müstedrek, 3/510.

⁷¹ Zehebî, Siyerü Alâmu’n-Nübelâ, 6500. Şahıs.

⁷² Zehebî, Siyerü Alâmu’n-Nübelâ, 6500. Şahıs.

⁷³ Zehebî, Siyerü Alâmu’n-Nübelâ, 6500. Şahıs.

Mervan b. Hakem gibileri ise bu kadarla kalmayarak çeşitli zamanlarda onu sınavarak ortaya atılan sorulara cevap bulmaya çalışmışlar; bulmuşlardı da.

Mervan'ın kâtiplerinden Ebu Zuayzia anlatıyor:

“Mervan b. Hakem beni her zaman oturdukları yerin arkasına gizleyerek, gizlice Ebu Hureyre'nin sözlerini yazmamı istedi. Sonra Ebu Hureyre'yi bulduğumuz yere çağırdı. Ondan kendilerine hadis rivayet etmesini istedi. Ebu Hureyre oraya geldiğinde pek çok hadis okudu. Ben onların hepsini yazdım. Mervan b. Hakem tamam olduğuna kanaat getirinceye kadar hadis okudu, ben gizlice yazdım. Aradan bir yıl geçti. Valinin emri ile ben yeniden gizlendim. Mervan b. Hakem tekrar Ebu Hureyre'yi yanına çağırdı. Ondan kendilerine hadis rivayet etmesini istedi. O da istenilen kadar hadis rivayet etti. Bu kez görevim hadisleri karşılaştırmaktı. Ebu Hureyre gittikten sonra Mervan b. Hakem beni yanına çağırdı. Bana hadis rivayetindeki durumu sordu. Ben Ebu Hureyre'nin bir önceki yıl rivayet ettiği hadisleri, şimdi hiçbir değişiklik olmadan harf harf aynen naklettiğini söyledim.”⁷⁴

Abdullah b. Ebu Rafi, Ebu Hureyre'den naklediyor:

“Ka'b ile karşılaştım. Benimle konuşmaya ve bana çeşitli sorular sormaya başladı, dedi. Bu konuşmadan sonra Ka'b,

– Tevrat'ı okumadığı halde Tevrat'ta bulunan konular hakkında Ebu Hureyre kadar bilgi sahibi olan birini görmedim, dedi.”⁷⁵

Daha sonra gelen büyük hadis hafızları da onu saygı ve minnetle anmışlardır.

İmam Şafii: “Ebu Hureyre, zamanının hadis rivayet edenleri arasında en iyi ezberleyeniydi.”

İmam Buhari: “O, sahabeler içinde en iyi hadis ezberleyen kişiydi.”

Semânî: “Ebu Hureyre, Allah Resulü'nün (a.s.m.) duası ile daha iyi hadis ezberlemekle temeyyüz etti.”

Zehebî de, Ebu Hureyre'nin bu kadar çok hadisi bu şekilde ezberlemesini nebevî mucize olarak değerlendirir ve “O hıfzına güvenilen biridir. Onun herhangi bir hadiste hata yaptığını görmedik” derdi.⁷⁶

⁷⁴ İbn Hacer, İsâbe, 10671. Sahabe.

⁷⁵ İbn Hacer, İsâbe, 10671. Sahabe.

⁷⁶ Abdu's-Settâr, Ebû Hureyre, 264-265.

Kur'an İlimleri

Sahabe içinde en fazla hadis rivayet eden Ebu Hureyre, aynı ölçüde olmasa da Kur'an ilimlerinde de söz sahibiydi. Kur'an'ın anlaşılmasına ve doğru okunmasına büyük katkı sağlamış, bu sahada da önemli talebeler yetiştirmiştir.

Kıraat İlmindeki Yeri

Kur'an okumasını çok seven Ebu Hureyre, Allah Resulü (a.s.m.) ile olduğu sürece hadisin yanı sıra ondan Kur'an da dinleyip ezberledi. Ancak o Kur'an'ı, özellikle kıraat ilmini Allah Resulü'nün (a.s.m.) "Kur'an'ı şu dört kişiden alın" buyurduğu dört kişiden biri olan Übey b. Ka'b'dan öğrenip ezberledi ve ona arz etti. Böylece Kur'an, sünnet ve fıkıh ilimlerinde de otorite oldu.⁷⁷

Übey b. Ka'b'dan kıraat ilmi alan Ebu Hureyre bu alanda da önemli hizmetler vererek büyük âlimler yetiştirdi. İbn Cezerî'nin de belirttiği gibi meşhur kıraat âlimi Abdurrahman b. Hüzmüz el-Arac, Ebu Hureyre'den kıraat öğrenerek ona okudu. El-Arac'ın yanı sıra meşhur aşere kurrası Ebu Cafer Yezid b. Ka'kâ da ona okudu. Kurra-i Seb'a'dan olan meşhur Nâfi ise el-Arac ve Ebu Cafer'in talebesidir.⁷⁸

Ebu Ubeyde ise "Kıraat" isimli kitabında Allah Resulü (a.s.m.) zamanındaki kurraları; dört halife, Talha b. Ubeydullah, Sa'd b. Ebu Vakkas, Abdullah b. Mes'ud, Huzeyfe b. Yeman, Salim, Ebu Hureyre, Abdullah b. Saib, Abâdile, Hz. Âişe, Hz. Hafsa ve Ümmü Seleme olarak sayar.⁷⁹

Tefsirdeki Yeri

Tefsirde en önde gelen dört sahabeden biri olmayıp, adı diğer müfessir sahabeler arasında geçse de⁸⁰ bu sahada da çok önemli bir yere sahiptir. Onun ayetlere ait açıklamaları, tefsir kitaplarında bu sahada otorite olduğunu rahatlıkla söyleyebileceğimiz kadar çok yer tutmaktadır. O Kur'an adabı, kıraati ve tevcihati konusunda oldukça âlim biriydi.

Ebu Hureyre'den rivayet edilir:

⁷⁷ Zehebî, Siyerü Alâmü'n-Nübelâ, 6500. Şahıs.

⁷⁸ İbn Cezerî, Gâyetü'n-Nihâye, 1/370.

⁷⁹ İbn Hacer, Fethü'l-Bâri, 9/52.

⁸⁰ Muhammed Hüseyin, et-Tefsîr ve'l-Müfessirîn, 1/63.

“Mürselât suresini okuyan kişi ‘Ondan sonra hangi söze inanacaksınız’⁸¹ ayetine gelince ‘Amennâ billahi’ desin. Vettini ve’z-Zeytûni suresini okuyunca ‘Belâ ve ene alâ zâlike mine’ş-şâhidîn’ desin. ‘Bunları yapan ölüleri tekrar diriltmeye gücü yetmez mi?’⁸² ayetini okuyan ‘Belâ’ desin.”⁸³

Ebu Rafi anlatıyor:

“Ebu Hureyre ile gece namazı kılıyordum. ‘İza’s-semâ inşekkat’ı okuyunca secde etti. Namazdan sonra,

– Niçin böyle yaptın ey Ebu Hureyre? dedim.

– Allah Resulü’nün (a.s.m.) arkasında namaz kılarken bu sureyi okudu ve secde etti. Ben de secde ettim. Ölünceye kadar da secde etmeye devam edeceğim, dedi.”⁸⁴

En’âm suresinin “Onlar yüklerini-günahlarını sırtlarına yüklenirler” mealindeki 31. ayetini şöyle tefsir etti: “Kıyamet günü kişinin amelleri yüzü ve şekli çirkin, pis kokulu bir insan şekline bürünerek sahibinin yanına gelecek. Sahibi ona kim olduğunu sorduğunda, ‘Ben senin amellerimin. Yaşadığın sürece dünyada sen benim sırtına bindin. Şimdi de ben senin sırtına bineceğim’ diyerek onun sırtına biner. İnsanların arasından yol açarak onu sürükleyerek cehenneme götürür.”⁸⁵

En’âm suresinin “Rabbinin bazı işaretlerinin geldiği gün...” mealindeki 158. ayetini ise şöyle tefsir etti: “İşaretten maksat, Güneşin batıdan doğması, Deccal, Dabbetü’l-Arz, Yecüc ve Mecüc’ün ortaya çıkışıdır.”⁸⁶

Nasr suresinin “İnsanların grup grup Allah’ın dinine girdiklerini görürsün” mealindeki 2. ayetini şöyle tefsir etti: “Ayetteki insanlardan maksat, Yemen halkıdır. Bu ayet inince Allah Resulü (a.s.m.), ‘Allahu ekber! Allah’ın yardımı ve fetih geldi. Yemen halkı geldi. Onların kalpleri incedir. İman Yemen’dedir. Fıkıh-anlayış Yemen’dedir. Hikmet Yemen’dedir’ buyurdu.”⁸⁷

Bu konuda tefsirlerde ciltler dolusu örnek bulmak mümkün, ancak bu kadarının konunun anlaşılması için yeterlidir.

⁸¹ Mürselât, 77/50.

⁸² Kıyâmet, 75/40.

⁸³ Müsned, 7395. Hadis.

⁸⁴ Müsned, 7143. Hadis.

⁸⁵ İbn Hayyân, Bahru’l-Muhit, 4/111.

⁸⁶ İbn Hayyân, Bahru’l-Muhit, 4/259.

⁸⁷ Fahrettin er-Razî, Tefsiru Kebîr, 32/156.

İsrailiyat

Abdullah b. Selam ve Kabu'l-Ahbar gibi aslen Yahudi olan İslam âlimleri İbraniceden Tevrat'ı okur, onu Arapça olarak Müslümanlara açıklarlardı. Ebu Hureyre onlar ile fikir alışverişi yapardı. Ancak hiçbir sahabe onlara, inanç esasları, fıkhi hükümler, Allah Resulü'nün (a.s.m.) hadisi ile sabit olan konularda soru sormaz, bunun dışındaki konularda Tevrat'ta ne yazdığını sorarlardı. Bunu yaparken Allah Resulü'nün (a.s.m.) "Ehl-i kitabı ne tasdik edin, ne de yalanlayın" hadisine dayanırdı.⁸⁸ Onlarla konuşur, sorularını cevaplandırır, yanlışlarını düzeltirdi.

Ebu Hureyre'den nakledilir:

"Bir seferinde Allah Resulü (a.s.m.) cuma gününden bahsederken, 'Onda bir saat vardır ki, Müslüman bir kul namazını kıldığı sırada bu saatte Allah'tan bir şey isterse Allah mutlaka o isteğini yerine getirir' buyurdu. Eliyle de bu sürenin kısa olduğuna işaret etti."⁸⁹

Allah Resulü'nden (a.s.m.) sonra bu saatin kaldırılıp kaldırılmadığı, hangi zaman olduğu konusunda ihtilaf edildi. Ebu Hureyre, Ka'b'a bu konuda Tevrat'ta bir hüküm olup olmadığını sordu. Ka'b,

– Evet var. Duaların kabul olduğu saat, her yılın bir cumasıdır, dedi. Ebu Hureyre ona itiraz etti:

– Hayır, her cumada bu saat var!

Ka'b yeniden Tevrat'a baktı ve Ebu Hureyre'nin haklı olduğunu gördü. Hemen yanına gidip durumu anlattı.⁹⁰

Ebu Hureyre, Abdullah b. Selam'a uğrayarak aynı konuda onunla konuştu. Abdullah b. Selam,

– Bu saatin hangi saat olduğunu biliyorum, dedi.

– Hangi saat olduğunu söyle, bilgini benden saklama!

– İkindiden sonra, akşama kadar olan zaman.

– Bu nasıl olur! Allah Resulü (a.s.m.) hadisinde "namazda iken" buyurdu. Halbuki bu saatte namaz kılınmaz.

– Allah Resulü (a.s.m.), "Biri bir mecliste oturup da namazı beklediğinde o namazda gibidir" buyurmadı mı?

⁸⁸ Buhâri, İ'tisâm, 25.

⁸⁹ Buhâri, Cuma, 37.

⁹⁰ el-Aynî, Umdetü'l-Kâri, 5/117.

– Evet!

Muhammed b. Karzî'den rivayet edilen hadis onun bu sözüne uygun düşmektedir:

“Bir gün bir köpek ikinci namazından sonra Mescid-i Nebvî'nin önünden geçiyordu. Sahabelerden biri,

– Şunu öldüreyim mi? dedi. Allah Resulü (a.s.m.),

– Hayır! Bu, kişinin dua edip de dualarının kabul edildiği zamandır, bu yurdu.”⁹¹

Hadisteki Yeri

O, üstün meziyetleri, gayretleri ve Allah Resulü'nün (a.s.m.) duasının bereketi ile hadis ilmi ve sünnete, hadis âlimlerinin öve öve bitiremediği kadar büyük hizmetlerde bulundu.

“İnsanlar bana, Ebu Hureyre çok hadis rivayet ediyor, diyor. Bunun nede-nini açıklamak için bir gün bir sahabe sordum:

– Allah Resulü (a.s.m.) bu sabah namazda ne okudu?

– Bilmiyorum.

– Namazda değil miydin?

– Namazdaydım, ancak bilmiyorum.

– Ama ben biliyorum. Şu şu sureleri okudu.”⁹²

Tekrarlarla birlikte 5374 hadis rivayet ederek⁹³ en çok hadis rivayet eden sahabe oldu. Rivayet ettiği 236 hadis hem Buhârî hem Müslim'de yer aldı. Bunlar dışında Buhârî ondan 93, Müslim ise 190 hadis rivayet etti.

Buhârî'nin tespit ettiği üzere ondan sahabe ve Tâbiîn'den 800 kişi hadis rivayet etti.⁹⁴

O yalnızca Allah Resulü'nden (a.s.m.) hadis rivayet etmedi. Ondandır Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Übey b. Ka'b, Temim-i Dâri, Zeyd b. Sâbit, Abdullah b. Selam, Alâ b. Hadramî ve Hz. Âişe annemiz gibi 14 sahabeden hadis rivayet etti.

⁹¹ el-Aynî, Umdetü'l-Kârî, 5/116-117.

⁹² Buhârî, Amelü's-Salât, 18.

⁹³ İbn Hacer, İsâbe, 10671. Sahabe.

⁹⁴ İbnü'l-Esr, Üsdü'l-Gâbe, 6319. Sahabe.

Ondan da Hz. Âişe, Übey b. Ka'b, Zeyd b. Sâbit'in yanı sıra Enes b. Mâlik, Câbir b. Abdullah, Abdullah b. Zübeyr, Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Ömer, Ebu Eyyûb gibi 33 sahabe hadis rivayet etti.

Ali b. Medenî, Tâbiîn'in en önemli on fıkıh otoritesinin ondan hadis rivayet ettiğini belirtir. Müstedrek sahibi Hâkim ise, Tâbiîn'in en meşhur âlimlerinin Ebu Hureyre'nin talebeleri olduğunu söyler.⁹⁵

Fıkıhtaki Yeri

Medine Fıkıh Okulunun en önemli kurucularından biri olan Ebu Hureyre, en çok fetva veren yedi sahabeden biri değildir, ancak mutavassıt -orta derecede- fetva veren sahabelerin önde gelenlerindendir. Fetvaları bir ciltte toplanacak kadar çoktur. Nitekim Kal'aci onun fetvalarını 250 sahifelik bir kitapta toplamıştır.⁹⁶

Özellikle büyük sahabelerin vefatı ve başka şehirlere gitmesi ile Medine ve çevresinde yaşayan insanlar fetva için ona yöneldiler. Bu durum onu fetva vermeye zorladı. Onun ilk fetvasını Allah Resulü'nün (a.s.m.) zamanında verdiğini söylemek mümkündür.

Ebu Hureyre anlatıyor:

“Bir gün bir hanım bana gelerek,

– Ben zina ettim. Bu zinadan bir çocuğum oldu. Onu öldürdüm. Tevbe edebilir miyim? diye sordu.

– Gözü aydın olmayasica, iyiliğe ulaşamayasica! Hayır, tevbe edemezsin! dedim.

Kadın büyük bir üzüntü ve pişmanlık içinde yanımdan ayrıldı. Sabahleyin Allah Resulü (a.s.m.) ile namaz kıldım. Namazdan sonra yanına gidip kadının bana söylediklerini ve benim ona verdiğim cevabı Allah Resulü'ne (a.s.m.) anlattım. Bana,

– Ne kadar yanlış söylemişsin. Sen ‘...ancak tevbe eden, iyi ameller işleyenler hariç, Allah onların kötülüklerini iyiliğe çevirir. Allah bağışlayıcıdır, merhametlidir’⁹⁷ ayetini okumuyor musun? buyurdu.

⁹⁵ Hâkim, Müstedrek, 3/513.

⁹⁶ Kal'aci, Fıkhı Ebû Hureyre, 43.

⁹⁷ Furkan, 25/70.

Hatamı anlayarak Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanından ayrılıp Medine'deki bütün evleri tek tek arayıp kadını bulmaya çalıştım. Ancak bir türlü bulamadım. Büyük bir üzüntü ile geri döndüm. Kendisini aradığımı öğrenmiş olacak ki ertesi gün tekrar yanıma geldi. Allah Resulü (a.s.m.) ile aramda geçen konuşmayı anlatıp ayet-i kerimeyi okudum. Hanım çok sevindi.

– Benim için çıkış yolu yaratan Allah'a hamdolsun! diyerek sevinçten secdeye kapandı.”⁹⁸

Fetva vermeye daha çok Hz. Ömer zamanında Bahreyn'de kadılık ve valilik yaparken başladı. Medine'de özellikle Hz. Osman ve Hz. Muaviye döneminde fazlalaştı.

Ziyad b. Mina anlatıyor:

“Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Ömer, Ebu Said, Ebu Hureyre, Câbir b. Abdullah gibi sahabeler, Hz. Osman'ın hilafetinin başlangıcından vefatına kadarki zamanda Medine'de fetva verip hadis rivayet ediyorlardı.”⁹⁹

Özellikle zor ve ince meselelerde Ebu Hureyre ve Abdullah b. Abbas fetva verirdi. Birçok sahabe kendilerine fetva soran kişileri Ebu Hureyre'ye gönderirdi.

Muaviye b. Ayyaş anlatıyor:

“Abdullah b. Zübeyr ve Âsım b. Ömer b. Hattab ile otururken yanıma Muhammed b. İyâs geldi.

– Bedevilerden biri eşi ile birlikte olmadan, onu üç talakla boşamış, bu konuda ne dersiniz? diye sordu. Abdullah b. Zübeyr,

– Bu konuda bizim söyleyeceğimiz bir söz yok, sen Abdullah b. Abbas ve Ebu Hureyre'nin yanına gidip onlara sor, dedi.

Ben de, ‘Onları en son Hz. Âişe'nin yanında gördüm. Sorduktan sonra aldığın cevabı gelip bize haber ver’ dedim. Adam onların yanına gitti. Soruyu sorunca Abdullah b. Abbas şöyle demiş:

– Fetvayı sen ver ey Ebu Hureyre! O, sorununu çözmek için sana gelmiş.

Ebu Hureyre,

– Birincisi bاین talaktır. Üç talak, kişinin eşi bir başka evlilik yapmadan onunla evlenmesini haram kılar, deyince Abdullah b. Abbas,

– Aynen böyle, demiş.”¹⁰⁰

⁹⁸ İbn Kesir, Tefsiru Kur'an'il-Azım, 3/408.

⁹⁹ İbn Sa'd, Tabakât, 2/372.

Bazen Hz. Ömer ve Hz. Ali gibi sahabelere sorulan fetva ona da sorulurdu. Mâlik b. Enes anlatıyor:

“Bir gün Hz. Ömer, Hz. Ali ve Ebu Hureyre’ye,

– Hacda ihramlı iken eşine yaklaşan hakkında ne dersiniz? diye soruldu. Sahabe efendilerimiz,

– Eşler haclarını bitirinceye kadar tamamlarlar. Ertesi yıl hac yapmaları ve kurban kesmeleri gerekir, dediler. Hz. Ali,

– Ertesi yıl hac yapmaya başladıklarında, haclarını bitirinceye kadar birbirlerinden uzak dururlar” diye ekledi.”¹⁰¹

Şiirsel Anlatımı

Çok akıcı bir üsluba sahip olan Ebu Hureyre, hadis rivayet ederken bu dili çok kullanırdı. Onun bu tatlı üslubu Hasan-ı Basrî’nin de dikkatini çekmiş ve onun hakkında şöyle demişti:

“Ebu Hureyre, hadis rivayet edenler içinde en güzel anlatımı olan sahabe-dir.”¹⁰²

Şiir söylenip yazılmasını olumlu olarak değerlendirirdi.

Accac anlatıyor:

“Medine’ye gittiğimde Mescid-i Nebevî’ye uğradım. Ebu Hureyre’nin yanına vardığımda insanlar başına toplanmış ona sorular soruyorlardı. Oradakilere,

– Yol verin yüzünü göreyim, dedim. Yol verilince yanına gittim.

– Ey Allah Resulü’nün sahabesi, ben şiir söylüyorum. Bunda bir mahzur var mı? dedim.

– Şiirinden biraz oku! dedi.

Söylediğim şiirlerden birkaç beyit okudum. Beni dinledikten sonra,

– Allah Resulü (a.s.m.) mescitte senin sözlerine benzer şiirler söyleyenleri duyduğunda bunda bir mahzur görmediği gibi yasaklamadı da, dedi.”¹⁰³

¹⁰⁰ Muvatta, Talak, 15.

¹⁰¹ Muvatta, Hac, 48.

¹⁰² İbn Manzûr, Muhtasar, 29/202.

¹⁰³ İbn Abdî’r-Rabbih, İkdü’l Ferid, 5/288.

Ancak içeriği güzel olmayan şiir söylenmesinden hoşlanmazdı. Meşhur şair Ferazdak ile karşılaşan Ebu Hureyre, onun şiirlerini dinleyince İslam'a uygun olmayan şeyler söylediğini gördü.

– Ey Ferazdak! Dar görüşlü olduğunu görüyorum. Yarın Kevser havuzunda bir makam kazanmak istersen bunu yapma, diye onu ikaz etti.¹⁰⁴

Medine'ye hicret ederken sevinçten söylediği gibi zaman zaman şiir söylediği olsa da bu zamanlar çok sınırlıydı. Ancak o, kendine bir soru sorulduğunda hep hikmetle cevap verirdi.

Ömer b. Sehba anlatıyor:

“Ebu Hureyre'nin yanına uğradığımda, sırt üstü uzanmış, ayak ayak üstüne atmış huşu ile şiir okuyordu.”¹⁰⁵

Sözü uzatmayı sevmeyen Ebu Hureyre, “Sözün uzatılmasında hayır yoktur” derdi.¹⁰⁶

Nefis murakabesi hususunda şu veciz sözü söylerdi:

“Kişi kardeşinin gözündeki tozu görür de, kendi gözünün önündeki ağacın kökünü görmez.”¹⁰⁷

Sahabe ve Tâbî'nin Hocası

Ebu Hureyre, öğrenmeye önem verdiği kadar öğretmeye de önem vermiş, Allah Resulü'nden (a.s.m.) duyduklarını aynı aşkla insanlara anlatmıştır. Onun çok hadis rivayet etmesindeki nedenlerden biri de bu öğretme arzusudur.

O çoğunlukla Medine'de, zaman zaman Medine dışında hadis nakletmiştir. Medine'de bulunduğu anda ise genelde Mescid-i Nebevî'de bazen başka mescitlerde ve evlerde öğretmeye devam etmiştir.

Amr b. Hazm anlatıyor:

“Ebu Hureyre'nin bulunduğu bir ilim meclisine katıldım. O sırada mecliste 10'dan fazla sahabe vardı. Ebu Hureyre hadis rivayet etmeye başladı. Rivayet ettiği hadislerden bir kısmını oradaki sahabelerden bazıları duymuş, diğerlerini de kalan sahabeler duymuştu. O gün pek çok hadis rivayet etti. Orada bulu-

¹⁰⁴ İbn Kuteybe, Şiir ve Şuara, 1/478.

¹⁰⁵ İbn Manzûr, Muhtasar, 29/204.

¹⁰⁶ A. H. Cum'a, Ulemâu's-Sahabe, 357.

¹⁰⁷ A. H. Cum'a, Ulemâu's-Sahabe, 358.

nan sahabelerden en az birkaçı, onun rivayet ettiği bütün hadisleri duymuştu.”¹⁰⁸

Hasan-ı Basri'nin de belirttiği gibi çok tatlı bir anlatımı vardı. Bunun için insanlar ondan hadis öğrenmek üzere İslam âleminin dört bir yerinden ona koşarlardı. Evi adeta bir ilim merkezi haline gelmişti. Pek çok hadis, fıkıh, tefsir âlimi, kurra yetiştirdi. Medine'nin dışında Bahreyn, Şam, Kûfe'de de öğrenci yetiştirdi. Bunları yaparken rehberi hep şu hadis oldu:

“Kime bir bilgi sorulur da, o bunu saklarsa, ağzına kıyamet günü ateşten bir gem vurulur.”¹⁰⁹

Her cuma sabahı Mescid-i Nebevî'ye gider, teberrük olsun diye Allah Resulü'nün (a.s.m.) minberinin yanında oturur, “Bize Ebu'l-Kasım (a.s.m.) şöyle söyledi” diye başlar, imam cuma namazı için kapısını açıncaya kadar hadis rivayet ederdi.¹¹⁰

Muhammed b. Sîrin'in bildirdiğine göre, o her perşembe günü hadis rivayet ederdi. Bir başka öğrencisi olan Said b. Seman, onun Züreyk Mescidinde düzenli olarak hadis dersi verdiğini bildirir.

Hanımlara da hadis öğreten Ebu Hureyre bunun için meşhur Tâbiîn Ümmü Derda Küryme binti Hasha'sın evine giderdi:

“Kûfe'de iken Ebu Hureyre bize gelirdi. Hemen toplanır ondan hadis dinlerdik. Yanına vardığımızda, merhaba, diyerek bizi karşılar ve anlatmaya başlardı. Bu sırada bize rivayet ettiği hadislerden biri şuydu:

Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, sizden birinin ipini alarak gidip odun toplaması ve onu sırtına alması, bir adamın yanına gidip versin ya da vermesin ondan istemesinden daha hayırlıdır.”¹¹¹

Zaman zaman Şam'a giderdi. Orada Hz. Muaviye'nin konaklarının birinde ilim meclisleri düzenlenirdi. Ebu Hureyre yatısından sonra hadis rivayet etmeye başlar, sabaha kadar hadis rivayet ederdi.¹¹²

Kendi hadis yazmadığı gibi yazılmasına da müsaade etmezdi. Ancak Beşir b. Nehik ondan dinlediği hadisleri yazmış, daha sonra Ebu Hureyre'ye söyle-

¹⁰⁸ Zehebî, Siyerü Alâmu'n-Nübelâ, 6500. Şahıs.

¹⁰⁹ Ebû Dâvud, İlim 9.

¹¹⁰ Hâkim, Müstedrek, 3/512, 586.

¹¹¹ Buhârî, Zekat, 50; Müsned, 7986.

¹¹² Zehebî, Siyerü Alâmu'n-Nübelâ, 6500. Şahıs.

yerek yazdığı hadisleri rivayet etmek için ondan izin almıştır.¹¹³ Ondan dinlediği hadisleri yazanlardan biri de Abdurrahman b. Hürmüz el-Arac'tır. Bir başkası ise Hemmam b. Münebbih'tir. O, Ebu Hureyre'den dinlediklerini "Sahifetü's-Sahîha" ismini verdiği bir kitapta toplamıştır.¹¹⁴ Ebu Hureyre'nin bildirdiğine göre o Allah Resulü'nden (a.s.m.) duyduğu her sözü rivayet etmemiştir.

"Çok hadis rivayet ediyorsun" diyenlere şu cevapları verirdi:

"Ben Allah Resulü'nden (a.s.m.) ezberlediklerimi iki ayrı kaba koydum. Onlardan birini naklettim. Diğerini ise anlatmadım. Eğer anlatsaydım, şu gırtlığımı keserdiniz."¹¹⁵

"Allah Resulü'nden (a.s.m.) duyduğum her şeyi anlatsaydım, başıma toprak saçardınız, yüzüme bakmazdınız."¹¹⁶

"Allah Resulü'nden (a.s.m.) ezberlediğim hadislerin tamamını size anlatsaydım, bana ya 'Ebu Hureyre delirmiş' der ya da beni taşılayarak recm ederdiniz."¹¹⁷

"Bir adam Ebu Hureyre'ye gelerek,

– Ey Ebu Hureyre! İlim öğrenmek istiyor, ancak öğrendiklerimi unutmaktan korkuyorum, deyince şöyle cevap verdi:

– İlimi terk etmek, onu zayi etmek için yeterlidir. Az bir hayır, bütün şerlerden daha hayırlıdır."¹¹⁸

Sünnete İttibas

Bir gün bir grup insana rastladı. Bir koyun kesmiş, onu kızartmış yiyorlardı. Ebu Hureyre'yi görünce yemek için davet ettiler. Ancak o,

– Allah Resulü (a.s.m.) dünyadan ayrılırken arpa ekmeğine doymadan ayrılmıştı, diyerek davete gitmedi.

Hadisi açıklayan Buhârî şarihi Aynî şöyle demektedir: Ebu Hureyre bu davranışı ile davete icabet sünnetini terk etmemiştir, zira o yalnızca bu tür

¹¹³ İbn Sa'd, Tabakât, 7/223.

¹¹⁴ Abdu's-Settâr, Ebû Hureyre, 363-365.

¹¹⁵ Buhârî, İlim, 120.

¹¹⁶ İbn Sa'd, Tabakât, 2/362.

¹¹⁷ İbn Sa'd, Tabakât, 2/363, 4/331; Hâkim, Müstedrek, 3/509.

¹¹⁸ İbn Abdîr-Rabbîh, İkdü'l-Ferid, 2/292.

düğün yemeklerine gitmezdi. Yoksa davetlere genel olarak icabet ederdi. Bazen hayır demek sünneti terk anlamına gelmez.¹¹⁹

İbadeti

İlim ile ameli birleştiren Ebu Hureyre geceyi üçe ayırırdı. Üçte birinde uyur, üçte birinde namaz kılar, üçte birinde de hadis okurdu.¹²⁰

Ebu Hureyre'nin yatak odasında, evinin bir köşesinde ve bahçesinde namaz için ayırdığı bir yeri vardı. Buralara her giriş çıkışta namaz kıları.¹²¹

Pazartesi ve perşembe günleri oruç tutar ve "Ameller bugün Allah'a arz edilir" derdi.¹²²

Ebu Hureyre'ye,

– Nasıl oruç tutarsın? denildiğinde,

– Her ayın başında üç gün oruç tutarım. Herhangi bir nedenden dolayı tutamamışsam, ayın sonunda tutarım, derdi.

Ebu Osman anlatıyor:

"Ebu Hureyre bir seferdeydi. Konaklama yerine varınca sofraya konuldu. Yemek için onu çağtırmaya gittiğimde namaz kılıyordu. Selam verince sofraya gelmesini söyledim. Bana, oruçlu olduğunu söyledi. Yemeğin sonuna yaklaştığımızda yanımıza gelerek bizimle yemek yemeye başladı. Arkadaşlar bana bakınca,

– Bana bakmayın, vallahi o bana oruçlu olduğunu söyledi, dedim. Ebu Hureyre de şöyle dedi:

– Doğru söylüyor. Ben söyledim. Çünkü Allah Resulü (a.s.m.) şöyle buyuruyor: 'Kim her aydan üç gün oruç tutarsa, bütün ayı oruç tutmuş sayılır.' Ben her ay üç gün oruç tutarım. Bunun için bütün ay oruçlu sayılırım. Bunu doğrulayan bir ayeti Allah'ın kitabında buldum: Kim bir iyilik yaparsa, ona on misli sevap verilir."¹²³

Said b. Müseyyib anlatıyor:

"Ebu Hureyre çarşayı dolaştıktan sonra eve gelir, eşine,

¹¹⁹ Buhâri, Et'ime 23; el-Aynî, 14/420.

¹²⁰ Dârimi, Mukaddime, 170.

¹²¹ İbn Kesir, el-Bidâye ve'n-Nihâye, 8/110.

¹²² Zehebî, Siyerü Alâimü'n-Nübelâ, 6500. Şahıs.

¹²³ En'âm, 6/160.

- Yiyecek bir şey var mı? diye sorardı. Eşi,
- Yok, derse,
- Ben orucum, derdi.”¹²⁴

İkrime, onun her gün on iki bin adet tesbih çektiğini ve “Diyetim kadar tesbih çekiyorum” dediğini rivayet eder.

Başka bir rivayette ise onun tesbihatının, “estağfirullah ve etûbu ileyh” olduğu kaydedilmektedir.¹²⁵

Sabrı

İlim öğrendiği günler açlığa sabretmekle geçti. Yiyecekleri iki siyah diye adlandırdıkları hurma ve su idi. Çoğu zaman açlıktan karınlarına taş bağlarlar, bayılacakmış yahut hastaymış gibi gezerlerdi.

O, çok iyi doyduğu günü şöyle anlatır:

“Benim on beş hurmam vardı. Onun beşini iftarda, beşini sahurda yedim. Beşini ise ertesi günün iftarına sakladım.”¹²⁶

Bu kadar açlığa rağmen kimseden istemez, bu konudaki prensibini şöyle ifade ederdi:

“Bana kim hediye verdiyse onu kabul ettim. İstemeye gelince, hiçbir zaman kimseden bir şey istemedim.”¹²⁷

Şükürü

Yeterli elbisesi olmadığı halde şükrettiğine şaşanlara eski günlerini hatırlatarak, o günlerde tek parça bir elbise ile idare etmek mecburiyetinde olduğunu, o güne nazaran halinin çok iyi olduğunu söylerdi. Bir hutbesinde hamdini şöyle dile getiriyordu:

“Ebu Hureyre’ye hidayet edene hamdolsun. Ebu Hureyre’ye Kur’an öğretene hamdolsun. Onu Muhammed (a.s.m.) ile nimetlendirene hamdolsun. Ebu Hureyre’ye atkı ve sarık giydiren, onu yanında karın tokluğuna ücretle çalıştığı Gazvan’ın kızı ile evlendiren Allah’a hamdolsun.”¹²⁸

¹²⁴ Ebû Nu’aym, Hilyetü’l-Evliyâ, 1/382, 1/383.

¹²⁵ Ebû Nu’aym, Hilyetü’l-Evliyâ, 1/383.

¹²⁶ Ebû Nu’aym, Hilyetü’l-Evliyâ, 1/384.

¹²⁷ İbn Cevzî, Sıfatü’s-Safve, 248.

¹²⁸ Ebû Nu’aym, Hilyetü’l-Evliyâ, 1/384.

Cömertliği

O cömertliğini daha İslam'a girdiği ilk gün, kölesini azad ederek gösterdi. Özellikle misafire ikram etmeyi çok seven Ebu Hureyre cömertlik etmek için her fırsatı değerlendirirdi.

Tafavili biri anlatıyor:

“Ebu Hureyre’nin evine konuk oldum. Allah Resulü’nün hiçbir sahabesinin onun kadar misafire ikram ettiğini misafiri, ağırlamak için bu kadar gayret ettiğini görmedim.”¹²⁹

Bir gün Medine valisi Mervan, Ebu Hureyre’ye yüz dinar para gönderdi. Ertesi gün ona bir adam göndererek,

– Sana gönderdiğim dinarları yanlışlıkla göndermişim. Onları bana iade et, deyince Ebu Hureyre,

– Onlardan hiçbir şey kalmadı. Tahsisat zamanım geldiğinde verilen parayı ondan kesersiniz, dedi. Adam,

– Mervan, gönderdiği parayı ihtiyaç sahiplerine mi dağıttığını yoksa evinde mi tuttuğunu öğrenmek için böyle yaptı, dedi.¹³⁰

Allah Resulü’nün (a.s.m.) vefatından sonra Medine’de kendisi için bir ev yaptırdı. Vefatına yakın, bu evini azat ettiği kölelerine bağışladı. Onlar daha sonra bu evi Amr b. Bezia’ya sattılar.¹³¹

Ebu Hureyre’nin bakımına kefil olduğu yetim çocuklar vardı. Bu çocukları kendi evinde barındırır, maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılardı. Bu çocuklardan biri olan Muaviye b. Muattab’ı büyük bir âlim olarak yetiştirdi. Muaviye ondan pek çok hadis öğrenerek rivayet etti.

Bizzat kendi el emeğinden cömertlik yapmayı önemseyen Ebu Hureyre, alnından akan terleri göstererek,

– Şundan verilen bir dirhem sadaka benim için başkasının malı ile verilen 1000 kere 1000 dirhemden daha makbuldür, derdi.¹³²

¹²⁹ Müsned, 10977. Hadis.

¹³⁰ İbn Manzûr, Muhtasar, 29/210.

¹³¹ İbn Sa’d, Tabakât, 2/340.

¹³² Zehebî, Siyerü Alâmu’n-Nübelâ, 6500. Şahıs.

Tevazusu

Zaman zaman Medine valiliğine vekâlet ederdi. Ancak bu görev onun tevazusunu azaltmazdı. Yine çarşıya gider, yine bir deste odunu sırtına alır, evine götürürdü. Ebu Melik anlatıyor:

“Bir gün yolda Ebu Hureyre ile karşılaştığımda elindeki odunları almak istedim.

- Ey Ebu Melik, emire yol aç! dedi.
- Lütfen ben taşıyayım, dedim. Ancak o şaka ile karışık,
- Odun taşıyan emirin yolunu aç! diye sözünü tekrarladı.”¹³³

Hoş Sohbeti ve Şakacılığı

Bir ara Kûfe’ye gitmişti. Onun geldiğini duyanlar akın akın ziyaretine koşular. Onlara öğlen namazını, sonra da ikinci namazını kıldırır. Bir süre, yakınında bulunan kişilerle konuştu. Sonra sustu. Bir müddet böylece kaldıktan sonra başını kaldırdı.

– Allah ve melekleri şu anda Devsli Ebu Hureyre’ye salat etmektedir, dedi. İnsanlar şaşkınlıkla birbirlerine bakarak,

- Bu nefsi tezkiye etmektir, deyince,
- Namaz kılınan yerde dili ve kalbi ile konuşmayan her insana Allah ve melekleri salat eder, dedi.¹³⁴

Bir adam Ebu Hureyre’ye gelerek,

– Ben bugün oruç tuttuktan sonra babamın yanına gittim. Ekmek ve et yiyordu. Oruç olduğumu unutarak karnım doyuncaya kadar yedim, dedi. Ebu Hureyre,

- Allah seni doyurmuş, dedi. Adam,
- Babamın yanından ayrıldıktan sonra bir tanıdığımın yanına gittim. Onunla da kanıncaya kadar süt içtim. Oradan evime döndüm. Kaylule uykusuna yattım. Uyanınca eşimden su istedim. Getirince onu da içtim. Benim durumum hakkında ne dersin? diye sordu. Ebu Hureyre,

– En iyisi sen bir daha oruca dönme, yemeye devam et! dedi.¹³⁵

¹³³ Zehebî, Siyerü Alâmi’n-Nübelâ, 6500. Şahıs.

¹³⁴ İbn Manzûr, Muhtasar, 29/201.

¹³⁵ İbn Hacer, İsâbe, 10671. Sahabe.

Allah Korkusu

Allah'tan son derece korkar, bu korkusunu her vesile ile dışa vururdu. O her gün iki kez şiddetli bir ah çekerek, "Gece gitti, gündüz geldi. Firavun ailesi cehenneme atıldı" der; günün sonunda ah çeker, yine, "Firavun ailesi cehenneme atıldı" derdi. Onu görenler halinden etkilenerek, "Cehennemden Allah'a sığınırım" demek mecburiyetinde kalırlardı.¹³⁶ Ömrünün sonuna doğru sıkça, "Allah'ım! Zinadan yahut büyük günah işlemekten sana sığınırım" derdi.

– Ey Ebu Hureyre! Senin gibi biri mi bu şekilde dua edip korkuyor. Yaşın geçeceği kadar geçmiş, şehvetin yok olmuş. Hem Allah Resulü'ne (a.s.m.) biat eden, ondan hadis rivayet eden sahabesiyken öyle mi? diye hayretle sorulunca,

– Yazık! Şeytan hayatta iken, beni nasıl ondan emin olmaya teşvik edersiniz, derdi.¹³⁷

Ebu Hureyre'nin zenci bir kölesi vardı. Köle, yaptığı bazı hareketlerinden dolayı onu üzmüştü. Yine bir gün kölesine kızan Ebu Hureyre, ona vurmak için kırbacını kaldırdı, ancak,

– Eğer kıyamet günü kısas yapılmayacak olsaydı, bu kırbaç ile sana vuracaktım, diyerek kölesine vurmaktan vazgeçti ve,

– Biri, ihtiyacım olan ücretini ödeseydi seni satardım. Yine de git! Allah için hürsün, dedi.¹³⁸

Sevgisi ve Hizmeti

Ebu Hureyre Allah Resulü'nü (a.s.m.) çok sever, bunu sünnete bağlılığı ve ona hizmeti ile her zaman gösterirdi. Allah Resulü'nün (a.s.m.) abdest suyunu taşır, abdest alması için ona su dökerdi.¹³⁹ Seferlerde Allah Resulü'ne (a.s.m.) yardımcı olur, devesine binmesi için devenin yularını tutardı. Onun şu sözleri Allah Resulü'nü (a.s.m.) ne kadar çok sevdiğini açıkça gösterir:

“Bir gün Allah Resulü'ne (a.s.m.) şöyle dedim:

¹³⁶ Zehebî, Siyerü Alâmu'n-Nübelâ, 6500. Şahıs.

¹³⁷ İbn Manzûr, Muhtasar, 29/195.

¹³⁸ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 1/384.

¹³⁹ Buhâri, Vudu', 20.

– Seni görünce rahatlıyor, gözüm aydın oluyor. Bana her şeyin kaynağını bildirir misin?

– Her şey sudan yaratılmıştır.

– Yaptığım zaman cennete gideceğim bir ameli bana söyle.

– Selamı yay, yemek yedir, akrabalarını ziyaret et, gece insanlar uyurken kalkıp namaz kıl! Böyle yaparsan selametle cennete gidersin.”¹⁴⁰

Umeyr b. İshak anlatıyor:

“Medine caddelerinde Hz. Hasan ile birlikte yürüyordum. Yolda Ebu Hureyre ile karşılaştık. Hz. Hasan’a,

– Canım sana feda olsun, karnını aç! Allah Resulü’nden (a.s.m.) gördüğüm gibi seni öpeyim, dedi. Hz. Hasan karnını açınca göbeğini öptü.”¹⁴¹

Hz. Hasan’ın vefat ettiği gün Mescid-i Nebvî’de gözyaşlarına boğuldu ve en yüksek sesle,

– Ey insanlar, ağlayın. Çünkü bugün Allah Resulü’nün (a.s.m.) en sevdiği kişi vefat etti, dedi.

Pek çok kişi onun hadis rivayet edeceği zaman Allah Resulü’nü (a.s.m.) hatırlayıp, ağlamaktan uzun süre hadis rivayet edemediğini gördüğünü söyler.¹⁴² Onlardan biri de Şufeya’dır. Mescid-i Nebvî’ye gittiğinde insanların birinin başında toplandığını görür. Yanındakilere onun kim olduğunu sorar. Onlar, onun Ebu Hureyre olduğunu söylerler. Kalabalığa yaklaştığında onlara hadis rivayet ettiğini görür. Ders bitince herkes dağılır, o da evine gider. Şufeya onu takip eder.

Devamını şöyle anlatır:

“Evde onunla yalnız kalınca,

– Allah aşkına, bana Allah Resulü’nden (a.s.m.) duyup ezberlediğin, kavrayıp öğrendiğin bir hadis naklet, dedim.

– Tamam. Sana Allah Resulü’nden (a.s.m.) duyup ezberlediğim, kavrayıp öğrendiğim bir hadis nakledeceğim, dedi.

Ancak titreyip kendinden geçti. Bir süre baygın yattıktan sonra ayıldı. Gidip yüzünü yıkadı. Yanıma gelip,

¹⁴⁰ Hâkim, Müstedrek, 4/129; Müsned, 2/323.

¹⁴¹ Müsned, 7462.

¹⁴² İbn Manzûr, Muhtasar, 29/196.

– Sana Allah Resulü’nden (a.s.m.) duyup kavradığım bir hadis anlatacağım, dedi.

Ancak bu kez daha fazla titreyip yüzüstü yere kapandı. Uzun süre baygın kaldı. Ayılınca bana kıyametle ilgili uzunca bir hadis rivayet etti.¹⁴³

Zühdü

Ölümü sürekli aklında tutar, uzun emel beslemez, dünyada kendini hep bir yolcu gibi görürdü. Habîb b. Ebu Fadâle anlatır:

“Bir gün Ebu Hureyre ölümünden bahsetti. Ölümü ister gibiydi. Onun bu halini görenler sordular:

– Nasıl olur da ölümü istersin?

– Normalde hiç kimse ölümü istemez. İyi, daha fazla iyilik yapmak için, kötü ise dünyadan gönlünce faydalanmak için ölmek istemez. Altı şeyle karşılaşacağımı bildiğim halde ben nasıl ölümü istemem?: Günahları önemsemek, akraba ile ilişkilerin kesilmesi, içkinin yaygınlaşması, Kur’an’ın ses güzelliği yarışı haline getirilmesi, hükmün satılması, şartların çoğalması.”¹⁴⁴

Emr-i bi’l-Ma’rûf

İyilikleri yaygınlaştırıp kötülükleri azaltmak ve toplumu yaşanır kılmak için, gördüğü yanlışları güzel bir şekilde dile getirerek onların bir daha yapılmamasına gayret ederdi. Kureyşli bir gencin üzerinde güzel bir kaftan ile böbürlenerek yanına geldiğini görünce ona Allah Resulü’nün (a.s.m.) şu hadisini hatırlattı:

“Geçmiş ümmetlerde bir genç, giyindiği bir elbise ile böbürlene böbürlene gezer, saçları ve giysisi onu kibirlendirirdi. Bu yüzden yere batırıldı.”¹⁴⁵

Başka rivayetlerde bu gencin ders okuturken Ebu Hureyre’nin yanına gelecek öğrencilerine karşı böbürlendiği belirtilmektedir. Aslında olayın nasıl tezahür ettiğinden çok ruhu önemlidir. İnsanlara karşı böbürlenen kişi onlara o an için psikolojik baskı yapmaktadır. Ancak asıl tehlike sonrasındır. Bu tür kişiler bu şekilde yaşamaya devam ettiklerinde her fırsatta insanları ezer, onlara zulmederler.

¹⁴³ Hâkim, Müstedrek, 1/418.

¹⁴⁴ İbn Sa’d, Tabakât, 4/337.

¹⁴⁵ Müsned, 9346. Hadis.

Bir gün dikkat çekecek kadar koku sürünmüş bir hanım ile karşılaştı. Onun bu halinden rahatsız oldu:

- Nereye gidiyorsun?
- Mescide.
- Bunun için mi koku süründün?
- Evet.

– Evine dön ve süründüğün kokuyu çıkar. Çünkü Allah Resulü'nün (a.s.m.) şöyle buyurduğunu duydum: “Bir kadın koku sürünür, sonra da ‘Ben mescide gidiyorum’ derse namazı kabul edilmez.”¹⁴⁶

İnsanların dünyaya fazlaca daldığını gören Ebu Hureyre bir gün çarşıya giderek onlara,

- Niçin böyle tembellik ediyorsunuz? diye seslendi.
- Niçin böyle söylüyorsun? dediler.
- Mescitte Allah Resulü'nün (a.s.m.) mirası dağıtılıyor, siz hala burada duruyorsunuz. Gidip payınıza düşeni almayacak mısınız?

- Nerede?
- Mescitte.

Hemen oraya koşan insanlar bir süre sonra geri döndüler.

– Ey Ebu Hureyre! Mescide girip her tarafına baktık ama bir şey dağıtıldığını görmedik, dediler.

- Mescitte kimseyi görmediniz mi?
- Gördük. Bazı kişiler namaz kılıyor, bazıları Kur'an okuyor, bazısı da helal ve haramı öğreniyordu.
- Yazık! Hala anlamadınız mı? İşte o Allah Resulü'nün (a.s.m.) mirasıdır!¹⁴⁷

Bir perşembe akşamı Ebu Hureyre, öğrencilerine,

– Akrabaları ile bağlarını kesenler bu meclisten ayrılıncaya kadar derse başlamayacağım, dedi.

Hiç kimse yerinden kalkmadı. Ebu Hureyre sözlerini üç kez tekrarladı. Bunun üzerine bir genç kalkıp dışarı çıktı. Çünkü o, yıllardır halası ile görüşmüyordu. Doğruca halasının yanına gitti. Halası onu görünce şaşırdı. Ona,

- Yeğenim niçin geldin? diye sordu.

¹⁴⁶ Müsned, 2/247.

¹⁴⁷ Heysemî, Mecma'uz-Zevâid, 1/123.

– Ebu Hureyre şöyle şöyle dedi. Onun için geldim.

– Onun yanına dön ve niçin böyle yaptığını sor.

Genç hemen Ebu Hureyre'nin yanına gelerek,

– Niçin böyle yaptın? diye sordu. Ebu Hureyre,

– Çünkü Allah Resulü (a.s.m.), “Her perşembe gecesi Adem oğullarının amelleri Allah’a arz edilir. Akrabaları ile ilişkisini kesenlerin amelleri kabul edilmez” buyurdu, dedi.¹⁴⁸

Kerameti

Kadı Ebu Tayyib anlatıyor:

“Mansur Camii’nde ilmi müzakere yapan bir grupla oturuyordum. Horasanlı bir genç gelerek zor bir mesele hakkında bir soru sordu. Orada bulunanlardan biri ona cevap verdikten sonra, delil olarak Ebu Hureyre’nin rivayet ettiği hadisi söyledi. Genç,

– Ebu Hureyre’nin hadisleri makbul değildir, dedi.

Daha sözünü bitirmemişti ki, tavandan büyük bir yılan düştü. Oradaki insanların her biri bir tarafa kaçıştı. O genç de onlarla birlikte kaçtı. Yılan gence yöneldi. O nereye gidiyorsa yılan da ona doğru gidiyordu. Oradakiler gence,

– Tevbe et! Tevbe et! diye bağırıldılar.

Hatasının farkına varan genç, hemen, ‘Tevbe ettim, tevbe ettim!’ demeye başladı. O tevbe edince yılan bir anda kayboldu. Bir daha izine rastlanmadı.”¹⁴⁹

¹⁴⁸ Buhâri, Edebü’l-Müfred, 61.

¹⁴⁹ Zehebî, Siyerü Alâmü’n-Nübelâ, 6500. Şahıs.

ABDULLAH b. ÖMER

Künyesi: Abdullah b. Ömer b. Hattab b. Nüfeyl b. Kab b. Lüey b. Gâlib

Annesi: Zeyneb binti Mazun (Osman b. Mazun'un kardeşi)

Kardeşleri: Hz. Hafsa, Abdurrahman

Eşleri: Ümmü Alkame, Safiye binti Ebu Ubeyd

Çocukları: Abdullah, Salim, Ubeydullah, Zeyd, Hamza, Bilâl, Vakid, Ebu Bekir, Sevde, Âişe, Hafsa

Vefatı: 73/692

İslam'a Girişi

Abdullah b. Ömer orta boylu, iri yapılı ve esmer tenli biriydi. Hac ve umre dışında sakalını fazla uzatmaz, saçlarını zaman zaman omuzlarına kadar uzatırdı. O, Abâdile diye meşhur olan, dört Abdullah'tan biridir. Diğerleri Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Zübeyr ve Abdullah b. Amr b. As'tır. Abdullah b. Ömer, en fazla hadis rivayet eden ve fetva veren âlim sahabelerdendir. Hz. Ömer'in oğlu olan Abdullah b. Ömer, Allah Resulü'nün (a.s.m.) peygamber oluşunun üçüncü yılında doğdu. Nesebi Ka'b b. Lüey'de Allah Resulü (a.s.m.) ile birleşmektedir.¹⁵⁰

Hız. Ömer Müslüman olduğunda henüz beş yaşlarında bir çocuktur. Annebaba ve kendisinden yaşça büyük kardeşlerin Müslüman olduğu bir ortamda büyüyen Abdullah b. Ömer, babasının Allah Resulü'ne (a.s.m.) yakınlığıyla

¹⁵⁰ İbn Hacer, İsâbe, 4836. Sahabe; İbn Sa'd, Tabakât, 4/187.

daha o yaşlarda Allah Resulü'nün (a.s.m.) çevresinde bulundu. Onu dinleyip gözleyerek nebevî atmosfer içinde büyüdü. Ayrıca İslam'ı kabul ettiği ilk günden itibaren babasını gözleyerek yetiştirdi. İlgili eserlerin de tespit ettiği gibi Abdullah b. Ömer henüz buluşa ermeden küçük yaşta Müslüman oldu.¹⁵¹

Abdullah b. Ömer anlatır:

“Babam Ömer b. Hattab Müslüman olunca, çevresindekilere,

– Mekkelilerden kim sözü en hızlı şekilde insanlara duyurur? diye sordu.

– Cemil b. Ma'mer, dediler.

Babam dışarı çıktı. Ne yapacağını gözlemek için ben de onunla birlikte dışarı çıktım. O sırada gördüğümü akledecek yaşta bir çocuktum. Babam Cemil'in yanına varınca ona,

– Ey Cemil! Biliyor musun ben Müslüman oldum? Muhammed'in dinine girdim, dedi.

Daha babam sözünü bitirmeden elbisesini çeke çeke yanımdan ayrıldı. Babam onu takip etmeye başladı. Ben de onun peşinden gittim. Adam Kâbe'ye varınca,

– Ey Kureyşliler! Ömer dinden dönmüş! diye bağırmaya başladı. Babam,

– Yalan söylüyorsun, ben Müslüman oldum, dedi.”¹⁵²

Nebevî ve Fârukî Terbiye Bir Arada

Öğrenmeye ve güzel ahlakla bezenmeye hazır ve son derece kabiliyetli, zeki ve çok iyi bir gözlemci olan Abdullah b. Ömer, Allah Resulü (a.s.m.) ve Hz. Ömer'in terbiyesi altında büyüdü. Her ikisi de onun terbiyesiyle yakından ilgilendiler. Hz. Hafsa da onunla yakından ilgilenenlerdi. Abdullah b. Ömer anlatıyor:

“Bir gün Allah Resulü (a.s.m.) benim omzumdan tutarak,

– Ey Abdullah! Dünyada garip yahut yolcu gibi ol! Kendini kabirdekilerden biri olarak say! Ey Abdullah b. Ömer! Orada dinar ve dirhem yoktur. Orada iyilik ve kötülük vardır. İyiliğe karşılık iyilik vardır, buyurdu.”¹⁵³

Daha sonraki yıllarda ise Hz. Hafsa vasıtası ile bir rüyasını Allah Resulü'ne anlattıran Abdullah b. Ömer'e, Efendimiz,

¹⁵¹ İbnü'l-Esr, Üsdü'l-Gâbe, 3080. Sahabe.

¹⁵² İbnü'l-Esr, Üsdü'l-Gâbe, 3080. Sahabe.

¹⁵³ İbnü'l-Esr, Üsdü'l-Gâbe, 3080. Sahabe; İbn Cevzî, Sıfatü's-Safve, 204.

– Abdullah b. Ömer ne güzel insandır! Bir de gece namazı kılsa! buyurdu.

Abdullah b. Ömer, Allah Resulü'nün (a.s.m.) bu sözünden sonra gece namazını hiç terk etmedi. Hatta eskisinden daha da fazla namaz kıldı ve çok az uyudu.¹⁵⁴

Abdullah b. Ömer anlatıyor:

“Allah Resulü (a.s.m.) ile bir seferdeydik. Devem genç olduğu için dizginleyemedim, Allah Resulü'nün (a.s.m.) önüne geçtim. Beni gören babam hemen müdahale etti:

– Ey Abdullah hiç kimse Allah Resulü'nün (a.s.m.) önüne geçmemelidir!”¹⁵⁵

O, nebevî terbiyeden yeterince nasibini aldığını gösteren bir hatırasını şöyle anlatır:

“Bir gün Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanına gittim. Bana içi lif dolu bir yastık uzattı. Ancak onun üzerine oturmam. Yastık benimle Allah Resulü (a.s.m.) arasında öylece kaldı.”

Allah Resulü (a.s.m.) sahabelerine Mescid-i Nebevî'nin bir kapısını göstererek,

– Bu kapıyı hanımlara bıraksanız! buyurdu.

Allah Resulü'nün (a.s.m.) emrini duyan Abdullah b. Ömer, vefat edinceye kadar bir daha o kapıdan Mescid-i Nebevî'ye girmedi.¹⁵⁶

Hız. Ömer vefat edinceye kadar bu terbiye süreci devam etti. Abdullah b. Ömer anlatıyor:

“Cevla bölgesinin fethine katıldım. Fetihden sonra ganimet mallarından 40.000 dirhemlik eşya satın aldım. Daha sonra Medine'ye döndüğümde aldığım eşyaları babama takdim ettim. Babam,

– Ey Abdullah b. Ömer! Beni de kendinle birlikte ateşe mi sürüklemek istiyorsun? Bunları bana niçin veriyorsun? dedi.

– Evet, sahip olduğum her şeyi sana verdim, dedim.

– Ancak ben seninle hesaplaşacağım. Bir an için kendimi senin bu malları satın aldığın Cevla'da düşünüyorum. O sırada insanlar sana dönmüş; ‘Bakın şu Allah Resulü'nün (a.s.m.) sahabesi Abdullah değil mi? Müminlerin emiri-

¹⁵⁴ Buhâri, Teheccüd, 3, 5, 6.

¹⁵⁵ Muhyiddin Müstevî, Abdullah b. Ömer, 66.

¹⁵⁶ Zehebî, Siyerü Alâimü'n-Nübelâ, 3314. Şahıs.

nin oğlu, Allah'ın ailesine bu kadar ikramda bulunduğu kişi değil mi? Ganimet mallarını değerinden biraz daha fazlasına alması gerekirken o, fırsatçılık yaparak ucuza aldı' derken görüyorum. Bu parayı benden alman, savaşa katılan Kureyşlilerden kar etmenden daha hayırlı olurdu, dedi.

Sonra eşim Safiye binti Ebu Ubeyd'in yanına giderek şöyle dedi:

– Ganimet mallarından evde ne varsa hepsini çıkarıp buraya getir!

Eşim,

– Ey Müminlerin emiri! Hepsi senin olsun! dedi.

Aradan yedi gün geçtikten sonra bana,

– Ey Abdullah b. Ömer! Ben bu alışverişten mesulüm. Bana tüccarları çağır, dedi.

Onlardan 40.000 dirhemlik mal satın aldı, bana da 80.000 dirhem verdi. Sonra biraz daha para vererek, tüm parayı mallar ile birlikte Sa'd b. Ebu Vakkas'a götürüp, önceki savaşa katılan kişilere dağıttırmamı istedi ve,
– Aralarında ölen varsa, payını varislere verin, dedi.”¹⁵⁷

Hicreti ve Suffe Ashabına Katılışı

Medine'ye hicrete izin verilince, 11 yaşında babası ile birlikte hicret etti.¹⁵⁸

Öğrenmeyi aşk derecesine getiren Abdullah b. Ömer, Allah Resulü (a.s.m.) ve Suffe'den bir an olsun ayrılmazdı. Orada bulunamadığı zaman hemen gelir, duymadıklarını arkadaşlarından sorup öğrenirdi.¹⁵⁹

Cihadı

Abdullah b. Ömer'i ilk kez Bedir Savaşına giderken görüyoruz. O sırada henüz 12 yaşında bir çocuktur. Allah Resulü (a.s.m.) orduyu kontrol ederken Abdullah b. Ömer ve o yaşlardaki arkadaşlarını yaşları küçük olduklarından dolayı, Medine'ye geri gönderdi.¹⁶⁰ Bu duruma çok üzülen Abdullah b. Ömer, üzüntüsünü şöyle anlatır:

¹⁵⁷ İbn Cevzî, Sıfatü's-Safve, 110-111.

¹⁵⁸ İbn Hacer, İsâbe, 4836. Sahabe.

¹⁵⁹ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, , 2/7.

¹⁶⁰ Zehebî, Siyerü Alâmü'n-Nübelâ, 3314. Şahıs.

“Bedir’e giderken Allah Resulü’ne (a.s.m.) arz olunduk, beni küçük bulup geri gönderdi. Hayatımda bir daha, o geceki gibi çok üzülüp ağlamadım.”¹⁶¹

İlk kez Hendek Savaşına katılabildi. O sırada on beş yaşında olduğu için Allah Resulü (a.s.m.) onun savaşa katılmasına izin verdi. Ardından Kureyza oğulları savaşına katıldı. Bundan sonra Hudeybiye Anlaşmasında bulundu. Orada iken Allah yolunda ölmek üzere İslam peygamberine biat etti.

Hayber Savaşına katılan Abdullah b. Ömer, bu fethi şöyle anlatır: “Hayber’i fethedinceye kadar hurmaya doymamıştık.”

Mekke’nin fethine, Huneyn ve diğer bütün savaşlara ve bazı seriyyelere katıldı.¹⁶²

Allah Resulü (a.s.m.) Zeyd b. Hârise komutası altındaki Abdullah b. Ömer’in de katıldığı 3000 kişilik orduyu Mute’ye, Rumlar üzerine gönderdi. İslam ordusunun geldiğini haber alan Rumlar tam 200.000 kişilik bir ordu ile Müslümanların karşısına dikildiler. Müslümanlar savaşıp savaşmamak konusunda çok tereddüt etti. Savaş başladığında Zeyd b. Hârise ve ondan sonraki komutanlar peş peşe şehid oldular. İslam ordusu düşman karşısında daha fazla tutunamayıp dağıldı. Birçok kişi savaş meydanından uzaklaşıp Medine yolunu tuttu. Hâlid b. Velid komutayı ele alınca, dağılan orduyu toplayıp Müslümanları yok olmadan, askeri dehası ile düşman elinden kurtardı.

Medine’ye yönelen Müslümanların, arkada kalanların toparlandığından haberleri olmadı. Aralarında Abdullah b. Ömer’in de bulunduğu bu grup Medine’ye gelince Allah Resulü (a.s.m.) ve yanındaki sahabeler onları Medine’de karşıladılar. Çocuklar gelenlerin üzerine toprak atarak,

– Ey kaçaklar! Allah yolundan kaçtınız, dediler.

Allah Resulü (a.s.m.) onlara müdahale etti:

– Hayır onlar kaçaklar değil, dönüp dönüp savaşanlardır!

Abdullah b. Ömer o anda yaşadıklarını şöyle anlatır:

“Medine’ye yaklaştığımızda birbirimize,

– Şimdi ne yapacağız? Savaştan kaçarak Allah’ın gazabını hak ettik! dedik. Sonra,

– Medine’ye girelim, halimizi Allah Resulü’ne (a.s.m.) arz edelim, bizim için tevbe ederse ne âlâ, etmezse geri döner tekrar savaşırız, diye anlaştık.

¹⁶¹ Kandehevî, Hayatu’s-Sahabe, 1/669.

¹⁶² İbn Manzûr, Muhtasar, 13/153.

Sabah namazında Mescid-i Nebevî'ye gittik. Allah Resulü (a.s.m.) namazdan sonra bizim için,

– Bunlar kim? diye sordu.

– Kaçaklarız.

– Hayır! Siz, kaçak değil, döne döne savaşıyorsunuz. Ben sizdenim. Ben Müslümanlardanım!

Duyduklarımıza çok sevindik, hemen Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanına giderek elini öptük.¹⁶³

Allah Resulü'nden (a.s.m.) sonra da cepheden cepheye koşan Abdullah b. Ömer, Şam, Irak, Basra, Mısır ve Afrika fetihlerine katıldı.¹⁶⁴ Allah Resulü'nün (a.s.m.) vefatından sonra ilk olarak Yemame Savaşına katıldı. Yalancı peygamber Müseyleme'ye karşı yapılan bu savaşta pek çok sahabe şehid oldu. Onlardan biri de Abdullah b. Ömer'in amcası Zeyd b. Hattab'dı.

Irak'ın fethinde, valilerden biri ile düello yaparak onu öldürüp üzerindeki zırh, kılıç, vs. ganimeti aldı. Savaştan sonra kendisine teslim edilen ganimetleri alıp babasına götürdü.¹⁶⁵

Hicretin 49. yılında Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Zübeyr ve Ebu Eyyûb el-Ensârî gibi sahabeler ile İstanbul kuşatmasına katıldı.¹⁶⁶

Vefatı

Uzun ömürlü olan Abdullah b. Ömer Hicretin 73. yılında 84 yaşında iken şehid edildi.¹⁶⁷

Hemen her yıl hac için Mekke'ye giden Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Zübeyr'in şehid edildiği yıl da Haccac b. Yusuf ile hacca gitmişti. Onların birlikte hacca gittiğini haber alan Mervan b. Abdülmelik, Haccac'a bir mektup yazarak,

– Hacda Abdullah b. Ömer'e muhalefet etme, diye bildirdi.

Hac mevsiminde silah taşımak yasak iken Haccac, korumasına yanında harbe bulundurmasını ve ucunu da zehirlemesini söyledi. Arafat'ta izdiham

¹⁶³ İbn Kesir, Sîretü'n-Nebevî, 2/135.

¹⁶⁴ Zehebî, Siyerü Alâmü'n-Nübelâ, 3314. Şahıs.

¹⁶⁵ İbn Sa'd, Tabakât, 4/170.

¹⁶⁶ İbn Kesir, el-Bidâye ve'n-Nihâye, 8/32.

¹⁶⁷ İbn Hacer, İsâbe, 4836. Sahabe.

olunca, korumanın harbesi Abdullah b. Ömer'in ayağına düştü. Ayağını yaralayan harbe, zehirli olduğu için Abdullah b. Ömer'in hastalanıp ölmesine neden oldu. Bazı tarihçiler bunun Haccac tarafından kasıtlı yapıldığını söylemektedirler.

Abdullah b. Ömer hasta iken Haccac b. Yusuf onun ziyaretine gittiğinde ona şöyle der:

– Nasılsın ey Ebu Abdurrahman? Bunu sana kimin yaptığını bilseydik onu cezalandırırdık. Kimin yaptığını biliyor musun?

– Evet, beni sen öldürdün.

– Niçin böyle diyorsun?

– Çünkü harem bölgesinde silah taşımak yasak olması gerekirken, haremde silah taşımamasını emrettiğin kişi beni yaraladı.¹⁶⁸

Abdullah b. Ömer hasta iken oğlu Salim'e şöyle vasiyette bulundu:

– Ey oğlum! Eğer ölürsem beni Mekke'nin dışında bir yere defnedin. Muhacir olarak çıkarıldığım bir şehirde (Mekke'de) defnedilmek istemem.

– Yapabilirsek vasiyetini yerine getiririz.

– Beni dinle! Ben senden bir şey yapmanı istiyorum, sen ise bana “Gücümüz yeterse” diyorsun.

– Haccac bize tahakküm ederek cenazeni kendi kaldırmaya kalkışabilir.

Abdullah b. Ömer oğlunun sözlerini doğru bularak sustu. Salim der ki:

“Tahmin ettiğim gibi oldu. Babamın cenazesini Haccac kaldırdı. Naaşını da Mekke'deki Muhacir mezarlığına defnettirdi.”¹⁶⁹

İlmi

Hayatını ilme adayan, çocukluktan itibaren bir ömür boyunca son nefesine kadar ilimle iştigal eden Abdullah b. Ömer, sahabe efendilerimizin en büyük âlimlerindendir. O yalnızca Allah Resulü'nden (a.s.m) değil, büyük sahabele-
rin çoğundan hadis rivayet etmiştir.

¹⁶⁸ İbn Sa'd, Tabakât, 4/186.

¹⁶⁹ İbn Sa'd, Tabakât, 4/187-188.

Hadisteklî Yeri

Abdullah b. Ömer'in ilminin okyanuslar kadar büyük olmasının nedeni; ilim aşkının ve gayretinin yanı sıra, seferde ve hazarda sürekli Allah Resulü (a.s.m.), büyük sahabeler ve Ehl-i Beyt ile birlikte olmasıdır. O, babasından dolayı hep büyük sahabelerle olma fırsatı yakaladığı gibi, ablası Hz. Hafsa annemizden dolayı Ehl-i Beyte yakın olma imkanını da buldu.

Bu özelliklerinden dolayı hadis ilminde çok hadis rivayet eden yedi kişi olan **Muhsirîn**'dan biri oldu. Birçok sahabe birer, onar, yüzer hadis rivayet ettiği halde bu yedi sahabe binlerle ifade edilecek kadar çok hadis rivayet ettiler:

Ebu Hüreyre: 5374 hadis,
 Abdullah b. Ömer: 2630 hadis,
 Enes b. Mâlik: 2286 hadis,
 Hz. Âişe: 2210 hadis,
 Abdullah b. Abbas: 1660 hadis,
 Câbir b. Abdullah: 1540 hadis,
 Ebu Said el-Hudrî: 1170 hadis.

Abdullah b. Ömer'in rivayet ettiği hadislerin 280'i Buhârî ve Müslim'de yer almıştır.¹⁷⁰ Onun hadis rivayetindeki en önemli özelliklerinden biri, hadisleri Allah Resulü'nden (a.s.m) duyduğu sözlerle aynen rivayet etmeye son derece dikkat etmesi, kelimeleri benzerleri ile değiştirmekten sakınmasıdır.

Diğer bir husus ise, onun Nâfi, ondan da İmam Mâlik kanalı ile nakledilen hadislerinin Buhârî gibi büyük hadis otoriteleri tarafından **Silsiletü'z-Zeheb** yani **Altın Silsile** olarak kabul edilmesidir.¹⁷¹

İnsanlar ondan hadis rivayet etmek için çok istekli oldukları halde, o bu konuda oldukça titiz davranırdı. Şa'bi onun için şöyle demektedir: "Bir yıl Abdullah b. Ömer ile birlikte oldum, kimseye hadis rivayet ettiğini görmedim."¹⁷²

İshak b. Said ise, "Allah Resulü'nden (a.s.m) hadis rivayet etme konusunda Abdullah b. Ömer'den daha çok sakınan birini görmedim" der.

¹⁷⁰ Zehebî, Siyerü Alâmu'n-Nübelâ, 3314. Şahıs.

¹⁷¹ Muhyiddin Müstevî, Abdullah b. Ömer, 140.

¹⁷² İbn Sa'd, Tabakât, 4/145.

Kur'an İlimindeki Yeri

Sabah akşam Suffe'de Kur'an ve İslami ilimleri tahsil eden Abdullah b. Ömer, Kur'an'ı yalnızca ezberlemekle kalmayıp onu hayata geçiriyor, bir ayeti anlayıp onunla amel etmeden bir başka ayeti ezberlemiyordu. Bunun için Bakara suresini tam dört yılda ancak ezberledi.¹⁷³

O, Allah Resulü'nün (a.s.m.) sağlığında Kur'an'ı ezberleyen ve Allah Resulü'ne (a.s.m.) okuyan birkaç sahabeden biridir. Kur'an'ı huşu içinde manasını kavrayarak okur, çoğu zaman da hüzünlenererek ağlardı.

"Göklerde ve yerdekilerin hepsi Allah'ındır. İçinizdekileri açığa vursanız da, gizleseniz de Allah ondan dolayı sizi hesaba çekecektir. Sonra dilediğini affeder, dilediğine azab eder. Allah her şeye kadirdir"¹⁷⁴ ayetlerini okuyarak ağlar, bir türlü gözyaşları dinmezdi.¹⁷⁵

Tefsir'deki Yeri

Sahabe arasında Kur'an'ı en fazla tefsir edenler şunlardır: Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Mes'ud, Ubey b. Kab ve dört halife, onlardan da özellikle Hz. Ali.

Abdullah b. Ömer, Enes b. Mâlik, Ebu Hureyre, Câbir b. Abdullah, Hz. Âişe gibi sahabeler bazı Kur'an ayetlerini tefsir etmişlerse de, bu konuda onlardan gelen nakiller oldukça azdır.¹⁷⁶

Fıkhtaki Yeri

Özellikle emin olmadığı konularda fetva vermekten son derece sakınan Abdullah b. Ömer, buna rağmen, sahabe efendilerimizden en fazla fetva veren Fukahâu's-Seb'a diye meşhur olan yedi kişiden biri arasında yer aldı.

O fetva verirken önce Kur'an'a sonra sünnete başvurur; orada hüküm bulamazsa, özellikle babası gibi sahabelerin önde gelenlerinin görüşlerine bakar, aralarında görüş birliği olan içtihadı kabul eder, görüş birliği yoksa onlardan birini tercih ederdi. Buralarda konu hakkında yeterli bilgiye rastlamazsa, problemi daha çok benzer konulara kıyas yaparak çözerdi. Hakkında

¹⁷³ İbn Sa'd, Tabakât, 4/164.

¹⁷⁴ Bakara, 2/284.

¹⁷⁵ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 1/305.

¹⁷⁶ Muhammed Hüseyin, et-Tefsir ve'l-Müfessirîn, 1/63.

kesin bir kanaate sahip değilse, fetva isteyenlerin bütün ısrarlarına rağmen bilmediğini açık yüreklilikle söylerdi.¹⁷⁷

Ukbe b. Müslim'den: "Otuz dört ay Abdullah b. Ömer'in yanında bulundum. Bu sırada kendisine sorulan sorulara çoğunlukla 'Bilmiyorum' dediğini gördüm. Bir seferinde 'Bilmiyorum' dediği halde ısrarla cevap almak isteyen biri için bana dönerek,

– Biliyor musun bunlar ne istiyorlar? Sırtımızı cehenneme köprü yapmak istiyorlar, dedi."¹⁷⁸

Dr. Muhammed Revvas Kal'aci onun fetvalarını ancak 750 sahifelik bir kitapta bir araya toplayabilmiştir. Bu kitabın önsözünde Abdullah b. Ömer'in fıkıh ve ichtihadı ile ilgili metodu genişçe anlatılır.¹⁷⁹

Abdullah b. Ömer nerdeyse her yıl hac yapar, özellikle recep aylarında umre yapmayı ihmal etmezdi.¹⁸⁰ Bundan dolayı hac ile ilgili hükümleri çok iyi bilirdi. Hatta âlimler hac ibadetine ait hükümleri en iyi Hz. Osman'ın, ondan sonra ise Abdullah b. Ömer'in bildiğini ifade ederler.¹⁸¹ Bunun için hac ve umreye gittiğinde etrafı sürekli soru ve fetva soran insanlarla dolup taşardı. Hz. Muaviye hac yaparken bir grup insana rastladı. Birinin etrafını çevirmiş kimi, "Tıraş olmadan önce şeytan taşladım" diyor, kimi, "Şöyle şöyle yaptım" diyor bir başkası hac ile ilgili bir problemini soruyordu. Hz. Muaviye yanındakilere,

– Yüzünden değerli bir insan olduğu belli olan şu adam kim? diye sordu.

– O Abdullah b. Ömer'dir, dediler. Hz. Muaviye,

– Sözleri âlim ve fakih birinin sözlerine benziyor. Vallahi şeref işte budur. Vallahi bu, hem dünya ve hem ahiret şerefidir! dedi.¹⁸²

Hacda herkes onu izler, o ne yapıyorsa insanlar da onu yapardı. Hatta bir hac mevsiminde saçları uzadığından dolayı rahatsız oldu. Merve'de iken berbere, "Saçlarım uzadı, beni rahatsız ediyor, onları kesebilir misin?" diye sordu. Berber, "Olur" diyerek saçlarını kesti. Onu gören insanlar, birbirlerine Abdullah b. Ömer'i göstererek tıraş olduğunu işaret etmeye başladılar. İnsan-

¹⁷⁷ İbn Cevzî, Sıfatü's-Safve, 205.

¹⁷⁸ Kandehlevî, Hayâtü's-Sahabe, 3/721

¹⁷⁹ Kal'acî, Fıkhı Abdullah b.Ömer

¹⁸⁰ İbn Sa'd, Tabakât, 4/162.

¹⁸¹ İbn Manzûr, Muhtasar, 13/169.

¹⁸² A. H. Cum'a, Ulamâu's-Sahabe, 82.

ların kendine işaret ettiğini görünce, yaptığı bu hareketi yanlış anlayıp hac ibadetinin bir parçası sanmalarından korktu. Çevresindekilere seslenen Abdullah b. Ömer,

– Ey insanlar! Bu yaptığım sünnet değildir. Saçlarımın uzaması beni rahatsız ettiği için onları kestirdim, dedi.¹⁸³

Ahlaki

Yumuşak huylu olmasına rağmen doğru bildiğini söylemekten asla çekinmeyen, soğukkanlı bir kişiydi. Allah Resulü'nün (a.s.m.) ahlaki ile bezenmeye özel bir önem veren Abdullah b. Ömer, her yönden örnek bir şahsiyetti. Bunun içindir ki birçok sahabe onun yaşantısını Allah Resulü'ne (a.s.m.) benzetirdi.

Allah Sevgisi

Abdullah b. Ömer gönül ehli ve hassas bir kalbe sahipti. Çokça ağlayan, ah u figan eden Allah dostuydu. Nâfi der ki:

“Abdullah b. Ömer, ‘İman edenlerin Allah’ı anma ve inen Kur’an ayetleri sebebiyle kalplerinin ürperme zamanı gelmedi mi?’¹⁸⁴ ayetini okuyarak ağlar, bir türlü gözyaşı dinmezdi.”¹⁸⁵

Kasım Ebu Beze der ki:

“Bir gün Abdullah b. Ömer “Veylün lil mutaffifin” süresini okuyordu. “Yevme yekûmun nâsu li rabbil âlemîn” ayetine gelince ağlamaya başladı. Ağlamaktan ayetin devamını okuyamadı.”¹⁸⁶

Vüheyb anlatıyor:

“Abdullah b. Ömer’in çok güzel bir devesi vardı. Onu pazara götürüp satmak isteyince onu tanıyanlar,

– Deven çok güzel, satmasan daha iyi olur, dediler.

– Doğru söylüyorsunuz, ancak kalbimi meşgul etmeye başladı. Kalbimin Allah’tan başka bir şeyle meşgul olması hoşuma gitmedi, dedi.”¹⁸⁷

¹⁸³ İbn Sa’d, Tabakât, 4/155.

¹⁸⁴ Hadîd, 57/16.

¹⁸⁵ Ebû Nu’aym, Hilyetü’l-Evliyâ, 1/305; Zehebî, Siyer, 3314. Şahıs.

¹⁸⁶ Ebû Nu’aym, Hilyetü’l-Evliyâ, 1/305.

¹⁸⁷ İbn Cevzî, Sıfatü’s-Safve, 208.

Ebu Musa el-Eşarî anlatıyor:

“Bir gün Abdullah b. Ömer’in yanında namaz kıldım. Secdeye vardığında şöyle dua ettiğini duydum:

– Ey Allah’ım! Sevgini her şeyin sevgisinin üzerine çıkarmamı nasip et. Korkunu her tür korkunun önüne al.

Sonra ‘Dedi ki: Rabbim! Bana lütfettiğin nimetlere and olsun ki, günahkarlara arka çıkmayacağım’¹⁸⁸ ayetini okudu. Müslüman olduğumdan beri o kadar feyizli bir namaz kılmamıştım. O namazın günahlarıma kefaret olacağını umuyorum.”¹⁸⁹

Resul ve Sünnet Aşığı

Allah Resulü’nü (a.s.m.) canından çok severdi. Onu andığı zaman gözlelerinden yaşlar boşanırdı. Hac için Mekke’ye gittiğinde Allah Resulü’nün (a.s.m.) bulunduğu yerlere uğradıkça ona ait hatıraları anar, gözleri dolar-
dı.¹⁹⁰

Abdullah b. Ömer’in ayağının ağrıdığını öğrenen yakınlarından biri,

– En sevdiğin kişiyi hatırlarsan ayağının ağrısı geçer, dedi. Abdullah b. Ömer,

– Yâ Muhammed! diye bağırarak bayılıp yere yıkıldı.¹⁹¹

Onun sevgisi, emrine ve sünnetine uymaktaki aşkı ile taçlandı. Allah Resulü’nü (a.s.m.) çok yakından tanıyan Abdullah b. Ömer, onun yolunu izlemeye aşk derecesinde bağlıydı. Bir yolculuk sırasında bazen gidilen yol güzergâhını değiştirdi.

– Niçin böyle yaptın? diye sorulunca,

– Allah Resulü’nün (a.s.m.) böyle yaptığını gördüğüm için böyle yaptım, derdi.¹⁹²

Onun aşk derecesindeki sünnete bağlılığı hakkında Âişe annemiz, “Abdullah b. Ömer’den daha fazla Allah Resulü’nü (a.s.m.) takip edip ona uyan birini görmedim” demektedir.¹⁹³ Nâfi ise şöyle der:

¹⁸⁸ Kasas, 28/17.

¹⁸⁹ İbn Manzûri Muhtasar, 1/168.

¹⁹⁰ İbn Hacer, İsâbe, 4836. Sahabe.

¹⁹¹ İbn Sa’d, Tabakât, 4/168.

¹⁹² Müsned, 2/40.

“Abdullah b. Ömer, adım adım onun sünnetini takip ederdi. Onun kıldığı bütün yerlerde namaz kılardı. Hatta Allah Resulü (a.s.m.) bir ağacın yanına gitmişse Abdullah b. Ömer de o ağacın yanına gider, kurumaması için onu su-lardı.¹⁹⁴ Onun Allah Resulü'ne (a.s.m.) tabi olma gayretini görseydiniz, 'Bu delidir!' derdiniz.”¹⁹⁵

Abdullah b. Kays anlatıyor:

“Kuba'da bulunduğum sırada Abdullah b. Ömer'le karşılaştım. Onun yürü-yerek gittiğini görünce hemen devemden inerek yanına gittim.

– Ey amca, şu deveye bin! dedim.

– Ey kardeşim! Bir deveye binmek isteseydim onu bulurdum. Ancak Allah Resulü'nün (a.s.m.) şu mescide doğru yürüyüp gittiğini ve orada namaz kıldığını gördüm. Allah Resulü (a.s.m.) gibi oraya doğru yürüyerek gidip namaz kılmak daha fazla hoşuma gider, dedi. Israrıma rağmen deveye binmedi.”¹⁹⁶

Bir grup insanla Mekke'ye doğru gidiyordu. Rahat bir yolculuk etmesi için bir merkebe binmişti. Başında ise sarığı vardı. Yolda bir bedevi ile karşılaştılar. Abdullah b. Ömer onu tanıdı; selam verdi.

– Sen falan kişinin oğlu değil misin? diye sordu. Adam,

– Evet benim, dedi.

Abdullah b. Ömer hemen merkepten inerek merkebini ve sarığını ona ver-di. Yanında bulunanlar onun yaptığına bir anlam veremediler.

– Bunları niçin ona verdin? O bedavidir. Az bir şey de versen razı olurdu. Merkebe binip dinleniyor, sarığı ise başına sarıyordun, dediler.

– Allah Resulü (a.s.m.), 'iyiliklerin en güzeli, kişinin babasının dostuna iyi-lik yapmasıdır' buyurmuştu. Bunun babası Hz. Ömer'in dostuydu, dedi.”¹⁹⁷

Nâfi'nin naklettiğine göre Abdullah b. Ömer bir seferden dönüp Medine'ye geldiğinde doğruca Ravza-i Mutahhara'ya gider, Allah Resulü'nü (a.s.m.) zi-yaret eder, “Es-Selâmu aleyküm yâ Resulallah, ya Ebu Bekir, ya Ömer!” der ve onlar için dua ederdi.¹⁹⁸

¹⁹³ İbn Sa'd, Tabakât, 4/145.

¹⁹⁴ Kandehlevî, Hayatu's-Sahabe, 2/655.

¹⁹⁵ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 1/310.

¹⁹⁶ Müsned, 2/119.

¹⁹⁷ Müslim, Birr ve Sıla, 11-12; Ebû Dâvud, Birr, 120.

¹⁹⁸ İbn Sa'd, Tabakât, 4/156.

Cömertliği

Oldukça zengin olan Abdullah b. Ömer, bir o kadar da cömertti. Çok sevdiği, hoşlandığı bir şeyi kesinlikle elinde tutmazdı. Rumeysa adında bir cariyesi olan Abdullah b. Ömer, onu çok seviyordu. Bir gün ona şöyle dedi:

– Allah, kitabında, “Sevdiklerinizden infak etmedikçe asla iyiliğe ulaşamazsınız” buyurmaktadır. Vallahi dünyada en fazla seni seviyorum. Git, artık Allah için hürsün!¹⁹⁹

Nâfi anlatıyor: “Abdullah b. Ömer hasta olduğu bir sırada canı üzüm istedi. Çarşıya gidip bir dirheme bir salkım üzüm alarak ona götürdüm. Ben eve girdikten hemen sonra kapıya bir dilenci geldi. Bir şeyler isteyince, Abdullah b. Ömer bana,

- Getirdiğin üzümü ona ver, dedi.
- Hepsini mi? Bari biraz tat.
- Hepsini ver.

Üzümü dilenciye verdikten sonra tekrar çarşıya gittim. Yeni bir salkım üzüm aldım. Onu da tatmadan aynı şekilde fakire verdi. Bu üçüncü kez tekrarlanınca ben fakire çıktım. Fakir bir daha gelmeyince aldığım üzümü yedi.”²⁰⁰

Câfer b. Kâfî anlatıyor:

“Abdullah b. Ömer’e bir süre hizmet ettim. Zaman zaman onunla sefere çıkardık. Yemek için bir subaşına indiğimizde mutlaka çevredekileri yemeğe çağırır, onlarla birlikte yemek yerdi. Yetimlere karşı çok hassastı. Sofrasından yetimi hiç eksik etmezdi.

Bir gün yemek yiyeceği zaman bir yetimi çağırttı. Ancak onu bulamadılar. Tatlıyı çok sever, yemekten sonra tatlandırılmış sevik (buğday, hurma ve şekerden yapılan bir içecek) içerdi. Yemekten sonra onu içeceği zaman çağırırdı. Yetim geldi. Yemek kalmamıştı. Abdullah b. Ömer elindeki içeceği ona uzatarak,

– Bunu iç, sakın seni çağırıp da boş çevirdiğim için aldatıldığımı sanma, dedi.”²⁰¹

¹⁹⁹ İbn Cevzî, Sıfatü’s-Safve, 205.

²⁰⁰ İbn Cevzî, Sıfatü’s-Safve, 207; Ebû Nu’aym, Hilyetü’l-Evliyâ, 1/297.

²⁰¹ Ebû Nu’aym, Hilyetü’l-Evliyâ, 1/299-302

Meymun b. Mihran anlatıyor: “Bir gün Abdullah b. Ömer’e bir mecliste otururken 22.000 dinar gönderildi. O bu paranın tamamını hemen orada dağıttı. Onun yaşamı boyunca 1000 köle azad ettiği bildirilir.”²⁰²

Zühdü

Sade bir yaşantısı olan Abdullah b. Ömer şatafattan, lüksten uzak durdu. Onun yegâne hedefi ve arzusu her zaman Allah rızasını kazanmak olmuş, hiçbir zaman dünyaya meyletmemiş ve ona aldanmamıştır. Her zaman fazla yemek, cinsel arzu, gösteriş, mal, makam ve mevki arzusuna dur demesini bilmiştir.

Dostlarından biri Irak’tan gelmişti. Abdullah b. Ömer’i ziyaret etti. Sohbet esnasında,

- Sana bir hediye getirdim, dedi.
- Nedir?
- El değirmeni.
- Onunla ne yapacağım?
- Yiyeceklerini öğütür, daha iyi hazmedersin.
- Ben onu ne yapayım! Kırk yıldır doyaya yemek yemedim.²⁰³

O, eti sevdiği halde bazen bir ay et yemediği olurdu. Eti genelde misafir gelince ya da ramazanda yedi. Bir keresinde konu açılınca, “Müslüman olduğumdan beri doyaya yemek yemedim” dedi.²⁰⁴

Kazaa anlatıyor:

“Abdullah b. Ömer’i eski elbiselerle görünce,

– Ey Abdurrahman’ın babası! Sana Horasan kumaşından güzel bir elbise aldım. Onu giy de sana baktığımda gözlerim aydın olsun. Baksana! Üzerindeki elbiseler çok eskimiş, dedim.

- Göster bakayım, dedi. Elbiseye bakınca,
- Bu ipek mi? dedi.
- Hayır, pamuk, dedim.

²⁰² İbn Cevzî, Sıfatü’s-Safve, 206

²⁰³ Ebû Nu’aym, Hilyetü’l-Evliyâ, 1/300.

²⁰⁴ Ebû Nu’aym, Hilyetü’l-Evliyâ, 1/299.

– Bunu giyince, böbürlenene kibirli kişilerden olmaktan korkarım. Allah da böbürlenene kibirli kişileri sevmez, diyerek elbiseyi giyinmedi.”²⁰⁵

Amr b. As’ın oğlu Muaviye onun siyasi istikbalde gözü olup olmadığını öğrenmek için bazı tekliflerde bulundu. Böyle bir niyetinin olmadığını öğrenince ona ve çocuklarına araziler ve mal vermek istedi. O bunları reddetti:

– Yazıklar olsun sana! Yanımdan çık git, bir daha da gelme! Dinimi dirhem ve dinarlarınızla satın alamazsınız. Dünyadan elim tertemiz ve apak olarak çıkmak isterim.²⁰⁶

Onun mevki ve makamda da gözü yoktu. Pek çok sefer halifelik teklif edilmesine rağmen bunu kabul etmedi. Hz. Osman’ın kadılık teklifini özür dileyerek reddetti.

Hz. Osman ona,

– İnsanlar arasında hükmet! deyince o şöyle karşılık vermişti:

– Ben iki kişi arasında hüküm veremem.

– Bana karşı mı geliyorsun?

– Hayır, ancak bildiğime göre hüküm vermek üçe ayrılır: Bir adam, konuyu bilmeden hükmederse bu yüzden cehenneme gider; arzularına göre hükmederse cehenneme gider; bunların dışında hükmeder ve isabet ederse sevap ve günah almaz.

– Senin baban da kadılık yapardı.

– Evet, ancak o bir sorunla karşılaştığında Allah Resulü’ne, o da bilemezse Cebrail’e sorar ve doğru cevabı alırdı. Allah Resulü’nün (a.s.m.), “Biri Allah’a sığındı mı gerçekten sığınılacak yere sığınmıştır” buyurduğunu duydum.

– Evet öyle buyurdu.

– Beni görevlendirmen konusunda Allah’a sığınırım.

– Tamam, ancak bundan kimseye bahsetme.²⁰⁷

Hz. Ali ondan Şam’a vali olarak gitmesini istedi. Ancak o bu teklifi kabul etmemek için geceleyin Mekke’ye kaçtı.

²⁰⁵ Ebû Nu’aym, Hilyetü’l-Evliyâ, 1/302.

²⁰⁶ İbn Sa’d, Tabakât, 4/164.

²⁰⁷ İbn Sa’d, Tabakât, 4/146.

Verâsı

Verâ, harama düşme korkusundan dolayı şüpheli şeylerden kaçınmak olarak tarif edilir. Onu yakından tanıyan büyük âlim Tâvus, “Abdullah b. Ömer’den daha fazla verâ sahibi olan birini görmedim” derdi.²⁰⁸

Abdullah b. Ömer’in bir kölesi vardı. Onu hürriyetine kavuşturmak için belli bir ücrette anlaştı. Köle kazancından artırdığı parayı Abdullah b. Ömer’e getirerek borcundan düşüyordu. Abdullah b. Ömer ona,

- Bu parayı nereden kazandın? diye sordu.
- Biraz çalışıyor, biraz da dileniyorum.
- İnsanların en kirli parasını bize mi yedirmek istiyorsun? Allah için hürsün, getirdiklerin de senin olsun.²⁰⁹

Tevazusu

Okyanus misali ilmine rağmen sorulan birçok soruya “Bilmiyorum” diyecek kadar mütevazı olan Abdullah b. Ömer’e bir adam,

- Ey insanların en hayırlısının oğlu! dedi. O,
- Ben ne insanların en hayırlısı ne de en hayırlısının oğluyum. Ancak Allah’tan korkan, onun lütfundan ümit eden bir kulum. Allah ölünceye kadar ayaklarımızı kaydırmazın, dedi.²¹⁰

Herhangi bir işi olmadığı halde sırf halkın arasına girmek, onlarla selamlaşmak için zaman zaman çarşıya gider, insanların hal ve hatırlarını sorardı.

O asla yalan söylemez ve kimseye lanet etmezdi. Hatta bir gün çok kızdığı hizmetlisine lanet etmek için ağzından çıkan sözü tamamlamadan kendini tuttu. “Bu kelimeyi söylemek istemiyorum” dedi.

Bir meseleden dolayı kendine kötü söz söyleyen adama cevap vermeyen Abdullah b. Ömer, o kişiyle muhatap olmayıp evine yöneldi. Ancak adam sözlerine ısrarla devam etti. Evinin önüne geldiğinde adama dönerek, “Ben ve kardeşim, insanlara sövmeyiz” dedi.²¹¹

²⁰⁸ Zehebî, Siyerü Alâmu’n-Nübelâ, 3314.

²⁰⁹ Ebû Nu’aym, Hilyetü’l-Evliyâ, 1/301.

²¹⁰ İbn Hacer, İsâbe, 4336. Sahabe.

²¹¹ İbn Hacer, İsâbe, 4336. Sahabe.

Mücâhid der ki: “Abdullah b. Ömer’e hizmet etmek için onunla birlikte oldum. Ancak o bana, benim kendisine yaptığım hizmetten daha fazla hizmet etti.”²¹²

Mekke’ye gittiğinde Abdullah b. Hâlid’in ailesinin evinde misafir oldu. Üç gün kaldıktan sonra çarşıya çıkarak ihtiyacı olan şeyleri aldı. Hizmetine bakan Nâfi’ye ise, “Ey Nâfi! Bizim paramızla bizim için bir şeyler al” diye talimat verdi.²¹³

Urve anlatıyor: “Abdullah b. Ömer ile birlikte tavaf yaparken ondan kızını istedim. Ancak bana cevap vermedi. Kendi kendime,

– Eğer rızası olsaydı bana cevap verirdi, dedim.

Abdullah b. Ömer Medine’ye gidince ben de peşinden gittim. Mescid-i Nebvî’ye gittiğinde yanına uğradım. Selam verip oturdum. Bana, merhaba dedikten sonra sordu:

– Ne zaman geldin?

– Şimdi geldim.

– Tavaf yaparken Sevde’ye talip oldun. O sırada Allah’ı gözümüzün önüne getirmiş, tefekkür ediyorduk. Sen başka bir ortamda da bu talebini söyleyebilirdin.

– Böyle takdir edilmiş.

– Şimdi ne düşünüyorsun?

– Düşüncem aynen devam ediyor.

– Vallahi! Allah’ın huzuruna münafık alametinin üçte birini taşıyarak gitmek istemem.

Hemen ardından oğulları Salim ve Abdullah’ı yanına çağırarak, onlardan nikahı organize etmelerini istedi. Kızını benimle evlendirdi.”²¹⁴

Cebele b. Sehm anlatıyor: “Abdullah b. Ömer bir gömlek satın almıştı. Gömlek hoşuna gitmediği için değiştirmek istiyordu. Ancak gömleğe sakalına sürdüğü kokudan damlayınca onu geri vermekten vazgeçti.”²¹⁵

²¹² İbn Cevzî, Sıfatü’s-Safve, 207.

²¹³ İbn Sa’d, Tabakât, 4/164; İbn Cevzî, Sıfatü’s-Safve, 209.

²¹⁴ Zehebî, Siyerü Alâmü’n-Nübelâ, 3314. Şahıs.

²¹⁵ İbn Sa’d, Tabakât, 4/173.

İbadeti

Allah ve Resulü'nün (a.s.m) sevgisi ile dolu olan Abdullah b. Ömer, ibadet yapmaktan zevk alırdı. Allah Resulü'nün (a.s.m.) tavsiyesine uyarak teheccüd namazını hiç kaçırmaz, gece çok az uyurdu. Cemaatle namaz konusunda da oldukça hassastı. Sefere çıktığı zamanlar dışında, nerdeyse her gün oruç tutardı. Her yıl hac ve umre yapardı. Çok dua eder, iyiliği emrederek kötülükten sakındırırdı.

Zeyd b. Abdullah der ki: “Abdullah b. Ömer namaz vakti gelince büyük bir huşu içine girerdi. Namaza giderken o kadar ağır yürürdü ki, karınca bile ondan hızlı yürürdü.”²¹⁶

Nâfi'ye,

– Abdullah b. Ömer, evinde ne yapardı? diye sordular.

– Her namaz için yeniden abdest alırdı. Kur'an sürekli önünde dururdu. Yatsı namazını cemaat ile kılamadığı zaman, gecenin kalanını ibadetle geçirirdi.²¹⁷

İyiliği Emretmesi

Abdullah b. Ömer, yanlış yaptıklarını gördüğünde yöneticileri uyarmaktan sakınmadığı gibi, yanlış bir hareket yaptıklarında çocuklarını da uygun bir şekilde ikaz ederdi.²¹⁸

Oğlu Abdullah anlatıyor:

“Henüz küçükken babamın tahiyatta ayaklarını serbest bıraktığını gördüm. Ben de onun gibi yaptım. Babam beni görünce,

– Namazın sünnetlerinden biri, sağ ayağını dikmek, sol ayağını yatırmaktır, dedi.

– Ama sen de benim gibi yapıyorsun, dedim.

– Yaşlılıktan ayaklarım beni taşıyor, dedi.

Meymun b. Mihran anlatıyor:

“Abdullah b. Ömer'in ailesinden birinin elbisesinin etekleri yırtılmıştı. Yanına gidip,

²¹⁶ Zehebî, Siyerü Alâmu'n-Nübelâ, 3314. Şahıs.

²¹⁷ Zehebî, Siyerü Alâmu'n-Nübelâ, 3314.

²¹⁸ İbn Sa'd, Tabakât, 4/155.

- Elbisemin etekleri yırtıldı, diyerek ondan yeni bir elbise istedi. O,
- Eteklerini toplayarak giy, dedi. Genç bu cevaptan hoşlanmayınca,
- Allah’tan kork! Allah’ın dışını içine çevirdiği kimselerden olma, diyerek onu, dış görünümünün zamanla kalbine tesir etmesi konusunda uyardı.²¹⁹

Duası

Allah Resulü’nün (a.s.m.) ifade buyurduğu gibi duayı ibadetin özü sayar, onu hiçbir zaman ihmal etmezdi. Nâfi der ki: “Abdullah b. Ömer bir meclise gittiğinde mutlaka orada bulunanlara dua ederdi.”

O, ömrünün sonuna kadar her vesile ile Allah’tan affını isterdi. Ebu Zinad anlatıyor:

“Bir gün Musab, Urve ve Abdullah b. Zübeyr ile Abdullah b. Ömer bir evde oturuyorlardı. Birbirlerine:

- Haydi, Allah’tan bir şey dileyin, dediler. Abdullah b. Zübeyr,
- Ben halife olmak istiyorum, dedi. Urve,
- Ben insanlara ilim sunan biri olmak istiyorum, dedi. Musab,
- Ben Irak valisi olmak, Âişe binti Talha ve Sekine binti Hüseyin ile evlenmek istiyorum, dedi. Abdullah b. Ömer ise,
- Ben Allah’tan yapmış olduğum hataları bağışlamasını istiyorum, dedi.

Diğerleri istediklerini elde ettiler. Umulur ki, Abdullah b. Ömer de affedilmiştir.”²²⁰

Kerameti

Vehb b. Aban anlatır:

“Bir seferde Abdullah b. Ömer ile birlikteydik. Çölde ilerlerken önümüze bir aslan çıktı. İnsanlar oldukları yerde kaldılar. Korkudan ilerleyemediler. Abdullah b. Ömer ayakkabılarını giyerek bineğinden indi. Yavaşça aslanın yanına gitti. Onun yelesini ve başını okşadı. Sonra kulağına eğilerek,

- Yolumuzdan çekilir misin? dedi.

Aslan hemen yolumuzdan çekilerek orayı terk etti. Abdullah b. Ömer bizim şaşkın şaşkın baktığımızı görünce,

²¹⁹ İbn Cevzî, Sıfatü’s-Safve, 208.

²²⁰ Ebû Nu’aym, Hilyetü’l-Evliyâ, 1/309.

– Allah Resulü (a.s.m.), ‘Ademoğlu Allah’tan başkasından korkmazsa, Allah ona başkasını musallat etmez’ buyurdu, dedi.”²²¹

Cennetle Müjdelenmesi

Abdullah b. Ömer anlatıyor:

“Bir gün Allah Resulü (a.s.m.) ile birlikte bir hurma bahçesinin duvarının yanında duruyordum. Hz. Ebu Bekir bulunduğumuz yere gelerek Allah Resulü’nün (a.s.m.) yanına girmek için izin istedi. Allah Resulü (a.s.m.),

– Onu cennetle müjdeleyin ve müsaade edin gelsin, buyurdu.

Sonra Hz. Ömer geldi. İzin isteyince Allah Resulü (a.s.m.) onun için de,

– Onu cennetle müjdeleyin ve müsaade edin gelsin, buyurdu.

Sonra Hz. Osman geldi. İzin isteyince Allah Resulü (a.s.m.) onun için de,

– Onu başına gelecek musibet ve cennetle müjdeleyerek müsaade edin gelsin, buyurdu.

Hz. Osman sevinç ve hüznün gözyaşları ile içeri girdi. Ben,

– Ben, yâ Resulallah! dedim.

– Sen de babanla birlikte olacaksın, buyurdu.”²²²

Siyasi Duruşu

Henüz çocuk denecek yaşta iken Allah Resulü’nün (a.s.m.) sohbet halkasına katılan Abdullah b. Ömer, o yaşlardan itibaren olgunlaşmaya başladı. Yine bir gün Allah Resulü’nün (a.s.m.) huzurunda bulunurken Allah Resulü (a.s.m.) çevresindekilere,

– Mümin misali gibi, Rabbinin izni ile devamlı meyve veren, yaprakları dökülmeyen bir ağaç vardır. Bu hangi ağaçtır? diye sordu.

Abdullah b. Ömer der ki:

– Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer’in bulunduğu bir meclisti. İnsanların aklına çöl ağaçları geldi. Ben ise onun hurma ağacı olduğunu düşündüm. Oradakiler cevap vermeyince Allah Resulü (a.s.m.),

– O hurma ağacıdır, buyurdu.

²²¹ Zehebî, Siyerü Alâmi’n-Nübelâ, 3314.

²²² Ebû Nu’aym, Hilyetü’l-Evliyâ, 1/312.

Ben utandığımdan cevap verememiştim. Daha sonra durumu babama anlattınca,

– Bildiğin cevabı söylemen, benim için şöyle şöyle olmasından daha iyiydi, dedi.

– Senin ve Hz. Ebu Bekir'in konuşmadığı bir yerde benim konuşmam hoşuma gitmedi, dedim.²²³

Allah Resulü (a.s.m.) vefat edince yeni Müslüman olan kabilelerin birçoğu dinden döndü. Bazıları ise zekât vermeyi reddettiler. Büyük bir fitne ateşi yanmıştı. Hz. Ebu Bekir, Muhacir ve Ensarın ileri gelenlerini toplayarak durumu görüşmek üzere bir şura kurdu. Daha yirmi bir yaşında olmasına, babasının da şurada bulunmasına rağmen Abdullah b. Ömer de bu şurada yer aldı.

Otuz dört yaşlarında iken babası Hz. Ömer hainler tarafından ağır bir şekilde yaralandığında, büyük sahabelerin birçoğu hayatta iken halifelik için onun ismi geçmeye başladı. Sahabelerden biri Hz. Ömer'e,

– Abdullah b. Ömer'i halife olarak işaret etsen ya? deyince Hz. Ömer onun teklifini reddetti:

– Eğer halifelik hayırlı bir şey ise, aile olarak onu elde ettik. Eğer şer ise, bizim sıramız geçti.

Hilafet için altı kişilik bir şura heyeti seçildi. Altı kişi istişare yapıp aralarından birini halife seçeceklerdi. Abdullah b. Ömer bu heyete gözlemci-müşavir olarak katıldı.²²⁴

Hicretin 35. yılında asiler Hz. Osman'ı, evinde kuşatma altına aldıklarında Abdullah b. Ömer onlara rağmen Hz. Osman'ın yanına giderek onunla görüş-tü. Hz. Osman onunla istişare yaptı. Abdullah b. Ömer,

– Ey Müminlerin emiri! Sen Allah Resulü'ne arkadaşlık ettin, onu dinleyip itaat ettin. Sonra Hz. Ebu Bekir'e arkadaşlık ettin, onu dinleyip itaat ettin. Daha sonra Hz. Ömer'e arkadaşlık ettin, onu da dinleyip itaat ettin. Babalık ve hilafetin hakkını gözettin. Emirlerine amadeyim, istediğini emret! dedi. Hz. Osman,

– Allah sizi iki misli hayırla mükâfatlandırsın ey Ömer ailesi! Benim için kan dökmeye gerek yok, dedi.

İstişare sırasında Hz. Osman,

²²³ Buhâri, Edep, 89.

²²⁴ İbn Esir, el-Kâmil fî't-Târih, 3/65-66.

– Baksana şunlar ne diyorlar? Hilafetine son vermezsen seni öldürürüz diyorlar, dedi. Abdullah b. Ömer,

– Sen dünyada ebedi mi kalacaksın? diye sordu.

– Hayır.

– Seni öldürmekten başka bir şey yapabilirler mi?

– Hayır.

– Cennet ya da cehennemin sahibi onlar mı?

– Hayır.

– O zaman asla hilafeti terk etme. Yoksa senden sonra insanlar kızdıkları bütün halifeleri öldürmeyi ya da halifelikten ayırmayı adet haline getirirler.²²⁵

Hiz. Osman'ı şehid edenler Hiz. Ali, Talha b. Ubeydullah, Zübeyr b. Avam ve Sa'd b. Ebu Vakkas'a,

– Elinizi uzatın, size biat edelim, dediler. Ancak onlar asilerin tekliflerini reddettiler. Asiler Abdullah b. Ömer'in yanına giderek,

– Sen insanların seyyidi ve seyyidinin oğlusun. İnsanlar seni seviyorlar. Elini uzat sana biat edelim, dediler. Abdullah b. Ömer tekliflerini reddedince,

– O zaman seni yatağında öldürürüz ya da buradan çıkarırız, diye tehdit ettiler. Ancak o bu tehditlere aldırmadı.²²⁶

Hiz. Ali ve Hiz. Muaviye arasında geçen olaylardan uzak durdu. Hatta her iki tarafa da silah satılmaması için fetva verdi. Hiz. Osman şehid edilince Hiz. Ali ona,

– Ey Abdullah b. Ömer! Şam halkı sana itaat eder. Seni Şam'a vali yaptım. Haydi, oraya git, deyince,

– Beni affet, bu görevi bana verme, dediyse de Hiz. Ali ısrar etti.

Abdullah b. Ömer, Hiz. Hafsa'ya giderek ondan yardım istedi. O bundan kaçınca Abdullah b. Ömer gizlice Medine'yi terk ederek Mekke'ye gitti. Adamları Hiz. Ali'ye giderek onun Şam'a gittiğini söylediler. Hiz. Ali hemen etrafa adamlar salarak onu arattı. Adamlar onu yolda yakaladılar. Hiz. Hafsa araya girip Hiz. Ali'ye, onun Şam'a değil de Mekke'ye gittiğini söyleyince serbest bıraktılar.²²⁷

²²⁵ Ebû Bekir b. Arabî, el-Avâsım mine'l-Kavâsım, 130.

²²⁶ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 1/293.

²²⁷ Zehebî, Siyerü Alâmü'n-Nübelâ, 3314. Şahıs.

“Haydi namaza, deyin size icabet edeyim. Haydi kurtuluşa, deyin size icabet edeyim. Ancak, haydi Müslüman kardeşini öldürüp malını al, demeyin, size icabet etmem” diyen Abdullah b. Ömer, Haricilere de Hasebiyeye de selam verdi. Her zaman Müslümanların arasını bulup onları birleştirmeye çalıştı. Fitneye sebep olacak hareketlerden hep uzak durdu.²²⁸

Hicretin 37. yılında Abdullah b. Zübeyr, Abdurrahman b. Hâris, Abdurrahman b. Abdiyağus, Ebu Cehm b. Huzeyfe ve Muğire b. Şube'nin bulunduğu bir heyette anlaşmazlıklar için hakemlik yaptı. Amr b. As tarafından halifelik teklif edildi. Ancak o bunu kabul etmedi.

Hicretin 56. yılında Hz. Muaviye, oğlu Yezid'e biat edilmesini isteyince Abdullah b. Ömer, Abdurrahman b. Ebu Bekir, Hz. Hüseyin, Abdullah b. Zübeyr, Abdullah b. Abbas gibi sahabeler ona biat etmediler. Hz. Muaviye bunun için Mekke'ye geldi. Onlarla konuştu, ancak ikna edemedi. Hz. Muaviye halkı ikna ederek onlardan oğlu için biat aldı. Onlar ise bu süreçte halkı etkilemeyip tarafsız kaldılar.

Iraklılar Hz. Hüseyin'i çağırdılar, ancak o Irak'a gitmedi. Israr edip ona biat edince çağrılarını kabul etti. Abdullah b. Ömer, Hz. Hüseyin'in Irak'a gideceğini duydu. Yanına giderek,

- Nereye gidiyorsun? diye sordu.
- Irak'a. İşte şunlar Iraklıların mektupları ve biatleri.
- Ancak yanlarına gittiğinde vazgeçerler.

Hz. Hüseyin bunun hayırlı bir görev olduğunu ifade ederek gitmekte kararlı olduğunu bildirdi. Abdullah b. Ömer, Hüseyin efendimizin boynuna sarılarak ağladı.

- Seni katillerinin elinden, Allah'a emanet ediyorum, dedi.

Şehid edildiğini duyunca,

- Ömrüme yemin ederim ki, babası ve kardeşine baksaydı ibret alırdı, dedi.²²⁹

Yezid ölünce Mervan b. Hakem, Abdullah b. Ömer'e giderek,

- Uzat elini biat edelim, dedi. O,
- Benim yüzümden tek bir kimsenin bile ölmesini istemem, diyerek teklifini kabul etmedi.²³⁰

²²⁸ Zehebî, Siyerü Alâmü'n-Nübelâ, 3314.Şahıs.

²²⁹ Suyûtî, Târihi Hulefa, 206.

Abdullah b. Zübeyr ile Mervan b. Hakem arasındaki olaylardan uzak durdu. Taraflara savaşmamaları için öğüt verdi. Ancak onu dinlemediler. Abdullah b. Zübeyr'in taraftarlarından biri ona gelerek,

– İnsanların ne yaptığını görmüyor musun? Sen Allah Resulü'nün (a.s.m) sahabeti, Hz. Ömer'in oğlusun. Zalimlere karşı çıkmaya engel olan nedir? Allah, "Fitne kalmayınca kadar savaşın!" buyurmuyor mu? diye çıktı. Abdullah b. Ömer,

– Biz fitne çıkmayınca, din yalnız Allah için oluncaya kadar savaştık. Hâlbuki siz fitne çıkarmak, dinin Allah'tan başkasının olması için savaşıyorsunuz? diye cevap verdi.

Abdullah b. Zübeyr'i Emeviler ile savaşmaktan vazgeçirmek için çok çalıştı. Ancak olmadı. Abdullah b. Zübeyr asılınca yanına giderek gözyaşı döktü.²³¹

Hakkı Savunması

Mekke'nin fethinden sonra Hâlid b. Velid'in komutasındaki 350 kişilik bir ordu, Hicretin sekizinci yılı Şevval ayının başlarında Cezime oğullarının üzerine gönderildi. Cezime oğulları "Biz Müslüman olduk" diyerek gelenleri uyardılar. Ancak Hâlid b. Velid onları esir aldı. Daha sonra askerlerine esirlerini öldürmelerini emretti.²³² Muhacir ve Ensardan olan sahabeler buna şiddetle karşı çıktılar. Özellikle Abdullah b. Ömer ve Salim onu, bu fikrinden vazgeçirmek için çok mücadele etti. Onunla sert bir şekilde tartıştılar. Muhacir ve Ensar, Hâlid b. Velid'i ikna edemeyince ellerindeki esirleri ona rağmen serbest bıraktılar. Ordu Mekke'ye geri döndüğünde Allah Resulü (a.s.m.) olanları öğrenince ellerini semaya kaldırarak, "Allah'ım! Hâlid b. Velid'in yaptığından sana sığınırım" diye dua etti. Sonra,

– Ona kimse karşı çıkmadı mı? diye sordu. Orada bulunan Cezimeli bir adam,

– Evet, orta boylu, beyaz tenli biri ona karşı çıktı. Bir de uzun boylu, zayıf biri onunla sert bir şekilde tartıştı, dedi. Adamı dinleyen Hz. Ömer,

– Birincisi oğlum Abdullah b. Ömer, diğeri ise Ebu Huzeyfe'nin oğlu Salim'dir, dedi.²³³

²³⁰ İbn Sa'd, Tabakât, 4/169.

²³¹ İbn Kesir, el-Bidâye ve'n-Nihâye, 8/436.

²³² Vâkidi, Megâzi, 3/875-885.

²³³ İbn Hişam, Sîretü'n Nebevi, 3-4/429-430.

Abdullah b. Zübeyr'in asılmasından sonra bile cesaretini kaybetmeyen Abdullah b. Ömer, gerektiğinde Mekke valisi olan Haccac b. Yusuf'a da aynı cesaretle karşı çıkardı.

Hâlid b. Sümeýra anlatıyor:

“Bir gün Haccac b. Yusuf hutbe okurken Abdullah b. Zübeyr için,

– O, Allah'ın kitabını tahrif etti, dedi.

Bu sözü duyan Abdullah b. Ömer hemen ayağa kalkarak,

– Yalan söylüyorsun! Ne Abdullah b. Zübeyr'in ne de senin, Allah'ın kelamını tahrif etmeye gücünüz yetmez, dedi.

Haccac kendine müdahale edilmesine kızarak onu tehdit etti.

– Sus! Sen bunamış, aklını kaybetmiş birisin. Belki de şu yaşlının yakında boynu vurulur. Bak! kabristanının çocukları onu ziyaret ederler, dedi.²³⁴

Bazı tarihçiler, bu karşı çıkışlarından dolayı Haccac'ın Abdullah b. Ömer'i kaza süsü vererek öldürttüğünü söylerler. Abdullah b. Ömer her zaman zalimlerin karşısına çıkmazdı. Bazen de Allah Resulü'nün (a.s.m) aşağıdaki hadisini hatırlayarak zalimleri uyarmaktan geri durur, ancak boş durmaz, bir başka yerde hakikat fidanları yetiştirmeye devam ederdi.

Allah Resulü (a.s.m.),

– Müminin nefsini zelil etmesi doğru değildir, buyurdu.

Orada bulunanlardan biri,

– Yâ Resulallah! Kişi kendini nasıl zelil eder? diye sordu.

– Gücünün yetmeyeceği bir belaya kendini maruz bırakarak.

²³⁴ Zehebî, Siyerü Alâmu'n-Nübelâ, 3314.

ABDULLAH b. MES'UD

Künyesi: Abdullah b. Mes'ud b. Gâfil b. Habîb b. Şemh b. Fer b. Mahzum
b. Sahile b. Kâmil b. Hâris b. Temim b. Sa'd el-Hüzeli

Annesi: Ümmü Abd binti Abduvüd

Ninesi: Hind binti Abd b. Hâris b. Zühre

Kardeşleri: Utbe ve Umeys

Eşi: Zeyneb binti Abdullah b. Muaviye es-Sakafi

Çocukları: Abdurrahman, Utbe, Ebu Ubeyde, Sare

Vefatı: 32/652-653

İslam'a Girişi

Abdullah b. Mes'ud'un babası Taif yakınlarında yaşayan Hüzeyl oğullarından olup, Mekke'ye dışarıdan gelen yabancılardandı. Diğer yabancılar gibi o da Mekke'de yaşayabilmek için biri ya da bir kabile ile anlaşma yapmak, onların koruması altına girmek mecburiyetindeydi. Babası Mes'ud da Mekke'ye geldiğinde Zühre oğullarından Abd b. Hâris ile anlaşma yapıp onun koruması altına girdi.²³⁵

Mes'ud, Mekke'ye geldikten bir süre sonra anne tarafından Zühre oğullarından olan Hind binti Abd'la evlendi. Ondan üç çocuğu oldu. Onlardan biri olan Abdullah b. Mes'ud, Allah Resulü (a.s.m.) peygamber olmadan yaklaşık on beş yıl önce dünyaya geldi.

²³⁵ İbnü'l-Esr, Üsdü'l-Gâbe, 3177. Sahabe.

Âlimlerin en zekilerinden sayılan Abdullah b. Mes'ud çok güzel beyaz elbiseler giyer, en iyi kokuları sürünürdü.²³⁶

Abdullah b. Mes'ud'un İslam'dan haberdar oluşu, vahyin ilk günlerine kadar uzanır. Bunu kendisi şöyle anlatır:

“Alışveriş yapmak için teyzelerimle birlikte Mekke'ye gitmiştim. Koku almak istiyorduk. Bize Hz. Abbas'a gitmemizi söylediler. Onu bulduğumuzda zemzem kuyusunun yanında oturuyordu. Onunla birlikte iken Safa kapısından Kâbe'ye yüzü dolunay gibi parlayan beyaz elbiseli biri girdi. Sağında güzel yüzlü bir çocuk, onun yanında ise güzelliğini örtmüş bir hanım vardı. Önce nur yüzlü olan kişi Hacerü'l-Esved'i istilam etti. Ardından çocuk, ardından hanım istilam yaptı. Sonra birlikte yedi kez Kâbe'yi tavaf ettiler. Sonra tekbir getirerek kıyam, rükû ve secde yaptılar. Bu hiç görmediğimiz, doğrusu garipsediğimiz bir şeydi. Hz. Abbas'a,

– Ey Fadl'ın babası! Bu aranızda çıkan yeni bir din mi? Yoksa bizim bilmediğimiz bir ibadet mi? diye sorunca,

– Şu gördüğünüz, kardeşimin oğlu Muhammed; çocuk, amcasının oğlu Ali b. Ebu Talib; hanım ise yeğenimin eşi Hatice b. Huveylid'dir. Vallahi şu anda bu üçünün dışında bu dine göre Allah'a ibadet eden hiç kimse yoktur, dedi.”²³⁷

Bize kişiliği hakkında önemli ipuçları veren İslam'a giriş hikâyesini, bizzat Abdullah b. Mes'ud şöyle anlatır:

“Ukbe b. Ebu Muayt'ın koyunlarını otlatan, ergenlik çağlarında bir gençtim. Koyunları otlatırken Allah Resulü (a.s.m.) ve Hz. Ebu Bekir ile karşılaştım. O sırada müşriklerden kaçmışlardı.

– Ey çocuk! Susuzluğumuzu giderecek sütün var mı? diye bana seslendiler.

– Ben emanetçiyim. Size süt veremem.

– Henüz çiftleşmemiş genç koyunun yok mu?

– Evet var.

– Onu buraya getir.

²³⁶ Zehebî, Siyerü Alâmü'n-Nübelâ, 3435. Şahıs; İbnü'l-Esfr, Üsdü'l-Gâbe, 3177. Sahabe; İbn Sa'd, Tabakât, 3/157-158, 6/209.

²³⁷ Zehebî, Siyerü Alâmü'n-Nübelâ, 3435. Şahıs.

İsteddiği gibi bir koyunu alıp yanına götürdüm. Allah Resulü (a.s.m.) koyuna çelme takarak sırt üstü yatırdı. Memesine elini sürüp dua edince, bir anda memeleri süt ile doldu. Hz. Ebu Bekir hemen orada bulunan içi oyuk bir kayayı alıp geldi. Allah Resulü (a.s.m.) koyunu sağıp sütünü içti. Sonra Ebu Bekir, sonra da ben içtim. Allah Resulü (a.s.m.), ‘Çekil!’ buyurunca koyunun memesi eski haline geldi.”²³⁸

Gördüklerinden çok etkilenen emin genç, Allah Resulü’nün (a.s.m.) anlattıklarını dinleyince tereddüt etmeden Müslüman oldu. İlk Müslümanlardan olan Abdullah b. Mes’ud, “O gün beni görebilseydin, altı kişinin altıncısı olarak Müslüman olmuş görürdün. O zaman yeryüzünde bizden başka Müslüman yoktu” der.²³⁹

Müslümanlar Dâru’l-Erkam’a girmeden önce İslam’ı kabul eden ilk Müslümanlardandır. Abdullah b. Mes’ud, İslam’a girişini anlatmaya şöyle devam eder:

- “Daha sonra Allah Resulü’ne (a.s.m.),
- Koyuna yaptığın duayı bana da öğret, dedim.
- Sen öğretilmiş, gençsin, buyurdu.”

Bundan sonra **emniyet ve ilim** onun bütün hayatına damgasını vuran ve ona yön veren iki vasıf oldu. Abdullah b. Mes’ud’dan bir süre sonra annesi ve kardeşleri de Müslüman oldular.

Müslüman Olduğunu Açıklayan İlk Kişi

Abdullah b. Mes’ud himaye edecek bir kabilesi olmaması, bedenen oldukça çelimsiz biri olması ve Kureyşlilerin buna çok kızacağını bilmesine rağmen Allah Resulü’nden (a.s.m.) sonra Müslüman olduğunu haykıran ilk kişi olma şerefine kavuştu. Urve b. Zübeyr babasından nakleder:

- “Allah Resulü’nün (a.s.m.) sahabeleri bir araya toplandığı sıralarda,
- Vallahi! Kureyşliler Kur’an’ın sesli bir şekilde okunduğunu duymadılar. Kur’an’ı onlara kim duyurabilir? diye konuşuyorlardı. Abdullah b. Mes’ud,
- Ben okurum, dedi. Sahabeler,
- Senin akıbetinden korkarız. Biz, kendini koruyacak kabilesi olan biri bunu yapmak ister mi? diye sormuştuk, dediler.

²³⁸ İbnü’l-Esir, Üsdü’l-Gâbe, 3177. Sahabe.

²³⁹ İbn Hacer, İsâbe, 4955. Sahabe.

– Müsaade edin, Allah beni korur, diye ısrar etti.

Kuşluk vakti Kâbe'ye gitti. Kureyşliler grup grup oturuyorlardı. Ayağa kalktı ve yüksek sesle Bismillâhirrahmânirrahîm diyerek Rahman suresini okumaya başladı. Onu duyan Kureyşliler şaşkırdılar ve dikkatle dinlediler. Bir-birlerine,

– Ümmü Abd ne diyor? diye hayretle sordular. Biri,

– Muhammed'e gelen Kur'an'dan okuyor, dedi.

Hemen yerlerinden kalkıp ona doğru yürümeye başladılar. O, Kur'an okumaya devam ediyordu. Yanına gelince, her biri bir taraftan vurmaya başladı. Onlar vuruyor, o Kur'an okuyordu. Her tarafı kan içinde kalıp yara bere içinde oluncaya kadar okudu. Ayakta duramayacak hale gelinceye kadar vurmaya devam eden Kureyşliler, Abdullah b. Mes'ud yığılıp kalınca, dayak atmayı bırakıp arkadaşlarının yanına gittiler. Biraz sonra kendine gelen Abdullah b. Mes'ud, yüzü gözü kan içinde arkadaşlarının yanına gitti. Sahabeler,

– İşte biz başına böyle bir şeyin gelmesinden korkuyorduk, dediler.

– Allah düşmanları, gözümde şu andan daha zayıf olmadı. İsterseniz yarın yine gider aynısını yaparım.

– Gerek yok, hoşlanmadıkları şeyi onlara duyurdun."²⁴⁰

Haklarında Ayet İniyor

Allah Resulü (a.s.m.) Mekkelilerin İslam'ı kabul etmesini çok istiyor, bunun için büyük bir gayret gösteriyordu. Bunun farkında olan Kureyşlilerin liderlerinden bir grup Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanına geldiler. O sırada Allah Resulü (a.s.m.) Süheyb, Ammar, Bilâl, Habbab gibi fakir Müslümanlar ile birlikte oturuyordu. Kureyşliler,

– Ey Muhammed! Kavmini bunlara mı tercih ettin? Allah aramızdan bunlara mı iyiliği lütfetti? Onları yanından kovarsan belki sana tabi oluruz, dediler.

Günümüz Müslümanlarının sıkça düştükleri bu tuzağı resulüne gösteren Allah, müşriklerin oyunlarını bozdu:

“Rablerinin rızasını isteyerek sabah akşam O'na yalvaranları yanından kovma! Onların hesabından sana bir sorumluluk, senin hesabından da onlara herhangi bir sorumluluk yoktur ki, bunları kovup da zalimlerden olasın!”²⁴¹

²⁴⁰ İbn Hişam, Sîre, 1-2/314-315.

Sa'd b. Ebu Vakkas, "Bu ayet ben ve Abdullah b. Mes'ud'un da aralarında bulunduğu altı kişi hakkında nazil oldu" demektedir.²⁴²

Hicret

Müşriklerin baskısı artınca Müslümanlar Allah Resulü'nün (a.s.m.) izni ile Habeşistan'a hicret ettiler. Oraya iki kez hicret yapıldı. Abdullah b. Mes'ud ikinci hicrete katıldı. Mekke'deki zulmün aksine Habeşistan'da kaldıkları sürede çok güven içinde yaşadılar.

Medineliler İslam'ı kabul edince, Mekke'deki Müslümanlar Medine'ye hicret etmeye başladılar. Durumdan haberdar olan Habeşistan'daki Müslümanlardan 33'ü geri döndü. Bunlardan ikisi Mekke'de iken vefat etti. Yedisini Mekkeliler hapsedtiler. Yirmi dördü ise Medine'ye hicret etti. Onlardan biri de, bu bilgiyi bize aktaran Abdullah b. Mes'ud'du.²⁴³ Birçok Muhacir gibi o da Kuba'da Sa'd b. Hayseme'ye misafir oldu. Allah Resulü (a.s.m.) hicret edinceye kadar burada kaldı.²⁴⁴

Kardeşlik

Allah Resulü (a.s.m.) Mekke'de birbirlerine destek olmaları için bazı Müslümanları kardeş yaptığında, Abdullah b. Mes'ud'u Zübeyir b. Avvam ile kardeş yaptı. Mekke döneminde başlayan bu kardeşlik ölünceye kadar en güzel şekilde devam etti. Geniş kapsamlı kardeşlik ise Medine'de, Muhacirler ile Ensar arasında oldu. Allah Resulü (a.s.m.) Medine'de Abdullah b. Mes'ud ile Muaz b. Cebel'i kardeş yaptı.²⁴⁵ Muaz b. Cebel, bu kardeşlik ilişkisi sırasında da Abdullah b. Mes'ud'un ilminden büyük ölçüde faydalandı.

Suffe Ashabı

İslam'ı kabul etmesinden itibaren Allah Resulü'nden (a.s.m.) ayrılmayan Abdullah b. Mes'ud, Mekke'de Dâru'l-Erkam'da, Medine'de ise Suffe'de ilim irfan öğrenmeye devam etti.²⁴⁶

²⁴¹ En'âm, 6/52.

²⁴² Zehebî, Siyerü Alâmi'n-Nübelâ, 3435. Şahıs.

²⁴³ Abdu's-Settâr, Abdullah b. Mes'ud, 59.

²⁴⁴ İbn Sa'd, Tabakât, 3/152.

²⁴⁵ İbn Sa'd, Tabakât, 3/152.

²⁴⁶ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 1/375.

Allah Resulü (a.s.m.) Muhacirlere ev yeri verdiğinde, Abdullah b. Mes'ud'un anne tarafından kabilesi olan Zühre oğullarına Mescid-i Nebevî'nin arkalarında bir arazi verdi. Abdullah b. Mes'ud ve kardeşi Utbe'ye ise Mescid-i Nebevî'nin yakınında bir ev yeri verdi. Kabilesine,

– Ey Zühre oğulları! İbn Ümmü Abd'ın (Abdullah b. Mes'ud) sıkıntısını giderin! buyurarak ona ev yapmaları için teşvik etti. Zühre oğulları,

– Niçin? diye sordular. Allah Resulü (a.s.m.),

– O zaman Allah beni niye gönderdi? Allah içlerindeki zayıfa hakkını vermeyen bir topluluğu yüceltmez, buyurdu.²⁴⁷

Cihadı

Bedir Savaşından itibaren Allah Resulü'nün (a.s.m.) katıldığı bütün savaşlara katıldı. Büyük bir cesarete sahipti. Her savaşta sebat etti. Hiçbir zaman düşman karşısında korkuya kapılıp kaçmadı.

Bedir Savaşının başlamasından hemen önce, Allah Resulü (a.s.m.) Ammar b. Yâsir ile Abdullah b. Mes'ud'u düşman hakkında istihbarat toplamaları için görevlendirdi. Geceleyin müşriklerin çok yakınına kadar giderek durumlarını öğrenip Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanına dönünce ona şu raporu verdiler:

– Yâ Resulallah! Müşrikler, çok korkmuş ve paniklemiş bir haldeler. Korkudan atlarının kişnemelerini bile engelliyorlar. Bir at kişnemeye kalksa hemen yüzüne vurup durduruyorlar. Rüzgâr onların aleyhine esiyor.

Sabah olunca müşriklerden çok iyi iz süren Nübeyh b. Haccac onların izini gördü:

– Bunlar Sümeyye'nin oğlu ile Ümmü Abd'ın oğlunun izleri. Muhammed bizim ayak takımımız ile Medinelilerin ayak takımını bir araya toplayıp buraya kadar gelmiş.²⁴⁸

Savaş başladığında Müslümanlar müşrikleri yanıltmadılar, reislerini ve kahramanlarını öldürerek onları bozguna uğrattılar. Çoğu kaçarak nefesini ancak Mekke'de alabildi.

Allah Resulü (a.s.m.) sahabe efendilerimize,

– Ebu Cehil'in ne yaptığına kim bakacak? diye sordu.

²⁴⁷ İbn Sa'd, Tabakât, 3/152.

²⁴⁸ Vâkidî, Megâzi, 1/55.

Abdullah b. Mes'ud yerinden sıçradı.

– Ben yâ Resulallah! deyip hızla savaş meydanının içine daldı.

Devamını bizzat kendisi şöyle anlatıyor:

“Savaş meydanına gidip Ebu Cehil'i bulduğumda, Afra'nın oğulları tarafından ağır yaralanmış bir vaziyette inlediğini gördüm. Ona,

– Sen Ebu Cehil'sin! dedim.

Ayaklarından fena halde yaralandığı için sırt üstü yatıyordu. Sakalından tutarak,

– Allah seni rezil etti mi ey Abdullah? dedim. Bana sert bir şekilde bakarak,

– Beni öldürmek için senden daha şerefli biri yok muydu? dedi.

Başındaki miğferi çıkardım. Ona,

– Şimdi seni öldüreceğim ey Ebu Cehil! dedim.

– Sen efendisini öldüren ilk köle değilsin, dedi.

Keskin kılıcı elindeydi. Ancak elini kaldıracak halde değildi. Kılıcımla bir darbe vurdum. Yüzü yaralandı.

– Kılıcın da senin gibi şaşkın! Benim kılıcımı al da bir an önce başımı gövdemden ayır, dedi.

Kılıcını alarak dediğini yaptım. İşimi bitirip Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanına gidince onun kılıcını bana verdi.”²⁴⁹

Bundan sonra Uhud Savaşına katıldı. Müslümanlar müşriklerin arkadan ani saldırısı ile panikleyip kaçtığı sırada o sebat ederek Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanında durdu.

Hendek Savaşında, ardından Hudeybiye Anlaşmasında bulundu. Burada Allah Resulü'ne (a.s.m.) korumalık yaptı.

Abdullah b. Mes'ud anlatıyor:

“Hudeybiye'den dönerken Allah Resulü (a.s.m.),

– Bu gece bizim için kim nöbet tutacak? dedi.

– Ben yâ Resulallah! dedim.

Allah Resulü (a.s.m.) sorusunu birkaç kez tekrarladı. Her defasında,

– Ben yâ Resulallah! deyince,

– Tamam, sen tut, buyurdu.

²⁴⁹ Vâkidî, Megâzî, 1/90-91.

Sabaha kadar nöbet tuttum. Sabah olunca Allah Resulü (a.s.m.) bana,
– İstersen biraz yat uyu, buyurdu.

Güneş sırtımı ısıtıncaaya kadar uyudum. O gün Allah Resulü (a.s.m.) ile bazı sahabelerin develeri kayboldu. Aramaya çıkanlar sahabelerin develerini bulmuşlardı. Ancak Allah Resulü'nün (a.s.m.) devesi yoktu. Allah Resulü (a.s.m.) bana,

– Şu tarafa bak, buyurdu.

Allah Resulü'nün (a.s.m.) dediği yöne gittim. Deveyi yularından bir ağaca bağlı olarak buldum. Onu bu şekilde ancak bir el bağlayabilirdi. Deveyi Allah Resulü'ne (a.s.m.) götürdüm.

– Yâ Resulallah! Deveyi ağaca bağlı olarak buldum. Onu ağaca bu şekilde ancak bir el bağlamış olabilir, dedim.

O sırada Allah Resulü'ne (a.s.m.) 'Sana apaçık bir fetih verdik...' ayetleri nazil oldu.²⁵⁰

Bundan sonra Hayber'in ve Mekke'nin fethine, Huneyn Savaşına katıldı. Orada kaçmayıp Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanında sebat eden seksen kişiden biri olma bahtıyarlığına kavuştu. Tebükk Seferine iştirak etti.

Allah Resulü'nün (a.s.m.) vefatından sonra Hz. Ebu Bekir döneminde de cihada devam etti. Dinden dönenlerle savaştı. Yermük Savaşında bulundu.

Hız. Ömer zamanında Hıms Fethine katıldı. Ordu komutanı olan Ebu Ubeyde b. Cerrah, Hız. Ömer'e bir mektup yazarak durumu ona bildirdi. Ganimetlerin beşte birini ve mektubu Abdullah b. Mes'ud ile Hız. Ömer'e gönderdi. Abdullah b. Mes'ud Medine'ye gelip emanetleri Hız. Ömer'e teslim etti. Bundan sonra Hız. Ömer, Abdullah b. Mes'ud'u Kûfe'de bulunan Sa'd b. Ebu Vakkas'ın yanına gönderdi.²⁵¹

Görevleri

Abdullah b. Mes'ud son derece akıllı, güvenilir, dikkatli ve öğrenme arzusu ile dolu biriydi. Ondaki bu özellikler, samimi bir imanla birleşerek, Allah Resulü'nün (a.s.m.) hizmetine kabul edilmesine kapı açtı. Allah Resulü'nden (a.s.m.) sonra, Kûfe'de vefat edinceye kadar birçok görev üstlendi. Onu yakından tanıyan Allah Resulü (a.s.m.) bir seferinde onun için şöyle buyurdu:

²⁵⁰ Müsned, 1/391

²⁵¹ Taberî, Târih, 3/601.

“İstişare yapmadan birini emir (halife) yapacak olsaydım, Ümmü Abd’ın oğlunu yapardım.”²⁵²

Hâdimu’r-Resul

Hazarda ve seferde sürekli Allah Resulü’nün (a.s.m.) hizmetinde bulunma şerefine ulaşanların başında Abdullah b. Mes’ud gelir. **O, Allah Resulü’nün (a.s.m.) ayakkabıcısı, misvakçısı ve sarıkçısıydı.** Yanına girer, ayakkabılarını giydirirdi. Sürekli yanında ve önünde durur, guslettiğinde ona perde tutardı. Uyuduğu zaman gerektiği vakitte uyandırırdu. Bunun için sahabeler arasında **sâhibu’s-sevâd ve sivâk** olarak tanınırdı.²⁵³

İbn Sa’d, Tabakât’ında ondan şöyle bahseder:

“Abdullah b. Mes’ud, Allah Resulü’ne (a.s.m.) ayakkabılarını giydirir, sonra asası ile onun önünde yürür, bir meclise geldiğinde ayakkabılarını çıkarıp koltuklarının altına koyar, elindeki asayı Allah Resulü’ne (a.s.m.) verirdi. Allah Resulü (a.s.m.) bulunduğu meclisten kalkacağı zaman ayakkabılarını giydirir, asayı alarak Efendimizin önünden yürürdü. Hane-i saadetlerine geldiğinde hanımları evde yoksa ondan önce eve girer, evi kontrol ederdi. Seferde iken onun yastığını, misvakını, ayakkabılarını taşır, özel hizmetine bakardı.”²⁵⁴

Özel İzin

Abdullah b. Mes’ud’u Efendimize hizmette ayrıcalıklı kılan en önemli özellik Allah Resulü’nün (a.s.m.) ona, yanına serbestçe girmek için verdiği özel izindir. Efendimiz ona, “Yanıma giriş iznin, perdenin kalkması ya da sesimi duyma ya da karartımı görmendir. Yasaklayıncaya kadar bu şekilde izinlisin” buyurdu.²⁵⁵

Bu izinden dolayı Allah Resulü’ne (a.s.m.) çok yakın olma, onun ilminden irfanından faydalanma, ahlakı ile bezenme ve hayır duasını alma imkanı buldu. Allah Resulü’nün (a.s.m.) evine rahatça girip çıkarak onun özel hayatını da yakından görme imkanına kavuştu.

Abdullah b. Mes’ud anlatıyor:

²⁵² İbnü’l-Esir, Üsdü’l-Gâbe, 3177. Sahabe.

²⁵³ İbnü’l-Esir, Üsdü’l-Gâbe, 3177. Sahabe.

²⁵⁴ İbn Sa’d, Tabakât, 3/153.

²⁵⁵ Müslim, Selam, 16.

“Allah Resulü’nün (a.s.m.) yanına girdiğimde, bir hasırın üzerinde yatıyordu. Hasır yanında iz yapmıştı. Allah Resulü (a.s.m.) uyanınca elimi yanına sürerek,

– Yâ Resulallah! İzin versen de hasırın üzerine bir şeyler yaysak olmaz mı? dedim. Allah Resulü (a.s.m.) şöyle cevap verdi:

– Benim dünya ile ne işim olur ki? Dünya ile işim ne? Benimle onun arasındaki ilişki, yolcunun bir ağacın altında gölgelenmesi gibidir. Dinlendikten sonra kalkar ve orayı terk eder.”²⁵⁶

Abdullah b. Mes’ud’un Allah Resulü’nün (a.s.m.) çok yakınında bulunması, Medine’ye yeni gelenlerin onu ev halkından biri sanmasına neden olurdu. Onlardan biri de Ebu Musa el-Eşarî’dir. O konu ile ilgili anısını şöyle anlatır:

“Ben ve kardeşim Yemen’den Medine’ye hicret ettik. Orada kaldığımız ilk zamanlarda, Abdullah b. Mes’ud’un ve annesinin Allah Resulü’nün (a.s.m.) evine çok sık girip çıkmasından dolayı, onun Allah Resulü’nün (a.s.m.) ev halkından biri olduğunu sanıyorduk.”²⁵⁷

Bu özel yakınlık onu, Allah Resulü’nün (a.s.m.) nücebâsı, havarilerinden biri yapmıştı. Hz. Ali’den rivayet edilen bir hadiste şöyle buyrulur:

“Her nebiye yedi tane nücebâ (refik-vezir-havari) verilmiştir. Bana ise yedisi Kureyşten, yedisi diğer Muhacirlerden olmak üzere on dört havari verilmiştir: Ali, Hamza, Hasan, Hüseyin, Ca’fer, Ebu Bekir, Ömer, Mus’ab b. Umeyr, Bilâl, Selman, Mikdad, Ebu Zerr, Ammâr, Abdullah b. Mes’ud.”²⁵⁸

Muallim

Efendimiz onun Kur’an okuyuşundaki güzelliğe dikkat çekerek, sahabeleri onun Kur’an okuyuşu gibi okumaya teşvik etmiştir:

“Kim, Kur’an’ı indiği gibi taptaze okumaktan hoşlanırsa Ümmü Abd’ın oğlunun kıraati ile okusun.”²⁵⁹

Bir başka hadislerinde ise, sahabelere bu konuda üstad olan kişilerden Kur’an öğrenmelerini emretmektedir:

²⁵⁶ Müsned, 1/391.

²⁵⁷ Müslim, Fedailü’s-Sahabe, 110.

²⁵⁸ Tirmizî, Menâkıb 30; Zehebî, Siyerü Alâmi’n-Nübelâ, 4189. Kişi.

²⁵⁹ İbn Hacer, İsâbe, 4954. Sahabe; Müsned, 1/7

“Kur’an’ı dört kişiden okuyun! Bunlar; Abdullah b. Mes’ud, Ebu Huzeyfe’nin kölesi Salim, Übey b. Ka’b ve Muaz b. Cebel’dir.”²⁶⁰

O, bu görevini Allah Resulü’nün (a.s.m.) vefatından sonra daha yoğun bir şekilde sürdürdü.

Mali İşler Sorumlusu

Hız. Ömer, Kûfe gibi zor bir bölgede valilik yapan Sa’d b. Ebu Vakkas’ı görevden alınca, onun yerine Ammar b. Yâsir’i getirdi. Ammar b. Yâsir’e yardımcı olmak üzere de kadı, muallim, beytü’l-mal sorumlusu olarak Abdullah b. Mes’ud görevlendirildi. Bu konuda Kûfelilere mektup yazan Hız. Ömer onlara şöyle dedi:

“Esselamu Aleyküm!

Bundan sonra bilin ki; Ammâr’ı size vali, Abdullah’ı ise kadı ve Ammâr’ın yardımcısı olarak gönderdim. Onlar, Allah Resulü’nün (a.s.m.) ashabının seçkinlerindendir. Onlar Bedir Ashabındandır. Onları dinleyerek, itaat edin. Onlardan ilim öğrenin. Sizi kendime tercih ederek onları size gönderiyorum.”²⁶¹

Kûfe, o sıralarda yeni yerleşim bölgelerinden olduğu için, etraftan göç eden toplama bir halka sahipti. Oldukça sorunlu ve zor yönetilen bir bölgeydi. Bunun için valiler uzun süre görev yapamıyor, sık sık değişiyordu. Buna rağmen Abdullah b. Mes’ud, vefat edinceye kadar hem Hız. Ömer, hem Hız. Osman zamanında aynı göreve devam etti. Bu sırada altı vali ile birlikte çalıştı. Bir anda görülmemiş bir hızla büyüyen İslam toprakları, her yönden değişen bir toplum halindeydi. Abdullah b. Mes’ud gibi alim sahabeler, toplumu eğitiyor, yönetiyor, onlara Kur’an ve sünneti öğretiyorlardı.

Onların yaptıkları hizmet, topluma kazandırdıkları değerler, anlatılamayacak kadar büyük ve çok yönlüdür. Bu kadar çok sorun içinde, bu kadar büyük değişim sırasında toplumu yeniden inşa etmek günümüz deyimi ile eşsiz bir inkılâptır. Pek çok sahabenin pek çok bölgede gerçekleştirdiği birbirinden büyük inkılâplar! Bu kadar çok yönlü büyük bir hizmet sunarken problem ve hataların olmaması imkansızdı. Kim bilir, belki bu hataları bizim için bir rahmettir.

Şimdi Abdullah b. Mes’ud gibi büyük fakih, muhaddis, eşsiz muallim, adil kadı, emin bir maliyecinin uzun yıllar gece gündüz büyük özveri ile

²⁶⁰ Buhâri, Ashabu’n-Nebî, 26-27.

²⁶¹ İbn Sa’d, Tabakât, 6/7-8.

yaptığı hizmetler esnasında, husule gelmiş olan küçük çekişmelerden örnekler vereceğiz. Bunlar iyi düşünüldüğünde onların bu halleri yaşarken bile ne kadar faziletli, büyük insanlar oldukları anlaşılacaktır.

Şa'bi anlatıyor:

“Hicretin yirmi altıncı yılında, Kûfe valisi Sa'd b. Ebu Vakkas, Abdullah b. Mes'ud'dan kendisi için beytü'l-maldan borç vermesini isteyip aldı. Ancak ödeme zamanı geldiğinde vali borcu ödeyemiyordu. Zira borcunu ödeyemeyecek kadar fakirdi. Borç iyice gecikince Abdullah b. Mes'ud borcun tahsili konusunda katılaştı. Görevlilere alacağın tahsili için talimat verdi. Sa'd b. Ebu Vakkas ise çevresindeki insanları borcun ertelenmesi için harekete geçirdi.

Sa'd b. Ebu Vakkas ve Haşim b. Utbe ile otururken yanlarına Abdullah b. Mes'ud geldi. Ona,

– Borcunu öde! dedi. Sa'd b. Ebu Vakkas,

– Seni çok sinirli görüyorum. Sen düne kadar Hüzeyl oğullarının kölesi değil miydin? (Bu çıkışman niçin? Bu cesareti nereden alıyorsun?) dedi.

– Evet vallahi ben Mes'ud'un oğluyum.

Haşim araya girdi:

– İkiniz de Allah Resulü'nün (a.s.m.) sahabelerisiniz, insanlar sizi örnek alıyor.

Sa'd sinirli bir tabiata sahipti. Elindeki değneği yere atarak ellerini semaya kaldırdı:

– Ey Allah'ım! Ey göklerin ve yerin Rabbi!

Abdullah b. Mes'ud hemen ona müdahale etti:

– Hayır söyle, lanet etme!

– Vallahi! Allah'tan sakınsaydın sana beddua etmeye kalkışmazdım.”

Halk tarafından çok sevilen Sa'd b. Ebu Vakkas, halka çok iyi davranıyordu. Beş yıl görev yaptığı halde bir gün bile kapısını halka kapamamıştı.²⁶² Ancak doğal olarak bazı kişiler tarafından sevilmiyordu. Bu kişiler Hz. Ömer zamanında fitne çıkarmaya çalışmış ancak Sa'd b. Ebu Vakkas tarafından engellenmişlerdi. Bu tartışmayı fırsat bilen o insanlar, hemen devreye girdiler. Olayı büyüterek, konuyu halifeye duyurdular. Kasıtlı şikâyetler çoğalınca Hz. Osman iki sahabeye de kızdı. Ancak sadece Sa'd b. Ebu Vakkas'ı görevden alarak yerine Velid b. Ukbe'yi atadı.

²⁶² Taberî, Târih, 725, Hicri 26.yıl olayları.

Veld b. Ukbe ile ilişkileri her zaman iyi oldu. Ancak bu onun yanlışını gördüğünde müdahale etmesine engel değildi. Nitekim bir keresinde namaz kıldırma için gecikince Abdullah b. Mes'ud yerinden kalkarak cemaate namaz kıldırıldı. Durumu öğrenen Velid b. Ukbe ona,

– Niçin böyle bir şey yaptın? Müminlerin emirinden bir haber mi aldın, yoksa bidat mı çıkardın? diye sordu. Abdullah b. Mes'ud,

– Hayır! Ne bidat çıkarıyorum ne de müminlerin emirinden emir geldi. Ancak sen işini yaparken namazımızı bekletmemiz, ne Allah'ın ne de resulünün hoşuna gitmez, dedi.²⁶³

Bir seferinde Cündüb el-Ezdî, bir grup adamla Abdullah b. Mes'ud'un yanına gelerek,

– Velid içki içip sarhoş oluyor. Bu bütün insanlar arasında konuşuluyor, dedi.

Gelenlerin valiye olan düşmanlıklarını bilen Abdullah b. Mes'ud onların sözlerine önem vermedi:

– Gizli yapılan şeyin peşine düşmeyiz. Onun sır perdesini yırtmayız.

Şikâyetten haberdar olan Velid b. Ukbe, onun hakkında düşmanlarına karşı durarak incelik de gösterse, adının içki ile bir arada anılmasına izin verdiği için Abdullah b. Mes'ud'a kırıldı:

– Senin gibi biri, iftiracı kişileri nasıl olur da dinleyip, onlara cevap verir. Ben neyi saklamışım? Bu tamamen iftiradır.²⁶⁴

Ancak iftiracılar bununla kalmadılar. Valilikten azlettirinceye kadar, Velid b. Ukbe'nin peşini bırakmadılar.

Abdullah b. Mes'ud'un Kur'an ve kıraat konusunda çok özel bir yeri olmasına rağmen gerek Medine'den uzakta, Kûfe'de olması gerekse Zeyd b. Sâbit'in seçilmesi için birçok yönden ondan daha fazla tercih nedeninin olması, Kur'an'ın çoğaltılması görevinin Zeyd b. Sâbit'e verilmesine neden oldu. Hicret'in yirmi beşinci yılında yapılan bu eşsiz hizmet sonunda Hz. Ebu Bekir döneminde toplanan Kur'an yedi adet çoğaltılıp İslam merkezlerine gönderildi. Bu Kur'an nüshaları Kureys lehçesinde yazılmıştı. Sahabelere Kur'an'dan yazdıkları bütün ayet ve sureleri imha etmeleri emredildi. Bu nüshalardan biri de Kûfe'ye gönderildi. Allah Resulü'nden (a.s.m.) bizzat dinleyerek yazdığı

²⁶³ Müstedrek, 4298. Hadis.

²⁶⁴ Taberî, Tarih, 734, Hicri 30. yıl olayları.

ayetleri imha etme ve ondan kalan en değerli hatırayı yok etme emri başlangıçta Abdullah b. Mes'ud'a çok ağır geldi:

– Bana Zeyd b. Sabit'in kıraati ile okumamı nasıl emredersiniz? Zeyd b. Sâbit çocuklarla oynarken ben Allah Resulü'nün (a.s.m.) bizzat ağzından yetmiş küsur sure ezberledim. Vallahi Kur'an'dan inen her ayetin niçin indiğini bilirim! Ben en hayırlınız değilim, ancak Allah'ın kitabını benden daha iyi bilen yoktur.

Bir süre yapılan şeyin doğru olmadığına inan Abdullah b. Mes'ud, daha sonra bütün sahabelerin Hz. Osman'ı takdir ettiğini görünce, kendi görüşünün yanlış olduğunun farkına varıp Hz. Osman'a uydu.²⁶⁵ Bu sırada Hz. Osman onu Medine'ye çağırdı. Onun Medine'ye çağrıldığını duyan sevenleri gereksiz yere kaygılanarak,

– Gitme, burada kal. Biz sana zarar verilmesine müsaade etmeyiz, dediler.

Abdullah b. Mes'ud onların kaygılarının yersiz olduğunu belirtti:

– Onun benim üzerimde hakları vardır. Bundan sonra bazı olaylar olacak, fitne çıkacak, onun kapısını ilk açan kişi olmak istemem.

Onları evlerine göndererek kendi de Medine'ye gidip halife ile görüştü.²⁶⁶

Kadı

Allah Resulü'nün (a.s.m.) sahabelerinden kadılık ile öne çıkan en önemli kişiler şunlardır: Hz. Ömer, Hz. Ali, Abdullah b. Mes'ud ve Ebu Musa el-Eşari.²⁶⁷ Bu özelliğinden dolayı Hz. Ömer, Kûfe'ye gönderirken ona beytül-mal görevinin yanı sıra kadılık görevini de verdi. Yolcu ederken ona şöyle nasihat etti:

“Seni muallim olarak gönderiyorum. Ne kamçın ne de değneğin var. Allah'ın kitabı ile yetin. Bu sana da onlara da yeter. Haram değil, ama sen yine de hediye kabul etme. Bunu yaparsan hakkında dedikodu yapmalarından korkarım.”²⁶⁸

Görev yaptığı sırada pek çok hüküm verdi. İşte onlardan bir kaç:

²⁶⁵ Zehebî, Siyerü Alâmü'n-Nübelâ, 1/348-349.

²⁶⁶ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 3177. Sahabe.

²⁶⁷ Vekî, Ahbâru'l-Kudât, 74.

²⁶⁸ Vekî, Ahbâru'l-Kudât, 357.

“Bir gün Kureyşli bir adam Abdullah b. Mes’ud’a geldi. Eşinin yatak örtüsünde izler bulduğu için, onun zina ettiğini iddia ediyordu. Ancak bundan başka bir delili de yoktu. Abdullah b. Mes’ud onun bu iddiasını kabul etmediği gibi, ona iftira suçundan kırk değnek vurulmasını emretti. Emir hemen yerine getirildi. Adamın akrabaları Hz. Ömer’e gittiler.

– Abdullah b. Mes’ud içimizden bir adamı rezil etti, diyerek ona şikayet ettiler.

Hız. Ömer Abdullah b. Mes’ud’u yanına çağırdı. Ona,

– Bana gelen bilgiye göre Kureyşli bir adama had cezası vermişsin, dedi.

– Evet, bana kadının yatak örtüsünde bir işaret bulunduğunu söyleyip, bunun için eşini suçlayan biri geldi. Başkaca bir delil sunmadığı için ona iftira cezası uyguladım.

– Böyle mi oldu?

– Evet.

– Öyleyse çok güzel hükmetmişsin!²⁶⁹

Görevden Ayrılışı

Uzun yıllar Kûfe’de görev yapan Abdullah b. Mes’ud, İslami hassasiyetinden dolayı bu görevi bıraktı. Bu kararına neden olan hadise şöyle gelişti:

“Kûfe valisi Velid b. Ukbe döneminde de beytü’l-maldaki görevini sürdüren Abdullah b. Mes’ud, beytü’l-maldan valiye borç verdi. Zamanı gelince parayı istedi. Ancak valinin borcu ödeme gücü yoktu. Abdullah b. Mes’ud, Velid b. Ukbe’yi sıkıştırdı, Velid b. Ukbe durumu Hz. Osman’a bildirdi. Durumu öğrenen Hz. Osman, Abdullah b. Mes’ud’a bir mektup yazdı. Mektupta, “Sen bizim hazine sorumlumuzsun, beytü’l-maldan aldığı borç nedeniyle Velid’i sıkıştırdı” diyordu. Bunun üzerine Abdullah b. Mes’ud görevi bırakıp ilme yoğunlaştı.²⁷⁰

Ümmetin Müftüsü

Sahabe efendilerimizin her sahada en büyük âlimlerinden biri olan Abdullah b. Mes’ud, en fazla fetva veren ve bu konuda oldukça öne çıkanlardan biridir.

²⁶⁹ Vekf, Ahbâru’l-Kudât, 357.

²⁷⁰ Muhammed Sallâbi, Osman b. Affan, 273.

O, uzun yıllar kaldığı Kûfe’de kadılık, öğretmenlik görevinin yanı sıra çok sayıda fetva vermiştir. Bu fetvaları Kal’aci 510 sahifelik hacimli bir kitapta ancak toplayabilmiştir. Kal’aci, onun fetva ve içtihatları ile Hz. Ömer’in fetvaları arasında büyük bir benzerlik olduğunu, çok az meselede birbirlerinden ayrıldıklarını kaydeder.²⁷¹

Vefatı

Allah Resulü’nün (a.s.m.) vefatından sonra önce Hımıs’a gitti. Orada cihad, davet ve ilim ile meşgul oldu. Daha sonra Hz. Ömer zamanında Kûfe’ye gönderildi. Burada bir ev yaptırarak, uzun zaman Kûfe’de kalıp İslam’a hizmet etti. Abdullah b. Mes’ud’un Kûfe’deki evi meşhurdur.²⁷²

Vefatına yakın zamanda bir gün Abdullah b. Mes’ud’un yanına bir adam geldi. Ona gördüğü bir rüyayı anlattı:

– Dün gece seni rüyamda gördüm. Rüyamda Allah Resulü (a.s.m.) yüksek bir yerde, minberde idi. Sense hemen onun alt tarafında duruyordun. O sana, “Ey İbn Mes’ud bana gel! Benden sonra cefa çektin!” buyurdu.

– Allah aşkına, bunu sen mi gördün?

– Evet.

– Öyleyse Medine’den ayrılmayayım. Namazım burada kılınsın.²⁷³

Vefat edeceği zaman oğlu Ebu Ubeyde’ye şu vasiyette bulundu: “Allah’tan kork, ailen için çalış, hataların için ağla!”²⁷⁴

Yakınlarına ise şöyle dedi: “Beni Osman b. Maz’un’un kabrinin yanına koyun!”

Kızlarını Allah Resulü’nün (a.s.m.) Mekke’de kardeş yaptığı Zübeyir b. Avvam ve oğlu Abdullah’a emanet etti. Evlenecekleri zaman onların görüşlerini almalarını vasiyet etti.²⁷⁵

Abdullah b. Mes’ud hastalandığı zaman, Hz. Osman onun ziyaretine giderek hal hatırını sordu:

– Şikayetin var mı?

²⁷¹ Kal’aci, Fıkhı Abdullah b. Mes’ud, 13.

²⁷² Ebû Nuaym, Marifetü’s-Sahabe, 3/234.

²⁷³ İbnü’l-Esir, Üsdü’l-Gâbe, 3177. Sahabe.

²⁷⁴ Kandehlevî, Hayâtü’s-Sahabe, 3/300.

²⁷⁵ İbn Sa’d, Tabakât, 3/159.

- Günahlarım.
- Canın ne istiyor, ne istersin?
- Rabbimin rahmetini.
- Hekim çağırtayım mı?
- Beni hekim hasta etti.
- Sana tahsis edilen yıllık ücretini ödeteyim mi?
- Hayır, ona ihtiyacım yok.
- Kızlarına verirsin.

– Kızlarımla fakirliğinden mi endişe ediyorsun? Ben onlara her gece Vâkıa suresini okumalarını emrettim. Allah Resulü'nün (a.s.m.), “Kim her gece Vâkıa suresini okursa ebediyen fakir olmaz” dediğini duymuştum.²⁷⁶

Bundan birkaç gün sonra, Hicretin 32. yılında altmış küsur yaşında Medine’de vefat etti. Cenaze namazını Hz. Osman kıldırdı. Varislerine 90.000 dirhem bıraktı. Abdullah b. Mes’ud iki yıldır kendi için tahsis edilen ücretini almıyordu. Zübeyir b. Avvam, Hz. Osman’a giderek,

– Abdullah b. Mes’ud’un ailesi bu paraya beytü’l-maldan daha çok hak sahibidirler, dedi.

Hz. Osman onu doğru bularak Abdullah b. Mes’ud’un ailesine 15.000 dirhem gönderdi.²⁷⁷

İlmi

Müslüman olduğu ilk günden itibaren parlak bir yıldız olduğu belliydi. Allah Resulü (a.s.m.) onun ilmini, samimiyet ve emniyetini görüp onaylamıştı. Zeki ve ufuk sahibi olan Abdullah b. Mes’ud o günden itibaren vefatına kadar gece gündüz, hep Allah Resulü’nün (a.s.m.) yanında olmuş, ondan nerdeyse bir an bile ayrılmamıştır. Dâru’l-Erkam’dan Suffe’ye, evde hizmetten seferde hizmete kadar her ortamda ve her şekilde Allah Resulü’nden (a.s.m.) ilim tahsil etti.

Kimi zaman sordu, kimi zaman gözlemledi, kimi zaman yaşadı, yanlış düzeltildi, öğretildi, başkasının sorusunu duydu.

Bazen Allah Resulü (a.s.m.) hutbede ve başka ortamlarda konuştu, o dinledi; bazen Allah Resulü (a.s.m.) onları dinledi.

²⁷⁶ İbnü’l-Esir, Üsdü’l-Gâbe, 3177. Sahabe.

²⁷⁷ İbn Sa’d, Tabakât, 3/160.

Ebu Derda anlatıyor:

“Bir gün Allah Resulü (a.s.m.) kısa bir konuşma yaptı. Hutbesini bitirince,

– Ey Ebu Bekir! Kalk konuş! buyurdu.

Hiz. Ebu Bekir kalkıp Allah Resulü’nden (a.s.m.) biraz daha az konuştu. O konuşmasını bitirince Allah Resulü (a.s.m.),

– Ey Ömer! Kalk konuş! buyurdu.

Hiz. Ömer kalktı, Hiz. Ebu Bekir’den biraz daha kısa bir konuşma yaptı. Sonra başka birine,

– Ey falan, kalk konuş! buyurdu.

O kişi kalkıp, kelimelerin üzerine basarak bir konuşma yaptı. Allah Resulü (a.s.m.) ona müdahale etti:

– Sus ve otur, teşkik şeytandandır. Sözde sihir vardır, buyurdu. Sonra,

– Ey Ümmü Abd’in oğlu! Kalk ve konuş! buyurdu.

Abdullah b. Mes’ud kalktı, Allah’a hamd ve senadan sonra,

– Ey İnsanlar! Allah Rabbimiz, İslam dinimiz, Kur’an imamımız, Kâbe kiblemiz, řu yanımızda duran peygamberimizdir. Allah ve Resulü neden razı olduysa biz ona razıyız. Hoşlanmadıklarından biz de hoşlanmayız, dedi. Efendimiz,

– Ümmü Abd’in oğlu isabet etti. Doğru söyledi. Allah’ın benim ve ümmetimin için razı olduğuna razı olduğum gibi, Ümmü Abd’in razı olduğundan da razı oldum, buyurdu.^{»278}

Abdullah b. Mes’ud Allah Resulü’ne (a.s.m.) olan yakınlığı, kendinin zeka ve arzusu ve Rabbinin lütfu ile kiraatten tefsire, fıkhıtan hadise pek çok sahadada otorite sayıldı. Bütün bu sahalarda Kûfe Ekolünün kurucusu oldu. Mesruk’tan nakledilen řu söz onun ilmi konumunu anlatmaya yetecektir:

“Allah Resulü’nün (a.s.m.) sahabelerinin ilmi Hiz. Ömer, Hiz. Ali, Abdullah b. Mes’ud, Übey b. Ka’b, Ebu Derda ve Zeyd b. Sâbit’e dayanır. Bu altı kişinin ilmi ise Hiz. Ali ve Abdullah b. Mes’ud’da nihayet bulur.^{»279}

Kıraat ve Kur’an İlimlerindeki Yeri

Çok güzel Kur’an okuyan Abdullah b. Mes’ud, Kur’an kiraatinden tefsire, vahyin nerede, ne zaman indiğinden nüzul sebeplerine ve nesih-mensuha ka-

²⁷⁸ Zehebî, Siyerü Alâmü’n-Nübelâ, 3435. Şahıs.

²⁷⁹ Muhammed Hüseyin, et-Tefsir ve’l-Müfessirün, 84.

dar bütün Kur'an ilimlerinin tümüne vakıftı. Allah Resulü (a.s.m.) bu konuda onunla her zaman özel olarak ilgilendi. Kur'an ilimlerinde derinleşmesi için teşvik etti. Abdullah b. Mes'ud anlatıyor:

- “Bir gün Allah Resulü (a.s.m.) bana,
 – Bana Kur'an oku! dedi.
 – Sana mı okuyayım? Kur'an sana indirildi!
 – Onu başka birinden duymak hoşuma gidiyor.
 Nisâ suresini okumaya başladım. Bir süre okudum.
 – Yeter, buyurdu.

Başımı kaldırıp baktığımda Allah Resulü'nün (a.s.m.) gözlerinden yaşlar akıyordu.”²⁸⁰

Zaman zaman Allah Resulü'ne (a.s.m.) Kur'an okuyarak doğru okuyup okuyamadığını kontrol ettirirdi.

Abdullah b. Mes'ud anlatıyor:

“Allah Resulü'ne (a.s.m.) Kur'an okudum. ‘Hel min müzekkir’ diye okuyunca beni düzelterek, ‘hel min müdekkir’ buyurdu.”²⁸¹

Bir başka konuşmasında ise şöyle diyordu:

“Allah Resulü'ne (a.s.m.) yetmiş sure okudum.”²⁸²

Öğrencilerinden Şakık b. Seleme'den nakledilen şu rivayet bile, tek başına onun Kur'an ilimlerindeki yerini göstermek için yeterlidir:

“Bir gün Abdullah b. Mes'ud bize hitap etti:

– Vallahi! Allah Resulü'nün (a.s.m.) bizzat ağzından yetmiş küsur sure dinledim. En hayırlıları olmadığım halde Allah Resulü'nün (a.s.m.) bütün sahabeleri, benim, içlerinde Allah'ın kitabını en iyi bileni olduğumu bilir.

Allah Resulü'nün (a.s.m.) pek çok sahabesinin ilim halkasında bulundum. Hiçbirinin, Abdullah b. Mes'ud'u bu sözünden dolayı knadığını ya da ona karşılık verdiğini duymadım.”²⁸³

Abdullah b. Mes'ud Kur'an'ın diğer surelerini Allah Resulü'nün (a.s.m.) vefatından sonra sahabelerden öğrenip ezberledi. Kur'an ilimlerine bu kadar çok vakıf olduğu için Allah Resulü (a.s.m.) şöyle buyurmuştur:

²⁸⁰ Buhâri, Fedâili Kur'an 35.

²⁸¹ Buhâri, Tefsiri Kur'an, 54/7

²⁸² Zehebî, Siyerü Alâmü'n-Nübelâ, 3435. Şahıs.

²⁸³ Buhâri, Fedâili Kur'an, 8; Zehebî, Siyerü Alâmü'n-Nübelâ, 3435. Şahıs.

“Kur’an’ı dört kişiden alınız: Ümmü Abd’in oğlu, Muaz b. Cebel, Übey b. Ka’b ve Huzeyfe’nin kölesi Salim.”²⁸⁴

Onu bu konuda özel kılan Allah Resulü’nün (a.s.m.) Kur’an’ı Cebrail’e (a.s.) arz edişine, yani okumasına şahit olmasıdır.

Ebu Zibyan anlatıyor:

“Bir gün Abdullah b. Abbas bana sordu:

– Hangi kıraat ile okuyorsun?

– İlk kıraat, Ümmü Abd’in oğlunun kıraati ile.

– Evet, o sondu. Allah Resulü (a.s.m.), Kur’an’ı her yıl Cebrail’e (a.s.) bir kere arz ederdi. Vefat edeceği yıl iki kez arz etti. Bu arz sırasında Abdullah b. Mes’ud da hazır bulundu. Onu dinlerken **nesh olan ve hükmü değişen bütün ayetleri öğrendi.**”²⁸⁵

Bu ayetlerden biri de, “Allah ortaya çıkardığınızdan da içinizde sakladığınızdan da sizi hesaba çekecektir” (Bakara, 284) ayetidir. Abdullah b. Mes’ud bu ayetin, daha sonra gelen “Allah bir nefse ancak gücünün yettiğini teklif eder” ayeti ile nesh olduğunu, yani hükmünün kaldırıldığını söyler.”²⁸⁶

Abdullah b. Mes’ud, kendi hakkında şöyle der:

“Kendisinden başka ilah olmayan Allah’a yemin ederim ki, Allah’ın kitabında inen her ayetin niçin indiğini ve nerede indiğini bilirim. Eğer Allah’ın kitabını benden daha iyi bilen birinin varlığını bilseydim, onun ilimden faydalanmak için hemen yanına giderdim.”²⁸⁷

Gerçekte o, müteşâbih ve muhkem ayetleri, ahkâm ayetlerini, kussaları, esbâb-ı nuzûlû, Kur’an’ın neyi helal neyi haram kıldığını bilirdi. O dinde fakih, sünneti bilen ve Allah’ın kitabı konusunda basiret sahibiydi. O, ayetlerin indiği yeri ve nedeni bildiği gibi, onların ne zaman ve kim hakkında indiğini de çok iyi bilirdi.”²⁸⁸

Onun kıraatini, Ebu Abdurrahman es-Sülemi, Ubeyde b. Nadle ve bir grup Tabiîn rivayet etmiştir.²⁸⁹

²⁸⁴ Buhâri, Ashabu’n-Nebî, 26-27.

²⁸⁵ İbn Sa’d, Tabakât, 2/342.

²⁸⁶ İbn Kesir, Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azîm, 1/503.

²⁸⁷ Müslim, Fedâilü’s-Sahabe, 115.

²⁸⁸ Muhammed Hüseyin, et-Tefsir ve’l-Müfessirûn, 85-86.

²⁸⁹ Zehebî, Siyerü Alâmü’n-Nübelâ, 3435. Şahıs.

Kûfe Tefsir Ekolünün Kurucusu

Sahabe efendilerimiz Kur'an'ın onlara ne söylediğini anlamaya ve gereğini yerine getirmeğe oldukça fazla önem verirlerdi. Bunun için onu, anlamını öğrenerek ve gereğini yaşayarak ezberlerlerdi. Abdullah b. Mes'ud anlatıyor:

“Bizden biri on ayet ezberleyince, onların anlamını iyice öğrenmeden ve gereğini yerine getirmeden, bir başka ayet ezberlemezdi.”²⁹⁰

O da diğer sahabe efendilerimiz gibi, Kur'an'ın okunuşuna olduğu kadar manasına ve onunla ilgili ilimlere önem vererek, Allah Resulü'nün (a.s.m.) özel duasına mazhar olan Abdullah b. Abbas'dan sonra tefsirde adı geçen en önemli sahabelerden biri oldu. **Hatta tefsir ekollerinin en önemlilerinden biri olan Kûfe Ekolünü kurdu.**

Bir ayetin tefsirini yaparken Kur'an ve sünnetten bir delil bulamazsa kendi görüşü ile tefsir yapardı. İhtilaflı meselelerde sıkça bu yola başvururdu. Bundan dolayı âlimler onun için şöyle demişlerdir:

“Abdullah b. Mes'ud bu yolda istidlal metodunu ortaya koymuştur. Irak âlimleri onu takip etmiş, bir süre sonra bu metot bütün tefsir ekollerini etkisi altına almıştır. Böylece rey ve icthada dayalı tefsirler çoğalmıştır.”²⁹¹

Bu yönü ile o, bir anlamda rey tefsirinin de kurucusu sayılır.

Hadisteki Yeri

Abdullah b. Mes'ud çok hadis rivayet eden yedi sahabeden biri olmasa da onlara yakın sayıda hadis rivayet etmiştir. 848 hadis rivayet eden Abdullah b. Mes'ud'un bu rivayetlerinden 99'u Müslim'de, 85'i Buhârî'de, 64'ü de ikisinde ortak olarak nakledilmiştir. Hadis rivayetinde çok titiz olan Abdullah b. Mes'ud, öğrencilerini sürekli uyarırdı.

Amr b. Meymun anlatıyor:

“Bir yıl kadar Abdullah b. Mes'ud ile bulundum. Hadis rivayet ettiğini görmedim. Bir gün hadis rivayet etmek istedi. Büyük bir sıkıntı bastı. Yüzünden terler akmaya başladı. Hadisi rivayet ettikten sonra,

– Bu ya da buna yakın bir şey buyurdu, dedi.”²⁹²

Diğer öğrencisi Alkame b. Kays ise şöyle der:

²⁹⁰ Müslim, Fedaili's-Sahabe, 116; Zehebî, Siyerü Alâimü'n-Nübelâ, 3435.

²⁹¹ Muhammed Hüseyin, et-Tefsir ve'l-Müfessirîn, 118.

²⁹² İbn Sa'd, Tabakât, 3/156.

“Abdullah b. Mes’ud her perşembe akşamı vaaz ederdi. Bu vaazların yalnızca birinde ‘Allah Resulü (a.s.m.) şöyle buyurdu’ diyerek ondan hadis nakletti. O sırada esasına dayanıyordu. Ona dönüp baktığımda heyecandan sarılmış titriyordu.”²⁹³

Bir başka talebesi ise onun hadis naklederken gözlerinin dolduğunu bir süre sonra da ağladığını nakleder.

O, Kur’an’a olan vukufiyetinden dolayı, tıpkı zaman zaman Allah Resulü’nün (a.s.m.) yaptığı gibi, rivayet ettiği hadisi ayetle desteklerdi. Vail’den rivayet edilir:

“Abdullah b. Mes’ud, Allah Resulü’nden (a.s.m.), ‘Bir kul malının zekatını vermezse, malı yılana dönüşüp sahibinin peşine düşer. Sahibi kaçır, o kovalar ve, ben senin biriktirdiğin hazineyim, der’ hadisini naklettikten sonra, hadisi desteklemek için ‘Cimrilik ettikleri şey kıyamet günü boyunlarına dolacaktır’²⁹⁴ ayetini okudu.”²⁹⁵

Ondan rivayet edilen hadislerin en önemli özelliklerinden biri, çoğunun başka bir sahabe vasıtası ile değil, doğrudan Allah Resulü’nden (a.s.m.) rivayet edilmesidir.

Allah Resulü’nün (a.s.m.) dışında Sa’d b. Muaz, Hz. Ömer ve Saffan b. Asal’dan hadis rivayet etmiştir. Ondan; Ebu Saidi’l-Hudrî, Enes b. Mâlik, Câbir b. Abdullah, Abdullah b. Ömer, Ebu Musa el-Eşarî, Haccac b. Mâlik, Ebu Ümâme, Tarık b. Şihab, Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Zübeyr, Ebu Rafi gibi bir çok sahabe; Alkame, Mesruk, Rebia, Ebu Vail, Kadı Şüreyh gibi pek çok Tabiîn hadis rivayet etmiştir.²⁹⁶

Onun ravi zincirleri, özellikle de Ameş’in İbrahim en-Nehâî’den, onun Alkame’den, onun da Abdullah b. Mes’ud’dan rivayet ettiği hadisler, büyük hadis âlimleri tarafından son derece güvenilir sayılmıştır.

Fıkıhtaki Yeri

Abdullah b. Mes’ud, fıkıhta da büyük bir otorite ve Hanefi mezhebine kaynaklık eden Kûfe Ekolünün kurucusudur. O, öğrencilerine fıkhi bir konu karşısında nasıl tavır takınacaklarını şöyle açıklar:

²⁹³ İbn Sa’d, Tabakât, 3/157.

²⁹⁴ Âl-i İmrân, 3/180.

²⁹⁵ Müsned, 1/377.

²⁹⁶ Zehebî, Siyerü Alâmu’n-Nübelâ, 3435. Şahıs.

“Sizden hüküm vermek durumunda olan kimse, önce Allah’ın kitabına baksın. Aradığı orada yoksa Resulün sünnetine baksın, orada da bulamazsa salihlerin görüşüne başvursun. Bunların hiçbirinden delil bulamazsa kendi görüşü ile hükmetsin. Bunu yapamıyorsa hüküm vermekten vazgeçsin.”²⁹⁷

Fıkhi görüşleri Hz. Ömer’e çok yakın olan Abdullah b. Mes’ud, hakkında Kitap ve sünnetten hüküm bulamadığı yerde mecbur kalmadıkça ictihada başvurmazdı. Her zaman bilmediğini açıkça söyleme cesaretine sahipti.

Alkame b. Kays anlatıyor:

“Bir grup insan Abdullah b. Mes’ud’a gelerek, bir adamın bir hanım ile nikâhlandığını, sonra adamın mehir belirlemeden ve hanıma yaklaşımadan önce vefat ettiğini söylediler. Bu konuda ondan fetva istediler.

– Allah Resulü’nden (a.s.m.) sonra bundan daha zor bir soru ile karşılaşmadım. Bunun cevabını bilmiyorum. Başka birine gidip sorun, dedi.

Bir ay boyunca sorunun cevabını arayıp bulamadılar. Çok huzursuz olmuşlardı. Çaresiz tekrar Abdullah b. Mes’ud’un yanına gelip ona ne kadar huzursuz olduklarını anlattılar:

– Sana sormayacağız da kime soracağız? Sen bu belde Allah Resulü’nün (a.s.m.) yanında en fazla bulunan sahabesisin. Senden başka bu soruyu cevaplandıracak birini bulamadık.

– Size kendi görüş ve ictihadımı söylerim. Eğer doğruyu yakalarsam, bu kendinden başka ilah olmayan Allah’tandır. Eğer hata yaparsam bu benden dir. Allah ve Resulü benim bu görüşümden uzaktır. Bu konudaki görüşüm şudur: Adam o hanım için diğer hanımların mehri gibi mehir versin, ne fazla ne noksan. Kadın, ölen eşinin mirasçısı olur. Kadın dört ay on gün iddetini beklesin.

Onun fetvasını duyan Eşca kabilesinden bazı insanlar, Abdullah b. Mes’ud’a gittiler:

– Şahadet ederiz ki, sen Allah Resulü’nün (a.s.m.) bizim kabilemizden olan Biru binti Vaşık adındaki hanım hakkında verdiği hüküm gibi hükmettin.

Onları dinleyen Abdullah b. Mes’ud, Müslüman olduğu gün gibi sevindi.”²⁹⁸

²⁹⁷ Nesâi, Âdâbu’l-Kadâ, 11; İbn Kayyim, İ’lâmu’l-Muvakkîn, 1/63.

²⁹⁸ Müsned, 1/431; İbn Kesir, Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azîm, 1/419.

O fetva vermekten son derece sakındığı gibi, verdiği fetvalarda yanıldığını fark ederse, onlardan dönmekte tereddüt etmezdi. Said b. İyas anlatıyor:

“Şemh b. Fezar oğullarından biri bir hanımla evlendi. Bir süre sonra eşinin annesini gören adam, ondan çok hoşlandı. Hemen eşini boşadı. Şimdi eski eşinin annesi ile evlenmek istiyor, onunla evlenebilir mi? diye sordular. Abdullah b. Mes’ud, ‘Bunda bir beis yok’ deyince adam da eski eşinin annesi ile evlendi.

Aradan zaman geçti. Abdullah b. Mes’ud, Kûfe’de beytül-mal işlerini yürütüyordu. Beytül-malda bulunan altın ve gümüş kırıntılarını kuyumculara satıyordu. Bunlardan çok miktarda vererek karşılığında daha az miktarda altın ve gümüş alıyordu. Bir ara Medine’ye gidince bu meseleleri oradaki sahabelere sordu. Sahabeler,

– Adamın o hanımla evlenmesi caiz değildir. Altın ve gümüş alınıp satılırken ancak aynı gram karşılığında alıp satmak caizdir, dediler.

Abdullah b. Mes’ud Kûfe’ye geri dönünce doğruca fetva soran adamın yanına gitti. Adamı bulamayınca akrabalarına,

– Adamınıza verdiğim fetva yanlışmış. Onun eski eşinin annesi ile evlenmesi caiz değildir, dedi. Akrabaları,

– O bahsettiğin kadınla evlendi, deyince,

– Öyle de olsa caiz değil, diyerek hemen ayrılması gerektiğini söyledi.

Oradan ayrılarak kuyumcuların yanına gitti. Onlara da,

– Ey kuyumcular! Size yapmış olduğum satış caiz değildir. Bir gümüş diğeri ile ancak aynı gramlarda satılabilir, dedi.²⁹⁹

Kûfe Okulunun Kurucusu

Allah Resulü (a.s.m.) zamanında kendini öğrenmeye adanmış Abdullah b. Mes’ud, onun vefatından sonra diğer sahabelerden ilim öğrenmeye devam etti. Ancak daha çok İslam’ı anlatmak ve öğrendiklerini başkalarına öğretmek için büyük bir fedakârlıkla gece gündüz ilimle meşgul oldu.

Önce Hıms’a gitti. Bir taraftan cihad ederken diğer taraftan da Kur’an ve sünneti anlattı. Irak toprakları fethedilince Hz. Ömer, Babil, Keldani, Yunan medeniyetleri gibi birçok medeniyete beşiklik yapmış olan bu topraklara zekâsı ve ilmine güvendiği ve “Allah’ın kitabını bana sorun. Her ayetin gece mi

²⁹⁹ Beyhakî, Süneni Kübrâ, 5/282.

yoksa gündüz mü, ovada mı yoksa dağda mı indiğini bilirim”³⁰⁰ diyecek kadar Kur’an’a vakıf olan Abdullah b. Mes’ud’u gönderdi.³⁰¹

Uzun yıllar burada kalan Abdullah b. Mes’ud, perşembe günleri yaptığı vaazlarla halkı aydınlatırdı. Çok güzel konuşur, insanlar onu zevkle dinler, daha fazla konuşmasını isterlerdi.³⁰² Diğer günler, beytü’l-mal görevinin yanı sıra tefsir, hadis, fıkıh ve kıraat ilimlerinde büyük öğrenciler yetiştirdi. Bu talebelerin her biri büyük âlim olup başka talebeler yetiştirdiler. Bu çalışmalarla Kûfe çok önemli bir ilim merkezi haline geldi. Bir müddet sonra tefsir, hadis, fıkıh ve kıraat ilimlerinde Kûfe Ekolü oluştu. Bu ekolden Ebu Hanife gibi mezhep imamları yetişti. Hatta talebeleri, Abdullah b. Mes’ud fetvalarını yazarak kayda geçirdiler. Kaynakların ifadesine göre, fetvaları kayda geçirilmiş başka bir sahabe yoktur.³⁰³

Pek çok ilim ehli Kûfe’de oluşan bu ilim merkezine giderek, orada Abdullah b. Mes’ud’un ilminden istifade etti.

Madi Kerb anlatıyor:

“Abdullah b. Mes’ud’un yanına giderek ondan Ta-sin-mim’i bize okumasını istedik. Bize,

– Onu ezberlemedim. Onu Allah Resulü’nden (a.s.m.) Habbab b. Eret ezberledi, dedi.

Oradan ayrılıp Habbab’ın yanına gittik. İsteğimizi söyleyince, arzu ettiğimiz sureyi bize okudu.”³⁰⁴

Hadis ezberleme konusunda lakaytlığa asla tahammül etmez, öğrencilerini hadisin sözlerini doğru ezberleme konusunda uyarırdı.

O insanlara ilim öğretirken, öğrenmeyi hiçbir zaman ihmal etmedi. Kûfe’de bulunurken oradaki sahabelerle müzakere yapar, ilim alışverişinde bulunurdu. Medine’ye gittiğinde oradaki sahabelere soru sorar, eksiklerini tamamlar ve yanlışlarını düzeltirdi. Ebu’l-Ahvas anlatıyor:

“Bir gün Ebu Musa el-Eşarî’nin yanına gittim. Abdullah b. Mes’ud ve Ebu Mes’ud ile Kur’an’a bakıp ilmi konuşmalar yapıyorlardı. Saatler sonra Abdullah b. Mes’ud yanlarından ayrılarak gitti. Ebu Mes’ud onu göstererek,

³⁰⁰ Kurtubî, Ahkâmü’l-Kur’an, 1/35.

³⁰¹ Kal’acî, Fıkhı Abdullah b. Mes’ud, 8.

³⁰² Zehebî, Siyerü Alâimü’n-Nübelâ, 3435. Şahıs.

³⁰³ İbn Kayyim, İ’lâmu’l-Muvakkîn, 1/20.

³⁰⁴ Müsned, 1/419.

– Vallahi Allah Resulü (a.s.m.) Kur'an'ı şu gidenden daha iyi bilen bir sahabe bırakmadı, dedi.”³⁰⁵

Onun vefatından sonra Kûfe'ye, Rıdvan Biatine katılan sahabelerden üç yüz, Bedir Savaşına katılanlardan yetmiş kişi gitti.”³⁰⁶

Abdullah b. Mes'ud hakkında Allah Resulü (a.s.m.) şöyle buyurdu:

“Aranızda daha ne kadar kalacağımı bilmiyorum. Benden sonra (Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'i işaret ederek) şunlara uyun, Ammar'ın yolunu takip edin, Abdullah b. Mes'ud'un sözlerini tasdik edin, sözlerine uyun!”³⁰⁷

Bir gün Allah Resulü (a.s.m.) Hz. Ebu Bekir ve Ömer ile Mescid'e gittiğinde Abdullah b. Mes'ud namaz kılıyordu. Nisâ suresinden başlayıp, onu bitirdikten sonra başka bir süreye geçti. Onu gören Allah Resulü (a.s.m.) çok hoşlandı:

– Kim Kur'an'ı ilk indiyi tazeliği ile okumak isterse Ümmü Abd'ın oğlunun okuyuşu ile okusun, buyurdu.

Abdullah b. Mes'ud namaz bittikten sonra dua etmeye başladı. Ona bakan Allah Resulü (a.s.m.),

– İşte verilecektir, iste verilecektir! buyurdu. Allah Resulü'nü (a.s.m.) duyan Abdullah b. Mes'ud,

– Allah'ım! Senden geri dönüşü olmayan bir iman, bitmeyen nimet, ebedi cennette en yüce nebîn Muhammed'e refik olmayı isterim, diye dua etti.”³⁰⁸

Abdurrahman b. Yezid anlatıyor:

“Huzeyfe b. Yeman'e, Allah Resulü'ne (a.s.m.) yaşantı ve gidişat olarak en yakın kişinin kim olduğunu -gidip ondan faydalanalım diye- sorduk. O,

– Allah Resulü'ne yaşantı ve gidişat olarak Ümmü Abd'ın oğlundan daha yakın olan birini tanımıyorum, dedi.”³⁰⁹

³⁰⁵ Zehebî, Siyerü Alâmu'n-Nübelâ, 3435. Şahıs.

³⁰⁶ İbn Sa'd, Tabakât, 6/5-6.

³⁰⁷ Zehebî, Siyerü Alâmu'n-Nübelâ, 3435. Şahıs.

³⁰⁸ Müsned, 1/386.

³⁰⁹ Buhâri, Fedâilü's-Sahabe, 27.

Allah Korkusu

Allah rızasına çok önem verir, ondan son derece korkardı. Zaman zaman Allah korkusundan ağlar, elleri ile gözyaşlarını silerdi. Ehvas el-Ceşemî anlatıyor:

“Abdullah b. Mes’ud’un evine gittiğimizde güzel dinarlar gibi parlayan üç çocuk gördük. Halleri çok hoşumuza gitti. Onları çok sevdik. Bize,

– Onlardan dolayı bana gıpta mı ediyorsunuz? diye sordu.

– Evet, hangi Müslüman gıpta etmez ki! dedik.

Başını küçücük evinin tavanına dikti. Bir kuş tavanda yuva yapmış ve orada yumurtlamıştı. Ona bakarak,

– Nefsim yed-i kudretinde olan Allah’a yemin ederim ki, şu yuvayı düşürüp kuşun yumurtasını kırmaktansa, çocuklarımın mezarına toprak atmayı tercih ederim, dedi.

Bir başka sefer de şöyle demiştir:

– Allah’ın benim bir günahımı bağışlaması, benim için soyumun bilinmesinden daha sevgilidir.”³¹⁰

Yine ona göre, “İlim çok hadis bilmek değil, Allah’tan çokça korkmaktır.”³¹¹

Alkame anlatıyor:

“Bir seferinde şiddetli bir hastalığa yakalanmıştı. Endişelenip ağladığını ve sızlandığını görünce,

– Hiçbir hastalığında senin bu kadar sızlandığını görmemiştik, dedik

– Hastalığım aklımdan alıp beni gaflete sevk ediyor, dedi.”³¹²

Sünnete Bağlılığı

Allah Resulü’nü (a.s.m.) çok seven Abdullah b. Mes’ud, sünnete son derece bağlıydı. Onun sözlerini, uyulması gereken mutlak emir olarak telakki ederdi. Bir cuma günü minbere çıkan Allah Resulü (a.s.m.),

– Oturun! buyurdu.

³¹⁰ İbn Cevzî, Sıfatü’s-Safve, 146.

³¹¹ İbn Kesir, Tefsiru’l-Kur’ani’l-Azîm, 6/531.

³¹² İbn Sa’d, Tabakât, 3/158.

O sırada Abdullah b. Mes'ud mescidin kapısında idi. Allah Resulü'nün (a.s.m.) sözünü duyar duymaz, bulunduğu yerin uygun olup olmadığına bakmadan hemen olduğu yere oturdu. Abdullah b. Mes'ud'un kapının önüne oturduğunu gören Allah Resulü (a.s.m.),

– Bu tarafa gel ey Abdullah b. Mes'ud! buyurdu.³¹³

Alkame anlatıyor:

“Abdullah b. Mes'ud bir konuşmasında, ‘Allah, güzelleşmek için yaratılışını değiştirip dövme yapana ve yaptırana, kaşlarını alana ve aldırana, dişlerini inceltene lanet etsin’ dedi. Onun bu sözleri, Esed oğullarından Ümmü Yakub isimli bir hanımın kulağına gitti. Hemen Abdullah b. Mes'ud'un yanına gitti. Abdullah b. Mes'ud o sırada Kur'an okuyordu. Aralarında şu konuşma geçti:

– Duyduğum söz nedir? Dövme yapana ve yaptırana, kaşlarını alana ve aldırana, dişlerini inceltene lanet ediyormuşsun, öyle mi?

– Allah'ın kitabında olan ve Allah Resulü'nün (a.s.m.) lanet ettiğine ben niye lanet etmeyeyim?

– Halbuki ben iki kapak arasındaki Kur'an'ı okuduğum halde söylediğini göremedim.

– Eğer Kur'an'ı güzel okusaydın görürdün. Allah, Kur'an'da, ‘Resulün emrettiğini yapın, yasakladığından sakının!’³¹⁴ buyuruyor.

– Bu söylediklerinden birini hanımında görür gibiyim.

– Gidip bak!

Kadın oradan ayrılarak Abdullah b. Mes'ud'un hanımının yanına gitti. Ancak bahsedilen şeylerden hiçbirini göremedi. Geri döndü:

– Bir şey göremedim.

– Eğer bahsedilenler onda olsaydı, yanına yaklaşmazdım!³¹⁵

İbadeti

İbadete, özellikle Kur'an okumaya ve namaza çok fazla önem verirdi. Namazda kıyamın uzun olmasından büyük haz duyardı. Sabah namazında ge-

³¹³ Kandehlevî, Hayâtü's-Sahabe, 2/628.

³¹⁴ Haşr, 59/7.

³¹⁵ Buhâri, Tefsiri Kur'an, 59/4

nelde ilk rekâta, Enfâl suresinden kırk ayet, ikinci rekâta ise mufassal surelerden birini okurdu.³¹⁶

Önemli öğrencilerinden biri olan Alkame onun teheccüd namazı hakkında şöyle demektedir:

“Bir gece Abdullah b. Mes’ud ile birlikte kaldım. Gecenin başında uyudu. Sonra kalkıp namaz kıldı. Sabaha kadar namaza devam etti. Son olarak vitir namazını kıldı.”³¹⁷

Diğer sahabelerden daha az oruç tutardı. Abdurrahman b. Yezid anlatıyor: “Abdullah b. Mes’ud’dan daha az oruç tutan bir fakih görmedim. Ona,

– Niçin oruç tutmuyorsun? diye sorulduğunda,

– Namaz kılmayı oruca tercih ediyorum. Eğer oruç tutsaydım, çokça namaz kılamazdım, dedi.”³¹⁸

Elbette bu onun hiç nafîle oruç tutmadığı anlamına gelmiyordu. O bazen pazartesi ve perşembe günleri, bazen de ayda üç gün oruç tutmaya devam ederdi.³¹⁹

Ramazanda üç günde bir, diğer zamanlarda ise cumadan cumaya Kur’an’ı bir kez hatmederdi.³²⁰

Avn b. Abdullah kardeşi Ubeyd’den nakleder:

“Gece gözler uykuya geçtiğinde Abdullah b. Mes’ud kalkar, Kur’an okurdu. Okurken sabaha kadar arı vızıltısı gibi ses çıkarırdı.”³²¹

Dili sürekli zikirle meşguldü. İstiğfarı asla terk etmezdi. “Allah’ım! İmanımı, yakinimi ve ilmimi artır” diye dua eder, ağlaması eksik olmazdı. Zeyd b. Vehb’in şahit olduğu üzere, ağlamaktan gözünün önünde iki siyah çizgi izi oluşmuştu.³²²

“Namazda olduğun sürece melikin kapısını çalıyorsun demektir. Kapı elbette bir gün onu çokça çalan kişiye açılır.”³²³, “Müslüman olduğumdan beri Duha namazını kaçırmadım” derdi.³²⁴

³¹⁶ Buhârî, Salât, 106.

³¹⁷ Kandehevî, Hayâtü’s-Sahabe, 3/617.

³¹⁸ İbn Sa’d, Tabakât, 3/155.

³¹⁹ İbn Cevzî, Sıfatü’s-Safve, 147.

³²⁰ Beyhakî, Süneni Kübrâ, 2/396.

³²¹ İbnü’l-Esir, Üsdü’l-Gâbe, 3177. Sahabe.

³²² Zehebî, Siyerü Alâimü’n-Nübelâ, 3435. Şahıs.

³²³ Beyhakî, Süneni Kübrâ, 2/486.

Zühdü

Temim b. Hazlem anlatıyor:

“Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer gibi Allah Resulü’nün (a.s.m.) sahabeleri ile oturdum. Abdullah b. Mes’ud’dan daha fazla dünyadan yüz çeviren, ahirete rağbet eden birini görmedim.”³²⁵

Bir gün insanlara “Sebbihismi Rabbike’l-A’lâ’yı okuyordu. “Dünya hayatını tercih ederler” ayetine gelince okumaya ara verdi:

– Dünyayı ahirete tercih ettik. Dünya ziynetini, kadınları, yiyecekleri, içecekleri görünce ahireti dürüp rafa kaldırdık. Sonradan kavuşacağımız nimeti terk ederek, hemen önümüzdeki acil nimeti tercih ettik, dedi.³²⁶

Tevazusu

Habib b. Ebu Sâbit anlatıyor:

“Bir gün Abdullah b. Mes’ud evinden çıkıp gideceği yere doğru yürüdü. Bazı sevenleri yanında yürümeye başladı. Abdullah b. Mes’ud onları görünce,

– Bir şey mi istiyorsunuz? dedi.

– Hayır, sadece seninle yürümek istedik, dediler.

– Evinize dönün, bu hareket tabi olanlar için zillet, tabi olunanlar için fitnedir.”³²⁷

“Eğer günahlarım bilinseydi, arkamdan iki kişi bile gelmezdi. Başıma toprak saçardınız. Allah’ın beni affettiğini bilsem, şöyle şöyle çağrılmaya razı olurum” derdi.³²⁸

İyiliği Emredip Kötülükten Sakındırması

Onun hayatı iyiliği emredip kötülükten sakındırmakla geçti. Bir gün bir yerde otururken misafirlere süt ikram edildi. Orada bulunanlardan biri yapılan ikramı kabul etmedi. Ona,

– Yaklaş ve iç! dedi.

³²⁴ İbn Sa’d, Tabakât, 3/155.

³²⁵ İbn Cevzî, Sıfatü’s-Safve, 147.

³²⁶ İbn Kesir, Tefsirü Kur’ani’l-Azîm, 8/404.

³²⁷ İbn Cevzî, Sıfatü’s-Safve, 148.

³²⁸ Zehebî, Siyerü Alâmü’n-Nübelâ, 3435. Şahıs.

– Ben süt içmeyi kendime haram kıldım.

– Yaklaş ve iç! Sonra da yemininden dolayı kefareti yerine getir, dedi ve “Ey iman edenler size helal kılınan temiz şeyleri kendinize haram kılmayın” ayetini okudu.³²⁹

Bir grup kişi ile hasta ziyaretine gitmişti. Evde bir hanım vardı. Gruptan birinin evdeki hanıma baktığını görünce,

– Gözlerini kaybetseydin, bu senin için daha hayırlı olurdu, diyerek adamı ikaz etti.³³⁰

Cennetle Müjdelenmesi

Abdullah b. Mes’ud anlatıyor:

“Allah Resulü (a.s.m.) bir bahçeye girdi. Hemen ona su götürdüm. Bana,

– Bunu getirmeni sana kim söyledi? dedi.

– Kimse söylemedi, dedim.

– İyi yaptın. Buraya gelecek olanları cennetle müjdele, buyurdu.

Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Ali... geldiler. Sonunda ben de cennetle müjdelendim.”³³¹

İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe'de onun cennetle müjdelendiğini söyler. İbn Abdilberr ise Aşere-i Mübeşşere ile ilgili rivayetlerin birinde onun da cennetle müjdelenenler arasında olduğunu zikredildiğini nakleder.³³²

Siyasi Duruşu

Allah Resulü'nün (a.s.m.) sahabelerini fitneden sakındıran sözlerini devamla aklında tutan Abdullah b. Mes’ud, her zaman fitneye sebep olabilecek davranışlardan uzak durdu. Bunun için Mushafların çoğaltılması meselesinde başlangıçta Hz. Osman’a kırılma da meseleyi büyütmedi. Hz. Osman kendisini Medine'ye çağırdığında, Kûfelilerin kışkırtmalarına rağmen, o Kûfelileri dinlemeyip Medine'ye gitti. Hz. Osman ile görüşti.

Abdurrahman b. Yezid anlatıyor:

³²⁹ İbn Kesir, Tefsirü Kur'ani'l-Azım, 3/161.

³³⁰ Kandehevi, Hayatü's-Sahabe, 3/91.

³³¹ İbn Manzûr, Muhtasar, 14/50.

³³² İbn Abdilberr, İstî'ab, 2/988.

“Bir grup arkadaş Abdullah b. Mes’ud ile birlikte Mina Mescidindeydik. Abdullah b. Mes’ud orada bulunanlara Hz. Osman’ı kastederek,

– Müminlerin emiri kaç rekat namaz kıldı? diye sordu.

– Dört rekat namaz kıldı, dediler.

O da dört rekât kıldı. Abdullah b. Mes’ud’a,

– Bize Allah Resulü’nün (a.s.m.) daha sonra Hz. Ebu Bekir’in iki rekat kıldıklarını söylememiş miydin? dedik.

– Evet, şimdi de aynı şeyi söylüyorum. Ancak Hz. Osman halifedir. Ona muhalefet etmem. Zira halifeye muhalefet şerdir, dedi.”³³³

Bir konuşmasında ise insanlara şöyle sesleniyordu:

“Ey İnsanlar! İtaat ve cemaatten uzaklaşmayın. Cemaat Allah’ın sınıksız tutulmasını emrettiği ipidir. Cemaatte hoşlanmadığınız şeyler, kendi başınıza, ayrı iken hoşlandığınız şeylerden daha hayırlıdır.”³³⁴

Fitneden ve muhalefetten son derece sakınan Abdullah b. Mes’ud, gerektiğinde, yapılan yanlışlara karşı tavır almaktan sakınmamıştır. O hiçbir zaman hakkın yanında olmak ile fitnenin bir parçası olmayı birbirine karıştırmamıştır.

³³³ Beyhâkı, Süneni Kübrâ, 3/144.

³³⁴ Kandehlevî, Hayatü’s-Sahabe, 2/96.

AMR b. ABESE

Künyesi: Amr b. Abese b. Âmir b. Hâlid b. Gadir b. Attab b. İmru'l-Kays b. Nüşbe b. Süleym

Annesi: Belce binti Henneh

Kardeşi : Ebu Zerr el-Gıffârî

Vefatı: 60/680

Yaşam Seyri

Süleym oğullarından olan Amr b. Abese, düşünen, akıllı ve bilinçli bir insandı. Başkalarını körü körüne taklit etmez, yapacağı işleri her zaman akıl süzgecinden geçirirdi. Yanlış olan şeyi bile bile yapmamaya gayret ederdi. O, topluma rağmen yanlıştan uzak duracak medeni cesarete sahip, yürekli bir yiğitti. Her zaman hak ve hakikati arar, bulduğunda ise hemen ona koşardı. Tıpkı Müslüman olmak için Allah Resulü'ne (a.s.m.) koştuğu gibi.

“**Kurtuluşun Babası**” lakabı ile meşhur olan Amr b. Abese,³³⁵ bir soru üzerine, İslam'a giriş serüvenini şöyle anlatır.

“Bir gün Ebu Ümâme, konuşma arasında bana,

– Ey Süleym oğullarının akıllı kişisi Amr b. Abese! Neye dayanarak kendinin dördüncü Müslüman olduğunu iddia ediyorsun? diye sordu.

– Ben cahiliye döneminde, insanların yanlış yolda olduğunu farkındaydım. Kimseye fayda ve zararı olmayan, taş veya tahtadan yapılan putlara tap-

³³⁵ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gabe, 3978. Sahabe.

manın doğru olmadığını düşünüyordum.³³⁶ Doğru yolun mutlaka var olduğunu biliyor, onu bulamamanın ıstırabını duyuyordum. Hep bir arayış içindeydim. Sürekli araştırıyor, aklına ve bilgisine güvendiğim herkesten bilgi almaya çalışıyordum. Bir gün Teymeli bir Yahudi âlime rastladım. Ona kendimi tanıtır sordum:

– Ben, yolculuk esnasında bir yerde konakladığımda gidip dört taş bulan, bunlardan üçünü yemek pişirmek için ocak yapan, birini ise put yapıp tapan, konak yerinden ayrılacağı zaman bu taşları atan, yeni konak yerine varınca tekrar taş toplayan bir kabiledenim. Hay olan Allah'ı bırakıp, insana yarar ve zararı olmayan bu taşlara tapmanın yanlış olduğuna inanıyorum. Ancak Allah'a nasıl inanılacağını, O'na nasıl ibadet edileceğini bilmiyorum. Bu konuda bana yol gösterir misin?

– Elbette. Yakında Mekke'de bir zat ortaya çıkacak. Kavminin taptığı putlardan yüz çevirerek, insanları tek olan Allah'a davet edecek. Onun insanları Allah'a davet ettiğini duyarsan, hemen gidip ona tabi ol. Çünkü o, insanları kendilerine sunulan en güzel dine davet edecektir.³³⁷

Yahudi âlimden ayrılıp memleketime döndükten sonra, onun bahsettiği kişiyi beklemeye başladım. Sık sık köyümüze uğrayan Mekkelilerin yanına giderek, Mekke'de neler olup bittiğini soruyordum. Bazen ben Mekke'ye gidiyor, Yahudi âlimin bana bahsettiği peygamberin gelip gelmediğini araştırıyordum.³³⁸

Yıllar böylece geçip gitti. Birkaç yıl sonra yine peygamberden bir haber alırm ümidi ile yola çıktım. Yolda birine rastladım. Adama,

– Nerelisin? diye sordum.

– Mekkeliyim, dedi.

– Mekke'de yeni bir haber var mı?

– Evet. Muhammed b. Abdullah putları reddederek, insanları yeni bir dine davet ediyor.

Beklediğim haberi almıştım. Adama teşekkür ederek, hemen eve gittim. Hazırlık yaparak yola çıktım. Mekke'ye gittiğimde, onun kavminin baskısından dolayı gizlendiğini öğrendim.³³⁹

³³⁶ İbn Abdilberr, İstıab, 3/1192.

³³⁷ Zehebî, Siyerü Alâmü'n-Nübelâ, 4342. Kişi.

³³⁸ İbn Manzûr, Muhtasar, 19/265.

³³⁹ İbn Sa'd, Tabakât, 4/216.-7/403.

Biraz soruşturunca onu Kâbe’de bulacağımı anladım. Kâbe’ye giderek, orada beklemeye başladım. Gece olunca insanlar çekildi. Uyumuşum. Birinin sesi olarak Lâ ilâhe illallâh dediğini duyunca uyandım. Aradığım kişinin o olduğunu anladım. Hemen yanına giderek kendimi tanıttım. Ona Mekke’ye niçin geldiğimi anlattım.³⁴⁰ Sonra da,

– Sen kimsin? diye sordum. Soruyu hangi maksatla sorduğumu anladı:

– Nebiyim.

– Nebi nedir?

– Allah’ın gönderdiği elçidir.

– Allah aşkına doğru söyle! Allah mı seni gönderdi?

– Evet.

– Allah bize neleri emrediyor?

– Putları kırıp atarak, tek olan Allah’a ibadet etmeyi, akrabalık bağlarını gözetmeyi, haksız yere kan dökmemeyi.

– Ne güzel şeyleri emrediyor. Sana kimler tabi oldu?

– Bir hür, bir de köle.

– Uzat elini, sana biat edeyim.³⁴¹

Allah Resulü (a.s.m.) elini uzatınca, Müslüman olmak için ona biat ettim. Bana İslam hakkında bilgi verdikten sonra,

– Müsaade et yanında kalayım, dedim.

– Hayır! İnsanların bana ne yaptığını görmüyor musun? Burada kalmaya dayanamazsın. Şimdi kabilenin yanına git, bekle. Benim Mekke’den ayrıldığımı duyduğun zaman gel! buyurdu.

Bunun üzerine memleketime geri döndüm.³⁴²

Memlekete dönünce öğrendiğim kadar ibadet ederek beklemeye başladım. Aradan uzun yıllar geçti. Ben büyük bir sabırla bekliyor, köyümüze uğrayan yolculardan Allah Resulü (a.s.m.) hakkında bilgi edinmeye çalışıyordum.

Bir gün köyümüze bir grup Medineli geldi. Koşarak yanlarına gittim. Allah Resulü’nden (a.s.m.) haberleri olup olmadığını sordum. Gelenler onun Medine’ye hicret ettiğini söyleyince sevinçten göklere uçtum. Beklediğim an gel-

³⁴⁰ İbnü’l-Esir, Üsdü’l Gabe, 3978. Sahabe.

³⁴¹ Beyhakî, Delâilü’n-Nübüvve, 2/168.

³⁴² Şâmî, Sübülü’l-Hüdâ, 1/122.

miş, hasret bitmişti. Hemen hazırlanarak doğruca Medine'ye gittim. Mescid-i Nebevî'ye yöneldim. Allah Resulü (a.s.m.) oradaydı. Yanına giderek,

– Beni tanıdın mı? diye sordum. Allah Resulü (a.s.m.) beni görünce çok sevindi:

– Elbette! Sen Mekke'de bana gelip şöyle şöyle dedikten sonra iman eden Sülemî kabilesinden olan kişi değil misin?

– Evet, yâ Resulallah! Ben oyum, dedim.³⁴³

Sanki dünyalar benim olmuştu. Sevinçten yerimde duramıyordum. O anda, orada oturan hiç kimsenin benden daha mutlu olmadığından emindim. Allah Resulü'ne (a.s.m.),

– Allah'ın sana öğrettiği, benim cahil kaldığım bilgileri bana öğret, dedim.

Allah Resulü (a.s.m.) bana namazı, abdesti uzun uzadıya anlattı.³⁴⁴

Amr b Abese, Medine'ye hicret ettikten sonra geri dönmeyip orada kalmaya karar verdi. Allah Resulü (a.s.m.) onu Mescid-i Nebevî'ye, Suffe Ashabının yanına yerleştirdi.³⁴⁵ Artık, ömür boyu beklediği anı yakalamıştı. Memleketi, eşi, dostu hiç kimse aklına gelmiyordu. O, Mescid-i Nebevî'de Suffe Ashabı ile birlikte, Allah Resulü (a.s.m.) ve sahabelerle bir arada olmanın, onlardan Allah'ın emir ve yasaklarını öğrenip hayata geçirmenin hazzını yaşıyordu. Her gün yeni bir şey öğreniyor, öğrendiklerini büyük bir heyecanla hayata geçiriyordu.

Amr b. Abese, Medine'ye hicret ettiğinde, Hendek Savaşı yapılmıştı. Bundan sonra Allah Resulü'nün (a.s.m.) katıldığı bütün savaşlara katıldı. Mekke'nin fethinde, Huneyn Savaşında, Taif Kuşatmasında, hep Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanında oldu. Çok iyi bir ok atıcısı olan Amr b. Abese bu konu ile ilgili Taif Savaşındaki bir anısından şöyle bahseder:

“Taif Savaşında iken Allah Resulü'nün (a.s.m.) şöyle buyurduğunu duydum: Kim okunu düşmana ulaştırırsa, onun için cennette bir derece vardır.

O gün ben tam on altı oku düşmana ulaştırdım.”³⁴⁶

Allah Resulü'nün (a.s.m.) vefatından sonra da, hiçbir savaştan geri kalmadı. Hâlid b. Velid'in başkomutan olduğu Yermük Savaşında ise komutan olarak savaştı.

³⁴³ H. A. Akk, Uzama Havle'r-Resul, 2/1439.

³⁴⁴ Müslim, Salâtü'l-Müsâfirîn, 294.

³⁴⁵ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 2/15

³⁴⁶ Şâmî, Sübülü'l-Hüdâ, 5/386.

Allah Resulü'nden (a.s.m.) sonra Himis'a yerleşen Amr b. Abese, burada Rumlarla yapılan pek çok savaşa katıldı.

Uzun, bereketli ve hayırlı bir ömür yaşayan Amr b. Abese, Hicretin 60. yılında Himis'da vefat etti.³⁴⁷

İlmi

Öğrenme arzusu güçlü olan Amr b. Abese, Allah Resulü (a.s.m.) ile karşılaştığı ilk andan itibaren sormaya ve hakikatleri öğrenmeye çalıştı. İlmin anahtarı soruydu, o ise sormayı çok seviyordu. Bunun için hem Allah Resulü'nden (a.s.m.) hem sahabelerden pek çok şey öğrendi. Öğrendiklerini yalnızca yaşamakla kalmayıp, yaşamı boyunca onları insanlarla paylaştı. Hatta Allah Resulü'nden (a.s.m.) duyduklarını, rivayet ettikleri kişiler vasıtası ile bize kadar ulaştırdı.

Allah Resulü'nden (a.s.m.) duyduğu hadisleri, ondan Abdullah b. Mes'ud, Ebu Ümâme, Sehl b. Sad, Şürehbil b. Sümt, Sadan b. Ebu Talha, Süleym b. Amir, Abdurrahman b. Âmir, Cübeyr b. Nüfeyr gibi pek çok kişi rivayet etti.³⁴⁸

İlim konusunda oldukça hassas olan Amr b. Abese'nin hadis rivayetindeki hassasiyetini şu olay açıkça gösterir:

“Amr b. Abese'den bir hadis dinleyen Ebu Ümâme,

– Ey Amr b. Abese! Sözlerine dikkat et. Baksana bir amelden dolayı şu adama ne kadar çok sevap verildiğini rivayet ediyorsun, dedi. Amr b. Abese,

– Ey Ümâme! Yaşım gitti, kemiklerim inceldi, ecelim yaklaştı. Bütün bunlardan sonra Allah ve Resulü (a.s.m.) hakkında ne diye yalan söyleyeyim? Eğer bir hadisi Allah Resulü'nden (a.s.m.) bir kere, iki kere, ... yedi kere duymasaydım, onu asla rivayet etmezdim. Emin ol ki bundan daha fazla duydum, dedi.”³⁴⁹

Amr b. Abese'nin rivayet ettiği bazı hadisler:

“Allah Resulü (a.s.m.) güneş doğarken ve ikindiden sonra güneş batıncaya kadar namaz kılmayı yasakladı.”³⁵⁰

³⁴⁷ İbn Hacer, İsâbe, 5904. Sahabe.

³⁴⁸ İbn Hacer, İsâbe, 5904. Sahabe.

³⁴⁹ Müslim, Salâtü'l-Misâfirin, 294.

³⁵⁰ Tirmizî, Salât, 20

“Kim bir mescit yaptırırsa, Allah da o mescidin bir benzerini, o kişi için cennette yaptırır.”³⁵¹

“Kim saçını İslam için ağartırsa, kıyamet gününde bu onun için nur olur.”³⁵²

“Allah, bir ok sebebi ile üç kişiyi cennete koyar. Allah rızasını gözeterek onu yapanı, onu düşmana atanı ve oku atıcıya ulaştırır.”³⁵³

“Kim bana bilerek yalan isnad ederse, cehennemdeki yerine hazır olsun.”³⁵⁴

“Kim temiz bir şekilde, yani abdestli olarak yatağına yatar, uykusu gelinceye kadar Allah’ı anar, sonra gecenin bir vaktinde dünya veya ahirete dair hayırlı bir şeyi Allah’tan isterse, Allah, ona istediğini mutlaka verir.”³⁵⁵

Düşmanı İçin Bile Adıldı

Hak ve adalet konusunda çok hassastı. Zulüm edeceklerse, hak yalnızca birileri için geçerli olacaksa, savaşmanın ne anlamı vardı! O bu uğurda can vermiş eşsiz bir neslin kahramanlarından biri değil miydi? Her zaman ve zeminde hakkı savundu, savunacaktı da!

Hz. Muaviye’nin komutan olduğu orduda Rumlarla savaşıyordu. Bir süre aralarında anlaşma yaptılar. Anlaşma henüz bitmeden, İslam ordusu Rum topraklarına doğru harekete geçip ilerlemeye başladı. Askerler bir ara anlaşmayı ihlal ederek Rumlara baskın yaptılar. Bunu gören bir adam büyük bir heyecan ve kızgınlıkla at üzerinde askerlerin yanına geldi. Var gücü ile “Allahu ekber! Vefalı olun! İhanet etmeyin” diye bağırarak baskına engel oldu. Düşmanın hakkını bile savunan bu kahraman Amr b. Abese idi. Onun sesini duyan Hz. Muaviye,

– Niçin böyle yaptın? diye sordu.

– Çünkü Allah Resulü (a.s.m.) şöyle buyurdu: “Kim bir kavimle anlaşma yaparsa, anlaşma müddeti bitmeden ya da anlaşmayı feshettiklerini onlara adil bir şekilde bildirmeden anlaşmayı bozmasın.”

Bunun üzerine Hz. Muaviye askerleri geri çekti.³⁵⁶

³⁵¹ Tirmizî, Salât, 120

³⁵² Tirmizî, Fedâil-i Cihad, 9.

³⁵³ Tirmizî, Fedâil-i Cihad, 11.

³⁵⁴ Tirmizî, İlim, 8.

³⁵⁵ Tirmizî, Daavât, 92.

Keremeti

Ka'b'ın azad ettiği köle anlatıyor:

“Bir gün Mikdad b. Esved, Amr b. Abese ve Şafi b. Habib ile bir yere gitmiştik. Amr b. Abese, sürüsünü kontrol etmek için yanımızdan ayrıldı. Gecikip geri gelmeyince, öğlene doğru yanına gittim. Yanına yaklaştığımda gördüğüm tablo beni şaşkına çevirdi. Amr b. Abese'nin üzerinde, yalnızca onu gölgeleyen bir bulut duruyordu. Hemen yanına gidip, gördüklerimi ona anlattım. Amr b. Abese,

– Durumdan haberim var. Gördüklerini sakın kimseye anlatma. Yoksa darılırım, dedi.

Ben de sözümü tutarak, o ölünceye kadar gördüklerimi kimseye anlatmadım.³⁵⁷

³⁵⁶ Tirmizî, Siyer, 27.

³⁵⁷ İbn Hacer, İsâbe, 5904. Sahabe; Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 2/16

VÂSİLE b. ESKA

Künyesi: Vâsile b. Eska b. Ka'b b. Âmir b. Abdimenat

Çocukları: Hattab, Huseyle

Torunu: Vâsile

İslam'a Girişi

Kinaneli olan Vâsile b. Eska'nın Hicretin dokuzuncu yılında bir vesile ile yolu Medine'ye düştü. O sırada Allah Resulü (a.s.m.) ve Müslümanlar Tebuk Seferine gitmek için hazırlanıyorlardı. Medine'de kaldığı sürede gördüğü tablodan ve sahabe efendilerimizin tavrından etkilenecek Müslüman oldu.³⁵⁸

Vâsile b. Eska, Medine'ye vardığında sabah olmak üzereydi. İnsanların Mescid-i Nebevî'ye gittiklerini gördü. O da Mescid-i Nebevî'ye gitti.

Devamını bizzat kendisi şöyle anlatıyor:

“Mescid'e gittiğimde Allah Resulü (a.s.m.) namazdaydı. Son safa geçtim. İnsanlara bakıp onlar gibi yaparak namaz kıldım. Namaz bittikten sonra Allah Resulü (a.s.m.) sahabelere döndü. Onlara bakarken aralarında yabancı bir sima gördü:

- Sen kimsin?
- Ben Kinaneli Vâsile b. Eska'yım.
- Niçin buradasın? Bir işin mi var?
- Sana biat etmek için geldim.

³⁵⁸ İbn Sa'd, Tabakât, 7/407.

– Sıkıntılı ve rahat zamanda, hoşlandığın ya da hoşlanmadığın hususlarda itaat etmek üzerine biat edebilir misin?

– Evet.

– Buna gücün yeter mi?³⁵⁹

– Evet!

Allah Resulü sorumluluğumu azaltmak için,

– Gücün yettiği ölçüde, buyurdu.

– Evet, gücüm yettiği ölçüde, dedim.

– Hicret edecek misin?

– Evet.

– Hangisi? Badiye (geçici) mi? Baniye (kalıcı) mı?

– Benim için hangisi daha hayırlıdır?

– Geçici hicret yaparsan memleketine geri dönersin, kalıcı hicret yaparsan burada benim yanımda kalırsın.

– Baniye hicret.

Elini uzattı, ben de uzattım; elini elimin üzerine koydu.”³⁶⁰

Vâsile b. Eska, Allah Resulü (a.s.m.) ve Müslümanların Tebuk Seferine hazırlandığını öğrenince oradan ayrılıp memleketine döndü. Eve gidince önce babası ile görüştü. Ona durumu anlatıp Müslüman olmasını söyledi. Babası ona sordu:

– Gerçekten sen Müslüman oldun mu?

– Evet.

– Öyleyse bundan sonra seninle asla konuşmayacağım!

Babasının yanından ayrılarak amcasının yanına gitti. Amcası sırtını güneşe dönmüş, oturuyordu. Selam verip yanına oturdu. Ona İslam’ı anlatarak, Müslüman olmasını istedi. Amcası da aynı şaşkınlıkla sordu:

– Sen Müslüman mı oldun?

– Evet!

Bundan hoşlanmayan amcası daha yumuşaktı. Fakat o da Müslüman olduğu için Vâsile b. Eska’ya kızdı:

– Hangi konuda olursa olsun bizden önce davranman doğru değildir.

³⁵⁹ İbn Manzûr, Muhtasar, 26/239.

³⁶⁰ Şâmî, Sübülü’l-Hüdâ, 6/433.

O sırada yakınlarında olan kız kardeşi olanları görüp duydu. Abisinin yanına gelerek ona Müslümanlar gibi selam verdi. Vâsile,

– Niçin bu şekilde selam verdin? diye sordu. Kız kardeşi,

– Amcama İslam'ı anlatırken duydum. Anlatuklarını çok beğendim. Ben de Müslüman oldum, dedi.

– Demek ki Allah senin için hayır dilemiş, dedi.³⁶¹

Cihadı

Tebük Seferinde

Kız kardeşinin Müslüman olmasına sevinen Vâsile b. Eska,

– Allah Resulü (a.s.m.) sefere çıkmak için hazırlanıyor. Bana yolluk hazırlar mısın? Hazırlık yaparsam ben de bu sefere çıkabilirim, dedi.

Kız kardeşi hemen bir miktar un alarak onunla hamur yapıp ekmek pişirdi. Bir miktar da hurma hazırlayarak abisine verdi. Yol azığını alan Vâsile b. Eska, kardeşi ile vedalaşarak Medine'ye gitti. Medine'ye vardığında İslam ordusu iki gün önce Tebük'e doğru yola çıkmıştı. Medine'de yalnızca bir grup Müslüman kalmıştı. Onlar da aileleri ile vedalaşıp yola çıkmak üzereydiler. Hemen Kaynuka oğulları çarşısına giden Vâsile orada,

– Kim beni devesine bindirirse, ganimetten aldığım payı ona vereceğim. Ayaklarımda bir rahatsızlık var, fazla yürüyemiyorum, dedi. Onu duyan Ka'b b. Ucre,

– Tamam, ben seni deveme nöbetleşe bindiririm. İhtiyaçlarını karşılarım. Ancak ganimetten alacağın her şeyi senden alırım, dedi. O,

– Tamam, kabul ediyorum, diyerek onunla birlikte yola çıktı.

Vâsile b. Eska, yolculukları hakkında şu bilgileri verir: "Allah onu hayırla mükafatlandırсын. Beni nöbetleşerek Tebük'e kadar götürdü. Hatta ben deveye ondan daha fazla bindim. Yol boyunca yiyeceğini benimle paylaştı Ka'b b. Ucre bana çok iyi davrandı."³⁶²

Dumetü'l-Cendel

İslam ordusu Tebük'e vardığında, Müslümanları yok etmek isteyenler dağılmışlardı. Ortada kimse yoktu. Allah Resulü (a.s.m.) Tebük'te on gün kadar

³⁶¹ İbn Sa'd, Tabakât, 1/305; Şâmî, Sübülü'l-Hüdâ, 5/436.

³⁶² Vâkidî, Megâzi, 3/1028.

kaldı. Çevrede bulunan kabilelerle anlaşmalar yaptı. Ayrıca Hâlid b. Velid'i 420 kişilik bir birlikle Rum kralının Dumetü'l-Cendel valisi Ukaydır b. Abdulmelik üzerine gönderdi. Ona Ukaydır'ı domuz avlarken yakalayacağını bildirdi.³⁶³

Vâsile b. Eska'nın da içinde bulunduğu ordu, kalenin surlarına yaklaştığında Ukaydır, evinin üstünde eşi ile içki içiyordu. Sıcak, mehtaplı bir geceydi. Tam o sırada bir yaban domuzu kale kapısına kadar geldi. Ukaydır'ın eşi,

– Şimdiye kadar böyle güzel ve semiz bir domuz görmedim, deyince Ukaydır,

– Gerçekten de çok semiz bir domuz, dedi. Eşi,

– Bu av kaçınılmaz, diyerek eşini ava teşvik etti.

Hemen adamlarını alan Ukaydır, domuzu avlamaya çıktı. Onları gözetleyen Hâlid b. Velid, biraz ilerde onları kuşattı. Ukaydır karşı koymayıp teslim olduğu için çatışma olmadı. Yalnızca Ukaydır'ın kardeşi Hassan direndiği için öldürüldü. Ukaydır ile 2000 deve, 800 at, 400 zırh, 400 mızrak verilmek üzere anlaşma yapan Hâlid b. Velid, ganimetleri alarak oradan ayrıldı.³⁶⁴

Vâsile b. Eska, olayın devamını şöyle anlatıyor:

“Ganimet mallarından bana 6 deve düştü. Develeri sürüp Ka'b b. Ucre'nin çadırının kapısına götürdüm. Ona seslendim:

– Allah sana rahmet etsin, dışarı çıkıp develerine baksana!

Ka'b b. Ucre gülerek dışarı çıktı. Bir heybenin üzerine oturdu ve bana,

– Develeri geri sür! dedi.

Onu dinleyerek develeri geri sürdüm. Sonra,

– Develeri ileri sür! dedi.

Dediğini yine yaptım. Bana,

– Güzel develer. Allah onları sana mübarek etsin! Ama ben seni, senden bir şey almak niyeti ile deveme bindirmedim. Ben sana sadece Allah rızası için yardım ettim, dedi.³⁶⁵

³⁶³ Zerkânî, Şerhu'l-Mevâhib, 4/92.

³⁶⁴ İbn Esir, el-Kâmil fi't-Târih, 2/281-283.

³⁶⁵ Ebû Dâvud, Cihad, 113; Vâkidî, Megâzî, 3/1029.

Merci Süffer'de

Allah Resûlü'nün (a.s.m.) vefatından sonra Dımeşk taraflarına giden Vâsile b. Eska, orada Hıms ve Dımeşk civarında yapılan pek çok savaşa katıldı.³⁶⁶ Bu savaşlardan birisi de Merci Süffer Savaşı idi. Bu savaşla ilgili hatıralarını Vâsile b. Eska şöyle anlatır:

"Hâlid b. Velid, Merci Süffer'e inince, atıma binip kale kapısına kadar gittim. Kaleden büyük atlar çıktı. Atların İbn Evfa'nın karargâhının yakınına kadar gitmelerine izin verdim. Karargâha yaklaşıncı, arkadan nara atarak üzerlerine üst üste hamle yaptım. Heyecandan kuşatıldıklarını sanarak hemen kaleye geri döndüler. Arkadan komutanlarına yetiştim. Attığım ok hedefe ulaşıncı, komutan yere düştü. Ben koşup boşta kalan atın yularından tutup onu kaçırdım. Düşmanlar yalnız olduğumu fark edince bana yöneldiler. Aralarından biri hızla üzerime doğru geliyordu. Elimdeki yuları adamın eğerinin üzerine attım. Adam bir an ne yapacağını şaşırıp duraksadı. Ben onun bu şaşkınlığından faydalanarak mızrağımı adama fırlattım. Mızrak adamın göğsüne saplanarak onu öldürdü. Komutandan aldığım atın yanına gittim. Bir süre daha beni takip ettiler. Ancak yakalayamayacaklarını anlayınca takipten vazgeçip kaleye geri döndüler. Ben de Merci Süffer'e döndüm."³⁶⁷

"Ganimet olarak aldığım atı, sağlam bir yere bağladım. Eve gittim. Evde eşimi ziyarete gelen kadınlar vardı. Beni görünce,

- Eşinin elde ettiği ganimetten bize de ver, dediler. Eşim,
- Şu eğeri ganimet olarak getirmiş, o da sizin işinize yaramaz, dedi.

Kadınlar taşlı eğeri görünce hemen yanına gelip dişleri ile taşlarını kontrol etmeye çalıştılar.

- Ne yapıyorsunuz? Onun her bir taşı kıymetlidir, dedim.

Sonra Hâlid b. Velid'in yanına giderek, başımdan geçenleri ona anlattım. O sırada Hâlid b. Velid'in yanında Rum komutanlarından biri vardı. Şehir halkı için anlaşma yapmak için gelmişti. Hâlid b. Velid benim anlattıklarımı dayanarak ona,

- Allah'ın falan kişiyi (ikinci komutanı) öldürdüğünü biliyor musun? diye sordu. Komutan, Rumca,
- Allah korusun! dedi.

³⁶⁶ İbn Abdilberr, İstîab, 4/1564.

³⁶⁷ Zehebî, Siyerü Alâmu'n-Nübelâ, 6549. Şahıs

Hemen gidip öldürdüğüm komutanın atının getirdim. Atı görünce hemen tanıdı. Komutan bana,

– Eğeri bana satar mısın? dedi.

– Evet, dedim.

– Sana on bin dirhem veririm, dedi. Hâlid b. Velid bana,

– Sat, dedi.

– Benim adıma sen sat, dedim.

– Olur, diyerek sattı.

Sonra bu çatışmada elde ettiğim ganimetlerin hepsini bana verdi.”³⁶⁸

Suffe Günleri

Tebük Seferinden döndükten sonra Suffe’ye yerleşen Vâsile, burada kalıp bir taraftan Allah Resulü’ne (a.s.m.) hizmet etti, bir taraftan da ilim tahsil etti.³⁶⁹ O günlere ait pek çok anısı olan Vâsile b. Eska sırası geldikçe bunları tek tek nakletmiştir. İşte bu anılardan birkaçı:

“Suffe’de yirmi kişi kalıyorduk, oradakilerin en küçükleri bendim. Allah Resulü’nü (a.s.m.) dinleyerek ilim tahsil ediyorduk.”³⁷⁰

“Biz Suffe Ashabı, Mescid-i Nebvî’de kalırdık. Hiçbir arkadaşımızın doğru düzgün bir elbisesi yoktu. Terimiz toz toprakla birleşerek zamanla vücudumuzda bir tabaka oluştururdu. O günlerden birinde Allah Resulü (a.s.m.) bize gelerek, üç kere fakir muhacirleri müjdeledi.”³⁷¹

“Bir ramazan ayında Suffe’de bulunuyordum. Sahabeler bizi aralarında bölüştürerek misafir ediyorlardı. İftara yakın yanıma gelir, bizi birer ikişer iftara götürür, yemek ikram ederlerdi. Ramazanın ilerleyen günlerinde bir akşam hiç kimse bizi iftara götürmedi. Ertesi gün aç karnına oruç tuttuk. Akşam yine gelen olmadı. Açlıktan bitap düşünce Allah Resulü’ne (a.s.m.) giderek durumumuzu anlattık. Allah Resulü (a.s.m.) tek tek bütün eşlerinin evine haber göndererek, evde yiyecek olup olmadığını sordurdu. Eşleri yemin ederek, dün evlerinde kimsenin bir şey yemediğini söylediler. Allah Resulü (a.s.m.) bize,

³⁶⁸ İbn Manzûr, Muhtasar, 26/238.

³⁶⁹ İbn Abdilberr, İstîab, 4/1564; Ebû Nu’aym, Hilyetü’l-Evliyâ, 2/22

³⁷⁰ İbn Sa’d, Tabakât, 7/408.

³⁷¹ Ebû Nu’aym, Hilyetü’l-Evliyâ, 2/22; Zehebî, Siyer, 6549. Şahıs.

– Toplanın! buyurdu. Bir araya toplanınca,

– Allah'ım! Senin fazlın ve rahmetinden istiyoruz. Her şey senin elindedir. Senden başkasının hiçbir şeye gücü yetmez, buyurarak bizim için dua etti.

Çok geçmeden bir adam Allah Resulü'nün (a.s.m.) huzuruna girmek için izin istedi. İçeri girdiğinde kızarmış bir koyun ve ekmek getirdiğini gördük. Allah Resulü (a.s.m.) koyunu bizim önümüze koymasını istedi. Adam koyunu bize verince oturup doyana kadar yedik. Allah Resulü (a.s.m.),

– Allah'ın fazlı ve rahmetinden istedik. Zira o rahmetini katında bizim için saklamıştır, buyurdu.³⁷²

“Bir gün yine uzun süre bir şey yiyememiş, çok acıkmıştık. Diğer Suffe arkadaşlarım,

– Ey Vâsile! Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanına git. Bizim için ondan yiyecek iste, dediler. Allah Resulü'ne (a.s.m.) giderek,

– Yâ Resulallah! Suffe Ashabı çok aç! Bunun için beni sana gönderdiler, dedim. Allah Resulü (a.s.m.) eşi Hz. Âişe'ye,

– Yanında yiyecek bir şey var mı? diye sordu.

– Yâ Resulallah! Yanımda sadece birazcık ekmek biraz süt var, dedi.³⁷³ Allah Resulü (a.s.m.),

– Onu bana getir! buyurdu.

Hız. Âişe ekmek parçasını getirdi. Allah Resulü (a.s.m.) bir yemek kabı isteyerek, ekmeği kabın içine ufaladı. Sonra sütü ekmeğin üzerine döktü. Onları karıştırarak tirit yemeği yaptı. Yemek bereketlenerek tencereyi doldurdu. Allah Resulü (a.s.m.) bana dönerek,

– Ey Vâsile! Gidip bana on arkadaşını getir, buyurdu.

Hemen gidip on arkadaşımı çağırdım. Allah Resulü (a.s.m.),

– Oturun! buyurdu.

Arkadaşlarımız oturunca Efendimiz,

– Bismillah diyerek yemeye başlayın. Yemeğin kenarından alın, üstünden almayın. Çünkü bereket yemeğin üzerine iner.³⁷⁴ Doyuncaya kadar yiyin, buyurdu.

³⁷² Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 2/22.

³⁷³ Şâmi, Sübülü'l-Hüdâ, 9/486.

³⁷⁴ İbn Mâce, Et'ime, 12.

Arkadaşlarım doyuncaya kadar yiyip kalktılar. Onlar kalktıklarında yemekten hiçbir şey eksilmemiş gibiydi. Allah Resulü (a.s.m.) yemeği eli ile düzeltti. Yemek yine bereketlenerek kabı doldurdu. Allah Resulü (a.s.m.),

– Ey Vâsile! Git on kişi daha alıp gel! buyurdu. Arkadaşlar gelince Allah Resulü (a.s.m.),

– Oturun ve yiyin, buyurdu.

Arkadaşlar oturup, doyuncaya kadar yediler. Arkadaşlar kalktığında tenceredeki yemek aynen duruyordu. Allah Resulü (a.s.m.) bana,

– Başka kimse kaldı mı? diye sordu.

– Evet, on kişi daha kaldı, dedim.

– Onlar da gelsinler, buyurdu.

Onlar da gelip yediler ve doydular. Son grup kalkınca tenceredeki yemek aynen duruyordu. Allah Resulü (a.s.m.) bana,

– Ey Vâsile! Kalan yemeği Âişe'ye götür, buyurdu.³⁷⁵

“Ben Suffe ehlinde, Müslümanların kurrarındandım. Bir gün Allah Resulü (a.s.m.) bize gelerek,

– Benden sonra buğday ekmeğine, yağa doyduğunuzda, çeşit çeşit yemek yiyip, çeşitli elbiseler giydiğinizde mi daha hayırlı olursunuz yoksa şimdi mi? diye sordu.

– Şimdi, dedik.

– Evet, şimdi daha çok hayırdasınız, buyurdu.

Allah Resulü'nün (a.s.m.) vefatından sonra çok geçmeden, buğday ekmeğine ve yağa doyduk. Çeşit çeşit yemekler yiyip, çeşitli elbiseler giydik.³⁷⁶

Kişiliği

Cömertliği

Vâsile b. Eska, son derece cömert biriydi. Sofrasından misafir eksik olmazdı. İsteyene bizzat kendi elleri ile verirdi.

Amr b. Leysî anlatıyor:

³⁷⁵ Nisâbü'rî, Şerefü'l-Mustafâ, 1189. Madde; Müsned, 3/490.

³⁷⁶ İbn Manzûr, Muhtasar, 10/115

“Vâsile b. Eska’nın yanında bulunduğum bir sırada, eve bir yoksul geldi. Vâsile b. Eska hemen yerinden kalkarak biraz ekmek biraz da para aldı. Onları götürüp yoksula verdi.

– Ey Ebu Eska! Ailenden bu işi yapacak biri yok mu? dedim.

– Var. Ancak kim bir şey alıp da fakir birine götürürse, her bir adımı için bir günahı silinir. Sadakayı fakirin eline verdikten sonra geri dönerken attığı her adımda on günahı silinir, dedi.”³⁷⁷

Ebu Mus’ab anlatıyor:

“Vâsile b. Eska sabah ve akşam yemeklerini evinin avlusunda yer, çevresindeki insanları her zaman yemeğe çağırırdı.”³⁷⁸

Tevazusu

Vâsile b. Eska gösterişten uzak, son derece mütevazı, sade bir hayat yaşardı. Maruf el-Hayyat anlatıyor:

“Vâsile b. Eska siyah bir merkebe bindi. Başında da siyah bir sarık vardı. Beni de bir süre terkisine aldı. Bir süre sonra o arkaya geçti, birlikte Feradis’e kadar gittik. Bu yolculukta yanımızda yalnızca arpa suyundan yapılmış içecek vardı. Yol boyunca onu içtik.”³⁷⁹

Sünnete Bağlılığı

Yaptığı her hareketinde Kur’an ve sünneti referans alır, bir şey yapacağı zaman, Allah Resulü’nün (a.s.m.) o konudaki sözü ya da hareketine uygun olarak yapardı.

Abdurrahman b. Ebu Mâlik anlatıyor:

“Vâsile b. Eska’nın evinden bir deve satın aldım. Henüz evden çıkıp biraz yürümüşüm ki, Vâsile’nin elbisesinin eteklerini çeke çeke hızla bana doğru geldiğini gördüm. Yanıma gelince bana,

– Ey Abdullah onu satın mı aldın? dedi.

– Evet, dedim.

– Satın alırken onun kusurlu tarafını sana açıkladılar mı? Onun ayağında bir yarık vardı, dedi.

³⁷⁷ Kenzû’l-Ummâl, 3/315; İbn Manzûr, Muhtasar, 19/94.

³⁷⁸ İbn Sa’d, Tabakât, 7/408; İbn Manzûr, Muhtasar, 29/161

³⁷⁹ İbn Manzûr, Muhtasar, 26/359.

Sonra şu hadisi nakletti: Kim bir şey satarsa, onun kusurlu tarafını açıklamadan satması helal olmaz. Malın kusurunu bilen kişinin mutlaka onu açıklaması gerekir. Yoksa satıştan elde ettiği para ona helal olmaz.”³⁸⁰

Ümidi

Hayata, olaylara iyi tarafından bakar, Allah'ın rahmetine sığınır. Yunus b. Helbes anlatır:

“Bir gün Yezid b. Esved'in yanına gittik. Yezid bana,

– Vâsile b. Eska çok hasta. Haydi, seninle onun ziyaretine gidelim, diyerek elimden tutup beni ona götürdü.

Vâsile'nin yanına varınca hemen eline sarıldı. Allah Resulü'ne (a.s.m.) biat ettiği için elini yüzüne ve göğsüne sürdü. Vâsile ona,

– Rabbini nasıl sanırsın? Onun hakkında ne düşünürsün? diye sordu. Yezid b. Esved,

– Hayır düşünürüm, dedi.

– Sana müjdeler olsun! Çünkü Allah Resulü (a.s.m.) şöyle buyurdu: Allah Teâla, ben kulumun zannı üzereyim; beni iyi görürse ona iyilik yaparım, kötü görürse (ümidini keserse) bu onun için kötülük olur, dedi.”³⁸¹

Sosyal Hayatı

Vâsile b. Eska halkın içine karışır, onlarla ilgilenir, hastalarını ziyaret eder, cenazelerine iştirak eder, yol gösterir, yanlışlarını düzeltirdi. Ticaret yapardı. Şöyle anlatıyor:

“Biz çarşıda ticaret yaparken Allah Resulü (a.s.m.) yanımıza gelir bize,

– Ey tacirler! Yalandan sakının, derdi.”³⁸²

Azatl kölesi Sinan b. Ebu Mansur anlatıyor:

“Dımeşk'ta oturan bir kaptanın çocuğu ölünce, Vâsile b. Eska onun cenazesine katıldı. Cenazeyi defin için mezarlığa kadar gitti. Definden sonra Dımeşk kapısına oturdu. Kaptan yanına gelince ona,

– Ey Ebu Said! Allah acını hafifletsin. Çocuğunu affetsin. Allah Resulü'nün (a.s.m.) şöyle dediğini duydum: Kim üç çocuğunu toprağa verir de, onların

³⁸⁰ Müsned, 3/490; İbn Manzûr, Muhtasar, 28/333.

³⁸¹ Müsned, 3/491; İbn Manzûr, Muhtasar, 7/293-27/320.

³⁸² Şâmî, Sübülü'l-Hüdâ, 9/8.

acımdan dolayı sevabını Allah'tan umarsa, Allah ona cehennem ateşini haram kılar.”³⁸³

Amr b. Muhacir anlatıyor:

“Vâsile b. Eska'nın arkasında, taundan ölen 60 kişinin cenaze namazını kıldım. Kadınlar ve erkekler ayrı ayrı saf tutmuşlardı. Erkekler hemen cenazelerin önünde, kadınlar ise onların arkasındaydı.”³⁸⁴

Hakkın Yanında Oluşu

İslam'a girişinden itibaren ilme büyük önem veren Vâsile b. Eska, Allah Resulü'nden (a.s.m.) sonra, ondan aldığı bu nur ile etrafını aydınlattı. İnsanlara İslam'ı ve Allah Resulü (a.s.m.) ile yaşadıklarını anlattı. Sorunlarını çözmek için fetva verdi, haklarında hüküm vererek kadılık yaptı.

Maruf-i Hayat anlatıyor:

“Bir gün Vâsile b. Eska'nın meclisinde oturuyordum. O sırada yanıma bir adam geldi. Bir takım mallar aldığını ve onların iyi olduğunu söyledi. Çevresindekiler de ona şahitlik ettiler. Biraz sonra adam, aldığı malda bir kusur olduğundan bahsetti. Bunu duyan Vâsile b. Eska yanında oturanlara,

– Satıcıyı hemen bana çağırın! dedi. Satıcı gelince,

– Malında bir kusur var. Onu geri al! dedi.

Adam itiraz etmeden müşteri ile satış yerine giderek malını geri aldı. O sırada müşteri satıcıya,

– Satış bozanın kim olduğunu biliyor musun? diye sordu. Satıcı,

– Kim? diye sordu.

– Vâsile b. Eska.

Satıcı hemen oradan ayrılarak Vâsile b. Eska'nın yanına gitti. Onu ayıplayarak,

– Ey Allah Resulü'nün sahabeleri! Senin gibi biri böyle bir şeyi niçin yapar? diye sordu.

Vâsile b. Eska başını kaldırıp adama baktı ve şöyle dedi:

– Doğru söylemiyorsun. Ben yanlış bir şey yapmadım. Çünkü Allah Resulü (a.s.m.), ‘Bir Müslüman’a, ayıplı bir malı gördüğünde, onu haber vermen gerekir. Kişiye bundan başkası helal olmaz’ buyurdu. Ben de öyle yaptım.”³⁸⁵

³⁸³ Buhâri, Cenâiz, 6; Tirmizî, Cenâiz, 63-64; İbn Manzûr, Muhtasar, 10/210.

³⁸⁴ İbn Manzûr, Muhtasar, 19/310.

O Ehl-i Beyttendi

Rehebeli Ebu Âmir rivayet ediyor:

“Dımışk’ta Vâsile b. Eska’nın hadis rivayet ettiği ilim halkasına oturdum. Hadis rivayeti bitip de öğrenciler oradan ayrılacakları zaman, oradakilerden bazısı bir konu münasebeti ile Hz. Ali’yi suçlar şekilde konuşarak dışarı çıktılar. Onlardan etkilenerek ben de Hz. Ali hakkında konuşmaya başladım. Tam çıkmak için kalktığımda Vâsile b. Eska elbisemden tutup, oturmamı işaret ederek sordu:

- Niçin Hz. Ali aleyhinde konuşuyorsun?
- Baksana, adamlar onun için neler söylüyorlar.
- Sen, Hz. Ali’yi tanıyor musun? Onu gördün mü?
- Hayır.
- Onunla ilgili bir olayı sana anlatayım mı?
- Evet anlat.
- Bir gün Ali’yi aramak için evine gittim. Kapıya vurdum. Allah Resulü’nün (a.s.m.) kızı Fâtıma,
- Kim o? diye seslendi.
- Vâsile b. Eska, dedim.
- Ne istiyorsun?
- Hasan’ın babası ile görüşmek istiyordum.
- Ali, kendisini çağıran Allah Resulü’nün (a.s.m.) yanına gitti. Biraz bekle, şimdi gelir.

Biraz sonra Allah Resulü (a.s.m.) Ali’ye dayanarak geldi. Ali’yi yanına oturttu. Arkasından Fâtıma geldi. Allah Resulü (a.s.m.) Hasan ve Hüseyin’i de çağırarak, her birini bir dizine oturttu. Fâtıma ve eşine de,

– Yaklaşın, buyurdu.

Onlar yaklaşınca Allah Resulü (a.s.m.) hepsini elbisesi ile kuşatarak, ‘Ey Ehl-i Beyt! Allah sizden, yalnızca günahı gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor’ ayetini okudu. O sırada ben kenarda durmuş, olanları seyrediyordum. Allah Resulü (a.s.m.) üç kez,

– Allah’ım, bunlar benim ailemdir! Allah’ım, bunlar hak ehlidir! buyurdu. Ben,

- Yâ Resulallah! Ben de senin ailenden miyim? deyince,
- Evet sen de benim ailemdensin, buyurdu.
- Vallahi, hayatta bundan daha fazla bir şey ummuyorum! dedim.”³⁸⁶

Gönül Sultanı

Bütün sahabe efendilerimiz gibi o da gönül sultanıydı. Zahir-batın Allah Resulü’nden (a.s.m.) elde ettiği güzellikleri insanlara sunuyordu.

Maruf anlatıyor:

“Vâsile b. Eska’yı gördüm. Yaşlılıktan ayakta duramaz hale gelmişti. Yanına gidince, başımı okşadı.

- Ey Maruf! Senin için yaşlılıktan endişe ediyorum! dedi.

Anladım ki, konuştukları, sıradan sözler değil, Allah’ın kalbine ilham ettiği sözlerdi.”³⁸⁷

İlmi

Allah Resulü’nün (a.s.m.) vefatından bir-iki yıl önce Müslüman olmasına rağmen, bu zaman içinde ondan hiç ayrılmayarak, ilim irfan öğrenmek için koşup durdu. O günlere dair anlattıkları anıları bunu açıkça göstermektedir:

“Bir gün Allah Resulü’ne (a.s.m.),

- Irkçılık nedir? diye sordum.

– Haksız oldukları bir konuda kavmine destek olmaktır, buyurdu.”³⁸⁸

“Biz Suffe’de iken Allah Resulü’nün (a.s.m.) yanına bir adam gelerek,

- Kur’an’daki hangi ayet daha üstündür? diye sordu.

– Ayete’l-Kürsî, buyurdu.”³⁸⁹

“Bir gün Allah Resulü (a.s.m.) yanımıza gelerek,

- En son benim öleceğimi mi sanıyorsunuz? diye sordu.

– Evet, dedik.

– Hayır, ilk önce ben öleceğim. Benden sonra gruplara ayrılıp birbirinizi öldüreceksiniz, buyurdu.”³⁹⁰

³⁸⁶ Müsned, 4/107; İbn Manzûr, Muhtasar, 26/241, 29/48.

³⁸⁷ İbn Manzûr, Muhtasar, 25/129.

³⁸⁸ Ebû Dâvud, Edeb, 112.

³⁸⁹ Ebû Dâvud, Huruf, 35; Şâmi, Sübûlül-Hüdâ, 9/269.

“Bir gün Allah Resulü’nün (a.s.m.) yanına gittim. Bir grup sahabesine konuşma yapıyordu. Gidip ilim halkasının ortasına oturdum. Oradakilerden bazarısı,

– Ey Vâsile oradan kalk! Orada oturmamız yasaklandı, dedi. Allah Resulü (a.s.m.),

– Vâsile’yi bırakın! Onu -evini terk edip- buraya getiren sebebi biliyorum.

– Yâ Resulallah! Beni evden ayırıp, buraya getiren sebep nedir?

– Sen yakîn ve şüphenin ne olduğunu sormak için evinden çıktın.

– Seni hak ile gönderen Allah’a yemin ederim ki, bu nedenle evimden çıktım.”³⁹¹

Allah Resulü’nden (a.s.m.) öğrendiklerini her vesile ile insanlara anlatan Vâsile b. Eska’nın çeşitli ders halkaları vardı. Dımeşk’ta kendi adına yapılmış meşhur bir mescidi, Dımeşk Camii’nde de ders halkası kurduğu belli bir yeri vardı.

O, bir gün Dımeşk Camii’nin Ceyrun kapısından çıkınca, Ka’bul-Ahbar’a rastladı. Ka’bul-Ahbar, ona,

– Nereye gidiyorsun? diye sordu.

– Beyt-i Makdis’e gidiyorum.

– Benimle gel! Sana bu camide bir yer göstereyim. Kim bu yerde namaz kılarsa, Beyt-i Makdis’de namaz kılmış gibi olur.

– Olur, göster!

Birlikte gittiler. Ka’bul-Ahbar ona valinin camiye giriş çıkış yaptığı Bab-ı Esfer ile batı tarafının sütununu gösterdi ve,

– Kim burada namaz kılarsa, Mescid-i Aksa’da namaz kılmış olur, dedi. Vâsile b. Eska,

– Orası benim ve öğrencilerimin oturduğu yerdir, dedi.”³⁹²

Hişam b. Ammar anlatır:

“Maruf el-Hayyat’tan hadis rivayet ettim. Vâsile b. Eska’nın onlara hadis yazdırdığını gördüm.”³⁹³

Mekhul anlatıyor:

³⁹⁰ Şâmî, Sübülü’l-Hüdâ, 9/269.

³⁹¹ İbn Manzûr, Muhtasar, 26/240.

³⁹² İbn Manzûr, Muhtasar, 1/258, 26/112.

³⁹³ Zehebî, Siyerü Alâmi’n-Nübelâ, 6549. Şahıs.

“Ebu Esher ile birlikte Vâsile b. Eska’nın yanına gittik.

– Bize Allah Resulü’nden (a.s.m.) duyduğın bir hadisi naklet. Ama içinde unutma, fazlalık ve zan olmasın, dedik. Vâsile b. Eska bize kızdı:

– Bu gece hiç Kur’an okudunuz mu?

– Evet.

– Sizce, vavı, elifi veya bir başka şeyi eksik yahut fazla okumuş musunuzdur?

– Bizim ezberimiz çok iyi değil, vavı ya da elifi eksik yahut fazla okuyabiliriz.

– Kur’an hemen yanı başınızda, evinizin duvarında yazılı olarak asıldığı ve ezber için bir engelini bulunmadığı halde, eksik ya da fazla okuma ihtimalinizin olduğunu söylüyorsunuz. Sizin için durum böyle iken, biz Allah Resulü’nden (a.s.m.) belki de yalnızca bir kere duyduğumuz bir sözü, size nasıl bir harf fazlasız ya da eksiksiz nakledebiliriz! Hayır, biz onu size manası ile naklediyoruz. Anlam bozulmadıkça hadisın bazı kısmını öne alıp bazısını sonra nakletmemizde bir mahzur yoktur, dedi.”³⁹⁴

Ebu Kamil naklediyor:

Allah Resulü (a.s.m.), “Kim bir ilim talep eder ve onu elde ederse, Allah ona iki misli ecir verir. Kim ilmi ister fakat elde edemezse ona bir sevap verir” buyurdu. Hadisi nakleden Vâsile b. Eska onu şöyle açıkladı:

“Kim ilim öğrenmek ister ve öğrenirse, Allah ona hem öğrenme gayretinden dolayı hem öğrendiği bilgiden dolayı ecir verir. Öğrenmeyi arzu ettiği halde bunu yapamayana da, sadece öğrenme niyetinden dolayı sevap verir. Öğrenme fiili olmadığı için, bundan dolayı sevap vermez.”³⁹⁵

Vefatı

Allah Resulü’nden (a.s.m.) sonra, önce Basra’ya yerleşti. Burada bir süre kaldıktan sonra Dımeşk yakınlarındaki Belat beldesine yerleşti. Ömrünün sonuna kadar orada yaşadı.³⁹⁶

Dımeşk’ta vefat eden son sahabe olan Vâsile b. Eska,³⁹⁷ Hicretin 85. yılında 105 yaşında iken vefat etti.³⁹⁸

³⁹⁴ Ebû Dâvud, İtak, 13; İbn Manzûr Muhtasar, 27/339.

³⁹⁵ İbn Manzûr Muhtasar, 26/242.

³⁹⁶ İbn Abdilberr, İstîab, 4/1564.

³⁹⁷ Zehebî, Siyerü Alâmi’n-Nübelâ, 6549. Şahıs.

³⁹⁸ İbn Manzûr, Muhtasar, 26/242.

SALİM b. MÂKİL

Vefatı: 12/634

Sahabelerin önde gelenlerinden, uzun boylu, zayıf biri olan **Salim, Selman-ı Fârisi gibi İranlıdır.** İran'ın İstehre bölgesinden olan Salim'in annesinin bir şekilde esir düşerek satıla satıla Medine'ye kadar geldi. Medine'de doğup büyüyen Salim, muhtemelen annesi küçük yaşta öldüğünden, Ensar hanımları tarafından emzirildi. Büyüdüğünde onu Ensar hanımlarından Sübeyte binti Yuar satın aldı.³⁹⁹

Mekkeli Ebu Huzeyfe ile evlenen Sübeyte, kölesi Salim'i de yanına alarak Mekke'ye gitti. Allah Resulü (a.s.m.) insanları İslam'a davet etmeye başlayınca, başta Ebu Huzeyfe olmak üzere bütün aile Müslüman oldu. Onların İslam'ı kabul etmesinden etkilenen Salim, huzur-u saadete çıkarak Müslüman oldu. Salim'in Müslüman olduğunu öğrenen Sübeyte çok sevindi. Ona,

– Seni azad ettim, serbestsin. Kimi istersen onun himayesine girebilirsin, dedi.

Hürriyetine kavuşan Salim, çok duygulandı. Rahatladı, hürriyetin ne demek olduğunu fark etti. Aile kendisine çok iyi davrandığı için asla onlardan ayrılmak istemiyordu. Bunun için, hanımının kocası Ebu Huzeyfe ile konuşarak, onun himayesine girdi. Ebu Huzeyfe de onu seviyor, ahlakını çok beğeniyordu. Ondan bir daha hiç ayrılmamak için Salim'i kendine evlat edindi.⁴⁰⁰

³⁹⁹ İbn Sa'd, Tabakât, 3/85-89.

⁴⁰⁰ İbn Sa'd, Tabakât, 3/85-89.

Dâru'l-Erkam'dan Medine'ye

Ebu Huzeyfe'nin korumasında olan Salim, her fırsatta Kureyşlilerden gizli olarak Erkam'ın evine gider, Allah Resulü'nü (a.s.m.) dinler, yeni inzal edilen ayetleri ezberlerdi. **Çok güzel bir sesi vardı. Kur'an okumayı çok sever ve çok güzel okurdu.**

Medineliler İslam'ı kabul edince, Müslümanlar birer birer oraya hicret etmeye başladılar. Salim, Hz. Ömer'in hicret ettiği grup arasına katılarak onlarla birlikte hicret etti.⁴⁰¹ Hicret sırasında Kuba'nın hemen yanında bulunan Usbe mevkiinde konakladılar. Salim, Allah Resulü (a.s.m.) hicret edinceye kadar arkadaşları ile birlikte burada kaldı. Çok güzel Kur'an okuduğu için işlerinde Hz. Ömer gibi sahabelerin bulunduğu cemaate imamlık etti.⁴⁰²

Âişe annemiz anlatıyor:

“Bir gece, Allah Resulü (a.s.m.) yanıma geç geldi.

– Niçin bu kadar geciktin? diye sordum.

– Mescitte Kur'an okuyan birini dinledim. Onun sesi şimdiye kadar duyduğum en güzel sesi, buyurdu.

Yanımda fazla durmadan, Kur'an okuyan kişiyi dinlemek için tekrar mescide gitti. Orada Kur'an okuyan genci dinledi. Kur'an okuması bitince geri döndü.

– Onun kim olduğunu biliyor musun? diye sordu.

– O, Ebu Huzeyfe'nin azatlı kölesi Salim'dir, dedim.

Onun bu şekilde güzel Kur'an okuyuşuna çok sevinen Allah Resulü ona,

– Ümmetimin içinde senin gibi birini var eden Allah'a hamd ederim, buyurdu.”⁴⁰³

Suffe Ashabı

Allah Resulü (a.s.m.) Medine'ye hicret ettikten sonra, Mescid-i Nebevî'de Suffe'ye yerleşerek, Suffe Ashabı ile birlikte ilim tahsil etmeye⁴⁰⁴ ve bildiklerini Suffe Ashabına anlatmaya, onlara Kur'an öğretmeye başladı. O hem öğrenci, hem muallimdi.

⁴⁰¹ İbn Abdilberr, İstıab, 2/567.

⁴⁰² Zehebî, Siyer, 2191. Şahıs; Beyhakî, Delâilu'n-Nübüvve, 2/463.

⁴⁰³ Zehebî, Siyer, 2191. Şahıs; Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 1/371.

⁴⁰⁴ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 1/371.

Medine'ye geldikten bir süre sonra Allah Resulü (a.s.m.) onu Muaz b. Mais ile kardeş yaptı.⁴⁰⁵

Ebu Huzeyfe onu çok sevdiği için azatlı köle oluşuna aldırmadan kız kardeşinin kızı Fâtıma binti Velid ile evlendirdi. Onunla mutlu bir evliliği oldu.⁴⁰⁶

Cihadı

İlk olarak Allah Resulü (a.s.m.) ile birlikte Bedir Savaşına katılan Salim, orada kahramanca savaştı.⁴⁰⁷

Bedir'den sonra Uhud Savaşına katılan Salim, bu savaşta da kahramanca savaştı. İslam ordusu dağıldığı sırada o sebat etti. Müşriklerin üst üste yaptıkları hamleler sırasında yaralanan Allah Resulü'nün (a.s.m.) sakalının kana boyandığını gören Salim'in yüreği parçalandı. Hemen gidip bir miktar su bularak, getirip Allah Resulü'nün yüzünü yıkadı. O sırada Allah Resulü (a.s.m.),

– Kendilerini Allah'a davet eden peygamberlerine bunları yapan bir kavim nasıl iflah olur! buyuruyordu.⁴⁰⁸

Uhud Savaşından sonra Hicretin 34. ayında Allah Resulü (a.s.m.) 150 kişilik bir birliği, Ebu Seleme komutasında Katan'a gönderdi. Salim efendimizin de katıldığı bu seferde Müslümanlara baskın yapmak için toplanan Katanlılar, İslam ordusunun geldiğini haber alınca kaçıp dağıldılar. Müslümanlar savaşmadan, bir miktar ganimetle geri döndüler.⁴⁰⁹

Daha sonra Hendek ve Kureyza savaşlarına, Mekke ve Hayber fetihlerine ve Tebük Seferine katıldı.

Allah Resulü (a.s.m.) vefat ettiğinde birçok kabile dinden dönüp Müslümanlara savaş açınca Hz. Ebu Bekir onlara karşı savaşmak için bir ordu hazırladı. Orduyu bizzat kendisi komuta etmek istiyordu. Hz. Ömer ve Hz. Ali gibi sahabe efendilerimiz buna itiraz edince, önce yalancı peygamber Tüleyha'ya gönderilecek orduyu komuta etmesi için Zeyd b. Hattab'a teklifte bulundu. O şehadeti arzuladığını söyleyerek affını istedi. Hz. Ebu Bekir bundan sonra Ebu

⁴⁰⁵ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 1892. Sahabe.

⁴⁰⁶ İbn, Hacer, İsâbe, 3053. Sahabe.

⁴⁰⁷ İbn Hişam, Sire, 1-2/708; Vâkidî, Megâzî, 1/148.

⁴⁰⁸ Vâkidî, Megâzî, 1/245.

⁴⁰⁹ Vâkidî, Megâzî, 1/345.

Huzeyfe ve Salim'e komutayı teklif etti. Fakat her ikisi de kabul etmediler. Bunun üzerine Hz. Ebu Bekir, Hâlid b. Velid'i komutan tayin etti.⁴¹⁰

Kışılığı

Allah Resulü'nün (a.s.m.), Allah sevgisine şahadet ettiği, Allah aşkı ile yanan Salim efendimizi yakından tanıyan Hz. Ömer, ondan övgü ile bahseder, her vesile ile onu anardı. Şehid olduğunu duyunca çok üzüldü ve onu daha iyi tanımamıza yardımcı olacak şu sözleri söyledi:

– Salim hayatta olsaydı, şurayı toplamazdım. Bunun yerine sizden onu doğrudan halife yapmanızı isterdim.

– Seni bu şekilde düşünmeye sevk eden nedir? diye sorulunca,

– Çünkü Allah Resulü (a.s.m.) onun hakkında, **“Salim, Allah'ı hakikaten, samimi bir kalple seviyor”** buyurdu.⁴¹¹

Hz. Ömer bir gün bir grup sahabe ile oturuyordu. Onlara,

– Haydi, bir şeyler temenni edin! dedi. Yanındakiler,

– Şu yerlerin altınla dolu olmasını ve onları Allah yolunda harcamayı isterdim, deyince, Hz. Ömer, tekrar,

– Temenni edin, dedi. Oradakilerden biri,

– Buranın inci, mercan, zeberced ve mücevherle dolu olmasını, onları Allah yolunda harcamayı ve onun yolunda tasadduk etmeyi isterdim, dedi. Hz. Ömer, yine,

– Temenni edin, dedi.

– Başka ne temenni edeceğimizi bilmiyoruz, dediler.

– Ben bunlar yerine, buraların Ebu Ubeyde, Muaz, Salim ve Huzeyfe b. Yeman gibi kişilerle dolu olmasını isterdim, dedi.⁴¹²

Hz. Ebu Bekir de ona değer verir, yakın davranır, meclisinde yer verirdi.⁴¹³

⁴¹⁰ Mustafa Fayda, Hâlid b. Velid, 250.

⁴¹¹ İbn Cevzî, Sıfatü's-Safve, 140; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 1892. Sahabe.

⁴¹² Nisâbü'rî, Şerefü'l-Mustafâ, 2017. Madde.

⁴¹³ Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebir, 7/70.

İlmi

Mekke döneminde Dâru'l-Erkam'a giderek orada Allah Resulü'nden (a.s.m.) ilim irfan öğrenen Salim, Medine'de gerek Suffe'de gerekse Suffe dışında Efendimizden pek çok şey öğrendi.

Özellikle Kur'an ilimlerinde öne çıkan Salim'i, Kur'an konusundaki derin bilgisinden dolayı Allah Resulü (a.s.m.), kendilerinden Kur'an öğrenilmesini tavsiye ettiği sahabeler arasında saydı.

Abdullah b. Amr b. As'dan rivayet edilir: Allah Resulü (a.s.m.) şöyle buyurdu:

"Kur'an'ı dört kişiden öğrenin: Abdullah b. Mes'ud, Übey b. Ka'b, Muaz b. Cebel ve Ebu Huzeyfe'nin azatlısı Salim."⁴¹⁴

Âbid

Allah'ı çok seven Salim efendimiz, ona ibadet etmekten de büyük zevk alırdı. Hatta aşırı denecek kadar çok ibadet eden Salim efendimiz, bir gün Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Ali, Abdullah b. Mes'ud ve Mikdad b. Esved ile Osman b. Maz'un'un evinde bir araya gelerek nefsi isteklerinden ve hanımlarından, et ve yağ yemekten sakınmaya, yün elbise giymeye, yalnızca yaşamlarını sürdürebilecekleri kadar yemek yemeye karar verdiler. Onların yaptıklarını duyan Allah Resulü (a.s.m.) hemen Osman b. Maz'un'un evine gitti. Ancak Osman b. Maz'un ve arkadaşları gitmişlerdi. Allah Resulü (a.s.m.) Osman b. Maz'un'un eşi Ümmü Hakim'e,

– Bana gelen haber doğru mu? diye sordu.

– Ne duydun yâ Resulallah?

Allah Resulü (a.s.m.) ona duyduklarını anlatınca, konudan haberdar olmayan eşi bundan rahatsız oldu. Allah Resulü (a.s.m.) ona,

– Osman b. Maz'un ve arkadaşları gelirlerse ona şöyle dediğimi söyle: "Ben yiyorum, içiyorum. Et ve yağlı yiyecekler yiyor, uyuyor ve hanımlarımın yanına gidiyorum. Kim benim sünnetimden ayrılırsa benden değildir."

Osman b. Maz'un ve arkadaşları Allah Resulü'nün (a.s.m.) sözlerini duyunca hatalarını anlayıp düşüncelerinden vazgeçtiler.⁴¹⁵ Bunun üzerine şu ayet indi:

⁴¹⁴ Belâzurî, Ensâbu'l-Eşrâf, 7/702.

“Ey iman edenler! Allah’ın size helal kıldığı iyi ve temiz şeyleri kendinize haram kılmayın ve haddi aşmayın. Allah haddi aşanları sevmez.”⁴¹⁶

Allah Resulü (a.s.m.) zamanında kendini ona hizmete adanmış Salim efendimiz, onun vefatından sonra da zühd hayatını tercih etti. Malının üçte birini Allah yolunda cihad için harcadı. Üçte biri ile köle alıp azad etti. Üçte birini de kölelikten yeni kurtulan fakir insanlara dağıttı.⁴¹⁷

Allah Resulü’nün (a.s.m.) En Sevdığı Sahabelerden

O Allah Resulü’nü (a.s.m.) çok sevdiği gibi Allah Resulü (a.s.m.) de onu çok seviyordu. Ubâde b. Sâmit anlatıyor:

“Bir gün Allah Resulü (a.s.m.) ile yalnız, baş başa kaldım. Bunu fırsat bileerek Allah Resulü’ne (a.s.m.),

– Sahabelerinden hangisini daha fazla seviyorsun? diye sordum. Allah Resulü (a.s.m.),

– Bunu sana söylerim, ancak ben hayatta olduğum sürece bu sözlerimi kimseye söylemeyecek, onları gizli tutacağım, buyurdu.

– Tamam, dedim.

– Ebu Bekir, sonra Ömer, sonra Ali.

– Sonra kim? Yâ Resulallah!

– Bunlardan sonra kim olabilir? Elbette Zübeyr, Talha, Sa’d, Ebu Ubeyde, Muaz, Ebu Talha, Ebu Eyyûb, sen, Ubey b. Ka’b, Ebu Derda, İbn Mes’ud, Osman b. Affan, İbn Avf, sonra kölelerden Selman, Süheyb, Bilâl, Ebu Huzeyfe’nin azatlısı Salim. Bunlar benim için özel kişilerdir.”⁴¹⁸

Abdullah b. Ömer’den rivayet edilen şu olay, onun Allah Resulü’ne (a.s.m.) olan sevgisini açıkça gösterir:

“Tebük’te bulunduğumuz bir gece, bir gürültü duyduk. Ben hemen silahımı alıp dışarı çıktım. Salim’in, biraz ilerde Allah Resulü’nün (a.s.m.) çadırına yakın bir yerde silahlı olarak durduğunu gördüm. Kendi kendime,

– Bedir ehlinde olan şu salih kişinin yanına gidip, onun yanında durayım, dedim.

⁴¹⁶ Kurtubî, Ahkâmü’l-Kur’an, 3/602; Suyûtî, Dürrü’l-Mansur, 3/131; İbn Manzûr, Muhtasar, 25/218.

⁴¹⁸ Mâide, 5/87.

⁴¹⁷ Belâzurî, Ensâbu’l-Eşrâf, 7/702.

⁴¹⁸ Zehebî, Siyerü Alâmü’n-Nübelâ, 1904. kişi.

Yanına yaklaşıp hemen oracıkta oturdum. Halkın paniklediğini gören Allah Resulü (a.s.m) kızarak,

– Ey insanlar! Bu tabansızlık, bu hafifmeşreplilik neden? (Bizi göstererek) Şu iki salih insan gibi sakin olsanız ya? buyurdu.”⁴¹⁹

Şehadeti

Büyük bir ordu ile Müslümanlara karşı savaşan yalancı peygamber Müseyleme, Yemame’de onları zor durumda bırakmıştı. Yemame’de Müseyleme’ye karşı savaşanlardan biri de Salim efendimizdi. Her zaman olduğu gibi yine kahramanca savaşıyordu.

Sabit b. Şemmas anlatıyor:

“Yemame Savaşında bir ara Müslümanlar dağıldı. Muhacirlerin sancaktarı olan Zeyd b. Hattab ise şehid oldu. Ebu Huzeyfe’nin azatlısı Salim öne atılarak Müslümanları savaşa teşvik etti. Zeyd’in bıraktığı sancağı alarak taşımak istedi. Ancak o Kurra âlimlerdendi. Bu nedenle sahabeler onun şehid olmasını istemiyorlar, sancağı alıp müşriklerin hedefi olmasına gönülleri razı olmuyordu. Bunun için sancağı ona vermek istemediler. Ancak o,

– Şehadetten sakınırsam ben ne kötü Kur’an hafızı olurum. Biz Allah Resulü (a.s.m) zamanında böyle savaşmazdık, diyerek onun zamanında sancağı Kur’an’ı daha fazla bilenlerin taşıdığını hatırlattı.

Sahabeler, Salim efendimizin ısrarını görünce, sancağı ona teslim ettiler. Sancağı alan Salim, hemen bir kuyu kazdı. Müslümanları savaşa teşvik ederek ileri atıldı. Müslümanlar geri çekilince Ensarın sancaktarı ile birlikte bu kuyuya girip sancağı tutmaya başladı. Düşman, Müslümanların safları arasında hızla ilerliyordu. Salim, bir taraftan sancağı tutuyor, bir taraftan da Müslümanları savaşa teşvik ediyordu. Düşman askerlerinden biri yanına kadar gelerek, bir darbe ile sancağı tuttuğu sağ kolunu kopardı. O, sancağı hemen sol eline aldı. Ancak düşmanın hamlesi bitmemişti. Bu kez sol kolunu kılıç darbesi ile kopardı. Salim, sancağı pazılarının arasına aldı. Bu arada sürekli, ‘Muhammed ancak bir peygamberdir. Ondan önce de pek çok peygamber geldi. Eğer o ölür, ya da öldürülürse, topuklarınızın üzerine gerisin geri mi

⁴¹⁹ Vâkidî, Megâzî , 3/1021.

döneceksiniz⁴²⁰ ayetini okuyordu. Kâfir durmuyordu. Son bir darbe daha vurarak Salim'i şehid etti."⁴²¹

Bir zaman onun efendisi olan, sonra da ona babalık yapan Ebu Huzeyfe de onun gibi kahramanca savaştı. Babalığı ile omuz omuza verip savaştan Salim, şehit olurken de ondan ayrılmadı. Şehitleri tespit için gezen Müslümanlar onu, başını Ebu Huzeyfe'nin ayakları arasına koymuş olarak buldular.⁴²²

Şehid olmadan önce bütün malını dağıtmıştı. Onun bir miktarının, analığı sayılan Ebu Huzeyfe'nin eşine verilmesini vasiyet etmişti. Şehid olunca Hz. Ömer, onun kalan mallarını 200 dirheme satarak anneliği Sübeyte binti Yuar'a verdi.⁴²³

⁴²⁰ Âl-i İmrân, 3/144.

⁴²¹ İbn Cevzî, Sıfatü's-Safve, 140.

⁴²² Belâzurî, Ensâbu'l-Eşrâf, 7/704.

⁴²³ Belâzurî, Ensâbu'l-Eşrâf, 7/704; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 1892. Sahabe.

EBU SA'LEBE

Künyesi ile meşhur olduğu için isminin ne olduğu konusunda ihtilaf edilen Ebu Sa'lebe'nin asıl isminin Cürhüm b. Naşib olduğu söylenmektedir. Yemen'de bulunan Huşeyn kabilesinden olan Ebu Sa'lebe İslam'ın Yemen'de yayılmaya başladığı sırada, İslam ile yakından ilgilendi. Müslüman olmaya karar verince, Hayber Fethinden bir süre önce Medine'ye gelip Allah Resulü'nü (a.s.m.) dinleyerek Müslüman oldu.⁴²⁴

Müslüman olduktan hemen sonra, Allah Resulü (a.s.m.) ve Müslümanlarla birlikte Hudeybiye'ye gitti. Orada Allah Resulü'ne (a.s.m.) biat ederek, uğrunda ölmeyi göze aldığını gösterdi.⁴²⁵

Bundan sonra İslam ordusuna katılarak Hayber'e gitti. Orada Yahudilerle kahramanca savaştı. Hayber'deki günlerinden bahseden Ebu Sa'lebe, oradaki bir anısını şöyle anlatmaktadır:

“Ordu bir yerde mola verdiğiinde sahabeler yamaçlara ve vadilere dağıldılar. Onların dağıldığını gören Allah Resulü (a.s.m.),

– Sizi böyle yamaçlara ve ovalara dağıtan şeytandır, buyurdu.

Bundan sonra ordu konakladığında hiç kimse dağılmadı. Birbirlerine yaklaşarak oturdular. Bu manzarayı görenler onu şöyle anlattılar: Büyük bir örtüyü üzerlerine örtseniz, onları kuşatırdı.”⁴²⁶

Yine Ebu Sa'lebe anlatıyor:

“Allah Resulü (a.s.m.) ile birlikte Hayber Savaşına katıldım. Sahabelerin yemekleri bitti. İyice acıktılar. O sıralarda evcil eşeklere rastladık. Onları ya-

⁴²⁴ İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Gâbe, 5744. Sahabe.

⁴²⁵ İbn Hacer, İsâbe, 9657. Sahabe; İbn Abdilberr, İstîab, 4/1618.

⁴²⁶ Ebû Dâvud, Cihad, 88.

kalayıp kestik. Allah Resulü (a.s.m.) durumdan haberdar olunca Abdurrahman b. Avfa, 'Eşeklerin eti helal değildir' diye seslenmesini emretti. Abdurrahman b. Avf sahabelerin yanına giderek,

– Ben Allah Resulü'nün (a.s.m) elçisiyim. Allah Resulü (a.s.m.), eşeklerin eti helal değildir, buyuruyor, diye ilan etti."⁴²⁷

Bir başka anısını ise şöyle anlatıyor:

"Savaş meydanında Yahudilere ait tencere, tabak, çanak, çömlek gibi eşyalar bulduk. Yahudiler onlardan yiyip içmişlerdi. Allah Resulü'ne (a.s.m.) bunları kullanıp kullanamayacağımızı sorduk. Allah Resulü (a.s.m.),

– Yıkayıp sildikten sonra onlardan yiyip içebilirsiniz. Önce onların içinde suyu kaynatın, sonra yemek yapın, sonra da onlardan yiyip için, buyurdu.

Savaşta Yahudileri hezimete uğratarak, onlardan pek çok koyun, inek ve eşiği ganimet olarak aldık. Ayrıca oldukça fazla savaş malzemesi ve mancınık ele geçirdik. Onlar kalelerini çok uzun süre ellerinde tutacaklarını sanıyorlardı. Allah kısa sürede onları zelil etti."⁴²⁸

Suffe Ashabı

Hayber Fethinden sonra İslam ordusu ile birlikte Medine'ye geri dönen Ebu Sa'lebe, Suffe'ye yerleşerek burada Allah Resulü (a.s.m.) ve diğer sahabe efendilerimizden İslam'ı öğrendi. Öğrendiklerini hemen hayata geçiren Ebu Sa'lebe, sahabelerin abidlerindendi.⁴²⁹

Öğrenmeye karşı çok istekliydi. Allah Resulü'ne (a.s.m.) sürekli soru sorar, İslam'ı, özellikle kendini ve kavmini ilgilendiren şeyleri öğrenirdi.

"Allah Resulü'ne (a.s.m.) giderek,

– Yâ Resulallah! Biz kitap ehlinin bulunduğu bir bölgede yaşayan bir kabileyiz. Onların kapları ile yiyoruz. Bunda bir sakınca var mı? Ayrıca biz, avı bol olan bir yerdeyiz. Okumla, eğitim görmüş yahut eğitilmemiş köpekler ile avlanıyorum. Bunların hangisinin helal olduğu hakkında beni bilgilendir, dedim.

– Önce ehl-i kitabın bulunduğu yerde yaşadığınızı ve onların kapları ile yemek yediğinizi söyledin. Eğer başka kabınız varsa, onların kapları ile ye-

⁴²⁷ Buhâri, Zebâih, 29; Müslim, Sayd ve Zebâih, 23; Şâmî, 5/130.

⁴²⁸ Vâkıdî, Megâzî, 2/664.

⁴²⁹ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 2/30.

mek yemeyin. Eğer başka kap bulamazsanız, onların kaplarını yıkayıp ondan sonra onlarla yemek yiyin. Avlık bir bölgede yaşadığınızı söyledin. Okunla avladığını Bismillah de, sonra ye. Eğitimli köpeğinle yakaladığını da Bismillah diyerek ye. Eğitimsiz köpeğinin yakaladığına gelince, onu da ölmeden yetiştirip kesebilirsen ye. Ancak kokmaya başlayanları bırak, buyurdu.”⁴³⁰

Davetçi

Hudeybiye ve Hayber’den döndükten sonra da İslam’ı öğrenmek için büyük bir gayret gösterdi. Ebu Sa’lebe’nin gayretini gören Allah Resulü (a.s.m.), Hayber Savaşından döndükten sonra onu, kabilesini İslam’a davet için memleketine gönderdi.⁴³¹ Memleketine gidince, gece gündüz insanları İslam’a davet etti. Onlara İslam’ı, Müslümanları ve Allah Resulü’nü, Müslüman olduklarında ne kadar güzel vasıflarla donanacaklarını, kötülüklerden kurtulacaklarını anlattı. Putlara tapınmanın, içinde bulundukları halin yanlışlarını gösterdi. Onları ikna ederek, kardeşi Ömer b. Cürhüm dahil pek çok kişinin Müslüman olmasına vesile oldu.

Davet faaliyeti bitince Medine’ye geri dönen Ebu Sa’lebe, Allah Resulü’nün (a.s.m.) feyzinden istifa etmeye devam etti. O Medine’ye geldikten bir süre sonra Huşeni kabilesinden kardeşinin de içinde olduğu, yedi kişilik bir heyet Medine’ye gelerek, Allah Resulü (a.s.m.) ile görüşüp kendileri ve kavimleri adına ona biat ettiler.⁴³²

Gönül Sultanı

Müslüman olunca Rabbini tanıyan Ebu Sa’lebe, O’nu tanıdıkça O’na olan sevgisi her geçen gün biraz daha artıyor, her gün O’na biraz daha yaklaşıyor, ibadetten zevk alıyordu. Rabbine daha yakın olmanın yollarını öğrenmek için her fırsatta Allah Resulü’ne (a.s.m.) soru soruyordu:

– Yâ Resulallah! Bana helal olanla, haram olanı bildir!

Allah Resulü (a.s.m.) minbere çıktı. Gözlerimize bakarak,

⁴³⁰ Müslim, Sayd ve Zebâih, 8, 11; Buhâri. Zebâih 4-10.

⁴³¹ İbn Hacer, İsâbe, 9657. Sahabe.

⁴³² İbn Sa’d, Tabakât, 7/416.

– İyilik, nefsin sükuna erdiği, kalbin mutmain olduğu şeydir. Kötülük, müftüler fetva verse de, nefsin bir türlü sakinleşemediği, kalbin mutmain olmadığı şeydir, buyurdu.⁴³³

Böylece hayat boyunca aydınlanacağı ve aydınlanacağımız bir ölçüye kavuştu.

İsmail b. Abdullah anlatıyor:

“Bir gün Ebu Sa’lebe ve Ka’b’a rastladım. Oturmuş, konuşuyorlardı. Ebu Sa’lebe, Ka’b’a şöyle diyordu:

– Ey Ebu İshak! Eğer bir kul, kendini ibadete adarsa, Allah dünya gailisini onun üzerinden alır. Ka’b da şöyle dedi:

– Allah’ın indirdiği kitapların birinde şöyle buyrulur: Kim kaygılarını tek bir sıkıntıya indirir ve Allah rızasını kazanmayı seçerse, Allah onun bütün kaygılarına kâfi olur. Yer ve gökleri emrine amade kılar. Rızıkı Allah üzerine, ameli ise kendine olur. Kim de kaygılarını çoğaltır, her konuda kaygılanırsa, Allah’ın kendisini hangi kaygısından dolayı helak edeceğini bilemez hale gelir.

Ben de söze karışarak dedim ki:

– Sebeplere ulaşmak için çabalamak da ibadet için kendini adamanın bir parçasıdır. Özellikle, bakmakla yükümlü olduğu bir ailesi olan için. Zira Allah Resulü (a.s.m.) bu konuda, ‘İnsanın yediği rızık en faziletlisi, bizzat kendi elleri ile kazandığıdır’ buyurur. Zayıflıktan ya da çaresizlikten sebeplere başvuramayanlara ise, Allah zekattan bir pay nasip eder.”⁴³⁴

O, ibadet kadar ahlaka da önem verirdi. Zira kendisinden ilim irfan öğrendiği Allah Resulü’nden (a.s.m.) şunları duymuştu:

“Allah’ın en sevdiği kul, kıyamet günü bana en yakın olacak kişi, ahlaki güzel olandır. Bana en uzak olanınız da ahlaki kötü olanınızdır. Ahlakı kötü olanlarınız ise; serserilik yapan, bilgiçlik taslayan, etkileyici konuşma yapmak için kendini zorlayanlardır.”⁴³⁵

Ebu Sa’lebe bir konuşmasında şöyle diyordu:

“Kim kanın coşmasını, kalbinin incelmesini istiyorsa, sadece karnının yarısını doyuracak kadar yesin.”⁴³⁶

⁴³³ Müsned, 4/194; Şâmi, Sübülü’l-Hüdâ, 9/135.

⁴³⁴ Zehebî, Siyerü Alâmü’n-Nübelâ, 1311. Şahıs.

⁴³⁵ Müsned, 4/193; Ebû Nu’aym, Hilyetü’l-Evliyâ, 3/97.

⁴³⁶ İbn Manzûr, Muhtasar, 12/68.

Bir gün Ebu Sa'lebe'ye, "Erkek ya da kadın kim mümin olarak iyi amel işlerse, onu mutlaka güzel bir hayat ile yaşatırız. Ve mükâfatlarını elbette yapmakta olduklarının en güzeli ile veririz"⁴³⁷ ayetinde geçen "onu mutlaka güzel bir hayat ile yaşatırız" sözünden ne kastedildiği soruldu. O ayeti şöyle tefsir etti:

"Onu öyle bir itaatle rızıklandırırız ki, itaatin lezzetini kalbinde duyar."⁴³⁸

Her gece dışarı çıkar ve ibretle gökyüzüne bakardı. Allah'ın kudretini temâşa eder, onun yüceliğini, kendinin aczini idrak ederek hemen eve gelir ve secdeye kapanırdı.⁴³⁹

İlmi

Suffe Ashabından olan Ebu Sa'lebe, kendini, en güzeli öğrenip o yolda ilerlemeye adanmış için, Allah Resulü (a.s.m.) ve sahabe efendilerimize sürekli sorular sorarak ilim ve irfanda büyük mesafeler kat etti.

Hadis rivayetinde temkinli olsa da bize kadar gelen birçok hadis rivayet etti. Ondan da Ebu İdris Hevlânî, Ebu Ümeyye Şa'bânî, Ebu Esma Rehebî, Said b. Müseyyib, Cübeyir b. Nüfeyr, Ebu Galebe, Mekhul gibi birçok ravi rivayet etti.⁴⁴⁰

Tefsirde de bir yeri olan Ebu Sa'lebe'ye çeşitli zamanlarda çeşitli ayetlerin anlamı sorulmuş, o da bu ayetleri tefsir etmiştir.

Ebu Ümeyye eş-Şa'bânî anlatıyor:

"Ebu Sa'lebe'ye giderek ona 'Ey iman edenler! Siz kendi sorumluluklarınızı üstlenin. Siz hidayetle olduğunuz sürece başkasının sapması size zarar vermez' ayetinin anlamını sordum. Ebu Sa'lebe şu cevabı verdi:

– Vallahi ben de bu ayeti Allah Resulü'ne (a.s.m.) sordum. 'İyilikleri emredip kötülüklerden sakındırmalısın. Bunu kendisine boyun eğilen cimriliği, tabi olunan arzuları, cezbeden dünyayı, herkesin fikrini beğendiğini görünceye kadar devam ettir. Bunları görürsen halkı bırak, kendi nefsini kurtarmaya çalış.⁴⁴¹ Sizden sonra bu hususlara sabredilmesi gereken günler gelecek. O günlerde İslam'ın emirlerini yerine getirmek, kor ateşi elde tutmak gibi olacak. O

⁴³⁷ Nahl, 16/97.

⁴³⁸ İbn Manzûr, Muhtasar, 12/68.

⁴³⁹ İbn Hacer, İsâbe, 9657. Sahabe.

⁴⁴⁰ İbn Hacer, İsâbe, 9657. Sahabe.

⁴⁴¹ Şâmî, Sübülü'l-Hüdâ, 9/232.

gün yapılan bir amele, insanların diğer zamanlarda yaptıkları amelden elli misli daha fazla sevap verilecek' buyurdu.

Sahabelerden biri,

– Kendilerine yakın zamanlarında yaşayan insanların amellerinin elli misli mi? diye sordu. Allah Resulü (a.s.m.),

– Hayır, sizin yaptığınız amellere karşı aldığınız sevabın elli misli, buyurdu.⁴⁴²

İlim ehli tarafından çok güvenilen biriydi. Önemli ravilerden olan Naşize b. SümeYYe onun hakkında şöyle der:

“Ebu Sa’lebe’den daha doğru sözlü birini görmedik.”⁴⁴³

Vefatı

Ebu Sa’lebe’nin Allah Resulü’nün (a.s.m.) sözlerine olan inancı tamdı. Müslümanların onun müjdelediği yerleri fethedeceğine bütün kalbi ile inanıyordu. Ebu Sa’lebe anlatıyor:

“Bir gün Allah Resulü’ne (a.s.m.) giderek dedim ki:

– Yâ Resulallah! Bana Şam’da bulunan şu yer hakkında şöyle bir yazı ver.

Allah Resulü (a.s.m.) o zaman bu isteğime olumlu cevap vermedi ve sahabelerine,

– Bunun ne dediğini duyuyor musunuz? buyurdu.

– Yâ Resulallah! Oralari mutlaka fethedeceksiniz! dedim.

Bunun üzerine Allah Resulü (a.s.m.) bana istediğim yazıyı yazdırıp verdi.⁴⁴⁴

Ebu Sa’lebe, Allah Resulü’nden (a.s.m.) sonra Şam’a giderek oraya yerleşti.⁴⁴⁵ Çeşitli savaşılara katıldı. Bu savaşların biri de İstanbul kuşatmasıydı. Cübeyir b. Nüfeyir anlatıyor:

“Hz. Muaviye’nin hilafeti döneminde insanlar Kostantiniye’nin fethine hazırlanırken Ebu Sa’lebe’yi bir çadır içinde gördüm. Askerlere konuşma yaparak onları savaşı teşvik ediyordu.”⁴⁴⁶

⁴⁴² Ebû Dâvud, Melâhim, 1; Ebû Nu’aym, Hilyetü’l-Evliyâ, 2/30.

⁴⁴³ İbn Hacer, İsâbe, 9657. Sahabe.

⁴⁴⁴ Müsned, 4/193-194; Zehebî, Siyerü Alâmü’n-Nübelâ, 1311. Şahıs.

⁴⁴⁵ İbn Hacer, İsâbe, 9657. Sahabe.

⁴⁴⁶ Müsned, 4/193; Şâmi, Sübülü’l-Hüdâ, 10/129.

Hicretin 75. yılında vefat eden Ebu Sa'lebe, Rabbinin onu korktuğundan emin kılacağına inanıyordu. Bunun için nasıl öleceğini biliyor gibiydi. Ebu Zâhiri'den rivayet edilir:

“Ebu Sa'lebe, ‘Allah’ın beni insanlarda gördüğünüz gibi boğula boğula, zor bir ölümle öldürmeyeceğini umuyorum’ derdi.

Dediği gibi de oldu. O bir gece teheccüd namazı kılarken, secdede ruhunu Rabbine teslim etti. Onun vefat ettiğini ilk olarak kızı gördü. Babasının secdede iken vefat ettiğini görünce bir anda,

- Babam ölmüş! diye çığlık attı. Kızının sesini duyan annesi,
- Nerede? diye endişeyle sordu.
- Namaz kıldığı yerde!

Eşinin yanına gidip seslendi. Eşi cevap vermiyordu. Ona dokununca öldüğünü anladı.”⁴⁴⁷

⁴⁴⁷ Zehebî, Siyerü Alâmu'n-Nübelâ, 1311; İbn Hacer, İsâbe, 9657. Sahabe.

ABDULLAH b. HÂRİS

Künyesi: Abdullah b. Hâris b. Cez b. Abdullah b. Madikerb b. Amr b. Usm
Zübeydî

Medine’de yaşayan Abdullah b. Hâris, Medine’ye dışarıdan gelip Ebu Vedâ ile anlaşarak⁴⁴⁸ şehre yerleşti. Zübeyde oğullarından olan Abdullah b. Hâris’in asıl ismi, isyankar anlamına gelen Âs idi. Allah Resulü (a.s.m.) onun ismini Abdullah olarak değiştirdi. Bu olayı Abdullah b. Hâris şöyle anlatmaktadır:

“Medine’de gariban bir arkadaşımız vefat etmişti. Cenazesini defnetmek için gittiğimde, Allah Resulü (a.s.m.) de oradaydı. Arkadaşlarla birlikte kabrin başında dururken Allah Resulü (a.s.m.) bana,

– İsmi nedir? diye sordu.

– Âs, dedim. Sonra Abdullah b. Ömer’e döndü. Ona da,

– İsmi ne? diye sordu. O da,

– Âs, dedi. Sonra Abdullah b. Amr’a sordu. O da,

– Âs, dedi. Allah Resulü (a.s.m.) bize,

– İnip kardeşinizi kabre yerleştirin. Bundan sonra isimleriniz Abdullah olsun, buyurdu.

Kabre inip kardeşimizi defnettik. Bundan sonra bize Abdullah diye hitap edildi.”⁴⁴⁹

⁴⁴⁸ İbn Abdilberr, İstîâb, 3/883.

⁴⁴⁹ İbn Manzûr, Muhtasar, 13/195.

Suffe Ashabı

Suffe Ashabından olan Abdullah b. Hâris, orada ilim tahsil ediyordu. Ora-ya ait anılarından bazıları:

“Allah Resulü (a.s.m.) zamanında mescitte ekmek ve et yedik.”⁴⁵⁰

“Bir gün Suffe’de Allah Resulü (a.s.m.) ile birlikteydik. Allah Resulü (a.s.m.) bize yemek verdi. Kol eti olan yemeği yedikten sonra ellerimizi çakıl taşları ile sildik. Sonra kalkıp namaz kıldık. Yemekten dolayı yeniden abdest almadık.”⁴⁵¹

O, Suffe’de yalnızca Allah Resulü’nden (a.s.m.) ilim öğrenmiyor, sürekli Allah Resulü’nün (a.s.m.) yakınlarında olduğu için birçok olaya şahit olarak da pek çok şey öğreniyordu. Hristiyan olan Necran heyeti Medine’ye geldiğinde onlarla Allah Resulü (a.s.m.) arasında geçenlere yakından şahit olduğu gibi:

“Necranlılar, elbiselerini yıkamak için soyunup çıplak kalmışlardı. Onları bu halde gören Allah Resulü (a.s.m.) kızıp hemen eve gitti.”⁴⁵²

İlmi

Zehebî onu “Mısırlıların eşrafından alim sahabe” olarak tanıtır. Uzun süre Mısır’da kalarak, buradaki halkın İslam’ı kabulü ve öğrenmesi için gayret gösterdi.

Ubeyd b. Sumâme el-Muradî anlatıyor:

Allah Resulü’nün (a.s.m.) sahabelerinden Abdullah b. Hâris, Mısır’a geldi. Onu Mısır Mescidinde vaaz ederken dinledim. Allah Resulü’nden (a.s.m.) birkaç hadis naklediyordu:

“Allah Resulü (a.s.m.) ile 6-7 kişi, bir sahabenin evinde oturuyorduk. O sırada Bilâl geldi. Namaz için ezan okudu. Namaza gitmek için evden ayrıldık. Yolda yemek tenceresi ateşte olan birine rastladık. Allah Resulü (a.s.m.) ona,

– Tenceredeki güzel mi? diye sordu. Sahabe,

– Evet, anam-babam sana feda olsun yâ Resulallah! dedi.

⁴⁵⁰ İbn Mâce, Et’ime, 24.

⁴⁵¹ İbn Mâce, Et’ime, 29; Ebû Nu’aym, Hilyetü’l-Evliyâ, 2/6-7.

⁴⁵² Müsned, 4/191.

Allah Resulü (a.s.m.) yemekten bir parça aldı. Çiğnemeye başlarken namaza gitmek için yürümeye başladı.”⁴⁵³

“Allah Resulü’nden daha fazla tebessüm eden birini görmedim.”⁴⁵⁴

“Allah Resulü’nden daha fazla şaka yapanı görmedim.”⁴⁵⁵

Vefatı

Allah Resulü’nden sonra Mısır’ın fethine katıldı. Fetihden sonra buraya yerleşti. Uzun bir süre Mısır’da yaşadı. Hicretin 86. yılında Mısır’ın aşağı taraflarında olan Sefti’l-Kudur’da vefat etti. O, Mısır’da vefat eden son sahabe olarak bilinir.⁴⁵⁶

⁴⁵³ Ebû Dâvud, Tahâret, 74.

⁴⁵⁴ Tirmizî, Menâkib, 10; İbnü’l-Esr, Üsdü’l-Gâbe, 2871. Sahabe.

⁴⁵⁵ Şâmi, Sübülü’l-Hüdâ, 7/111.

⁴⁵⁶ İbn Sa’d, Tabakât, 7/497; İbn Hacer, İsâbe, 4600. Sahabe; İbnü’l-Esr, Üsdü’l-Gâbe, 2871. Sahabe; İbn Manzûr, Muhtasar, 12/296.

ABDULLAH b. ÜMMÜ MEKTUM

Künyesi: Abdullah b. Kays b. Zâide b. Esam b. Herim b. Revâha b. Hücr b. Abd b. Meis el-Kureyşî el-Âmirî

Abdullah b. Kays, Kureyşlilerin Âmir oğullarındandır. Hatice annemizin dayısının oğlu olan Abdullah b. Kays'ın, doğuştan veya küçük yaştan beri gözleri görmüyordu. Babasını erken yaşta kaybeden Abdullah, bu yüzden kendi ve babasının ismiyle anılmaktan çok, annesi ile anılarak, kendisine İbn Ümmü Mektum (Ümmü Mektum'un oğlu) diye hitap edildi.

Annesinin asıl ismi Atike binti Abdullah'tı. Atike Hz. Hatice annemizin annesi Fâtıma binti Zaide'nin kardeşi olan Kays b. Zaide ile evlenince ondan bir oğulları oldu. Çocuklarının doğumuna çok sevinen anne-babaları ismini Abdullah koydular.⁴⁵⁷ Ancak sevinçleri uzun sürmedi. Bir süre sonra çocuklarının görmediğini öğrenince sevinçleri hüznü dönüştü. Ebu Zilal'den rivayet edilir:

“Enes b. Mâlik'in yanında bulunuyordum. Bana,

– Gözlerini ne zaman kaybettin? diye sordu.

– Küçük yaşta kaybettim, dedim. Bunun üzerine bana şunu anlattı:

Bir gün Cebrail, Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanına geldi. O sırada İbn Ümmü Mektum da oradaydı. Cebrail, İbn Ümmü Mektum'a,

– Gözlerini ne zaman kaybettin? diye sorunca,

– Küçük yaşta kaybettim, dedi. Cebrail,

⁴⁵⁷ İbn Abdilberr, İstîâb, 3/1198.

– Allah, senin için, ‘Ben bir kulunun değerli bir şeyini elinden alırsam, ona mükafat olarak mutlaka cenneti veririm’ buyurdu, müjdesini verdi.”⁴⁵⁸

Allah Resulü (a.s.m.) İslam’a davet etmeye başlayınca, İbn Ümmü Mektum onunla yakından ilgilendi, biraz dinleyince onun hakikate çağırdığını anlayarak ilk Müslümanlardan oldu.⁴⁵⁹

Hicret ve Davet

Medineli Müslümanlar, Mekke’ye gelip Akabe’de biat ettikten sonra Medine’ye geri döndüler. Bir süre sonra Allah Resulü’ne (a.s.m) bir haberci göndererek ondan, İslam’ı öğretmek ve Medinelileri İslam’a davet etmek için bir davetçi ve öğretmen istediler. Allah Resulü (a.s.m.) Mus’ab b. Umeyr ile Abdullah b. Ümmü Mektum’u davet ve öğretim için Medine’ye gönderdi.

Berâ b. Mâlik o günleri şöyle anlatmaktadır:

“Allah Resulü’nün (a.s.m.) sahabelerinden bize ilk gelen kişi Mus’ab b. Umeyr ve İbn Ümmü Mektum idi. Medine’ye gelince, insanlara Kur’an okuyup öğretmeye başladılar.”⁴⁶⁰

Ashab-ı Suffe

Mescid-i Nebvî yapılıncaya, Abdullah b. Ümmü Mektum bir süre orada kalarak, Allah Resulü’nden (a.s.m.) ilim irfan öğrenmeye devam etti. Bir süre Suffe’de kaldıktan sonra **Daru’l-Kura ya da Daru’l-Gaza** diye bilinen Mahreme b. Nevfel’in evine geçerek orada kalmaya devam etti.⁴⁶¹

Abdullah b. Ümmü Mektum Suffe’deki günlerine dair anılarından birini şöyle anlatır:

“Bir gün Allah Resulü (a.s.m.) güneş yükseldikten sonra, insanlar evlerinde iken yanımıza geldi.

– Ey hücrelerinde bulunanlar! Ateş yakıldı. Karanlığı yırtarcasına fitneler geliyor. Benim bildiğimi bilseydiniz çok ağlar, az gülerdiniz, buyurdu.”⁴⁶²

⁴⁵⁸ Zehebî, Siyerü Alâmu’n-Nübelâ, 1112. Şahıs; İbn Sa’d, Tabakât, 4/206.

⁴⁵⁹ İbn Hacer, İsâbe, 5766. Sahabe.

⁴⁶⁰ Buhârî, Tefsiri Kur’an, 87/1; İbn Sa’d, Tabakât, 4/206.

⁴⁶¹ Ebû Nu’aym, Hilyetü’l-Evliyâ, 2/4

⁴⁶² Ebû Nu’aym, Hilyetü’l-Evliyâ, 2/4

Abdullah b. Ümmü Mektum, İslam'ı öğrenmek için büyük bir heyecan duyan sahabe efendilerimizdendi. İslam'ın ilk yıllarından itibaren her fırsatta Allah Resulü'ne (a.s.m.) soru sorarak dinini öğrenmeye çalıştı. Hatta onun ihlâsı ve ilmî heyecanı bizzat Allah tarafından onaylandı.

Urve, babasından naklediyor:

“Allah Resulü (a.s.m.) Kureyşlilerin ileri gelenlerinden bir grup ile birlikte oturuyordu. Aralarında Utbe b. Rebia gibi Kureyş liderleri vardı. Onlara İslam'ı anlatıyordu. O sırada İbn Ümmü Mektum yanlarına geldi. Allah Resulü (a.s.m.) Kureyşlilere İslam'ı anlatırken İbn Ümmü Mektum ona soru sordu. Allah Resulü (a.s.m.) yüzünü astı, başka tarafa dönerek onu duymazlıktan geldi. Bunun üzerine Abese suresi indi: ‘(Peygamber), âmânın kendisine gelmesinden ötürü yüzünü ekşitti ve çevirdi. Onun halini sana kim bildirdi? Belki o temizlenecek yahut öğüt alacak da o öğüt ona fayda verecekti...’⁴⁶³

Bu ayetler indikten sonra, Allah Resulü (a.s.m.) İbn Ümmü Mektum'a her fırsatta ikramda bulundu. Hatta bazı âlimler onu Medine'ye vekil bırakmasını da bu sebebe bağlamaktadırlar.”⁴⁶⁴

Allah Resulü'nün (a.s.m.) Müezzini

O, Allah Resulü'nün (a.s.m.) sürekli müezzinliğini yapan üç kişiden biriydi. Hz. Âişe, onun için,

“Âmâ olan İbn Ümmü Mektum, Allah Resulü'nün (a.s.m.) müezziniydi” demektedir.⁴⁶⁵ Genelde Bilâl-i Habeşî ezan okur, İbn Ümmü Mektum kâmet getirirdi. Bazen de İbn Ümmü Mektum ezan okur, Bilâl-i Habeşî kamet getirirdi.

İbn Ömer'den rivayet edilir:

“Allah Resulü (a.s.m.); ‘Bilâl geceden ezan okur. Siz, İbn Ümmü Mektum ezan okuyuncaya kadar yiyip içmenize devam edin!’ buyurdu. İbn Ümmü Mektum âmâydı. Ona ‘Sabah oldu, sabah oldu’ denirdi.”

İbn Ümmü Mektum'un evi Mescid-i Nebevî'ye uzaktı. Gözleri de görmediği için cemaatle namaz kılmak için Mescid-i Nebevî'ye gelmekte çok zorluk çekiyordu. Bir gün Allah Resulü'ne (a.s.m.) giderek ona namaza gelirken çektiği sıkıntıdan şikayet etti:

⁴⁶³ Abese, 80/1-16.

⁴⁶⁴ İbn Sa'd, Tabakât, 4/208.

⁴⁶⁵ Müslim, Salât, 8; Zehebî, Siyerü Alâmu'n-Nübelâ, 1112. Şahıs.

– Yâ Resulallah! Evim çok uzak. Ev ile Mescid arasında hurma ve başka ağaçlar var. Gözlerim de görmüyor. Evimde namaz kılmam için bana izin verir misin?

– Ezanı duyuyor musun?

– Evet, ezanı duyuyorum.

– Öyle ise sürünerek de olsa Mescide gel!⁴⁶⁶

Allah Resulü'nün (a.s.m.) Vekili

Allah Resulü (a.s.m.) neredeyse bütün seferlere çıkarken Abdullah b. Ümmü Mektum'u yerine vekil olarak bırakırdı. İbn Esir ve diğer birçok kaynaklarda şu bilgiler geçer:

Allah Resulü (a.s.m.) savaşlara giderken onu 13 kez Medine'ye yerine vekil bıraktı. Bedir, Uhud, Ebva, Buvat, Zu'l-Uşeyre, Sevik, Hamrau'l-Esed onu vekil bıraktığı seferlerdendir.⁴⁶⁷

Allah Resulü (a.s.m.) Bedir Savaşına giderken, Abdullah b. Ümmü Mektum'u Medine'ye vekil olarak bıraktı.⁴⁶⁸

Allah Resulü (a.s.m.) Uhud'a giderken İbn Ümmü Mektum'u Medine'de kalanlara namaz kıldırma için vekil olarak bıraktı.⁴⁶⁹

Allah Resulü (a.s.m.) bir sefere çıkacağı zaman, İbn Ümmü Mektum'u Medine'ye vekil bırakırdı. O zaman İbn Ümmü Mektum ezan okur, kamet getirir ve halka namaz kıldırırdı.⁴⁷⁰

Cihadı

Âmâ olduğu için Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanında cihada katılamayan Abdullah b. Ümmü Mektum bu duruma çok üzülüyordu. Zeyd b. Sabit anlatıyor:

“Bir gün Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanında oturuyordum. Üzerine sükkûnet geldi. O sırada Allah Resulü (a.s.m.) bacağı benim bacağımın üzerine geldi. Allah Resulü'nün (a.s.m.) bacağının ağırlığından daha ağır bir şey görmedim.

⁴⁶⁶ Müsned, 3/423; İbn Sa'd, Tabakât, 4/208.

⁴⁶⁷ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 4005. Sahabe.

⁴⁶⁸ Şâmî, Sübülü'l-Hüdâ, 4/24.

⁴⁶⁹ Vâkidî, Megâzî, 1/199; Şâmî, Sübülü'l-Hüdâ, 4/186.

⁴⁷⁰ Şâmî, Sübülü'l-Hüdâ, 8/189.

Ayılınca, ‘Yaz ey Zeyd’ buyurdu. Bir kaburga kemiğine, inen ayeti yazdım. Ayette, ‘Müminlerden oturanlar ile Allah yolunda cihad edenler bir olmaz...’⁴⁷¹ buyruluyordu. Mücahitlerin faziletini duyan İbn Ümmü Mektum, hemen ayağı kalkarak,

– Yâ Resulallah! Cihada gücü yetmeyenlerin durumu ne olacak? Vallahi eğer cihad etmeye gücüm yetse cihad ederdim, dedi.⁴⁷²

Daha sözü bitmeden Allah Resulü’nün (a.s.m.) üzerine vahiy ağırlığı çöktü. Yine bacağı bacağımın üzerine geldi. Tıpkı birinci seferde olduğu gibi yine vahyin ağırlığını hissettim. O sırada İbn Ümmü Mektum Rabbine yalvarıyordu:

– Ey Rabbim! Özrüm için bir ayet indir, özrüm için bir ayet indir!⁴⁷³

Allah Resulü (a.s.m.) ayılınca bana, ‘Biraz önce inen ayeti oku!’ buyurdu. Okumaya başlayınca ‘Özür sahipleri hariç’ yaz! buyurdu.”⁴⁷⁴

Abdullah b. Makil anlatıyor:

“İbn Ümmü Mektum bir ara Ensardan birinin halası olan Yahudi bir kadının evinde kaldı. Hanım ona çok iyi davranıyor, hizmetinde kusur etmiyordu. Fakat Allah ve Resulü’ne (a.s.m) dil uzatıyor, hakaret edip sövüyordu. Onun sözlerini duyan İbn Ümmü Mektum çok kızdı. El yordamı ile bir şey bulup, onunla kadının kafasına vurdu. Kadın hemen oracıkta öldü. Konu Allah Resulü’ne (a.s.m.) intikal edince İbn Ümmü Mektum’u yanına çağırarak ona kadını niçin öldürdüğünü sordu.

– Vallahi yâ Resulallah! Kadın bana çok iyi davranıyordu. Ancak Allah ve Resulü hakkında söylediği sözlerle beni çok bunalttı. Onun için kadını öldürdüm, dedi. Allah Resulü (a.s.m.) onu dinleyince kadına kızarak,

– Allah onu rahmetinden uzak kulsın! Alacağı diyeti bile iptal etmiş, buyurdu.”⁴⁷⁵

Şehadeti

Katâde b. Enes anlatıyor:

⁴⁷¹ Nisâ, 4/95.

⁴⁷² Müslim, Tefsiri Kur’an 4/17.

⁴⁷³ İbn Sa’d, Tabakât, 4/210.

⁴⁷⁴ Buhâri, Cihad, 31; Müslim, İmâret, 141-142; İbn Sa’d, Tabakât, 4/211.

⁴⁷⁵ İbn Sa’d, Tabakât, 4/211.

“Abdullah b. Ümmü Mektum, Kadisiye’de savaşıyordu. Elinde siyah bir sancak, üzerinde çok sağlam bir zırh vardı.”

Vakidî ise onun Kadisiye Savaşına katılarak, sancağı taşıdığını söyler:

“İbn Ümmü Mektum, ‘Sancağı bana verin! Ben körüm, bir yere kaçamam’ diyerek, Kadisiye Savaşında İslam ordusunun sancağını taşıdı. Farşlılarla savaşarak Hicretin 15. yılında şehid oldu.”⁴⁷⁶

⁴⁷⁶ Zehebî, Siyerü Alâmü’n-Nübelâ, 1112. Şahıs.

VÂBİSE b. MA'BED

Künyesi: Vâbise b. Ma'bed b. Utbe b. Hâris b. Mâlik b. Hâris b. Sa'lebe b. Davdan b. Ka'b el-Esedî

Esed oğullarından olan Vâbise b. Ma'bed, kabile temsilcilerinin akın akın Medine'ye gelip Müslüman olduğu Hicretin dokuzuncu yılında kabilesinden 10 kişilik bir grupla Medine'ye gelerek Müslüman oldu.⁴⁷⁷ Esed oğulları Heyeti geldiğinde Allah Resulü (a.s.m.) sahabe efendilerimiz ile birlikte Mescid-i Nebevî'de bulunuyordu. Heyet içeri girince selam verdi. Heyetin sözcüsü söze başladı:

– Yâ Resulallah! Biz şahadet ederiz ki Allah'tan başka ilah yoktur. Yine şahadet ederiz ki sen onun kulu ve elçisisin.⁴⁷⁸

Esed oğulları, kendilerine herhangi bir davetçi gitmediği halde İslam'ın yayılmaya başladığını görünce, İslam hakkında bilgi toplayıp, onun uyulması gereken biricik yol olduğunu görerek Müslüman olan kabilelerdendir.⁴⁷⁹

Ashab-ı Suffe

Esed oğulları İslam'ı kabul ettikten sonra bir süre daha Medine'de kalıp, İslam hakkında bilgi edindiler. Memleketlerine gitmeye karar verdiklerinde onlardan bazıları geri dönmeyip Medine'de kaldı. Vâbise b. Ma'bed, bunlar-

⁴⁷⁷ İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Gâbe, 5421. Sahabe; İbn Hacer, İsâbe, 9088. Sahabe.

⁴⁷⁸ Şâmî, Sübülü'l-Hüdâ, 6/266.

⁴⁷⁹ İbn Sa'd, Tabakât, 1/296.

dan biriydi. Allah Resulü (a.s.m.) onu Suffe Ashabının yanına yerleştirdi.⁴⁸⁰ İlim aşkı ile dopdolu olan Vâbise efendimiz, sürekli Allah Resulü'ne (a.s.m.) soru sorarak aydınlanmaya gayret etti. Onun bu gayretini bizzat kendisi şöyle anlatmaktadır:

“Bir gün Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanına gittim. Niyetim iyilik ve kötülük hakkında hiçbir şeyi atlamadan, Allah Resulü'ne (a.s.m.) sorup öğrenmekti. Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanına vardığımda yanında bir grup insan vardı. Bir tehlikeden dolayı Allah Resulü'nü (a.s.m.) koruma altına almışlardı. Aralarını yarıp Allah Resulü'ne (a.s.m.) ulaşmaya çalıştım. Oradakiler,

– Allah Resulü'nden (a.s.m.) uzak dur ey Vâbise! dediler.

– Beni bırakın, onun yanına varmak istiyorum. O, yanına yaklaşmayı en çok istediğim insandır, dedim. Beni fark eden Allah Resulü (a.s.m.) yanında-kilere,

– Vâbise'yi bırakın gelsin, buyurdu. Sahabeler bana yol açınca Allah Resulü (a.s.m.),

– Yaklaş ey Vâbise! Yaklaş ey Vâbise! buyurdu.

Allah Resulü'ne (a.s.m.) yaklaştım, yanına gidip oturdum.⁴⁸¹ Dizimi dizine dayadım.⁴⁸² Daha hiçbir şey söylemeden,

– Ey Vâbise! Soracak mısın, yoksa ben mi haber vereyim? dedi.

– Siz haber verin yâ Resulallah!

– Bana iyilik ve kötülüğü mü soruyorsun?

– Evet.

Allah Resulü (a.s.m.) eli ile göğsümü sıvazlayarak,

– Ey Vâbise! Kalbine sor. Kendine sor. İyilik nefsin mutmain olduğu şeydir. Kötülük ise kalbini rahatsız eden şeydir. İnsanlar sana fetva verseler de böyledir, buyurdu. Bunu üç kere tekrarladı.”⁴⁸³

⁴⁸⁰ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 2/23.

⁴⁸¹ İbn Manzûr, Muhtasar, 5/122.

⁴⁸² Beyhakî, Delâilu'n-Nübüvve, 6/292.

⁴⁸³ İbn Manzûr, Muhtasar, 5/124; Beyhakî, Delâilu'n-Nübüvve, 6/292.

İlim, Amel ve Aşk

Asr-ı saadetin atmosferi içinde yetişen, Allah Resulü'nün (a.s.m.) rahle-i saadetlerinden geçen bütün sahabe efendilerimiz gibi Vâbise efendimiz de ilim, amel, ihlas ve sevgiyi birleştirmeyi başarmıştı. Yalnızca şu rivayet bile bu gerçeği anlamamız için yeterlidir:

Ebu Raşid el-Ezdî anlatıyor:

“Zaman zaman Vâbise b. Ma’bed’in yanına giderdim. Ne zaman yanına gitsem Kur’an’ın, önünde açık olduğunu görürdüm. Bazen Kur’an okurken onun yapraklarını ıslatıncaya kadar ağlardı. Bir gün yanına gittiğimde ona,

– Allah Resulü’ne (a.s.m.) bir şey sordun mu? dedim.

– Ey Ebu Raşid! Hiçbir şey bırakmadan her şeyi ona sordum. Hatta tırnaklardaki kirin hükmünü bile sordum. ‘Kir rahatsız edecek kadar varsa temizle, yoksa öylece bırakabilirsin’ buyurdu, dedi.”⁴⁸⁴

Kolaylaştırır, Zorlaştırmazdı

Allah Resulü'nün (a.s.m.) bu yöndeki emir ve sünnetine uyan sahabe efendilerimiz hep kolaylaştırıp zorlaştırmamışlar, her zaman günele giden yolun üzerindeki dikenleri kaldırmışlardır. Tıpkı Vâbise efendimiz gibi.

Hilal b. Yesaf anlatıyor:

“Rikka bizi ziyarete gelmişti. Bir gün yanımdaki arkadaşlarıma,

– Buralarda Allah Resulü'nün (a.s.m.) sahabelerinden biri var mı? diye sordu.

– İstersen Vâbise b. Ma’bed’in ziyaretine gidelim, dedim.

Birlikte Vâbise b. Ma’bed’in ziyaretine gittik. Gittiğimizde esasına dayanmış, namaz kılıyordu. Ona sükûnet, vakar ve güzel bir hal hakimdi. Başında kulaklarını da sıkı sıkı kaplayan bir takke, üzerinde kumaştan tozlanmış bir cübbe vardı. Bastona dayanarak namaz kılması hepimizin dikkatini çekmişti. Namazını bitirince, selam ve hal hatırdan sonra,

– Namaz kılarken niçin bastonuna dayanıyordun? diye sorduk. Şu cevabı verdi:

⁴⁸⁴ Müsned, 4/228; İbn Manzûr, Muhtasar, 26/236.

– Ümmü Kays binti Mihsan'den duydum: Allah Resulü (a.s.m.) yaşlanıp biraz kilo alınca mescide namaz kılariken dayanmak için bir baston koydu.⁴⁸⁵

Fitneden Son Derece Korkardı

Vâbise anlatıyor:

“Hz. Osman'ın halifelik döneminde Kûfe'de bir ev yaptırmış, orada otuyordum. Bir ara öğlen sıcağında evde otururken kapı vuruldu. Biri içeri girmek için izin istiyordu. Kapıyı açtığımda Abdullah b. Mes'ud'u gördüm. Şaşır-dım:

– Bu öğlen sıcağında niçin geldin, önemli bir şey mi oldu? dedim.

– Gün bitmek bilmiyordu. Kendi kendime, gidip biri ile sohbet edeyim, dedim. Aklıma sen geldin, dedi.

Oturup uzun uzadıya konuştuk. Birbirimize Allah Resulü (a.s.m.) ile yaşadığımız anılarımızı, onun sözlerini aktardık. O bana Allah Resulü'nden (a.s.m.) şu hadisi nakletti: ‘Karanlık bir fitne gelecek. O gün yatan oturandan hayırlı olacak, oturan ise ayaktakinden hayırlı olacaktır. Ayaktaki yürüyenden, yürüyən biniciden, binici sürücünden daha hayırlı olacaktır.’

– Bu ne zaman olacak ey İbn Mes'ud? diye sordum.

– Kişi arkadaşından emin olmadığı zaman fitne zamanıdır, dedi.

– O zamana ulaşırsam, ne yapmamı tavsiye edersin?

– Elini, dilini tut, evinde kal!⁴⁸⁶

İbn Mes'ud'un fitne ile ilgili bu hadisini hiç unutmuyordum. Hz. Osman öldürölünce, kalbim yerinden uçup gidecekmiş gibi oldu. Hemen bineğime binerek Şam'a gittim. Orada Hureym b. Fatik'e rastladım. Konuyu ona anlattınca,

– Kendinden başka ilah olmayan Allah aşkına, ondan böyle bir hadis duydun mu? diye sordu.

– Kendinden başka ilah olmayan Allah'a yemin ederim ki, bu hadisi bana söyledi, dedim.

⁴⁸⁵ İbn Manzûr, Muhtasar, 26/236.

⁴⁸⁶ İbn Manzûr, Muhtasar, 26/235.

– Kendinden başka ilah olmayan Allah’a yemin ederim ki, o hadisi ben de duydum, dedi.»⁴⁸⁷

İlmi

Öğrenmeye karşı çok istekli olan Vâbise b. Ma’bed, hayatı boyunca sürekli sorarak öğrenmeye devam etti. Öğrendiklerini hem yaşadı hem çevresindekilere anlattı. Hadis rivayetinde hassas olduğundan yalnızca birkaç hadis rivayet etti.

⁴⁸⁷ Ebû Dâvud, Fiten ve Melâhim, 2

II. BÖLÜM

RESULE ADANAN CANLAR

EBU MÜVEYHİBE

İsmi tam olarak bilinmeyip künyesi ile tanınan Ebu Müveyhibe,¹ Allah Resulü'nün (a.s.m.) satın alarak azat ettiği kölelerdendir. Müzeyne kabilesinden olan Ebu Müveyhibe azad edildikten sonra Peygamber Efendimizin yanından ayrılmayıp, vefat edinceye kadar ona hizmet etmeye devam etti. O, Mescid-i Nebvî'de kalır, Suffe Ashabı ile beraber ilim tahsil ederdi.²

Allah Resulü (a.s.m.) ile birlikte birçok sefere katıldı. Bunlardan biri de Müreysiye Seferiydi. Bu seferde Allah Resulü (a.s.m.) ona Âişe annemizin devesini sevk etme görevini verdi.³

Ebu Müveyhibe yalnızca Allah Resulü'ne (a.s.m.) değil, Ehl-i Beyte de hizmet ederdi. Mustalık oğulları Seferine katılan Ebu Müveyhibe, bu seferde bir sahabe ile birlikte nöbetleşerek Âişe annemizin devesini sevk ediyordu. Âişe annemizin gerdanlığı kaybolduğu sırada, deveyi diğer sahabe sevk ediyordu. Âişe annemiz konuyu anlatırken Ebu Müveyhibe'den memnuniyetini şöyle ifade eder:

“O gün benim devemi iki kişi sürüyordu. Biri Allah Resulü'nün (a.s.m.) azatlısı Ebu Müveyhibe'ydi. O, salih bir insandı. Ben hevdece girinceye kadar uzakta durur, hevdece girdikten sonra onu alıp devenin üzerine koyardı. Yerleştiğimden emin olunca deveyi sevk ederdi.”⁴

¹ Şâmî, Sübülü'l-Hüdâ, 11/410.

² Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 2/27.

³ İbn Abdilberr, İstîab, 4/1764; İbn Hacer, İsâbe, 10586. Sahabe.

⁴ Makrîzî, İmtâ'u'l-Esmâ', 1/213; Vâkidî, Megâzî, 2/428.

Allah Resulü'ne (a.s.m.) hizmet etme şerefine nail olan bu bahtiyar insan, Efendimizin son zamanlarında hep yanındaydı.

Ebu İshak anlatıyor:

"Allah Resulü (a.s.m.) vefatına yakın hastalandıktan bir süre sonra hastalığı artmaya başladı. Ağrıların fazlalığından dolayı hanımlarını kendisi rahatça dolaşamaz, bir battaniyeye konulur, hizmetine bakan sahabe efendilerimiz battaniyenin dört bir tarafından tutarak onu taşırdı. Ebu Müveyhibe, Şükran, Sevban ve Ebu Rafi, her biri battaniyenin bir köşesinden tutarak Efendimizi bir hanımının yanından diğer hanımının yanına taşırdı."⁵

Allah Resulü (a.s.m.), vefatı ile sonuçlanan hastalığının hemen öncesinde Ebu Müveyhibe ile Bakî kabristanını ziyaret etti. Bu olayı Ebu Müveyhibe şöyle nakleder:

"Allah Resulü (a.s.m.), bana Bakî kabristanında bulunanlar için dua etmemi istedi. Kendisi de onlar için üç gece üst üste dua etti. İkinci gün gece yarısı beni uykudan kaldırdı. Zaman sabaha mı daha yakındı akşama mı bilmiyorum.

– Yâ Ebu Müveyhibe kalk! buyurdu.

– Anam-babam sana feda olsun! Nereye gitmek istiyorsun? diye sordum.⁶

– Yâ Ebu Müveyhibe! Bakî kabristanında bulunanlar için istiğfar etmem (af dilemem) emredildi. Haydi kalk bineğimi hazırla! buyurdu.

Hemen kalkıp bineği hazırladım. Allah Resulü (a.s.m.) bineğine bindi. Ben de bineğin yularından tuttum ve kabristana doğru yürüdüm. Oraya vardığımızda Allah Resulü (a.s.m.) binekten indi. Kabristana girince,

– Esselâmu aleyküm ey kabir ehli! Sizi, varacağınız sabahın insanlarınkinden daha rahat olacağından dolayı kutlarım! Eğer yaşasaydınız Allah'ın sizi onlardan kurtardığını bilirdiniz. Kapkaranlık gece gibi etrafı peş peşe gelen fitneler kaplayacak. Biri diğerini takip edecek. Sonradan gelen öncekinden daha kötü olacak, buyurdu. Sonra bana döndü:

⁵ Şâmî, Sübülü'l-Hüdâ, 12/237.

⁶ İbn Manzûr, Muhtasar, 2/369.

– Yâ Müveyhibe! Bana dünyadaki hazinelerin anahtarları verildi. Burada ebedi olarak kalabileceğim bildirildi. Sonra cennet verildi. Bunlarla cennet ve Rabbime ulaşmam arasında tercih yapmam istendi.

– Yâ Resulallah! Dünyanın anahtarlarını al, dünyada ebedi kalmayı seç, sonra da cenneti, dedim.

– Hayır, yâ Ebu Müveyhibe! Ben Rabbime ulaşmayı ve cenneti seçtim.

Sonra Bakî kabristanında bulunanlar için af diledi. Duası bitince geri döndük. O gecenin sabahı Allah Resülü'nün (a.s.m.) vefat edeceği hastalık başladı. Bundan sonra yedi ya da sekiz gün yaşadı.”⁷

⁷ Müsned, 3/488-489.

ŞÜKRAN SALİH

Adı Salih olan, ancak lakabı ile tanınan Şükran, Abdurrahman b. Avf'ın kölesi idi. Ondan çok memnun olan Abdurrahman b. Avf, Allah Resulü'nün (a.s.m.) Şükran'ı beğendiğini görünce ona hediye etti.⁸ Bazı kaynaklarda ise, Allah Resulü'nün (a.s.m.) Şükran'ı Abdurrahman b. Avf'tan satın aldığı bildirilmektedir.⁹

Aslen Habeşistanlı olup, bir çatışmada esir alınarak köle pazarlarında satıla satıla Abdurrahman b. Avf'a kadar geldi. İslam'la şereflenince, Kâinatın Efendisine hizmet etme lütfuna mazhar oldu.

Allah Resulü (a.s.m.) Bedir Savaşına giderken Şükran'ı da beraberinde götürdü. Yol boyunca Allah Resulü'ne (a.s.m.) hizmet eden Şükran savaşta da efendisinin yanından bir an olsun ayrılmadı. Müslümanlar savaşı kazanıp pek çok kişiyi esir alınca Allah Resulü (a.s.m.) Şükran'ı esirleri gözetmekle görevlendirdi. Bedir Savaşından sonra kölelere ganimetten bir pay verilmeyip, çeşitli hediyeler ile gönülleri alındı. Allah Resulü (a.s.m.) Şükran'ı ise azad ederek ödüllendirdi.¹⁰

Suffe Ashabı

Azad olduktan sonra Medine'den ayrılmayan Şükran, eskisi gibi Allah Resulü'ne (a.s.m.) hizmet etmeye devam etti. Mescid-i Nebvî'de Suffe Ashabı-

⁸ İbn Manzûr, Muhtasar, 2/304.

⁹ İbn Abdîberr, İstîab, 2/709; İbn Manzûr, Muhtasar, 2/304.

¹⁰ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 2445. Sahabe.

nın yanında kalan Şükran, hem Allah Resulü'ne (a.s.m.) hizmet ediyor hem de ilim irfan öğreniyordu.¹¹

Allah Resulü (a.s.m.) Mustalık kabilesinin reisi Hâris b. Dırar'ın Müslümanlara saldırmak için adam topladığını haber alınca, Büreyde b. Hüseyb'i bilgi toplaması için bölgeye gönderdi. Haberin doğru olduğunu öğrenen Allah Resulü (a.s.m.) hemen bir ordu hazırlayıp Mustalıkların üzerine gitti. Allah Resulü'nden (a.s.m.) hiç ayrılmayan Şükran da orduya katılmıştı. İki ordu Müreysi kuyusunda karşı karşıya geldi. Önce karşılıklı ok atıldı. Sonra İslam ordusu hücumu geçerek on düşman askerini öldürüp diğerlerini esir aldı. Allah Resulü (a.s.m.), bağlanan esirleri gözetmek için Büreyde b. Hüseyb'i, ganimetler için ise Şükran'ı görevlendirdi. Şükran ganimetler dağıtılınca kadar onları en güzel şekilde korudu.¹²

Ehl-i Beytten Biri

Allah Resulü (a.s.m.) Usâme b. Zeyd gibi Şükran'ı da Ehl-i Beytten biri gibi görür, başkalarından sadaka almasını yasaklardı. Bu yakınlığından dolayı Allah Resulü (a.s.m.), Şükran'ın cenaze işlemlerinde bulunmasını vasiyet etti. Bu vasiyet üzerine yalnızca Ehl-i Beytin ilgilendiği cenaze işlemlerinin her safhasında bulunma şerefine mazhar oldu.

Sa'lebe b. Sair anlatıyor:

"Allah Resulü'nü (a.s.m.) Ali, Fadl, Üsâme ve Şükran yıkadılar. Hz. Ali Allah Resulü'nün (a.s.m.) üzerindeki gömleği çıkarmadan yıkıyor, Fadl çeviriyor, Hz. Abbas, Üsâme ve Şükran su döküyordu."¹³

Allah Resulü (a.s.m.) salı günü geceleyin defnedildi. Şükran, Allah Resulü'nün (a.s.m.) giydiği kırmızı elbisesini alarak kabre serdi. Sonra Hz. Ali, Fadl, Kusem b. Abbas ve Şükran kabre indiler.¹⁴ Elbisesinin kabre serilmesini daha önce bizzat Allah Resulü (a.s.m.) emretmişti.

¹¹ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 1/372.

¹² İbn Sa'd, Tabakât, 2/64.

¹³ İbn Sa'd, Tabakât, 2/280.

¹⁴ Beyhakî, Delâilu'n-Nübüvve, 7/253; İbn Hişam, Sîre, 3-4/664.

Ukbe b. Ebu Sehba'dan rivayet edildiğine göre Hasan, Allah Resulü'nden (a.s.m.) şöyle duyduğunu söyledi:

“Şüphesiz ki toprak, peygamberlerin cesedine musallat olamaz. Ancak yine de beni kabrime koymadan önce kabre elbise serin.”¹⁵

Şükran, “Vallahi! Kabre konurken bir battaniye getirerek Allah Resulü'nün (a.s.m.) kabrinin altına serdim” derdi.¹⁶

Vefat tarihi bilinmeyen Şükran'ın çocuklarının biri hariç hepsi Medine'de yaşıyordu. Medine'deki soyu Harun Reşid zamanında kesildi. Basra'da yaşayan oğlunun soyunun devam edip etmediği ise bilinmemektedir.¹⁷

¹⁵ Şâmî, Sübülü'l-Hüdâ 12/237.

¹⁶ Makrîzî, İmtâ'u'l-Esmâ', 14/585.

¹⁷ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 2445. Sahabe.

SEFİNE

Allah Resulü'nün (a.s.m.) eşi Ümmü Seleme annemizin kölesi olan Sefîne'nin asıl ismi Mihran ya da Rûmân'dı. Allah Resulü (a.s.m.) ona bir hareketinden dolayı **sefine (gemi)** deyince, zaman içinde ismi unutulmuş Sefîne diye anıldı.¹⁸

İran asıllı olan Sefîne'nin ataları çok önceleri köle olarak Arap topraklarına getirilmişti. Sefîne Batn-ı Nahle'de doğup büyüdü. Künyesi Ebu Abdurrahman'dı. Ancak o Allah Resulü'ne (a.s.m.) olan sevgisinden dolayı ne ismini ne de künyesini kullanmaz, kendisine Sefîne dışında bir isimle hitap edilmemesi için adını herkesten saklardı. İsmi nedir? diye soranlara,

– İsmimi söylemem, çünkü Allah Resulü (a.s.m.) bana Sefîne ismini verdi.¹⁹ Yalnızca onun verdiği isimle anılmak isterim, derdi.

– Allah Resulü (a.s.m.) sana niçin bu ismi verdi? diye sorduklarında, bunun nedenini şöyle anlatırdı:

“Allah Resulü (a.s.m.) ve sahabeler ile bir sefere çıkmıştım. Seferde insanlar çok yorulmuş, eşyalarını dahi taşıyamaz hale geldiler. Ben güçlü kuvvetliydim. Allah Resulü (a.s.m.) bana,

– Elbiseni çıkarıp yere yay! buyurdu.

Elbisemi çıkarıp yere yayınca, sahabeler kılıçlarını, kalkanlarını, kendine ağırlık veren giyeceklerini onun üzerine koydular. Allah Resulü (a.s.m.),

– Onları taşı, sen sefinesin (gemisin)! buyurdu.

¹⁸ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 2130. Sahabe.

¹⁹ İbn Manzûr, Muhtasar, 2/302.

Yanımda bulunanlar eşyaları sırtıma kaldırdı. Onları sırtlandım. Yük çok fazla olduğu halde bana hiç de ağır gelmedi. O gün bir, iki, üç, hatta yedi deve yükü bile taşıyabilirdim.”²⁰

Resule Adanan Can

Sefine Efendimiz anlatıyor:

“Ümmü Seleme annemiz bana,

– Hayatta olduğun sürece Allah Resulü’ne (a.s.m.) hizmet etmen şartı ile seni azad ediyorum, dedi. Ben kabul edince beni azad etti. Ona,

– Eğer bana Allah Resulü’ne (a.s.m.) hizmet etmeyi şart koymasaydın, ben yine de o ya da ben vefat edinceye kadar ona hizmet edecektim, dedim. Vefat edinceye kadar Allah Resulü’ne (a.s.m.) hizmet ettim.”²¹

Seferde ve hazarda hep Allah Resulü’nün (a.s.m.) yanında olan Sefine büyük bir aşkla ona hizmet etti. Abdest ve gusül alırken zaman zaman Allah Resulü’nün (a.s.m.) suyunu hazırlama ve ona hizmet etme fırsatı bulan Sefine Efendimiz, “Allah Resulü (a.s.m.), bir müd su ile abdest alır, bir sa’ su ile de gusledirdi”²² diyerek bu konuda bizi aydınlatmaktadır.

Suffe Ashabı

Azad edildikten sonra Suffe Ashabına katılan Sefine, orada Allah Resulü’nden (a.s.m.) ilim irfan tahsil etti.²³ Bazen sorarak bazen dinleyerek bazen de olaylara şahit olarak ilmini arttırdı. Onun Allah Resulü (a.s.m.) ve sahabeler ile yaşadığı anılardan birkaçı:

“Bir adam Ali b. Ebu Talib’e misafir oldu. Onun için yemek yapıldı. Hz. Fâtıma,

– Allah Resulü’nü (a.s.m.) de yemeye çağırıyordık. O da bizimle birlikte yerdi! dedi.

Hiz. Ali’yi onu çağırarak için gönderdi. Hiz. Ali, Allah Resulü’nü (a.s.m.) çağırınca, Allah Resulü (a.s.m.) daveti kabul ederek eve geldi. Kapıda resimli bir örtü görünce geri dönüp gitti. Durumu fark eden Hz. Fâtıma,

²⁰ Şâmi, Sübülü’l-Hüdâ, 9/360, 11/407; Nisâbü’l-Şerefü’l-Mustafâ, 2066.

²¹ Müsned, 5/221; İbn Hacer, İsâbe, 3336. Sahabe.

²² Müsned, 5/222.

²³ Ebû Nu’aym, Hilyetü’l-Evliyâ, 1/269.

– Babamın ardından gidip getir, dedi. Hz. Ali:

– Gelmez, dedi.

Hz. Ali gitti ancak tek başına geldi. Hz. Fâtıma sorunca,

– Gelmedi, dedi. Bu kez kendi gitti.

– Niçin geri döndün yâ Resulallah? diye sordu. O,

– Hiçbir peygamber süslü eve girmez, buyurdu.”²⁴

“Allah Resulü (a.s.m.) bir hutbesinde şöyle buyurdu:

Benden önce gelen bütün peygamberler, ümmetlerini Deccal’a karşı uyar-
mışlardır. Onun sol gözü şaşı, sağ gözünde ise belirgin bir et parçası vardır.
Alnında kâfir yazar. İnsanların karşısına iki vadi ile çıkar. Biri cenneti, diğeri
cehennemidir. Cehennemi gerçekte cenneti, cenneti ise cehennemidir.”²⁵

“Allah Resulü (a.s.m.) ile Hubara (toy) kuşunun etini yedim.”²⁶

Mescid-i Nebevî’nin yapımında çalışan Sefîne, bütün Müslümanların hiz-
met için yarıştığı o an ile ilgili anısını şöyle anlatır:

“Allah Resulü (a.s.m.) ile birlikte mescidin yapımı için kerpiç taşıyorduk.
Allah Resulü (a.s.m.) bir kerpiç alarak onu Mescid-i Nebevî’nin duvarına koy-
du. O sırada Hz. Ebu Bekir elinde bir kerpiçle geldi. Allah Resulü (a.s.m.)
ona,

– Kerpici benim kerpicimin yanına koy! buyurdu.

O da kerpici Allah Resulü’nün (a.s.m.) kerpicinin yanına koydu. Peşin-
den Hz. Ömer geldi. O da, Allah Resulü’nün (a.s.m.) emri üzerine elindeki
kerpici Hz. Ebu Bekir’in kerpicinin yanına koydu. Sonra Hz. Osman geldi. O
da yine Allah Resulü’nün (a.s.m.) emri ile elindeki kerpici Hz. Ömer’in kerpi-
cinin yanına koydu. Onlara bakan Allah Resulü (a.s.m.),

– Bunlar, benden sonra işi üstlenecek kişilerdir, buyurdu.”²⁷

Konu ile ilgili Sefîne efendimizden rivayet edilen bir hadiste ise Allah Re-
sulü (a.s.m.) şöyle buyurur:

“Nebevî hilafet otuz yıldır. Sonra Allah mülkü dilediğine verir.”²⁸

²⁴ Müsned, 5/221.

²⁵ Müsned, 5/222.

²⁶ Ebû Davud, Etime, 28.

²⁷ Makrîzî, İmtâu’l-Esmâ’, 14/207; Şâmî, Sübülü’l-Hüdâ, 3/337-10/85.

²⁸ Markizî, İmtâu’l-Esma, 14/205.

Müsned'de ondan 14 hadis nakledilir. Allah Resulü (a.s.m.) ve Ümmü Seleme annemizden hadis rivayet eden Sefîne'den oğulları Rahman ve Ömer, Salim b. Abdullah, onun babası Reyhâne ve daha başkaları hadis rivayet etti.²⁹

Resule Hizmet Edene Aslanlar Hizmet Ediyor

Enes b. Mâlik anlatıyor:

“Allah Resulü (a.s.m.) Sefîne'ye bir mektup vererek, onu Yemen'de bulunan Muaz'a gönderdi. Sefîne giderken yolunun üzerinde bir aslanla karşılaştı. Aslan yolu kesmiş, öylece yatıyordu. Önce kendisine saldıracağından korktu. Sonra cesaretini toplayarak aslana yaklaştı ve eşsiz bir imanla,

– Ey aslan! Ben, Allah Resulü'nün (a.s.m.) Muaz'a gönderdiği elçiyim. İşte bu da Allah Resulü'nün (a.s.m.) Muaz'a gönderdiği mektup! dedi.

Sefîne daha sözünü bitirmeden aslan yerinden kalktı. Ayakları ile yeri tırmaladı. Sonra kükredi. Daha sonra yoldan çekilip gitti. Aslan gidince Sefîne yola devam etti. Muaz'a mektubu verip, cevabi mektubu aldı. Medine'ye geri dönerken yolda aynı yerde yine aslanla karşılaştı. Aslan yol üzerine yatmış duruyordu. Başlangıçta korkan Sefîne, tekrar aslanla konuştu. Ona,

– Ey aslan! Ben, Allah Resulü'nün (a.s.m.) Muaz'a gönderdiği elçiyim. Muaz'dan aldığım cevap mektubunu geri götürüyorum, dedi.

Sefîne'nin sözü bitince aslan yerinden kalktı. Bir iki kere kükredi. Sonra da gözden kayboldu. Sefîne Medine'ye gelince yaşadıklarını Allah Resulü'ne (a.s.m.) anlattı.³⁰

Sefîne anlatıyor:

“Bir gün gemiye binmiş, denizde gidiyordum. Dalgalar gemiyi parçaladı. Ben bir tahtaya tutunarak karaya çıktım. Karaya çıktığım yer, ormanlıktı. Denizden kurtulmuştum ama yolumu kaybetmiştim. Biraz yürüyünce bir aslanla karşılaştım. Ona,

– Ey Ebu Haris! Ben Allah Resulü'nün (a.s.m.) Sefînesiyim.

Aslan sakın bir şekilde yanıma yaklaştı. Uyarırcasına bana omuz vurdu. Sonra önüme geçti. Benimle yavaş yavaş yürümeye başladı. Beni yola kadar

²⁹ Zehebî, Siyerü Alâmu'n-Nübelâ, 2300. Şahıs.

³⁰ İbn Manzûr, Muhtasar, 5/266.

getirdi. Birkaç kere kükredikten sonra, kuyruğu ile bana dokundu. Bu hareketi ile benimle vedalaşır gibiydi.”³¹

Ve Müjde

Allah Resulü (a.s.m.) şöyle buyurdu: “Cebrail bana gelerek, ‘Sefîne’ye cehennemden eman verildiğini müjdele!’ dedi.”³²

Vefatı

Ne zaman vefat ettiği bilinmeyen Sefîne efendimiz, Haccac dönemine kadar yaşamıştır. Zehebî onun Hicri 70 yılından sonra vefat ettiğini söyler.³³

³¹ Beyhakî, Delâilu'n-Nübüvve, 6/45; Heysemî, Mecma'uz-Zevâid, 9/366.

³² Kenzü'l-Ümmâl, 11/292; H. A. Akk, Uzama Havle'r-Resul, 2/925.

³³ Zehebî, Siyerü Alâmü'n-Nübelâ, 2300. Şahıs.

REBÎA b. KA'B

Künyesi: Rebîa b. Ka'b b. Mâlik b. Yamer el-Eslemî

Resule Adanan Can

Elsem kabilesinden olan Rebîa b Ka'b, yerlisi olmasa da Medine halkından sayılırdı. Ebu Firâs diye de çağrılırdı.³⁴ Medine'de, İslam yayılmaya başladığı ilk sıralarda, İslam davetçilerini dinleyerek genç yaşta Müslüman oldu. Allah Resulü (a.s.m.) Medine'ye hicret edinceye kadar Muhacirlerden İslam'ı öğrenip, onu en güzel şekilde yaşamaya çalıştı.

Allah Resulü (a.s.m.) Medine'ye hicret edince onu yakından tanıyan Rebîa bir an olsun onun yanından ayrılmazdı.³⁵ Hazarda ve seferde sürekli Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanında olur, ona hizmet ederdi. Bu durumunu kendisi şöyle anlatır:

“Her zaman Allah Resulü'ne (a.s.m.) hizmet eder, gün boyu sürekli onunla olur, bütün ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırdım. Allah Resulü (a.s.m.) yatısı namazını kıldıktan sonra genelde evine girerdi. Ben o evine girdikten sonra da oradan ayrılmaz, kapısının önünde oturur, kendi kendime,

– Belki Allah Resulü'nün (a.s.m.) bir şeye ihtiyacı olur, derdim.

Bir yere gitmez, kapının önünde öylece beklerdim. Onun abdest suyunu hazırlar, abdest almak istediğinde hemen yanına koşar, abdest için su döker-

³⁴ İbn Abdilberr, İstîab, 2/494; İbn Hacer, İsâbe; 2625. Sahabe.

³⁵ Makrizi, İmtau'l-Esma, 6/350.

dim. Bir ihtiyacı olduğunda onu yerine getirmek için koşuştururdum.³⁶ Gece Allah Resulü (a.s.m.) namaza kalkar. Abdest alıp namaz kılmaya başlar, onun semiallâhu limen hamideh dediğini duyar, bir süre sonra el-hamdu lillâhi Rabbil âlemin dediğini dinlerdim. Allah Resulü'nün (a.s.m.) kapısından ancak uykum iyice bastırınca ya da beklemekten gücüm tükenince ayrılırdım.³⁷

Suffe Ashabı

Kendini Allah Resulü'ne (a.s.m.) hizmete adayan Rebîa b. Ka'b, fakir bir gençti. Kendine ait bir evi yoktu. Suffe Ashabı ile kalır, orada hem ilim öğrenir hem de Allah Resulü'nü (a.s.m.) takip eder, bir ihtiyacı olduğunda hemen yerine getirirdi.³⁸

Büyük bir sevgi ve aşkla yapılan bu hizmet karşılıksız kalmadı. Sevgili Peygamberimiz bir gün ona isteyebileceği en büyük hediyeği verdi.

Rebîa b. Ka'b anlatıyor:

"Allah Resulü (a.s.m.) ona olan hizmetimden çok memnun olduğu ve üşenmeden hizmetine koştuğum için bir gün bana,

– Ey Rebîa! Benden iste, vereyim! buyurdu.

– Düşünmem için biraz müsaade eder misin yâ Resulallah? Daha sonra sana bildireyim, diye izin istedim.

Allah Resulü (a.s.m.) müsaade edince, uzun uzadıya düşündüm. Anladım ki dünya geçici, sonu gelecek bir yer. Orada bana yetecek kadar rızık var ve bu rızık bir şekilde bana gelecek. Ben Allah Resulü'nden (a.s.m.) ahiretim ile ilgili bir şey isteyeyim. O da Allah katındaki yerim olsun, dedim. Kararımı kesinleştiren Allah Resulü'ne (a.s.m.) gittim. Allah Resulü (a.s.m.) beni görünce,

– Ne yaptın ey Rebîa, düşündün mü?

– Evet yâ Resulallah! Ahirette sana arkadaş olmak istiyorum.

– Bunu sana kim öğretti?

– Kimse öğretmedi. Sen bana 'İste, vereyim!' buyurdun. Senin Allah katındaki yerini bildiğimden, biraz düşününce dünyanın geçici olduğunu, rızıkımın verileceğini gördüm. Onun için kendi kendime ahiretim için bir şey istemeye karar verdim. Allah Resulü (a.s.m.) uzun bir süre düşündü, sonra,

³⁶ Ebû Dâvud, Tatavvu 22; Şâmi, Sübülü'l-Hüdâ, 8/282.

³⁷ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 2/18-31.

³⁸ İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Gâbe, 1660. Sahabe; İbn Sa'd, Tabakât, 4/313.

– Yapayım. Ancak sen de çok secde ederek bana yardımcı ol! buyurdu.”³⁹

Hizmet Aşkı

Rebîa b. Ka’b anlatıyor:

Bir gün Allah Resulü (a.s.m.) bana,

– Ey Rebîa, evlensen ya! buyurdu.

– Yâ Resulallah! Herhangi bir şeyin beni sana hizmetten alıkoymasını istemiyorum, dedim.

Allah Resulü (a.s.m.) cevap vermedi. Ancak bir süre sonra tekrar,

– Ey Rebîa, evlensene! dedi. Ben yine,

– Yâ Resulallah! Herhangi bir şeyin beni senin hizmetinden alıkoymasını istemiyorum. Hem benim evlenecek maddi gücüm yok, dedim.

Ancak daha sonra kendi kendime ‘Allah Resulü (a.s.m.) benim ihtiyacımı, benim için faydalı olanı benden daha iyi biliyordur. Eğer bir daha beni çağırırsa, bu kez evet diyeceğim’ dedim. Çok geçmeden Allah Resulü (a.s.m.) yine,

– Ey Rebîa, evlensene! dedi. Bu kez,

– Kiminle evlendireceksin? Benim hanıma verecek bir şeyim yok, dedim.

– Falan kimselere git, ‘Allah Resulü (a.s.m.) sizden beni kızınızla evlendirmenizi istiyor’ de, buyurdu.

Ben de Allah Resulü’nün (a.s.m.) dediği kişilere gittim, biraz utanarak Allah Resulü’nün (a.s.m.) sözlerini onlara aktardım. Adamlar bana çok iyi davrandılar.

– Merhaba, Resulullah’ın elçisi! diyerek beni kızları ile nikâhladılar. Onların yanından ayrılarak Allah Resulü’nün (a.s.m.) yanına gittim.

– Yâ Resulallah! Çok iyi bir aileye gittim. Senin emrini nakledince, bana güvenip kızları ile nikâhladılar. Ama nereden para bulup da mehir vereceğim? dedim. Allah Resulü (a.s.m.) Büreyde el-Eslemî’ye,

– Ey Büreyde! Rebîa için bir çekirdek ağırlığında altın topla! diye emretti.

Büreyde, hemen sahabeleri dolaşarak, Allah Resulü’nün (a.s.m.) istediği kadar altın toplayıp bana verdi. Altınları alıp, kızları ile nikâhlandığım aileye

³⁹ Müslim, Salât, 226; İbn Manzûr, Muhtasar, 2/328.

gittim. Aile mehiri azımsamadan kabul etti. Onların yanından ayrılıp Allah Resulü'ne (a.s.m.) gittim:

– Yâ Resulallah! Kabul ettiler. Ancak düğün yemeği verecek bir şeyim de yok, ne yapacağım?

Allah Resulü (a.s.m.) yine,

– Ey Büreyde! Rebîa için besili bir koç bul! buyurdu. Büreyde hemen istenilen koçu buldu. Bana da,

– Âişe'ye git! Ona 'Yanında ne kadar arpa varsa ver' de, buyurdu.

Hemen Hz. Âişe'nin yanına gittim. Hz. Âişe bana istediğimi verdi. Koç ile arpayı alıp kızları ile evleneceğim ailenin yanına gittim. Aile bana,

– Arpayı biz hallederiz. Sen koçu arkadaşlarına kestir. Biz de ekmek pişirelim, dedi.

Koç kesilip pişirilince, düğün için et ve ekmeğimiz oldu.⁴⁰

Rebîa Helak oldu

Allah Resulü (a.s.m.) Muhacirlere ve fakir olan Ensara fethedilen yerlerden arazi dağıttı. Hz. Ebu Bekir'in arazisi ile Rebîa'nın arazisi yan yanaydı. Arazilerinin ortasında bir hurma ağacı vardı. Bu hurma ağacından dolayı aralarında küçük bir tartışma oldu. Ağacın kökü daha fazla Rebîa'nın, dalları ise Hz. Ebu Bekir tarafındaydı.

Rebîa b. Ka'b bu olayı şöyle anlatır:

"Ağaçtan dolayı anlaşmazlığa düştük.

– Ağaç benimdir, dedim. O da:

– Hayır, benimdir, dedi.

Ben ısrar edince, Hz. Ebu Bekir bana hoşlanmayacağım bir söz söyledi. Ancak hemen pişman oldu. Özür dileyerek,

– Hadi sen de bana aynı kelimeyi söyle, ödeşelim, dedi. Ben ona olan saygımdan dolayı,

– Hayır, ben sana asla öyle bir şey söylemem. Bu sözü söylediğimde belki bana kızarsın. Senin kızman Allah Resulü'nü (a.s.m.) kızdırır. Onun kızması ise Allah'ı kızdırır, dedim. Sıradan bir hakaretle de olsa Allah'ın huzuruna gitmek istemeyen Hz. Ebu Bekir,

⁴⁰ İbn Manzûr, Muhtasar, 2/329.

– Öyleyse Allah Resulü'ne (a.s.m.) giderim, dedi ve yanımdan ayrıldı.

O sırada benim Hz. Ebu Bekir ile tartıştığımı duyan akrabalarım yanıma geldiler. Ben Hz. Ebu Bekir'in üzüldüğünü görünce hemen peşinden gittim. Akrabalarım da bana katıldılar. Yolda giderken akrabalarım,

– Baksana hem seni rahatsız edecek söz söylüyor hem de seni Allah Resulü'ne (a.s.m.) şikayete gidiyor, diye söylediler. Ben kızarak,

– Ne diyorsunuz, o kişi sıdıktır! O Müslümanların büyüğüdür. Hemen geri dönün. Yoksa sizi yanımda görürse, sizin bana onun aleyhinde yardıma geldiğinizi düşünerek kızar. Bunu Allah Resulü'ne (a.s.m.) söylerse Rebîa helak olur, dedim.

Akrabalarımı geri gönderip Hz. Ebu Bekir'in ardından Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanına gittim. Hz. Ebu Bekir Allah Resulü'ne (a.s.m.),

– Ben Rebîa'ya hoşlanmayacağı bir söz söyledim. Pişman olup aynısını sen de bana söyle dedim. Ancak o bunu söylemekten kaçındı, dedi. Allah Resulü (a.s.m.),

– Ey Rebîa! Sıddıkla aranızda neler oldu? diye sordu.

– Bir şey olmadı. Olay aynen onun anlattığı gibi oldu. Vallahi ben ona saygısızca bir söz söylemem, dedim. Allah Resulü (a.s.m.),

– Evet, onun sana söylediğini sen ona söyleme, ama onun için, 'Allah seni affetsin ey Ebu Bekir!' de, buyurdu.

Ben ona dua ederken Ebu Bekir duvara doğru dönmüş ağlıyordu. Allah Resulü (a.s.m.) ağacın kökleri kimin tarafında ise ağacın ona ait olduğuna hükmetti.⁴¹

Cihadı ve Vefatı

Allah Resulü (a.s.m.) vefat edinceye kadar onun yanından ve hizmetinden bir an olsun ayrılmayan Rebîa, onunla birlikte bütün savaşlara katıldı. Bu savaşlarda kahramanca savaşarak Allah Resulü'nü (a.s.m.) korumaya çalıştı.

Allah Resulü'nün (a.s.m.) vefatından sonra Medine yakınlarındaki Elsem oğullarının yaşadığı Yeyn'e yerleşti. Hicretin 63. yılında, Yezid b. Muaviye döneminde burada vefat etti.⁴²

⁴¹ İbn Sa'd, Tabakât, 4/313; İbn Manzûr, Muhtasar, 2/329.

EBU REZİN

Abdullah b. Ebu Rezin'in babasıdır. Her ikisi de fazla tanınmamaktadırlar. Suffe ehlinin arasına katılarak kendisini ilim, irfan ve Allah'ı zikre adayanlardandır.⁴³ Allah sevgisi ile yanıp tutuşan Ebu Rezin zaman zaman Allah Resulü'nün (a.s.m.) iltifatına mazhar olan gönül erlerindendir. Ebu Seleme b. Abdurrahman, babasından nakleder:

“Allah Resulü (a.s.m.) bir gün Suffe ehlinde Ebu Rezin diye bilinen birine şöyle buyurdu:

– Ey Ebu Rezin! Yalnız başına kaldığında dilini Allah'ın zikri ile hareket ettir. Zira Rabbini zikrettiğin sürece namazda imiş gibi olursun. Ey Ebu Rezin! İnsanlar cihada gittiklerinde (bir özünden dolayı onlarla gidemezsen) onlar gibi sevap almak için mescide erken gitmeye devam et. Sen mescitte iken ezan okunsun.”⁴⁴

Bir gün Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanına gelen Ebu Rezin,

– Yâ Resulallah! Benim yolum mezarlıktan geçiyor. Oradan geçerken herhangi bir şey söylemem gerekiyor mu? diye sordu.

– Oradan geçerken “Es-selâmu aleyke yâ ehle'l-kubûr mine'l-Müslimîn! Siz bizden önce gittiniz. Biz de sizi takip edeceğiz. İnşallah biz de size katılacağız” de!

– Yâ Resulallah! Onlar bizi duyarlar mı?

⁴² İbn Sa'd, Tabakât, 4/314.

⁴³ İbn Abdilberr, İstıab, 4/2657; İbnü'l-Esr, Üsdü'l-Gâbe, 5879. Sahabe.

⁴⁴ İbn Hacer, İsâbe, 9888. Sahabe; Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 1/366.

– Duyarlar ancak cevap veremezler. Ey Ebu Rezin! Orada bulunan ölülerin sayısınca meleğin sana cevap vermesini istemez misin?⁴⁵

Ebu Rezin'den rivayet olunur:

“Allah Resulü (a.s.m.) bana şöyle buyurdu:

Dünya ve ahiret hayrını elde edeceğin işleri sana söyleyeyim mi? Zikir ehlinin meclislerine devam et! Onlardan ayrılıp tek başına kaldığın zaman gücün yettiğinde Allah'ı zikret. Allah için sev, Allah için buğzet! Bilir misin ey Ebu Rezin! Bir kişi Müslüman kardeşini ziyaret etmek için evinden çıkarsa yetmiş bin melek ona eşlik eder. Hepsi de ona salât eder ve ‘Ey Rabbimiz o senin rızan için kardeşine vasil oldu. Sen de onu rızana ulaştır’ diye dua ederler. Eğer yapabilirsen kardeşlerini ziyaret et.”⁴⁶

⁴⁵ İbn Hacer, İsâbe, 9888. Sahabe.

⁴⁶ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 1/367.

NADLE b. UBEYD

Künyesi: Nadle b. Ubeyd b. Hâris, b. Hibal b. Rebîa b. Dibil b. Enes b. Huzeyme b. Mâlik el-Eslemî

Oğulları: Muğîre, Abdullah

Torunu: Müneyye b. Ubeyd

Vefatı: 65/685

Elsem kabilesinden olan Nadle, Medine’de doğup büyüdü. Daha çok Ebu Berze künyesi ile meşhur olan Nadle, İslam’ın Medine’ye yayıldığı ilk günlerde Müslüman oldu.⁴⁷

Nadle b. Ubeyd’in asıl ismi Nadle b. Niyar’dı. Allah Resulü (a.s.m.) ile görüştüğünde Allah Resulü (a.s.m.) ona,

– İsmi nedir? diye sordu.

– Nadle b. Niyar, dedi. Allah Resulü (a.s.m.),

– Niyar şeytanın ismidir, buyurdu. Sonra da Ubeyd olarak değiştirdi.⁴⁸

Suffe Ashabı

Allah Resulü (a.s.m.) Medine’ye hicret edince, Muhacirlere destek olmaları için, onları Ensar ile kardeş yaptı. Ebu Berze’yi de, Ebu Berke ile kardeş yaptı. Dünyaya değer vermeyen Ebu Berze, sahabe efendilerimiz arasında Allah’ı çokça zikretmesiyle meşhurdur. Mescid-i Nebvî yapılıncaya, dünyadan yüz

⁴⁷ İbn Abdilberr, İstıfab, 4/1494-1610; İbn Hacer, İsâbe, 8719-9600. Sahabe.

⁴⁸ İbn Manzûr, Muhtasar, 26/152; İbn Hacer, İsâbe, 8719. Sahabe.

çevirerek, Suffe Ashabının arasına katıldı. Allah Resulü'nü (a.s.m.) adım adım izleyerek, ondan ilim irfan öğrendi.⁴⁹ Her fırsatta Allah Resulü'ne (a.s.m.) soru sorarak, öğrendiklerini hayata geçirmek için büyük bir gayret içinde oldu. Ebu Berze anlatıyor:

“Bir gün Allah Resulü'ne (a.s.m.),

– Yâ Resulallah! Bilmiyorum belki ben senden sonra hayatta olurum. Bana o zaman yapabileceğim bir amel söyle de yapayım, dedim.

– Şöyle şöyle yap, buyurdu. Son olarak da,

– Yoldan insanları rahatsız edecek şeyleri kaldır. Bu senin için sadaka olur, buyurdu.”⁵⁰

Allah Resulü'nden (a.s.m.) duyduğu sözler, her zaman onun hayatına yön veren rehber oldu. Ebu Berze'nin bize kadar ulaştırdığı bu sözlerden birinde Allah Resulü (a.s.m.) şöyle buyurur:

“Ey yalnızca dili ile iman ettiğini söyleyip, kalplerine iman girmeyenler! Gıybet etmeyin! İnsanların özel hayatlarını araştırmayın! Kim insanların özel hayatlarını araştırırsa, Allah da o kişinin özel hayatını araştırır. Allah birinin özel hayatını araştırırsa, onu evinde bile rezil eder.”⁵¹

Ebu Berze ilim meclisleri ile ilgili şöyle der:

“Allah Resulü (a.s.m.) bir meclisten kalkacağı zaman son sözleri şöyle olurdu: Sübhâneke Allâhumme ve bihamdike, Eşhedü enlâ ilâhe illa ente, estağfiruke ve etûbu ileyke.”⁵²

Sahabelerden biri,

– Yâ Resulallah! Biraz önce söylediğin sözleri ben daha önce söylemiyordum. Bu dua geçmişi de kapsar mı? diye sordu. Allah Resulü (a.s.m.),

– Cebraîl'in bana öğrettiği bu kelimeler, o mecliste yapılan yanlışlara kefarete olur, buyurdu.”⁵³

⁴⁹ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 2/32.

⁵⁰ Müslim, Birr ve Sıla, 131-132; İbn Sa'd, Tabakât, 4/299.

⁵¹ İbn Manzûr, Muhtasar, 3/153.

⁵² Tirmizî, Daavât, 38.

⁵³ Ebû Dâvud, Edeb, 27; Şâmi, Sübülü'l-Hüdâ, 7/157.

Cihadı

Ebu Berze, bir taraftan ilim tahsil ediyor, bir taraftan cihada koşuyor, bir taraftan da öğrendiklerini en güzel şekilde yaşayarak, Rabbine her gün biraz daha yakın olmaya çalışıyordu.

Allah Resulü (a.s.m.) ile Bedir, Uhud, Hayber, Huneyn savaşlarına, Hayber'in, Mekke'nin fethine,⁵⁴ onun vefatından sonra Horasan⁵⁵ ve Merv'in fethine katıldı. Cemel,⁵⁶ Sıffin ve Nehrevan savaşlarında Hz. Ali'nin yanında yer aldı.⁵⁷

Bedir Savaşında bütün sahabe efendilerimiz gibi o da tam bir Bedir aslanıydı. Meleklerle omuz omuza vererek düşmanı Bedir'e geldiğine pişman etti. Ebu Berze'nin o güne dair aktardığı şu tablo bunu açıkça göstermektedir:

“Bedir Savaşında üç adamın başını getirip Allah Resulü'nün (a.s.m.) önüne koydum.

– Şu ikisini ben öldürdüm. Ama üçüncüyü ben öldürmedim. Uzun boylu bir adam, ona bir kılıç darbesi vurdu. Adam cansız olarak yere düştü. Ben de başını aldım, dedim. Efendimiz,

– O falan melekti, buyurdu.”⁵⁸

Uhud Savaşına katılıp kahramanca savaşan Ebu Berze, orada yaşadığı bir anısını şöyle nakletmektedir:

“Uhud Savaşında Allah Resulü (a.s.m.) yaralandı. Mübarek dişi kırıldı, miğferine gelen darbe ile bir anda baygınlık geçirip yere düştü. Hemen Allah Resulü'nün (a.s.m.) başını tutup dizime koydum. Allah Resulü (a.s.m.) ayılınca bana,

– Nadle! diye seslendi.

– Buyur yâ Resulallah! Anam-babam sana feda olsun, dedim.

– Allah seni, senden sonra gelenleri, neslini mübarek kılsın, diye dua buyurdu.”

Hayber Fethinde sahabe efendilerimizle kahramanlık destanı yazan Ebu Berze, o güne ait bir anısını şöyle anlatır:

⁵⁴ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 5219. Sahabe.

⁵⁵ İbn Sa'd, Tabakât, 7/366.

⁵⁶ İbn Manzûr, Muhtasar, 26/152.

⁵⁷ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 5219-6719. Sahabe.

⁵⁸ İbn Kesir, el-Bidâye ve'n-Nihâye, 1/489.

“Hayber’de müşriklerden bir grup ile karşılaştık. Ekmek pişiriyorlardı. Üzerlerine saldırarak onları püskürttük. Ekmeklerin başına gidip pişen ekmekleri yemeye başladık. O güne kadar hiç buğday ekmeği yememiştik. Cahiliye döneminde buğday ekmeğinde yağ gibi bir şeyin olduğunu duyardık. Bunun için arkadaşlarımızdan bazıları, ekmeklerin kenarlarına iyice bakarak yağ olup olmadığını öğrenmeye çalıştılar.”⁵⁹

Mekke Fethinde İslam ordusu Mekke’ye girerken Allah Resulü (a.s.m.) çok az da olsa bazı insanların öldürülmesini emretti. Bunlardan biri de Abdullah b. Hatel’di. Allah Resulü’nün (a.s.m.) emri ile zekât toplamak için giden Abdullah, yolculuk sırasında kızdığı kölesini döve döve öldürdü. Sonra korkarak dinden dönüp Mekke’ye kaçtı ve Mekke’de İslam ve Müslümanların aleyhine de ileri geri konuştu. Allah Resulü’nün (a.s.m.) emrini duyan Abdullah b. Hatel canını kurtarmak için Kâbe’nin örtüsünün arkasına gizlenmişti. Onun gizlendiğini gören bir kişi Allah Resulü’ne (a.s.m.) gelerek,

– Yâ Resulallah! İbn Hatel, Kâbe’nin örtüsüne sığınmış, dedi.⁶⁰ Allah Resulü (a.s.m.),

– Nerede bulursanız bulun, onu öldürün! buyurdu.

Allah Resulü’nün (a.s.m.) emrini duyan Ebu Berze, hemen yerinden fırlayarak Kâbe’ye gitti. Ebu Berze, Abdullah b. Hatel’i Kâbe’nin örtüsünün arkasından çıkararak, kınından çekip çıkardığı kılıcı ile karnından yaraladı.⁶¹ Sonra onu Rukun ile Makam-ı İbrahim’in arasına götürüp öldürdü.⁶²

Nehrevan Savaşıyla ilgili olarak Erzak b. Kays anlatıyor:

“Ahvaz’da bir nehir kıyısında idik. Ebu Berze bir at üstünde yanımıza geldi. Bir süre sonra ikinci vakti girdi. Ebu Berze atının yularından tutarak, atının üzerinde ikinci namazını kıldı. Namazda iken at farklı yönlerde dönüyor, o buna aldırmadan namazına devam ediyordu. Ebu Berze’yi bu halde gören bir Harici, onu tenkit ederek,

– Adama bakın, atı nereye dönüyorsa o da kible olarak o tarafa dönüyor. Üstelik atın yuları da elinde, dedi.

⁵⁹ Zehebî, Siyerü Alâmi’n-Nübelâ, 6424. Kişi; Ebû Hureyre’den rivayet edilen benzer bir hadis, Ebû Nu’aym’ın Hilye’sinde 6/307 geçmektedir.

⁶⁰ Ebû Dâvud, Cihad, 117.

⁶¹ İbn Manzûr, Muhtasar, 12/225; İbn Hişam, Sîre, 3-4/410.

⁶² Belâzurî, Ensâbu’l-Eşrâf, 1/432.

Onun bu sözlerini duyan Ebu Berze namazdan sonra kendisine laf atan adamın yanına gitti:

– Allah Resulü’nden (a.s.m.) sonra bu şekilde beni suçlayan biri olmadı. Ben yaşlı biriyim. Evim de çok uzakta. Atımdan inip namazımı kılsam, sonra da atım nerede diye aramaya kalksam, gece geç saatlerde ancak evde olurum. Allah Resulü (a.s.m.) ile bulunduğum zamanlarda onun her zaman kolaylaştırdığını gördüm, dedi. Adam sözlerinden dolayı pişman olarak özür diledi.”⁶³

Mısır Fethinde, Amr b. Âs komutasındaki İslam ordusu Aynüşems’de Mukavkıs’ın komutasındaki Mısır ordusu ile karşılaştı. Bir süre sonra İslam ordusu gerilemeye başladı. Amr b. Âs askerleri savaşa teşvik etti. O sırada Yemenli bir adam,

– Biz kıymetli taşlar ve demirler (altın, gümüş gibi) için yaratılmadık, diye söylendi. Amr b. Âs askerler duyup moralleri bozulmasın diye adama,

– Sus, köpek! diye kızdı. Adam da,

– Ben köpeksem sen de köpeklerin emirisin, dedi. Amr b. Âs, askerlerin moralleri iyice bozulmasın diye,

– Allah Resulü’nün (a.s.m.) sahabeleri nerede? diye seslendi. Orada bulunan sahabeler, Amr b. Âs’ın etrafında toplanınca,

– Öne geçin, Allah sizinle bize zafer verir, dedi.

Ebu Berze’nin de aralarında bulunduğu sahabelerin ön saflara geçtiğini gören askerler, büyük bir coşku ile peşlerinden gittiler ve çok geçmeden büyük bir zafer kazandılar.⁶⁴

Acı Günlere Şahit Oluyor

Bunların en önemlisi şüphesiz sahabe efendilerimizin, Allah Resulü’nden (a.s.m.) ayrıldıkları günlerdir. Ebu Berze bu günü şöyle anlatır:

“Hz. Âişe yanımıza geldi. Üzerinde Yemen dokumasından kalın bir örtü vardı. Ayrıca yine Yemen kumaşından Mülebbed denen bir elbise giyinmişti. Yanımıza varınca yemin ederek,

– Allah Resulü’nü (a.s.m.) kaybettik, dedi.”⁶⁵

⁶³ Müsned, 4/420; Zehebî, Siyerü Alâmü’n-Nübelâ, 6424. Kişi.

⁶⁴ Belâzurî, Ensâbu’l-Eşrâf, 21/128-129.

⁶⁵ Şâmi, Sübülü’l-Hüdâ, 7/303-304.

Allah Resulü'nün (a.s.m.) vefatından sonra Basra'ya gidip yerleşti. Burada kendine bir ev yaptırarak kısa ayrılıklar dışında hep burada kaldı. Fitneden uzak durmaya çalışsa da ona şahid olmaktan ya da bulaşmaktan kurtulamadı.

Ebu Minhal anlatıyor:

“Ubeydullah b. Ziyad zamanında Şam'da Mervan, Mekke'de İbni Zübeyr, Basra'da kendilerine Kurra denilen kişiler ayaklandılar. Babam bu olaylara çok üzüldü. Bana,

– Haydi kalk! Allah Resulü'nün (a.s.m.) sahabesi Ebu Berze'nin yanına gidelim, dedi.

Kalkıp birlikte Ebu Berze'nin evine gittik. Yakıcı bir güneş vardı. Yanına vardığımızda kamışlardan yaptığı çardakta oturuyordu. Selam verip oturduk. Babam çeşitli sorular sorarak Ebu Berze'nin fikrini almaya çalıştı. Bir ara,

– Ey Ebu Berze! Bak ne haldeyiz. Olanlar hakkında ne diyorsun? diye sordu. Ebu Berze,

– Kureyşlilerden halen hayata olanlara kızdığım için, Allah indinde müka-fat alacağımı umuyorum. Biz Araplar, cahiliye döneminde hem azdık hem zillet ve dalalet içindeydik. Allah bizi İslam ve Hz. Muhammed ile yüceltti. Bugünkü seviyelere getirdi. Ancak dünya metayı aramızı açtı. Şam'da başkaldıran (Mervan), vallahi yalnızca dünyalık için savaşıyor. Mekke'de baş kaldıranlar da dünyadan başka bir şey için savaşıyorlar, sizin Kurra dedikleriniz de, dedi.⁶⁶ Onun herkesi tenkit ettiğini gören babam,

– Peki öyleyse ne yapalım? diye sordu.

– İnsanların en hayırlısı başkasının hakkında gözü olmayan, kendi işi ile uğraşandır. Bu insanlar karınlarını başkalarının malları ile doldurmadıkları gibi, onların kanına da girmezler, dedi.⁶⁷

Ebu Berze Kûfe'de bulunurken Hüseyin Efendimizin kesik başını getirenler, Dımışk Mescidine girdiler. Onları gören Mervan büyük bir tepki göstererek,

– Böyle bir şeyi nasıl yaptınız? diye bağırdı. Adamlar,

– Onlardan 18 kişi ile karşılaştık ve sonlarını getirdik. Bunlar da başları ve esirler, dediler.

Mervan daha fazla tahammül edemeyip, kaçarcasına oradan ayrıldı. Arından Mervan'ın kardeşi Yahya geldi. O da,

⁶⁶ Buhâri, Fitn, 21.

⁶⁷ İbn Manzûr, Muhtasar, 26/154; Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 2/32.

– Ne yaptınız? diye bağırdı. Adamlar ona da aynı cevabı verdiler. Yahya,

– Kıyamet günü Hz. Muhammed'den nasıl gizleneceksiniz? Bundan sonra asla sizinle bir arada bulunmam, diyerek hemen oradan ayrıldı.

Adamlar bu kez Hüseyin Efendimizin başını Yezid'in yanına götürdüler. Hind binti Abdullah kalkıp Hüseyin Efendimizin başının sarılı olduğu bezi açtı. Yezid'e,

– Bu, Allah Resulü'nün (a.s.m.) kızı Fâtıma'nın oğlu Hüseyin'in başı mı? diye sordu. Yezid,

– Evet! Allah Mercane oğluna lanet etsin! Vallahi onunla ben görüşseydim, onu bağışlardım. Allah Hüseyin'e rahmet etsin. Ziyad onun üzerine gitmekte çok acele etti. Allah onun canını alsın, dedi.

Yezid'in, elindeki bir ağaç dalını Hüseyin efendimizin dudaklarına götürdüğünü gören Ebu Berze feveran ederek,

– Sen elindeki dalı Hüseyin'in dudaklarına mı değdiriyorsun? Senin çubuk değdirdiğin o dudaklar çok değerlidir. Onları Allah Resulü (a.s.m.) öpüyordu. Ey Yezid! Kıyamet günü sen şefaathçin Ziyad ile, o ise şefaathçisi Hz. Muhammed ile Allah'ın huzuruna çıkacak, dedi ve orayı terk etti.⁶⁸

Tevazu ve Saygısı

Aiz b. Amr, ipekli kumaş giyer, güzel atlara binerdi. Ebu Berze ise çok sade, mütevazı, yün elbise giyer, ata binmezdi. Bir gün Aiz b. Amr ile Ebu Berze'nin arasını bozmak isteyen bir adam, Aiz'e giderek,

– Ebu Berze'yi görüyor musun? Senin gibi güzel giymekten kaçınıyor, ata binmiyor, dedi.

Aiz onun takva sahibi biri olduğuna, zühd içinde yaşadığına işaret ederek,

– Allah Ebu Berze'ye rahmet etsin! Biz Ebu Berze gibi olamayız, dedi. Adam bu kez Ebu Berze'nin yanına gitti:

– Aiz'i görüyor musun? Bak o senin gibi giymiyor, senden farklı davranıyor, ata biniyor, dedi. Ebu Berze büyük bir tevazu göstererek,

– Allah Aiz'e rahmet etsin! Biz Aiz gibi olamayız, deyip adamı susturdu.⁶⁹ Olayı nakleden Zehebi, "Sahabe ve âlimler işte bu şekilde birbirlerine saygı gösterirlerdi" demektedir.⁷⁰

⁶⁸ İbn Manzûr, Muhtasar, 26/151; Belâzurî, Ensâbu'l-Esrâf, 2/509.

⁶⁹ İbn Manzûr, Muhtasar, 26/155.

Fakir Babasıydı

Ebu Berze her zaman yetimleri, dul kadınları ve fakirleri gözetir, onlara yardımcı olurdu.

Hasan b. Hekim'den rivayet edilir:

“Ebu Berze'nin her zaman tirit dolu bir tenceresi vardı. Bu yemeği gündüzleri yetim, dul ve fakirlere gönderirdi. Akşam için de ayrı bir yemek tenceresi vardı. Akşamları onunla muhtaç olanlara yemek gönderirdi.”⁷¹

Aşırılıktan Sakınırdı

Sorumluluklarını en güzel şekilde yerine getiren Ebu Berze, hayatı boyunca aşırılıktan ve dini zorlaştırmaktan hep kaçındı.

Ebu Berze anlatıyor:

“Bir gün yolda yürürken Allah Resulü'ne (a.s.m.) rastladım. Bana doğru geliyordu. Tuvalete gidiyor sanarak, rahatsız etmemek için kenara çekildim. Yaklaşınca beni görerek yanına çağırdı. Yanına varınca, elimden tuttu ve yürümeye başladık. Yürürken bir adama rastladık. Rükû ve secdesini çok uzatıyordu. Allah Resulü (a.s.m.) adamın bu halini görünce kızdı ve bana,

– Şu riyakarı görüyor musun? diye sordu.

– Allah ve Resulü daha iyi bilir, dedim.

Allah Resulü (a.s.m.) benim elimi bıraktı. Sonra iki elini birleştirerek omuzları hizasına kaldırıp indirdi. Bunu yaparken bir taraftan da üç kez şöyle buyurdu: Bana uyun! Kim dini zorlaştırırsa, din onu mağlup eder.”⁷²

Zikir Ehliydi

İhlâs ve samimiyete, kalbini kötülüklerden arındırmaya son derece önem veren Ebu Berze, Allah celle âlâ'yı zikretmeyi her şeyden üstün tutardı. Bu duygularını şu sözlerle ifade ederdi:

“Bir adamın evinde dinarları olsa, bunları dağıtsa, bir başkası da Allah celle âlâ'yı zikretse, Allah celle âlâ'yı zikreden daha faziletli olur.”⁷³

⁷⁰ Zehebî, Siyerü Alâmü'n-Nübelâ, 6424. Şahıs.

⁷¹ İbn Sa'd, Tabakât, 4/299.

⁷² Müsned, 4/422.

⁷³ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 2/33.

Tüm ibadetlerin olduğu gibi zikrin de ihlâsla yapılmasına önem verirdi. Zira Allah Resulü'nden (a.s.m.) şu sözleri bizzat duymuştu:

“Ahir zamanda bir grup insan çıkacaktır. Onlar Kur'an okurlar. Ancak okudukları Kur'an hançerelerinden ileri gitmez. Okun yaydan çıkması gibi İslam'dan çıkarlar.”⁷⁴

Her gece teheccüd namazına kalkar, abdest aldıktan sonra ailesini uyandırarak onları da teheccüd namazı kılmaya teşvik ederdi. Allah Resulü'nün (a.s.m.) sünnetine uyarak sabah namazlarında her rekâtta altmış ile yüz ayet arasında Kur'an okurdu.⁷⁵

İlmi

Gerek Suffe'de gerekse Allah Resulü (a.s.m.) ile birlikte olduğu diğer zamanlarda, ondan pek çok şey duyup, görerek öğrendi. Allah Resulü'nün (a.s.m.) vefatından sonra Basra'ya giden Ebu Berze, öğrendiklerini burada insanlara anlattı.

Sahabe efendilerimiz gittikleri yerlerde İslam'ı anlatarak halkı aydınlatırlardı. Onların bu özellikleri halk tarafından bilindiği için, Ebu Berze'ye de sürekli sorular sorulurdu. Onun sorulara verdiği cevaplardan bazıları, âlimler tarafından nakledilerek bize kadar gelmiş, nesiller boyu sayısız insanı aydınlatmıştır. En fazla namaz hakkında soru sorulmuş olmalı ki, bu konuda ondan bize kadar gelen birçok hadis rivayet edilmiştir. Bunlardan bazıları:

“Allah Resulü (a.s.m.) bize sabah namazını kıldırduğunda, etraf herhangi birimizin yanındaki arkadaşını tanıyamayacak kadar karanlık olurdu. Namazda altmış ile yüz ayet arasında ayet okurdu. Öğlen namazını güneş en tepeye çıkıp batıya doğru yöneldiğinde kıldırırdı. İkindiye, birimizin Medine'nin en uç noktasına gidip gelecek kadar sonra kıldırırdı...”⁷⁶

“Sabah namazını kılariken havanın ağarmasını bekleyin! Bu daha büyük bir sevaptır.”⁷⁷

“Hz. Peygamber, yatsı namazını gecenin üçte birine kadar ertelerdi. Yatsıdan önce uyumaktan, sonrasında ise konuşmaktan hoşlanmazdı.”⁷⁸

⁷⁴ Müsned, 5/31; Şâmf, Sübülül-Hüdâ, 10/132.

⁷⁵ Zehebî, Siyerü Alâmü'n-Nübelâ, 6424. Şahıs.

⁷⁶ Buhâri, Mevâkiru's-Salât, 11; Müslim, Salât, 172.

⁷⁷ Ebû Dâvud, Salât, 3.

⁷⁸ Müslim, Mesâcid ve Mevâdiu's-Salât, 237.

Ahlak ile ilgili de birçok hadis rivayet etmiştir:

“Bir adam Allah Resulü’ne (a.s.m.) gelerek,

– Gıybet nedir? diye sordu. Allah Resulü (a.s.m.),

– Gıybet, kardeşini arkasından onun hoşlanmayacağı şeyle anmandır, buyurdu. Adam,

– Söylediğim sözler onda varsa? diye sordu. Allah Resulü,

– Söylediklerin onda varsa, onun gıybetini yapmış olursun. Eğer yoksa ona iftira atmış olursun, buyurdu.”⁷⁹

“Sizin hakkınızda en fazla korktuğum şey, yemek ve cinsel arzularınız, sizi saptıran hevesleriniz ve fitnelerdir.”⁸⁰

Hadis Rivayeti

Ebu Berze çeşitli konularda kırk altı hadis rivayet etmiştir. Bunlardan on yedisi Kütüb-i Sitte’de, ikisi Buhâri ve Müslim’de, ayrıca iki hadis yalnızca Buhâri’de, iki hadis de yalnızca Müslim’de yer almıştır.

Ebu Berze Allah Resulü (a.s.m.) ve Hz. Ebu Bekir’den hadis rivayet etmiş, ondan da, oğlu Muğîre, torunu Müneyye binti Ubeyd, Ebu Osman Nehdi, Ebu Minhal, Ubbad b. Nüseyb, Kinâne b. Nuaym, Abdullah b. Büreyde ve daha başkaları hadis rivayet etmiştir.⁸¹

Vefatı ve Vasiyeti

Allah Resulü’nün (a.s.m.) vefatından sonra Basra’ya yerleşen Ebu Berze burada çevresini irşad etmiş, cepheden cepheye koşarak sürekli cihad etmiştir. Yaşı ilerledikçe dostlarına ve Rabbine kavuşma arzusu her gün biraz daha artmıştı.

Abdullah b. Mevla Kuşeyri anlatıyor:

“Ahvaz’da bulunduğum sırada, katırının üzerine binmiş yaşlı bir kişiyle karşılaştım. Çevresindekilere, ‘Ey Allah’ım! Bu ümmetteki akranlarım hepsi bir bir gittiler. Beni de onlara ulaştır’ dedi. Sonra Allah Resulü’nün (a.s.m.) şu hadisini rivayet etti: ‘Ümmetimin en hayırlısı, benim zamanımda yaşayanlardır. Sonra onları takip edenlerdir. Sonra onları takip edenlerdir.’

⁷⁹ Tirmizî, Bir ve Sıla, 23.

⁸⁰ Müsned, 4/420.

⁸¹ Zehebî, Siyerü Alâmü’n-Nübelâ, 6424. Şahıs.

Yanına yaklaştığımda katır üzerindeki kişinin Ebu Berze olduğunu gördüm.”⁸²

Vefat edeceğini anlayınca çocuklarına şu vasiyette bulundu:

“Allah Resulü (a.s.m.), sahibi azap gören bir kabre uğramıştı. Bir ağaç dalı alarak kabre dikti ve ‘Umulur ki bu ağaç yaş kaldığı müddetçe bu kişiden ka-
bir azabı kaldırılır’ buyurdu. Ben vefat ettiğimde kabrime iki fidan dikin!”

Bir süre sonra Hicretin 65. yılında Kirman ile Kumis arasında Mufaze ken-
tinde vefat etti.⁸³

⁸² Müslim, Mesâcid ve Mevâdiu's-Salât, 237.

⁸³ İbn Manzûr, Muhtasar, 26/155.

ŞEMUN b. YEZİD el-EZDÎ

Ezd kabilesinden olan Şemun, sonradan gelip Medine'ye yerleşenlerdendir.⁸⁴ Medine'de İslam yayılınca o da bu lütuftan nasibini alarak Müslüman oldu. Sahabelerin faziletlilerinden olan Şemun, zühdü, takvası, ibadeti ve zikri ile tanındı.⁸⁵

Suffe Ashabı

Mescid-i Nebevî yapıldıktan bir süre sonra Suffe Ashabının arasına katılarak Allah Resulü'nden (a.s.m.) ilim irfan tahsil etti. Şemun, Kur'an okumayı çok seviyor, ancak dilindeki bir problemden dolayı Kur'an okumakta zorluk çekiyordu. Bir gün Allah Resulü'ne (a.s.m.) giderek, ona Kur'an okumakta zorlandığını söyledi ve yeterince Kur'an okuyamadığından şikâyet etti. Allah Resulü (a.s.m.),

– Güç yetiremediğin şeylerden kendini sorumlu tutma! Sen secde etmeye devam et! buyurdu.⁸⁶

Mana Yolcusu

Allah Resulü'nün (a.s.m.) işareti ile ilme devam etmekle birlikte ibadet ve zikirde yoğunlaşıp, seyr-i ilallah yolunda hızla ilerleyerek mana merdivenlerini bir bir geride bıraktı. Onun hayatından nakledilen şu tablo bizi bu noktada yeterince aydınlatmaktadır:

⁸⁴ İbnü'l-Esr, Üsdü'l-Gâbe, 2449-5897. Sahabe.

⁸⁵ İbn Abdilberr, İstıab, 2/711-4/1661.

⁸⁶ İbn Hacer, İsâbe, 3924. Sahabe; Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 2/28.

Allah için canını vermeye gitmişti. Kahramanca savaştı. Şehid olup Rabbi-ne ulaşmak için çok gayret etti, ancak olmadı. Henüz vakit gelmemiştir. Savaş bitince evine döndü. Akşam olmuştu. Yemeğini yedikten sonra eşine abdest için su hazırlamasını söyledi. Abdestini aldı. Evinin bir köşesini kendine mescid yapmıştı. Mescidine gidip namaz kılmaya başladı. Fatihâ'dan sonra bir sure okudu. Sonra bir sure daha okudu. Peşinden bir sure daha, aynı namazda bir sure bittikten sonra başka bir sure okuyordu. Sabah ezanı okununcaya kadar namaza devam etti. Ezan okununca sabah namazını da kılarak, eşinin yanına gitti. Eşi şaşkınlık içindeydi. Ona,

– Ey Ebu Reyhâne! Savaştan geliyorsun. Hem savaş hem yol yorgunluğu. Senden bu kadar ayrı kaldım, benim hiç mi senin üzerinde hakkım yok, bana hiç mi değer vermiyorsun? diye hayretini ve sitemini bildirdi. Ebu Reyhâne onu daha da şaşırtacak bir cevap verdi:

– Elbette değer de var, hakkın da. Ancak vallahi, aklıma gelmedin. Eğer aklıma gelseydin, seni asla ihmal etmezdim, dedi. Hanımı,

– Aklını bu kadar meşgul eden nedir ey Ebu Reyhane? dedi.

– Namaza başlayınca okuduğum ayetlerdeki cennet tasvirleri, onun içindeki nimetler, lezzetler beni alıp adeta cennete götürdü. Ezan okununcaya kadar böylece devam etti, dedi.⁸⁷

O yalnızca Suffe'de Allah Resulü'nden (a.s.m.) ders almıyor; yolda, çarşıda, hatta savaşta her zaman her yerde Resul'ün ilim irfan pınarından kana kana içiyor, adeta kendinden geçiyordu.

Onu bu yolculuğa baş koymaya sevk eden hadislerin birinde Allah Resulü'nün (a.s.m.) şöyle buyurduğunu duydu:

“Süt memeye geri dönünceye kadar, Allah korkusundan ağlayan göz cehennemden uzak olur. Allah yolunda maruz kalınan toz ile cehennem ateşi hiçbir zaman birleşmez.”⁸⁸

Cihadı

Allah Resulü'nden (a.s.m.) ayrılmayan Şemun, onunla birlikte pek çok savaşa katılarak düşmana karşı kahramanca savaştı. Bu savaşlarda yaşadığı olayları şöyle anlatır:

⁸⁷ İbn Manzûr, Muhtasar, 10/336.

⁸⁸ Tirmizî, Zühd, 8.

“Allah Resulü (a.s.m.) ile bir savaşta bulunuyordum. Ordu bir tepeye geldi. Havanın soğukluğu tepeye çıktığımızda iyice arttı. Dondurucu bir soğuk vardı. Soğuktan korunmak için kuyular kazıp içine girdik. Kalkanlarımızı üzerimize örttük. Bütün sahabeler kazdıkları kuyulara girince ortada kimse kalmadı. Bu durumu gören Allah Resulü (a.s.m.),

– Bu gece bizi kim koruyacak? Bizi koruyacak kişiye, onu faziletli kılması için Allah’a dua edeceğim, buyurdu. Ensardan biri,

– Ben, yâ Resulallah! dedi. Allah Resulü (a.s.m.),

– Yaklaş! buyurdu. Sahabe yaklaşıncı Allah Resulü (a.s.m.),

– Sen kimsin? diye sordu.

– Ensardan filan kişiyim, diyerek ismini söyledi.

Allah Resulü (a.s.m.) ona çokça duada bulundu. Allah Resulü’nün (a.s.m.) yaptığı duaları duyunca soğuktan korunmak için girdiğim kuyudan çıkarak seslendim:

– Nöbet tutacak başka bir kişi de benim!

– Yaklaş. Sen kimsin?

– Ebu Reyhâne’yim!

Allah Resulü (a.s.m.) bana da o Ensar kadar olmasa da çokça dua etti.”⁸⁹

“Bir sefere çıkmıştık. Savaşta çeşitli ganimetler elde ettik. Ayağına çabuk olanlar acele ile ilerlediler. Ganimetlerden bir şeyler alıp pişirdiler. O sırada Allah Resulü (a.s.m.) ordunun arka saflarında bulunuyordu. Yemek pişirilen tencerelerin yanına gelince, ganimet malından izinsiz alarak yemek yapıldığı için tencerelerin hemen devrilmesini emretti. Sonra ganimeti sahabeler arasında bölüştürdü. Bu bölüştürmede bir deveyi on koyuna denk saydı.”⁹⁰

“Bir savaşta Allah Resulü (a.s.m.) ile birlikteydim. Bir gece bize sohbet ederken şöyle buyurdu:

Allah yolunda uykusuz kalan göze cehennem ateşi haram olur. Allah korkusundan ağlayan göze cehennem ateşi haram olur. Allah’ın haramlarından yüz çevirip ona bakmayan göze cehennem ateşi haram olur.”⁹¹

Allah Resulü’nün (a.s.m.) vefatından sonra Hz. Ömer döneminde Hicretin 14. yılında Dımeşk’in fethine katıldı. Dımeşk fethedilince, buraya yerleşti. Ken-

⁸⁹ Nesâî, Cihad, 10; Müsned, 4/134; İbn Manzûr, Muhtasar, 10/335.

⁹⁰ Tirmizî, Siyer, 40.

⁹¹ Tirmizî, Fedâilü Cihad, 12; Dârimî, Cihad, 11.

disine bir ev yaptı. Ancak burada da uzun süre durmadı. Dımışk'tan ayrılarak Beytül-Makdis'e gitti. Buraya yerleşerek vefat edinceye kadar Beytül-Makdis'te yaşadı.

Burada kaldığı sırada Mısır'ın fethine katılarak orada Meyyafarikin ve As-kalan gibi sınır bölgelerinde birçok cihada iştirak etti. O, hayatı boyunca her zaman ilim, ibadet ve cihadda ön saflarda oldu.

Takvası

Ebu Reyhane katıldığı savaşların birinde ordu ile birlikte Meyyafarikin'e gitmişti. Orada bir nalburdan bir yular satın aldı. Dalgınlıkla adama parasını vermeyi unuttu. Meyyafarikin'den ayrılarak ordu ile Ristin Kalesine geri döndü. Hımıs'a 12 mil uzaklıktaki bu kaleye gelince aldığı yuların parasını vermediğini fark etti. Oğluna,

– Aldığımız yuların parasını sahibine götürür müsün? dedi.

Oğlunun oldukça isteksiz olduğunu görünce bineğinden indi. Eşyalarının içerisinde kendine yetecek kadar yiyecek alarak, kalan eşyalarını oğluna teslim etti. Sonra arkadaşlarına,

– Aileme ulaştırıncaya kadar hayvanlarıma ve eşyalarıma göz kulak olun, dedi. Arkadaşları,

– Niçin? Ne yapmak istiyorsun? diye sordular.

– Alışveriş yaptığım yere dönüp adama parasını verecek, kendisine emanetini teslim edeceğim, dedi.

Bineğine binip Meyyafarikin'e kadar gitti. Kendisine yuları satan adamı bulup parasını ödedi. İş bitince ailesinin yanına geri döndü.

Zerafeti

Temizliğe çok önem verir, güzel elbiseler giyer, şık olmaktan zevk alırdı. Bir gün onu çok üzecek bir şey duydu. İbn Ömer anlatıyor:

“Allah Resulü (a.s.m.), kibirlenerek yürüyenleri kastederek,

– Kim yerden sürünen elbisesini çekerek yürürse, Allah onun yüzüne bakmaz, buyurunca orada bulunan Ebu Reyhâne,

– Vallahi söylediğin sözler, beni üzüntüden hasta etti. Vallahi ben güzel giyinmeyi severim. Hatta ayakkabılarıma bağ, kırbacıma askılık takarım. Bu kibirten midir? diye sordu. Allah Resulü (a.s.m.),

– Allah güzeldir, güzeli sever. Nimetinin izlerini kulunun üzerinde görmek ister. Lakin kibir, hakkı küçümseyip ondan yüz çevirmek, insanların yaptıklarına kaş göz işareti yapmaktır, buyurdu.”⁹²

İlim ve İrşadı

Allah Resulü’nden (a.s.m.) ve sahabe efendilerimizden pek çok şey öğrenen Ebu Reyhâne, bazı sahabe efendilerimiz gibi hadis nakletmekten çekinmiştir. Allah Resulü’nden (a.s.m.) yalnızca beş hadis nakleden Ebu Reyhâne’den, Ebu Ali Hemedâni, Sümâme b. Şüfey, Mücâhid b. Cebr, Şehr b. Havşeb gibi birçok muhaddis hadis rivayet etmiştir. Mısır’a giden Ebu Reyhâne burada bulunan âlimlere de hadis rivayet etmiştir.⁹³

Hayatı boyunca davet ve irşattan geri durmayan Ebu Reyhâne, Kudüs’te kaldığı sürede oradaki camide halka vaaz ederdi. Haysem b. Şefiy anlatıyor:

“Ebu Meafir adındaki bir arkadaşım ile namaz kılmak için İlyâ’ya gittik. Camiye gittiğimizde Allah Resulü’nün (a.s.m.) sahabelerinden, Ezd kabilesinden Ebu Reyhâne adında bir sahabe vaaz ediyordu. Arkadaşım onu dinlemek için hemen camiye girdi. Ben de onu takip ettim. Gidip yanına oturdum. Ben biraz dışarıda oyalanmıştım. Arkadaşımın yanına gittiğimde bana,

– Ebu Reyhâne’nin sözlerini duydun mu? dedi.

– Hayır, dedim.

– Şu hadisi nakletti: Allah Resulü (a.s.m.) bize on şeyi yasakladı: (Kadınların kendilerini genç göstermek için) dişleri inceltmeyi, dövme yaptırmayı, tüylerini yolmayı, üzerlerinde elbise olmaksızın erkeğin erkekle yatmasını, kadının kadınla yatmasını, Acemler gibi erkeğin elbisesinin alt tarafına ya da omzuna ipek koymasını, yağmacılığı, eğersiz ata binmeyi, sultanın dışındaki-lerin yüzük takmasını.”⁹⁴

Ebu Salih anlatıyor:

“Beytül’l-Makdis’e gittiğimde Ebu Reyhâne ile karşılaştım. Ona Haccac’tan bahsettim. Haccac için dua edince, Ebu Reyhâne hemen müdahale ederek, üç kere,

⁹² Ebû Dâvut, Libas, 14; Tirmizî, Edeb, 45 (Benzer rivayetler); İbn Sa’d, Tabakât; 7/425; Şâmi, Sübûlül’-Hüdâ, 9/326; İbn Manzûr, Muhtasar, 26/ 7.

⁹³ İbn Hacer, İsâbe, 3924. Sahabe.

⁹⁴ Ebû Dâvud, Libas, 8; Nesâi, Ziyet, 20.

– Ebu Salih mahvoldu. Senin bahsettiğin kişi, sünneti değiştirerek, bidati onun yerine koydu. İslam'ı değiştirmeye kalkıştı. Yer ve gökte bulunan bütün varlıklar ona lanet etmektedir. Ona da onu sevene de yazıklar olsun! dedi.”⁹⁵

Kerameti

Bir gün Ebu Reyhâne bir gemiye binmiş, denizde gidiyordu. Bir ara iğnesini çıkararak elbisesindeki söküğü dikmeye başladı. Dikiş yaparken iğne elinden kayarak denize düştü. Ellerini açarak,

– Ey Allah'ım! İğnemi bana geri ver! diye dua etti.

Çok geçmeden iğne denizin üzerinde beliriverdi. O da uzanıp iğnesini aldı.⁹⁶

Daha yolculuk bitmemişti ki, bir gün deniz dalgalanmaya başladı. Dalgaları artınca Ebu Reyhâne denize dönerek,

– Ey deniz! Sakin ol! Sen de benim gibi kulsun, dedi.

Henüz sözü bitmeden denizin dalgaları azalmaya başladı. Biraz sonra tamamen duruldu.⁹⁷

⁹⁵ İbn Manzûr, Muhtasar, 29/15.

⁹⁶ Şâmfî, Sübülü'l-Hüdâ, 10/251; İbn Hacer, İsâbe, 3924. Sahabe.

⁹⁷ İbn Manzûr, Muhtasar, 10/336.

UBEYD

Hakkında fazla bilgi olmayan Ubeyd, köle olarak Medine'ye kadar gelmiş, son olarak Allah Resulü (a.s.m.) tarafından satın alınıp azad edilmiştir.⁹⁸

Ubeyd, Suffe Ashabı ile birlikte kalıp Allah Resulü (a.s.m.) ve diğer sahabelerden ilim öğreniyor,⁹⁹ Allah Resulü'nün (a.s.m.) hizmetine bakıyor, onun yanında pek çok olaya tanıklık ediyordu. Bu olaylardan birini şöyle anlatıyor:

“Allah Resulü (a.s.m.) zamanında yaşayan iki hanım çokça oruç tutar, ancak aynı zamanda insanları çeğiştirirlerdi. Bir gün bir adam Allah Resulü'ne (a.s.m.) gelerek,

– Yâ Resulallah! Şurada oruç tutmuş olan iki kadın var, susuzluktan ölmek üzereler, dedi.

Allah Resulü (a.s.m.) susup cevap vermedi. Adam sözünü tekrarladi. Allah Resulü (a.s.m.) yine susunca adam,

– Yâ Resulallah! Vallahi kadınlar öldü ölecekler, dedi. Allah Resulü (a.s.m.) adama,

– Onları buraya çağır, buyurdu.

Adam hanımları Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanına çağırdı. Kadınlar gelince Allah Resulü (a.s.m.) bir kap getirtti ve kadınlardan birine,

– Şu kaba kus! (ya da tükür) buyurdu.

Kadın tükürünce kabin yarısı kan ve irin ile doldu. Sonra diğer kadına,

– Sen de tükür! buyurdu.

⁹⁸ İbn Hacer, İsbbe, 5171. Sahabe; İbnü'l-Esr, Üsdü'l-Gâbe, 3489. Sahabe.

⁹⁹ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 2/12.

O da tükürünce kap kan, irin, et parçaları ile doldu. Allah Resulü (a.s.m.) adama dönerek,

– Bu kadınlar Allah’ın kendilerine helal kıldığı yemeği bırakıp oruç tuttular, ancak Allah’ın haram kıldığı şeyle oruçlarını açtılar. Onlardan biri diğerinin yanına gidiyor, birlikte oturarak insanların etini yiyorlardı.”¹⁰⁰

Ubeyd’e,

– Allah Resulü (a.s.m.) farz namazların dışında bir namaz kılınmasını emreder miydi? diye sordular.

– Evet, akşam ile yatsı arasında namaz kılınmasını söylerdi, dedi.¹⁰¹

¹⁰⁰ Müsned, 5/430; Ebû Nu’aym, Hilyetü’l-Evliyâ, 6/186.

¹⁰¹ Müsned, 5/431; İbn Manzûr, Muhtasar, 2/306.

EBU ASİB

Asıl ismi Ahmer olan Ebu Asib, Allah Resulü'nün (a.s.m.) azad ettiği kölelerdendir.¹⁰² Mescid-i Nebevî'de yatıp kalkar, Suffe Ashabı ile birlikte Allah Resulü'nden (a.s.m) ilim öğrenirdi.¹⁰³

Gönül Dostu

Zehebî, onun çok ibadet eden, çok faziletli, salih bir kişi olduğunu söylemektedir. Kızı Meymune'nin anlattığına göre Ebu Asib, çok kere yiyip içmeden, üç gün boyunca oruç tutardı. Bunaltıcı sıcaklarda bile hep oruçlu olurdu. Farz namazların dışında en çok kuşluk namazı kılardı. Ayakta namaz kılmaya başlayan Ebu Ubeyd, o kadar uzun namaz kılar ki, bir süre sonra ayakta duramaz hale gelirdi. O zaman da namazı bitirmez, oturarak kılmaya devam ederdi.

Ebu Asib'in kızı babası yaşlandığı zaman onun için zil yaptırdı. Bir ip uzatarak zili bu ipin ucuna bağladı. Ebu Asib ihtiyacı olduğunda ona sesini duyuramazsa bu ipi çekerek zili çalardı. Zilin sesini duyan kızı, babasının kendisine ihtiyacı olduğunu anlayarak yardımına giderdi. Kızı babasını bıyıklarını düzeltir, tırnaklarını keserdi.¹⁰⁴

O çok mütevazı, dünyadan yüz çeviren zühd ehli biriydi.

Hazım b. Kasım anlatıyor:

"Ebu Asib'i gördüğümde tahtadan yapılmış, fakat temiz bir kap ile su içiyordu. Ona,

¹⁰² İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 6097; Nisâbü'l-Şerefü'l-Mustafâ, 990. Madde.

¹⁰³ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 2/27.

¹⁰⁴ Zehebî, Siyerü Alâmü'n-Nübelâ, 3760. Kişi; İbn Sa'd, Tabakât, 7/61.

- Suyu şu ince bardakla içsen olmaz mı? dedik.
- Elimdeki kap ile su içmeme engel olan nedir? Allah Resulü'nün (a.s.m.) de böyle bir kap ile su içtiğini gördüm, dedi.”¹⁰⁵

Allah Resulü'nün (a.s.m.) Hizmetinde

Allah Resulü'ne (a.s.m.) hizmet etme şerefine nail olanlardan biri olan Ebu Asib, bu hizmetini şöyle anlatır:

“Bir gece Allah Resulü (a.s.m.) evinden çıkarak benim yanıma geldi. Beni yanına çağırdı. Hemen yanına gittim. Oradan Hz. Ebu Bekir'in evine giderek onu çağırdık. Hz. Ebu Bekir yanımıza gelince hep birlikte Hz. Ömer'in evine gittik. Allah Resulü (a.s.m.) onu da yanına çağırdı. O da gelince birlikte Ensardan birisinin bahçesine gittik. Allah Resulü (a.s.m.) bahçenin sahibine,

- Bize hurma ikram et, buyurdu.

Ensar bir miktar hurma toplayarak bir tabak içinde bize getirdi. Allah Resulü (a.s.m.) ve orada bulunanlar hurmalardan yedi. Sonra Allah Resulü (a.s.m.) su istedi. Su gelince, onu içti ve,

- Bu Allah'ın nimetidir. Kıyamet günü bundan sorulacağız, buyurdu.

Allah Resulü'nü (a.s.m.) duyan Hz. Ömer eline aldığı hurmaları yere attı. Hurmalar yere saçıldı. Hz. Ömer,

- Yâ Resulallah! Kıyamet günü bunlardan da mı sorumlu olacağız? diye sordu.

– Evet. Üç şey hariç; örtüneceği kadar giyecek, karnını doyuracak kadar yiyecek, sıcak ve soğuktan korunacak ev, buyurdu.”¹⁰⁶

Davetçi

Allah Resulü'nden (a.s.m.) sonra uzun ve bereketli bir ömür süren Ebu Asib, her fırsatta çevresindekilere İslam'ı anlatarak onları irşad ederdi. Bir seferinde çevresindekilere konuşma yaparken şöyle dedi:

- Yürüyecek kadar sağlıklı olan kişi, cuma namazını asla terk etmemelidir. Çünkü o tıpkı hac gibi farzdır.¹⁰⁷

Ebu Asib'i gören Behz, yanındakilere onu göstererek,

¹⁰⁵ İbn Sad, Tabakât, 7/61; Şâmî, Sübülü'l-Hüdâ, 7/233.

¹⁰⁶ Müsned, 5/81; İbn Manzûr, Muhtasar, 3/214.

¹⁰⁷ İbn Sad, Tabakât, 7/61

– Şu zat Allah Resulü'nün (a.s.m.) vefatına şahit olanlardan biridir, dedi. Adamlar Ebu Asib'in yanına giderek ona sordular:

– Allah Resulü'ne (a.s.m.) nasıl salât edelim?

– Kabrinin bulunduğu yere grup grup girin. Çünkü Allah Resulü (a.s.m.) vefat ettiğinde sahabeler şu kapıdan girip ona salât ve dua ettikten sonra yine aynı kapıdan çıktılar. Allah Resulü (a.s.m.) kabre konunca, orada bulunan Muğîre b. Şube,

– Allah Resulü'nün (a.s.m.) ayak tarafında düzeltilmeyen bir şey kalmış, dedi. Sahabeler,

– İnip onu düzelt! dediler.

Muğîre kabre girdi. Elini kefenin altından Allah Resulü'nün (a.s.m.) ayaklarına uzattı. Onları okşadı. Sonra,

– Üzerine toprak atın! dedi.

Sahabeler toprak atmaya başladılar. Toprak Muğîre'nin bacaklarının hizasına gelince Muğîre mezardan çıktı.¹⁰⁸

¹⁰⁸ İbn Manzûr, Muhtasar, 2/314; Şâmî, Sübülü'l-Hüdâ, 7/233.

ESMA b. HÂRİSE

Künyesi: Esmâ b. Hârîse b. Hind b. Abdullah b. Gıyas, b. Sa'd b. Amr b. Âmir el-Eslemî

Eslem kabilesinden olan Esmâ b. Hârîse'nin ne zaman Müslüman olduğu hakkında kesin bir bilgi bulunmasa da, İbn Sa'd'da geçen bir rivayette onun, Medine döneminin ilk yıllarında Müslüman olduğuna işaret edilmektedir.

Rafî babasından, o da babasından rivayet etmektedir:

“Allah Resulü (a.s.m.) Medine'ye hicret edince Ebu Eyyûb'un evine misafir oldu. Bu süre içinde Allah Resulü'nün (a.s.m.) ihtiyaçlarını karşılamak için gayret eden Ebu Eyyûb, Mâlik b. Nadr kuyusuna gider, oradan Allah Resulü'ne (a.s.m.) su getirirdi. Allah Resulü (a.s.m.) kendi evine çıkınca bundan sonra ona Enes b. Mâlik, Hind ve Esmâ b. Hârîse su getirmeye başladı. Onlar, evden su kaplarını alır, doğruca kuyuya gider, kapları doldurur, Allah Resulü'nün (a.s.m.) eşlerinin evlerine taşırlardı.¹⁰⁹

Suffe Ashabı

Medine'de yaşayan fakir Müslümanlardandı. Mescid-i Nebvî'de Suffe Ashabı ile kalır, bir taraftan Allah Resulü'nden (a.s.m.) ilim irfan öğrenirken, bir taraftan da kardeşi Hind ile birlikte Allah Resulü'nün (a.s.m.) hizmetine koşardı.¹¹⁰

¹⁰⁹ İbn Sa'd, Tabakât, 1/504.

¹¹⁰ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 1/348; İbn Abdilberr, İstîab, 1/86.

Esma b. Hârise hepsi Müslüman olan sekiz kardeşi ile birlikte Hudeybiye'ye gitti. Burada Rıdvan Biatine katılarak Allah ve Resulü (a.s.m) için şehid olmaya hazır olduklarını gösterdiler. Kardeşlerinin isimleri; Hind, Hidaş, Züeyb, Hümrân, Fudale, Seleme ve Mâlik'ti.¹¹¹

Hayber Savaşına katılan Esma b. Hârise, kabilesi ile birlikte orada kahramanca savaştı. Esma'nın kabilesinden olan Muattib o zamanı şöyle nakletmektedir:

“Yahudilerin Natat'ta bulunan Sa'd b. Muaz Kalesi yiyecek, et, yağ ve malzeme deposu gibiydi. Bunun için orayı 500 savaşçı koruyordu. İslam mücahidleri günlerdir orayı muhasara altına almış, savaşıyorlardı. Yanlarında yulaftan başka yiyecek yoktu. Biz Eslem oğulları Hayber'e geldiğimizde zaten aç sayılırdık. On gündür Natat Kalesinin önünde yemek yemeyip aç olarak savaşıyorduk. Aramızda görüşerek Esma b. Hârise'yi Allah Resulü'ne (a.s.m.) göndermeye karar verdik. Ona,

– Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanına git ve ona şunları söyle, dedik: Elsemli-
ler sana selam söylüyorlar ve diyorlar ki, açlık ve zayıflıktan perişan olduk!

Kabilesinin yanından ayrılan Esma doğruca Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanına gitti.

– Yâ Resulallah! Elsemli-ler sana selam söylüyorlar ve diyorlar ki; açlık ve zayıflıktan perişan olduk, bizim için Allah'a dua etsin!

Allah Resulü (a.s.m.) ona,

– Vallahi bende onlara yetecek kadar yiyecek yok, buyurdu. Sonra yüksek sesle,

– Ey Allah'ım! Onlara içinde yiyecek, et, yağ bulunan en büyük kaleyi fethetmelerini nasip et, buyurdu.

Sonra sancağı Hubbab b. Münzir'e verdi. Savaş yeniden başladı. Kısa sürede İslam ordusu Sa'd b. Muaz Kalesini fethetti.”¹¹²

Resule Adanan Can

O ve kardeşi Hind hakkındaki rivayetler, onların Allah Resulü'ne (a.s.m.) canlarını feda edercesine hizmet ettiklerini göstermektedir.

Muhammed b. Ömer'den rivayet edilir:

¹¹¹ İbn Sa'd, Tabakât, 4/323.

¹¹² Vâkidî, Megâzi, 2/659; İbn Hişam, Sîre, 3-4/332.

“Esmâ, kardeşi ve Enes b. Mâlik bir an olsun Allah Resulü’nün (a.s.m.) kapısından ayrılmazlar, hizmet için beklerlerdi.”¹¹³

Ebu Hureyre’den rivayet edilir:

“Hârîse’nin iki oğlu Hind ve Esmâ’yı, Allah Resulü’nün (a.s.m.) kapısından uzun süre hiç ayrılmadıkları için, önceleri onun köleleri olduklarını sanıyordum.”¹¹⁴

Allah Resulü’ne (a.s.m.) hizmet eden, ona su getiren Esmâ zaman zaman da onunla kavmi arasındaki haberleşmeyi sağlıyordu. Allah Resulü (a.s.m.) aşure günü Esmâ b. Hârîse’yi kabilesinin yanına göndererek ona,

- Kavmine giderek onlara bugün oruç tutmalarını söyle, buyurdu. Esmâ,
- Eğer yemek yemişlerse ne yapayım? diye sordu. Allah Resulü (a.s.m.),
- Günü yemek yemeden oruçmuş gibi tamamlasınlar, buyurdu.¹¹⁵

Vefatı

Allah Resulü’nden (a.s.m.) sonra Basra’ya gidip yerleşen Esmâ efendimiz, Hicretin 66. yılında 80 yaşında orada vefat etti.¹¹⁶

¹¹³ İbn Manzûr, Muhtasar, 2/324.

¹¹⁴ İbn Manzûr, Muhtasar, 2/324; İbnü'l-Esr, Üsdü'l-Gâbe, 123. Sahabe.

¹¹⁵ Müsned, 4/78.

¹¹⁶ İbn Hacer, İsâbe, 137. Sahabe; İbnü'l-Esr, Üsdü'l-Gâbe, 123. Sahabe.

BEŞİR b. HASÂSİYE

Künyesi: Beşir b. Yezid b. Ma'bed b. Debab b. Sübey es-Sedûsî

Beşir b. Hasâsiye'nin asıl ismi Nezir veya Zahm'dır. Babasının isminin Zeyd ya da Mabel olduğu bildirilmektedir. Babasının isminde ihtilaf olduğu için daha çok babası ile değil, ondan daha fazla tanınan ninesi Hasâsiye ile anılmıştır.¹¹⁷

Bekir b. Vail oğullarından olan Beşir, İslam'ın Medine çevresinde yayılma-ya başlaması ile Müslüman olmaya karar verdi. Hicretin 7-8. yıllarında kendi gibi Müslüman olmak isteyen üç arkadaşı ile birlikte Medine'ye geldi.

Beşir b. Nahik, konu ile ilgili şunları söyler:

“Bekir b. Vail oğullarından dört kişi Medine'ye hicret etti. Bunlardan ikisi Sedûsî oğullarından Esved b. Abdullah ve Beşir b. Hasâsiye idi. Esved, Yemen'den çorap ve hurma getirerek onları Allah Resulü'ne (a.s.m.) hediye etti. Allah Resulü (a.s.m.) hediyesini kabul ederek ona malının bereketlenmesi için dua buyurdu. Üçüncüsü Nemir oğullarından Amr b. Tağlib'di. Diğeri ise İcl oğullarından Furat b. Hayyan'dı.”¹¹⁸

İslam'a girişini kendisi şöyle anlatır:

“İslam'a girmeye karar verince memleketimden çıkıp Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanına gittim. Allah Resulü (a.s.m.) bana İslam hakkında bilgi vererek beni İslam'a davet etti. Onu dinleyince kararımın doğruluğunu anlayarak Müslüman oldum. Allah Resulü (a.s.m.) bana,

¹¹⁷ İbn Hacer, İsâbe, 703. Sahabe; İbnü'l-Esrî, Üsdü'l-Gâbe, 455. Sahabe.

¹¹⁸ İbn Abdilberr, İstîab, 1/174; Şâmi, Sübülü'l-Hüdâ, 6/281.

– İsmi nedir? diye sordu.

– Nezir (Zahm), dedim.

– Senin ismin Beşir'dir, buyurarak ismimi değiştirdi.¹¹⁹

Medine'ye hicret etmişim. Bundan sonra Allah Resulü (a.s.m.) beni Suffe'ye yerleştirdi.¹²⁰

Allah Resulü'ne (a.s.m.) biat etmek istedim:

– Yâ Resulallah! Sana ne üzerine biat edeyim?

– Allah'tan başka ilah olmadığına, benim onun kulu ve elçisi olduğuma şahadet edersin. Ramazan orucunu tutar, hac yapar, zekât verir, Allah yolunda cihad edersin.

– Yâ Resulallah! Zekat ve cihadı yerine getiremem. Benim yalnızca on tane devem var. Onlardan elde ettiklerimle ailemin ve çocuklarımın geçimini sağlıyorum. Cihada gelince; duyduğuma göre savaştan kaçanlar, Allah'ın gazabına uğruyorlarmış. Ben bir savaşa katıldığımda, korkudan ya da ölmek için savaştan kaçıp Allah'ın gazabına çarpılmak istemem, dedim. Allah Resulü (a.s.m.) elini göğsüme koydu:

– Zekât yok, cihad yok! Peki ne ile cennete gireceksin? buyurdu. Bir anda kalbimdeki kaygı gitti:

– Yâ Resulallah! Uzat elini biat edeyim, dedim. Allah Resulü (a.s.m.) elini uzatarak bana bütünü için biat ettirdi.”¹²¹

Suffe Ashabı

Müslüman olduktan sonra Allah Resulü (a.s.m.) onu Suffe Ashabının arasına kattı. Burada sahabelerden ve Allah Resulü'nden (a.s.m.) İslam'ı öğrenerek yaşamaya başladı. Suffe günleri ile ilgili Beşir b. Hasâsiye şöyle demektedir:

“Allah Resulü (a.s.m.) bizimle ilgileniyor, yemeğimizi hiç ihmal etmiyordu. Kendisine bir hediye geldiğinde onu bizimle ailesi arasında paylaşıyor. Sadaka geldiğinde onu tamamen bize gönderiyordu.”¹²²

¹¹⁹ Müsned, 5/83-84-225

¹²⁰ İbn Manzûr, Muhtasar, 5/226.

¹²¹ İbnü'l-Esr, Üsdü'l-Gâbe, 455. Sahabe.

¹²² Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 2/26.

Resule Olan Sevgisi

Beşir b. Hasâsiye anlatıyor:

“Bir gece Allah Resulü’nün (a.s.m.) evden çıktığını gördüm. Başına bir şey gelir korkusu ile sessizce onu takip ettim. Allah Resulü (a.s.m.) yürüyerek Bakî mezarlığına geldi. Oradakilere,

– Esselamu aleyküm Dâre’l-kavmi’l-müminin! Biz de size katılacağız. Biz Allah’tanız ve O’na döndürüleceğiz. Pek çok hayra ulaştınız. Büyük bir şerden kurtuldunuz, diye dua etti.

Beni fark etti fakat karanlık olduğu için tanıyamadı.

– Kimsin? diye sordu.

– Beşir, dedim. Niyetimi anlamak için,

– Allah’ın, senin kulaklarını, gözlerini ve kalbini, ‘Kendileri olmazsa yeryüzü içindekilerle birlikte yok olur’ diye iddia eden Rebietü’l-Feres’lerden alıp İslam’a yöneltmesinden razı değil misin? diye sordu.

– Elbette razıyım, yâ Resulallah!

– Niçin benim peşimden geldin?

– Başına bir sıkıntı gelmesinden, seni üzecek bir şeyle karşılaşmandan korktum.”¹²³

Büyük Lütuf

Belki yokluk ve yoksulluk, belki başka bir sıkıntıdan dolayı Rabbine karşı kırgındı. Düşünceli bir halde giderken Allah Resulü’ne (a.s.m.) rastladı. Onunla birlikte yürümeye başladı. Devamını şöyle anlatır:

“Allah Resulü (a.s.m.) ile birlikte yürürken elimden tuttu:

– Ey İbn Hasâsiye! Neden Allah’a karşı kırgın gibisin? Hâlbuki bak, Allah’ın Resulü ile birlikte yürüyorsun, buyurdu.

Bu sözlerini duyar duymaz, duygularımın yanlışlığını kavradım. Kırgınlığım o anda yok oldu ve Allah Resulü’ne (a.s.m.),

– Allah’a karşı kırgın değilim. O bana bütün nimetleri ihsan etmiş, dedim.

– Haydi seninle müşriklerin kabrini ziyarete gidelim, buyurdu. Müşriklerin kabrine gittiğimizde üç kere,

– Bunlar pek çok hayrı kaçırıyorlar, buyurdu.

¹²³ İbn Manzûr, Muhtasar, 5/226.

Daha sonra Müslümanların kabrine gittik. Orada da üç kere,

– Bunlar pek çok iyiliğe kavuştular, buyurdu.”¹²⁴

İbadeti

Salih bir kişi olan Beşir b. Hasâsiye, çok ibadet ediyordu. Eşi Leyla da onun gibi ibadete son derece önem verirdi. Hatta onlar bu konuda biraz aşırı bile gitmişlerdi.

Eşi Selma anlatıyor:

“Beşir b. Hasâsiye Allah Resulü’ne (a.s.m.) giderek,

– Yâ Resulallah! Ben cuma günleri oruç tutar, o gün kimse ile konuşmam, dedi. Allah Resulü (a.s.m.),

– Cuma tek bir gün olarak oruç tutma. Onu başka bir gün ile birleştir. Kimse ile konuşmamana gelince; ömrüme yemin ederim ki, iyiliği emredip kötülükten sakındırman, senin için susmaktan daha hayırlıdır, buyurdu.”¹²⁵

Leyla kendi hakkında ise şunları nakleder:

“İki gün iftar etmeksizin peş peşe oruç tutmak istedim. Eşim Beşir beni engelledi ve,

– Allah Resulü (a.s.m.) bu şekilde oruç tutmayı yasakladı, dedi.”¹²⁶

¹²⁴ Müsned, 5/83; İbn Manzûr, Muhtasar, 5/226.

¹²⁵ Müsned, 5/225.

¹²⁶ Müsned, 5/225.

ABDULLAH ZÜ'L-BİCÂDEYN

Künyesi: Abdullah b. Abdunuhm b. Afif b. Süheym b. Adi b. Sa'lebe b. Sa'd b. Adiy el-Müzenî

Abdullah Zü'l-Bicâdeyn'in asıl adı Abduluzza iken Allah Resulü (a.s.m.) onu Abdullah olarak değiştirdi. Abdullah, Müzeyne kabilesinde yaşayan fakir bir gençti. Küçük yaşta babasını kaybeden Abdullah'a babasından herhangi bir şey kalmadığı için hem yetim hem fakirdi.

Yetim kalınca, varlıklı olan amcası ona sahip çıktı. Ona çok iyi davranan amcası, onu yanına alarak ihtiyaçlarını en güzel şekilde karşıladı. Hatta zaman içerisinde Abdullah'ın davaları, develeri hatta kölesi bile oldu. Allah Resulü (a.s.m.) Medine'ye hicret edince, İslam hakkında bilgi edinmeye başladı. Bilgisi arttıkça İslam'a karşı sempati duymaya başladı. Ancak amcasından çekindiği için, bu duygularını bir türlü dışı vuramadı. Böylece aradan yıllar geçti.

Allah Resulü (a.s.m.) Mekke'nin fethinden sonra Medine'ye dönüyordu. Müslümanların Mekke'yi fethetmesinden sonra bile amcasının İslam'a sempati duymadığını görünce artık dayanamadı ve amcasına,

– Ey amca! Uzun süreden beri Müslüman olmanı bekliyorum, ancak gördüğüm kadarı ile senin Müslüman olmaya niyetin yok. Sen Müslüman olmasan da bana müsaade et, gidip Müslüman olayım, dedi.¹²⁷

– Eğer Müslüman olursan elindeki her şeyini, hatta elbiselerini bile çıkarıp alırım.

¹²⁷ Vâkidî, Megâzî, 3/1013.

– Ne yaparsan yap! Bundan sonra taşlara tapmayacağım! Putları terk edip Muhammed'e tabi olacağım. İşte verdiklerin hepsini al!

Önceden Abdullah Zül-Bicâdeyn'e karşı çok iyi davranan amcası, şimdi tam bir zalim olmuştu. Elbisesini bile soyup elinden aldı. Elbisesiz kalan Abdullah efendimiz, hemen annesinin yanına koştu. Durumu ona anlattı. Annesi bir kilimi ikiye ayırarak ona verdi. Kilimin bir parçasını beline, diğer parçasını üzerine saran Abdullah Efendimiz, yola koyularak Medine'ye yöneldi. Şehre girmeyip Medine yakınında Verikan Dağında oturan Abdullah Zül-Bicâdeyn, Medine'ye geldiğinde geceydi. Sabah namazına kadar mescitte uyudu. Sabah olunca namaz için kalkıp hazırlandı. Allah Resulü (a.s.m.) âdeti üzere safları düzeltirken Abdullah Zül-Bicâdeyn'i gördü. Yakından baktığı halde tanıyamadı. Ona,

– Kimsin? diye sordu.

– Abduluzza b. Abdunuhm, diyerek kendini tanıttınca, Allah Resulü (a.s.m.) onun ismini değiştirerek,

– Sen, Abdullah Zül-Bicâdeyn'sin. Yakınımda dur! buyurdu.¹²⁸

Suffe Ashabı

Allah Resulü'nün (a.s.m.), yakınımda ol, emri üzerine Suffe'ye yerleşerek burada kaldı.¹²⁹ Büyük bir aşkla Kur'an okuyup öğrenmeye başladı. Okudukça ondan büyük bir manevi haz aldı. Gece gündüz Kur'an okuyup ilim öğrenmeye devam etti.

Gür sesli olan Abdullah b. Zül-Bicâdeyn mescide gider, yüksek sesle Kur'an okur, tesbih ve tekbir getirirdi. Bir gün Hz. Ömer, Allah Resulü'ne (a.s.m.),

– Yâ Resulallah! Şu bedeviyi duymuyor musun? Yüksek sesle Kur'an okuyarak insanların Kur'an okumasına engel oluyor, dedi. Allah Resulü (a.s.m.),

– Onu kendi haline bırak! O, Allah ve Resulü için hicret etti.¹³⁰ O Evvâhlardandır (Allah için inleyen, feryad ü figan edenlerdendir), buyurdu.¹³¹

İbn Edra anlatıyor:

¹²⁸ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 2928. Sahabe.

¹²⁹ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 1/365.

¹³⁰ Vâkidi, Megâzi, 3/1013.

¹³¹ İbn Hacer, İsâbe, 4806. Sahabe; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 2928. Sahabe.

“Allah Resulü’nü (a.s.m.) korumak için nöbet tutuyordum. Bir gece ihtiyacı için bulunduğu yerden dışarı çıkınca beni gördü. Elimden tuttu, birlikte gittik. Yolda bir adama rastladık. Namaz kılıyordu. Kur’an’ı sesli okuyordu. Allah Resulü (a.s.m.),

– Belki de riyakarlık yapıyor, buyurdu.

– Yâ Resulallah! Adam namaz kılarken Kur’an’ı sesli okuyor, bunda ne mahzur var? diye sordum. Allah Resulü,

– Aşırılıkla hedefe ulaşamazsınız, buyurdu.

Yine başka bir gece nöbet tutarken Allah Resulü’ne (a.s.m.) rastladım. Yine elimi tuttu, birlikte yürüdük. Yolda bir adamın namaz kıldığını, sesli Kur’an okuduğunu duyduk.

– Herhalde riyakarlık yapıyor, dedim. Allah Resulü (a.s.m.),

– Asla! O Evvâhtır, buyurdu.

Adama yaklaştığımda onun Abdullah Zü'l-Bicâdeyn olduğunu gördüm.”¹³²

Cihadı ve Şehadeti

Abdullah Zü'l-Bicâdeyn Medine’ye geldikten bir süre sonra Müslümanlar Allah Resulü’nün (a.s.m.) emri ile Tebük Seferine hazırlanmaya başladılar. Hazırlıklar bitip de Tebük’e doğru yola çıkıldığında Abdullah Zü'l-Bicâdeyn, Allah Resulü’nün (a.s.m.) yanına gelerek,

– Yâ Resulallah! Şehid olmam için Allah’a dua et, dedi. Allah Resulü (a.s.m.) onun kolundan tutarak,

– Allah’ım! Onun kanını kafirlere haram kıl! diye dua etti.

– Yâ Resulallah! Ben bunu kastetmemiştim.

– Sen Allah rızası için savaşa çıkar, hummaya yakalanır ve bu yüzden ölürsen, yine şehid olursun. Yahut bineğinden düşer, ölürsen yine şehit olursun. Hangisinin olacağını bilemezsin.

Tebük’e gidilip konakladıktan birkaç gün sonra burada hummadan vefat etti.

Bilâl b. Hâris anlatıyor:

“Tebük’te bulunduğumuz bir gece Allah Resulü’nün (a.s.m.) yanına gittim. Gittiğimde Bilâl-i Habeşî’nin elinde bir ateş vardı. Kabrin başında duruyordu.

¹³² Müsned, 5/350; H. A. Akk, Uzama Havle’r-Resul, 2/1188.

Allah Resulü (a.s.m.) ise kabirde idi. Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer ise Abdullah Zü'l-Bicâdeyn'in cenazesini taşıyorlardı. Allah Resulü (a.s.m.),

– Kardeşinizi bana yaklaştırın! buyurdu.

Cenazeyi yerine koyunca Allah Resulü (a.s.m.) kibleye döndü. Ellerini kaldırarak,

– Allah'ım! Ben ondan razı olarak geceye vardım. Sen de razı ol, diye dua etti.”

Aynı olayı aktaran Abdullah b. Mes'ud,

– Ondan on beş yıl önce Müslüman olmama rağmen 'Keşke onun yerinde ben olsaydım' diye temenni ettim, der.”¹³³

Abdulaziz b. İmran ise şöyle rivayet eder:

“Allah Resulü (a.s.m.) beş kişinin dışında kimsenin kabrine girmemiştir. Bu beş kişiden biri Abdullah Zü'l-Bicâdeyn'dir.”¹³⁴

¹³³ Vâkidî, Megâzî, 3/1014; İbn Hacer, İsâbe, 4806. Sahabe; İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Gâbe, 2928. Sahabe.

¹³⁴ H. A. Akk, Uzama Havle'r-Resul, 2/1188.

III. BÖLÜM
CENNETLE
MÜJDELENENLER

ABDULLAH b. ÜNEYS

Künyesi: Abdullah b. Üneys b. Sa'd b. Haram b. Habib b. Mâlik b. Ganem b. Kab b. Nüfase b. Berke b. Vebere el-Cühenî

Eşi: Huzeyle binti Mes'ud b. Zeyd

Çocukları: Atiye, Amr, Damre, Abdullah ve Hâlide

Vefatı: 54/674

Cüheyneli olan Abdullah b. Üneys Medine'nin dışında, çölde Seleme oğulları ile birlikte onların anlaşmalısı olarak yaşıyordu. Hüzeyle binti Mes'ud ile evliydi.¹ Medineliler Allah Resulü (a.s.m.) ile görüşüp İslam'ı kabul edince, geri dönüp bütün Medinelilere İslam'ı nerdeyse tek tek anlattılar. Onların anlattıkları Abdullah b. Üneys'in dikkatini çekti. İslam davetçilerini dinleyince hemen Müslüman oldu.

Medineli Müslümanlar bir araya geldikçe,

– Allah Resulü'nü (a.s.m.) daha ne zamana kadar Mekke dağlarında korku içinde terkedilmiş olarak bırakacağız? diyorlardı.

Hac mevsiminde hazırlanıp ikisi hanım 75 kişilik bir grupla müşrik hacıların arasına katılarak Mekke'ye gittiler. Berâ b. Ma'rur ile Ka'b b. Mâlik Allah Resulü (a.s.m.) ile görüşmeye gitti. Mekkeliler birine onu sordular. Adam,

– Onu tanıyor musunuz? diye sordu.

Müslüman olduklarını Mekkelilerden gizleyen Medineliler bunun için adama,

¹ İbn Sa'd, Tabakât, 8/407.

– Hayır, tanımıyoruz, dediler.

– Amcası Abbas b. Abdulmuttalib'i tanıyor musunuz?

– Evet, tanıyoruz.

– Öyleyse, Kâbe'ye girdiğinizde Abbas'ı bulun, aradığınız kişi onun yanında oturuyor.

Berâ ve Ka'b efendilerimiz Kâbe'ye giderek kimsenin dikkatini çekmeden Allah Resulü (a.s.m.) ile görüşüp bayramın ikinci gününün gecesi Akabe'de buluşmak için anlaştılar.²

Gecenin üçte biri geçince Müslümanlar birer ikişer sessizce yataklarından çıkıp karanlığa daldılar. Akabe'de Allah Resulü (a.s.m.) ile buluşup ona,

– Yâ Resulallah! Sana ne üzerine biat edelim? diye sordular.

– Zorlukta ve kolaylıkta, dar ve geniş zamanda dinlemek ve itaat etmek, iyiliği emretmek ve kötülükten men etmek, Allah için konuşmak ve Allah için kınayanın kınamasından korkmamak, sizin yanınıza geldiğimde bana yardımcı olmak ve beni kendinizi, eşlerinizi, çocuklarınızı koruduğunuz gibi korumanız için biat edin.

– Bunları yaparsak bize ne var?

– Cennet var!

Bunun üzerine hepsi Allah Resulü'ne (a.s.m.) biat ettiler. Ona biat edenlerden biri de Abdullah b. Üneys'ti.³

Suffe Ashabı

Allah Resulü (a.s.m.) Mescid-i Nebvî'yi yaptırdıktan sonra Medine'nin dış mahallelerinde oturan Abdullah b. Üneys, zaman zaman şehrin içine gelerek Suffe'de kalır, burada Allah Resulü'nden (a.s.m.) ilim irfan öğrenirdi.⁴

Putları Kırıyorlar

Akabe Biatinden sonra Medine'ye gelen Abdullah b. Üneys diğer sahabeler gibi Medinelilerin İslam'a girmesi için büyük bir gayret gösterdi. Ancak Medinelilerin bilinçsizce, körü körüne putlara tapmaları önlerine hep engel olarak çıktı. Medinelilerin bu putların taştan ve tahtadan yapılmış, kendilerini bile

² İbn Kesir, el-Bidâye ve'n-Nihâye, 1/435-436 (5. kitap 81. Madde)

³ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 2822. Sahabe.

⁴ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 2/5.

korumaktan aciz birer varlıklar olduğunu kavramaları gerekiyordu. Muaz b. Cebel ve Sa'lebe ile iyi arkadaş olan Abdullah b. Üneys, Medinelilere bunun gösterilmesi gerektiğinde fikir birliği yapınca işe koyuldular. Gece olunca gizlice gittiler, Seleme oğullarının putlarını alarak onları kırıp atmaya başladılar.⁵ Sabah olup da putlarının kırıldığını gören Seleme oğulları önceleri kızıp bunu yapanları bulmaya çalıştılar. Ancak bu sürekli tekrarlanınca, sahabe efendilerimizin de uyarısı ile onların sıradan birer tahta ya da taş olduklarını anladılar. Önlerindeki engel kalkınca İslam'a koştular.

Müslümanlar Bedir'e giderken Abdullah b. Üneys humma hastalığına yakalandığı için savaşa katılamadı. Savaşa katılamadığı için üzülse de Müslümanların zaferi onu çok sevindirdi. İslam ordusunu yolda karşılayarak Allah Resulü'ne (a.s.m.),

– Allah'a hamdolsun! Sağ salim ve zaferle döndünüz. Sizin Bedir'e çıktığınız günlerde ben çok hastaydım. Hastalık yakamı bırakmadı. Dün biraz iyileşince hemen sana geldim, dedi. Allah Resulü (a.s.m.),

– Allah seni de mükafatlandırsın! buyurdu.⁶

Bedir'e katılamayan Abdullah b. Üneys, Uhud'a koşarak gitti. Burada İslam'ı yok etmeye gelenlere karşı kahramanca savaştı.⁷

Abdullah b. Atik Seriyesinde

Yahudi reislerinden Ebu Rafi b. Hukayk, Hicretin altıncı yılında Gatafan ve çevredeki müşrik kabileleri bir araya topladı. Onları Müslümanlar aleyhine kıskırtıp Medine'ye saldırmak için hazırlamaya başladı. Müslümanlar durumdan haberdar oldular.

Daha önce Evsliler Allah Resulü'ne (a.s.m.) giderek Müslümanlara hakaret eden, onlar aleyhine müşrikleri kıskırtan, Müslümanları yok etmek için adam toplayan Ka'b b. Eşraf'ı öldürmüşlerdi. Hazreçliler de benzer bir ihanet içinde olan Ebu Rafi'yi öldürüp hayır yarşında Evslilere kavuşmak istiyorlardı. Bu isteklerini Allah Resulü'ne (a.s.m.) bildirdiler. Efendimiz, Seleme oğullarından Abdullah b. Atik ile arkadaşları Abdullah b. Üneys, Katade, Esved b. Huza ve Mes'ud b. Sinan'ı yanına çağırarak onları Rafi b. Hukayk'ı öldürmek

⁵ İbn Sad, Tabakât, 3/583; İbn Abdilberr, İstıab, 3/869.

⁶ Vâkidî, Megâzî, 1/117.

⁷ Vâkidî, Megâzî, 170; İbn Seyyidî'n-Nas, Uyunu'l Eser, 2/114

üzere görevlendirdi. Abdullah b. Atik'i onlara emir tayin etti. Onlara kadın ve çocukları öldürmemelerini emretti.⁸

Abdullah b. Üneys anlatıyor:

Hemen hazırlandık. Medine'den ayrılıp Hayber'e gittik. Abdullah b. Atik'in sütannesi Hayber Yahudilerindendi. Evi kalenin kenarındaydı. Hayber'e varınca biz dışarıda bekledik, Abdullah b. Atik Ebu Rafi'nin evini öğrenmek için gizlice sütannesinin yanına gitti. Bir süre sonra her şeyin yolunda olduğunu öğrenince biz de gittik. Sütannesi bize hurma ve ekmek ikram etti. Yemek bitince Abdullah b. Atik,

– Ey anne! Müsaade edersen geceyi burada senin evinde geçirelim. Gece buradan kalenin içlerine doğru sızarsınız, dedi. Sütannesi endişeyle sordu:

– Orada 4000 savaşı var, onlarla nasıl baş edeceksiniz? Kimi öldürmek istiyorsunuz?

– Ebu Rafi'yi.

– Bunu asla başaramazsınız.

– Onu mutlaka öldüreceğiz. Öldüremesek de bu uğurda öleceğiz!

Gece olup Hayber halkı uyuyunca sessizce evden çıktık. Sütanne,

– Yahudiler gece misafir kapılarını çalıp da rahatsız etmesinler diye dış kapıyı kilitlemezler. Misafir gelirse avluda geceler, dedi.

Orada birçok kale vardı. Ebu Rafi'nin bulunduğu kale kapısına gelince akşam olmuştu. Kapılar kapanmak üzereydi. Abdullah bize,

– Siz burada beni bekleyin, dedi.

Kapıya yaklaşıp kendini kale dışında tuvaletini yapan biri gibi gösterdi. Kapıcı onu görünce kale halkından sanarak,

– Çabuk ol! Kapıyı kapatıyorum, dedi.

Böyle bir söz bekleyen Abdullah b. Atik, hemen içeri girdi. Kapıcı kapıyı kapayıp anahtarları direğe astı. Vakit kaybetmeden uygun bir yere gizlenen Abdullah b. Atik, etraf sakinleşince kapının arkasına asılı olan anahtarları alarak sessizce kapıyı açtı. Bizi içeri aldı.

Ebu Rafi'nin evine vardığımızda onun da dış kapısı açıktı. Avludan içeri girip saklandık. Sesler kesilince evin merdivenlerini çıkıp kapıyı çaldık. Abdullah b. Atik Yahudice bildiği için öne geçti:

– Ebu Rafi'ye bir hediye getirdim, kapıyı açar mısınız?

⁸ İbn Hişam, Sîre, 3-4/274; Zerkânî, Şerhu'l-Mevâhib, 3/142.

Hanımı kapıyı açtı. Hemen içeri daldık. Sesimiz duyulmasın diye içeri girer girmez kapıyı kapadık.⁹ Kadın karşısında silahlı adamları görünce bağır-maya başladı. Ben hemen müdahale ederek kimse sesini duymadan susturdum. Ona kılıcımı gösterdim. Tehdit ederek bir daha bağırmasına engel oldum. Kadını sakinleştirdikten sonra sorguya başladım:

– Ebu Rafi nerede? Yerini söylemezsen boynunu vururum.

Kadın hemen konuşmayınca Abdullah b. Atik, Ebu Rafi'yi bulmak için farklı bir yol denedi. Yüksek sesle,

– Ebu Rafi! diye bağırdı. Ebu Rafi,

– Kim var orada? deyince Abdullah b. Atik yerini keşfedip oraya doğru koştu.

O sırada kadın gayr-i ihtiyari bana Ebu Rafi'nin bulunduğu odayı göstermişti. Ben de fırlayıp Abdullah b. Atik'in peşinden gittim. İçerisi karanlıktı, Ebu Rafi beyaz örtülere bürünmüş yatıyordu. İçeri girdiğimde Abdullah b. Atik ona bir darbe vurup yaralamıştı. Ben geceleri fazla göremezdim. Ebu Rafi'nin yerini üzerindeki beyaz çarşaftan tespit ettim. Kılıcımı kaldırıp karnına sapladım. Yatağın içinde çığlık attığını duyunca hedefe isabet ettirdiğimi anladım. Benim ardımdan yetişen diğer arkadaşlar da Ebu Rafi'ye vurarak onu öldürdüler. İşimiz bitince hızla oradan uzaklaştık.

Acele ile evin kapılarını açarak evden dışarı çıktım. O arada iyi görmediğim için merdivenlerden düştüm. Bacağım kırıldı. Arkadaşların desteği ile yola devam edip bir su kanalına gizlendik.

Biz evden çıkar çıkmaz evin hanımı çığlık çığlığa insanları yardıma çağırırdı. Haris b. Ebu Zeynep büyük bir grup ile peşimize düştü. Meşalelerle her tarafı köşe bucak aradıysa da bizi bulamadılar.

İki gün o kanalda kaldık. Etraf sakinleşince bir fırsatını bulup Hayber'den ayrıldık. Gece yürüyüp gündüz saklanarak Medine'ye geldik. Allah Resulü (a.s.m.) bizi görünce,

– Gözünüz aydın! buyurdu. Biz de,

– Yâ Resulallah! Senin de gözün aydın olsun, dedik.

Ebu Rafi'yi tam olarak kimin öldürdüğü konusunda ihtilaf ettik. Allah Resulü (a.s.m.) kılıçlarımıza baktı ve benim kılıcımı göstererek,

– Onu bu kılıç öldürmüş, buyurdu. Sahabeler,

⁹ Zerkânî, Şerhu'l-Mevâhib, 3/144-146.

- Sen karanlıkta fazla göremiyordun. Onu nasıl öldürdün? diye sorunca,
- Üzerindeki beyaz örtü karanlıkta ay gibi parlıyordu. Örtünün beyazlığından faydalanarak onu öldürdüm, dedim.¹⁰

Elçilik ve Abdullah b. Revâha Seriyesi

Ebu Rafi öldürülünce, Hayber Yahudileri Üsayr b. Zarim'i kendilerine başkan seçtiler. Usayr başkan olunca,

- Muhammed, sahabelerinden kimi bir Yahudi'yi öldürmek için görevlendirse, o mutlaka istenen kişiyi öldürüyor. Vallahi benden öncekilerin yapmadığı bir şeyi ona yapacağım, dedi. Hayberliler,
- Onların yapamayıp da senin yapmak istediğin şey ne? diye sordular.
- Gatafanlıların yanına gidip Müslümanlarla savaşmak için adam toplayacağım. Bulunduğu şehirde ona baskın yapacağım. Bu şekilde baskın yapanlar mutlaka zafer elde ederler.

Dediğini yaparak onları Hayber'de bir araya topladı. Allah Resulü (a.s.m.) o sırada bölgeden gelen Harice b. Husayl'e,

- Geldiğin yerde neler oluyor? diye sordu. Harice,
- Usayr buraya gelmek için adam toplamış, diyerek gördüklerini Allah Resulü'ne (a.s.m.) haber verdi.

Allah Resulü (a.s.m.) Yahudilerin hazırlıklarını haber alınca, Abdullah b. Revâha'yı üç kişilik bir grupla bölgede araştırma yapmak üzere gönderdi. Grup Hayber'e yaklaşıncı üçe ayrıldı. Her biri Hayber'deki bir kaleye gizlice giren sahabeler, üç gün orada kalarak bilgi topladılar. Söylenenler doğruduydu. Durumu hemen gelip Allah Resulü'ne (a.s.m.) anlattılar. Allah Resulü (a.s.m.) aralarında Abdullah b. Atik ve Abdullah b. Üneys'in de bulunduğu otuz kişilik bir heyeti, Abdullah b. Revâha'nın başkanlığında elçi olarak Hayber'e gönderdi.¹¹

Olayın devamını Abdullah b. Üneys şöyle anlatmaktadır:

“Medine'den çıkıp Hayber'e vardık. Kaleye yaklaşıncı Usayr'a haber göndererek,

- Müsaade edersen yanına gelip seninle görüşmek istiyoruz, dedik. Usayr,

¹⁰ İbn Hişam, Sîre, 3-4/ 275; İbn Sa'd, Tabakât, 2/91; Vâkidî, Megâzî, 1/391-395; Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, 4/39.

¹¹ Şâmi, Sübülü'l-Hüdâ, 6/111; Zerkânî, Şerhu'l-Mevâhib, 3/153.

– Gelebilirsiniz, zaten ben de sizinle görüşmek istiyordum, dedi. Yanına varınca ona,

– Allah Resulü (a.s.m.) seni yanına çağırıyor. Seni Hayber’e vali yapmak istediğini bildirdi. Ayrıca sana ihsanda da bulunacak, dedik.

Usayr, teklife sıcak baktı. Diğer Yahudilerle görüştü. Onlar Usayr’ın Allah Resulü’nün (a.s.m.) yanına gitmesine karşı çıktılar.

– Muhammed şimdiye kadar hiçbir Yahudi’yi vali yapmadı, dediler. Usayr,

– Savaşlar bizi yordu, diyerek onları dinlemeyip görüşmeyi kabul etti.

30 adamını yanına alarak bizimle birlikte yola çıktı. Her birimiz bir Yahudi’nin arkasında konuşlanarak yola devam ettik. Gargaratü Sibar mevkiine geldiğimizde Usayr’ın hareketlerinin değiştiğini fark ettim. Bizimle geldiğine pişman olmuş gibiydi. Kılıcımı almak için sanki fırsat kolluyordu.

– Ey Allah düşmanı! Anlaşmayı bozuyorsun, diyerek onu ikaz ettim.

Sonra yanılıp yanılmadığımı anlamak için uyuklar gibi yaptım. Usayr benim uyuduğumu sanarak sessizce elini kılıcıma doğru uzattı. Artık Usayr’ın niyetini bozduğunu kesin olarak anlamıştım. Hemen kılıcımı çektim. Devemden inip Usayr’ın devesinin yularını tutup onu kenara çektim. Oradakilere,

– Devesinden inip bizim peşimizden gelecek olan var mı? diye sordum.

Kimse cesaret edip devesinden inmedi. Onlar yola devam ettiler. Usayr’la baş başa kalınca bir kılıç darbesi ile onu ayağından yaraladım. O da elindeki değnekle benim başımı yardı. Tekrar hamle yaptım. Bir süre savaştıktan sonra bineğinden düşürerek öldürdüm. Olayı gören adamları paniklediler. Canlarını kurtarmak için harekete geçtiler. Arkadaşlarımla savaşmayarak onlardan kurtulmaya çalıştılar. Onları öldüremeyeceklerini anlayınca kaçmaya başladılar. Birçoğunu çatışma sırasında öldürdük. Kaçanlardan da yakalayamadığımız bir kişi hariç hepsini öldü.

Allah Resulü (a.s.m.) bizi karşılamak için her gün Seniyetü’l-Veda tepesine gidermiş. Medine’ye vardığımızda onları bu tepede gördük. Durumu anlattık. Allah Resulü (a.s.m.),

– Allah sizi zalimlerin elinden kurtarmış, buyurdu.”¹²

Cennetle Müjdeleniyor

Abdullah b. Üneys anlatıyor:

¹² Vâkidî, Megâzî, 2/566; İbn Sad, Tabakât, 2/92; Beyhakî, Delâil, 4/293

“Usayr’ı öldürdükten sonra Allah Resulü’nün (a.s.m.) yanına gelince Allah Resulü (a.s.m.) başımdaki yara için dua etti. Bundan sonra yaram bir daha açılmadı ve bana hiç acı vermedi. Allah Resulü (a.s.m.) yüzümü sıvazladı, bana bir asa vererek,

– Bunu yanında tut ey Abdullah! buyurdu.

Asayı alıp onun yanından ayrıldım. Arkadaşlarımın yanına gelince bana,

– Bu asa da ne? dediler.

– Onu bana Allah Resulü (a.s.m.) verdi. Onu sürekli yanımda bulundurmamı söyledi.

– Allah Resulü’ne (a.s.m.) giderek bu asa hakkında bilgi alsana!

– Olur, diyerek Allah Resulü’nün (a.s.m.) yanına gittim ve sordum:

– Yâ Resulallah! Bu asayı bana niçin verdin?

– Bu asa kıyamet günü benim ile senin aranda işaret olacak. Seni orada bu asadan tanıyacağım. Kıyamet günü elinde bu asa ile geleceksin, buyurdu.

O asayı hep yanımda taşıdım. Yakınlarıma da “Öldüğümde bu asayı kefenimin arasına koyun” diye vasiyet ettim.¹³

Abdullah b. Üneys Seriyesinde

Hicretin 54. ayındaydı. Bazı rivayetlerde ise bu olay Uhud Savaşından hemen sonra¹⁴ Hicretin 35. ayında oldu.¹⁵ Allah Resulü (a.s.m.) Süfyan b. Hâlid’in Mekke yakınlarında Urane’de pek çok insanı etrafına toplayıp Medine’ye saldırmak için hazırlandığını haber aldı.

Abdullah b. Üneys anlatıyor:

“Efendimiz beni yanına çağırarak Süfyan b. Hâlid’i öldürme görevini verdi ve şöyle emretti:

– Oraya vardığında kendini Huzaahlılardan biri olarak tanı!

– Yâ Resulallah! Onu bana anlatır mısın? Onu nasıl tanıyacağım?

– Onu görünce heybetinden ürpereceksin. Ondan korkacak ve şeytanı hatırlayacaksın.

– Yâ Resulallah! Ben şimdiye kadar hiçbir şeyden korkmadım.

¹³ Müsned, 3/496; Beyhakî, Delâil 4/42; Vâkidî, Megâzî, 2/568.

¹⁴ İbn Seyyidi’n-Nas, Uyunu’l Eser, 2/114.

¹⁵ İbn Sad, Tabakât, 2/50; Şâmî, Sübülül-Hüdâ, 6/36.

– Ondan korkacaksın. Bu onu tanıman için bir işaret olacak. Onu gördüğünde ürpereceksin.

Veda ederken Allah Resulü'nden (a.s.m.) gerekirse kendi aleyhine konuşmak için izin aldım.

Yalnızca kılıcımı alarak yola çıktım ve Kudeyd'e kadar geldim. Orada Huzaalılar oturuyordu. Gerçekten de çok kalabalıklardı. Benden kendilerine misafir olmamı istediler. Vakit kaybetmemek için ricalarını kabul etmeyip yola devam ettim. Oradan sonra Batn-ı Şerife geldim. Oradan da Urane'ye vardım. Orada karşılaştığım insanlara,

– Süfyan b. Hâlid'e katılmak için geldim. Beni ona götürür müsünüz? dedim.

Beni alıp Urane'nin içlerine götürdüler. Yanına yaklaştığımda etrafında onu koruyan pek çok adam vardı. Onu görünce gerçekten korkup ürperdim, terlemeye başladım. Kendi kendime, Allah ve Resulü en doğruyu söylerler, dedim. Oraya vardığımda ikinci vakti gelmişti. Olaylar uzayıp da ikinci namazını kaçırmamak ve şüphe çekmemek için namazımı yürürken başımla ima ederek kıldım. Adam beni görünce uzun uzadıya baktı ve çevresindekilere sordu:

– Bu kim?

– Huzaalıyım. Muhammed'e karşı savaşmak için toplandığınızı duydum. Sana katılmak için geldim.

– Tamam, ben de bunun için hazırlanıyordum.¹⁶

Yanında yürümeye, ona hoşlanacağı şeyler anlatmaya, şiirler söylemeye başladım. Ona,

– Şu Muhammed'in yaptığına baksana! Kendi kendine bir din uydurdu. Gençleri saptırarak peşinden sürükledi. İnsanları birbirinden ayırdı, dedim.

O da, “Muhammed, şimdiye kadar benim gibi biri ile karşılaşmadı” diyerek övündü. Elindeki asası ile adeta yeri inlete inlete gidiyordu. Yürüye yürüye nihayet çadırına geldik ve sohbeta çadırda devam ettik. Beni çok sevmiş ve bana güvenmişti.

Vakit geç olmuş, adamları evlerine dağılmış, etrafta çadırın çevresindeki nöbetçilerden başka kimse kalmamıştı. Benim yanında kalmamı istedi. Cariyesine, içki getirmesini söyledi. Cariye içki getirince ondan biraz içti. Sonra

¹⁶ Ebû Dâvud, Salâtu's-Sefer, 20.

bana uzattı. Ben içer gibi yapıp içki tasını tekrar ona uzattım. Devenin su içmesi gibi içkiyi içti. Vakit iyice ilerlemiş, etrafta kimseler kalmamış, adam da iyice sarhoş olmuştu. Tam zamanıdır, deyip kılıcımı sıyrarak bağırmasına bile fırsat vermeden boynunu vurdum. Hemen çadırdan uzaklaşıp kaçtım. O sırada bize hizmet eden kadınlar, Süfyan b. Hâlid'in öldüğünü görünce bağır-maya başladılar. Ancak ben çoktan oradan uzaklaşmıştım. Bir dağa tırmanarak oradaki bir mağaraya gizlendim. Herkes beni arıyordu. Bir örümcek mağaranın önüne gelerek kapısına ağ ördü. Adamlar mağaranın önüne kadar geldiler. Ancak beni bulamadılar. Aç susuz günlerce orada kaldım. En fazla susuzluktan rahatsız oldum. Birkaç gün sonra geceleyin mağaradan çıkıp Medine'ye yöneldim. Gece gidiyor, gündüz saklanıyordum. Nihayet Medine'ye geldim. Allah Resulü (a.s.m.) Mescid-i Nebevî'deydi. Beni görünce,

– Gözün aydın, dedi.

Ben, "Yâ Resulallah!" diye başlayarak bütün olayı anlattım. Çok memnun oldu."¹⁷

Hayber'de

Hayber Savaşına hamile olan eşi ile birlikte katılan Abdullah b. Üneys o günkü hatıralarını şöyle anlatır:

"Allah Resulü (a.s.m.) ile birlikte Hayber'e gittiğimde hamile olan eşimi de yanımda götürdüm. Eşim yolda doğum yaptı. Durumu Allah Resulü'ne (a.s.m.) haber verdim. Bana, "Onun için suya biraz hurma koyup hazırla. Rahatladığı zaman hurma suyunu ona içir" buyurdu. Aynen Allah Resulü'nün (a.s.m.) dediği gibi yaptım. Eşim çok rahatladı. Hayber fethedildiği zaman Hayber'e gelen hanımlara pay değil, ama hediyeler verildi. Eşime ve yeni doğan çocuğuma da bu hediyelerden verildi."¹⁸

Allah Resulü (a.s.m.) ile birlikte Mekke'nin fethine ve Huneyn Savaşına da katılan Abdullah b. Üneys, Huneyn'de Ebu Katade'nin Esved b. Huzai'yi öldürmesine şahitlik yaptı.¹⁹

Allah Resulü'nden (a.s.m.) sonra Mısır'ın fethine ve Afrika'da yapılan savaşlara katıldı.

¹⁷ Vâkidî, Megâzî, 2/531; Müsned, 3/496.

¹⁸ Şâmi, Sübülü'l-Hüdâ, 5/144; Vâkidî, Megâzî, 2/686; Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, 4/243.

¹⁹ Vâkidî, Megâzî, 3/908.

Kadir Gecesi Ne Zaman?

Abdullah b. Üneys anlatıyor:

“Seleme oğullarının meclisinde oturuyorduk. Ben orda bulunanların en küçüğüydüm. Bir ara,

– Kim gidip Allah Resulü’ne (a.s.m.) Kadir Gecesi’nin ne zaman olduğunu sorabilir? dediler.

– Ben sorarım, dedim.

O gün Ramazan’ın 21. gününün sabahıydı. Hazırlanıp yola çıktım. Allah Resulü (a.s.m.) akşam namazını kılarken mescide vardım. Namazdan sonra evinin kapısına gittim. Biraz sonra kendisi geldi. Beni görünce “İçeri gir” buyurdu. Akşam yemeği hazırlandı. Çok az yiyecek vardı. Allah Resulü’ne (a.s.m.) kalması için az yemeye çalıştım. Yemek bitince kalkmak istedim. Allah Resulü (a.s.m.) müsaade etti. Kalkıp ayaklarımı çevirdi. Ben de onunla birlikte kalktım. Bana,

– Bir ihtiyacın var gibi? diye sordu.

– Evet, Seleme oğullarından bir grup beni Kadir Gecesi hakkında soru sormam için sana gönderdi. Yâ Resulallah! Bildiğin gibi biz çölde oturuyoruz. Buraya her zaman gelemiyoruz. Kadir Gecesi’nin kaçınıcı gecede olduğunu söylersen o gün geliriz.

– Yirmi ikinci gece ya da onu takip eden gece, buyurdu.”²⁰

Bundan sonra Abdullah b. Üneys, her yıl ramazanın 23. günü Medine’ye gelir, Mescid-i Nebvî’ye girer, tuvalet ihtiyacı dışında sabah namazına kadar ibadet edip mescitten dışarı çıkmazdı.²¹ Kendisi anlatıyor:

“Allah Resulü (a.s.m.) bana Kadir Gecesi’nin zamanını söyledi. Sonra bu zaman bana unutturuldu. Bir sene ramazanın 23. gecesi yağmur yağmış ve Allah Resulü (a.s.m.) bize namaz kıldırmişti. O gün sabah namazını su ve çamura secde ederek kıldım. Namaz bittiğinde yüzümüz ve burnumuzda su ve çamur izleri vardı.”²²

²⁰ Ebû Dâvud, Şehrü Ramazân, 2.

²¹ Şâmi, Sübülü’l-Hüdâ, 9/261.

²² Müslim, Sıyâm, 218.

Ataktı

Nuaym b. Huzal, babasından naklediyor:

“Babamın yanında Maiz b. Mâlik isminde yetim bir genç kalıyordu. Bir gün cariye ile zina etmiş. Durumu öğrenen babam belki bir çıkış yolu olur diye ona,

– Allah Resulü’nün (a.s.m.) yanına gidip yaptığını ona haber ver. Belki affedilmen için sana dua buyurur, dedi. Genç, Allah Resulü’ne (a.s.m.) giderek,

– Yâ Resulallah! Ben zina ettim, Allah’ın hükmünü bana uygula, dedi. Allah Resulü (a.s.m.) yüzünü başka tarafa çevirdi. Genç ısrarla,

– Yâ Resulallah! Ben zina ettim, Allah’ın hükmünü bana uygula, sözünü tekrarlardı. Tam dört kez söyleyince Allah Resulü (a.s.m.) ona sordu:

– Bu sözü tam dört kere söyledin. Kiminle yaptın?

– Falanın kızı falan ile.

– Yattınız mı?

– Evet.

Allah Resulü (a.s.m.) yanlış anlamayı önlemek için yine sordu:

– Birbirinize dokundunuz mu?

– Evet.

– Birbirinize yaklaştınız mı?

– Evet.

Aldığı cevaplar üzerine Allah Resulü (a.s.m.) ona recm yapılmasını emretti. Genç, Hare mevkiine götürüldü. Recm yapılmaya başlayınca canı acıdı ve kaçtı. Sahabe efendilerimiz onu yakalayamadı. Abdullah b. Üneys peşine koşarak genci yakalayıp öldürdü. Allah Resulü’nün (a.s.m.) yanına gelip durumu ona anlatınca,

– Onu kendi haline bıraksaydın ya! Belki tevbe eder, Allah da onun tevbesini kabul ederdi, buyurdu. Sonra babama dönerek,

– Ey Huzal! Yetimine ne kötü bir iş yaptın! Elbisenin bir tarafı ile onu örtseydin senin için daha hayırlı olurdu, buyurdu. Babam,

– Bu konuda bir çıkış yolu, genişlik olabileceğini sanmıyordum, diyerek özür diledi. Cariyeyi yanına çağıran Allah Resulü (a.s.m.) ona hiçbir şey sormadan yalnızca,

– Git, buyurdu.

Halk, Maiz hakkında konuşmaya başlayınca Allah Resulü (a.s.m.),

– O öyle bir tevbe yaptı ki, eğer ümmetinden bir grup onun tevbesi ile tevbe etseydi tevbeleri kabul olurdu, buyurdu.”²³

Şahit

Allah Resulü’ne (a.s.m.) özellikle Mekke’nin fethinden sonra çevre kabilelerden heyetler sıkça gelmeye başladı. Allah Resulü (a.s.m.) onlarla görüşür, onları İslam hakkında bilgilendirir, geri dönerken de bir mektup yazdırıp verir. Bu heyetlerden biri de Cenab b. Kelb heyetiydi. Onlar için yazdırdığı mektuba Sa’d b. Ubâde, Abdullah b. Üneys ve Dihye b. Hâlife’yi şahit olarak yazdırdı.²⁴

İlmi

Çölde oturduğu için Allah Resulü’nü (a.s.m.) sık sık göremese de gerek Suffe’de bulunduğu zamanlarda gerekse diğer zamanlarda ondan çok şey duyup gördü. Bu bilgiler, çocukları Atiye, Amr, Damre, Abdullah, ayrıca Câbir b. Abdullah gibi raviler tarafından bize kadar ulaştırıldı.²⁵

Uzun ömürlü olan Abdullah b. Üneys’in ilminden pek çok insan istifade etti. Hatta ona zaman zaman sahabeler de bir hadis hakkında bilgi almak için soru sorarlardı.

Buhâri, Abdullah b. Câbir’in bir hadis sormak için bir aylık yol kat ederek Abdullah b. Üneys’in yanına kadar gittiğini nakleder.²⁶

Abdullah b. Câbir anlatıyor:

“Bir adamdan Allah Resulü’nün (a.s.m.) bir hadisini duydum. Şam’da bulunan sahabelerin bu hadisi duymuş olacağını düşündüm. Hemen bir deve satın alarak Şam’a gittim. Bir aylık yolculuktan sonra nihayet Şam’a vardım. Doğruca Abdullah b. Üneys’in evine gittim. Kapıyı açan kişiye,

– Ona Abdullah b. Câbir’in geldiğini haber ver, dedim. Kapıyı açan kişi benim geldiğimi haber verince,

– Abdullah’ın oğlu mu? diye seslendi.

²³ Ebû Dâvud, Hudûd, 23; Şâmî, 9/203; İbn Sa’d, Tabakât, 4/324.

²⁴ İbn Sa’d, Tabakât, 1/286.

²⁵ İbn Hacer, İsâbe, 4552. Sahabe.

²⁶ Buhâri, İlim, 19.

– Evet, dedim. Abdullah b. Üneys hemen yanıma gelerek bana sarıldı. Selamlaşmadan sonra,

– Allah Resulü’nün (a.s.m.) bir hadisini duydum, sen yahut ben ölmeden onu öğrenmek istedim, diyerek hadisi ona sordum.”²⁷

Abdullah b. Üneys anlatıyor:

“Bir gün Hz. Ömer ile zekât hakkında müzakere yapıyorduk. Bana,

– Allah Resulü’nden (a.s.m.), zekat mallarında hile yapan hakkındaki ‘Kim zekat mallarından koyun ya da deve de hile yaparsa kıyamet günü onu taşıyarak gelir’ hadisini duydun mu? diye sordu.

– Evet, dedim.”²⁸

Vefatı

Hicretin 54. yılında vefat ettiği meşhursu da, nakledilen bir olay onun Hicretin 80. yılında Şam’da Ebu Katade’den sonra vefat ettiğine işaret etmektedir.

Hâlîde binti Abdullah b. Üneys anlatıyor:

“Babam ağırlaşınca, on beş gün kadar önce babası vefat eden Ebu Katade’nin kızı babamı ziyarete geldi. Ona,

– Ey amca! Benden babama selam söyle, dedi.”²⁹

²⁷ Kurtubî, Ahkâmü’l-Kur’an, 6/13; Müsned, 3/495.

²⁸ İbn Mâce, Zekat, 14.

²⁹ İbn Hacer, İsâbe, 4552. Sahabe.

HÂRİSE b. NUMAN

Künyesi: Hârise b. Numan b. Neka b. Zeyd b. Ubeyd b. Sa'lebe b. Ganem
b. Mâlik b. Neccar el- Hazreci

Annesi: Cade binti Ubeyd

Eşi: Ümmü Halid binti Halid b. Yaiş,

Çocukları: Abdullah, Abdurrahman, Sevde, Amre, Ümmü Hişam, Ümmü
Gülsüm, Emetullah

Hârise b. Numan, tıpkı Ebu Eyyûb el-Ensârî gibi, Allah Resulü'nün (a.s.m.) dayılarının sülalesindendir. Medine'de İslam yayılmaya başlayınca tereddüt etmeden Müslüman oldu.³⁰

Mekkeli Müslümanlar hicret etmeye başlayınca Medineli Müslümanlar onlara kapılarını sonuna kadar açtılar. Allah Resulü'nün (a.s.m.) gelme zamanı yaklaştıkça bütün Medineliler gibi Hârise b. Numan da büyük bir heyecan duydu. Onun Medine'de oldukça fazla evi vardı ve hepsi de birbirinden güzeldi. Allah Resulü (a.s.m.) hicret edince onlardan birini Allah Resulü'ne (a.s.m.) vermeyi çok arzuladı. Allah Resulü (a.s.m.) Ebu Eyyûb'ün evine misafir olunca bu arzusunu erteledi.

Allah Resulü (a.s.m.) yerleştikten sonra ailesini Mekke'den getirmek için Zeyd b. Hârise ve Ebu Rafi'yi Mekke'ye gönderdi. Eşi Sevde b. Zema ve kızları gelince Hârise b. Numan, Efendimize hizmet etme fırsatını yakalayarak evlerinden birini onlara tahsis etti.³¹

³⁰ İbnü'l- Esfâr, Üsdü'l-Gâbe, 1003. Sahabe.

³¹ İbn Sa'd, Tabakât, 1/237-238.

Ashab-ı Suffe

Hârise b. Numan'ın evi Mescid-i Nebevî'ye çok yakındı. Mescid-i Nebevî yapılıncaya sık sık Suffe Ashabının yanına gider, onlarla birlikte Allah Resulü'nden (a.s.m.) ilim öğrenirdi.³²

Malını Resul İçin Adayan Sahabe

Muhammed b. Ömer anlatıyor:

"Hârise b. Numan'ın Mescid-i Nebevî'nin yakınında ve etrafında birçok evi vardı. Allah Resulü (a.s.m.) her evlendiğinde Hârise bir evini boşaltır, evi Allah Resulü'nün (a.s.m.) eşine tahsis ederdi. Böylece bütün evlerini Allah Resulü (a.s.m.) ve eşlerine verdi."³³

Allah Resulü (a.s.m.), eşleri için kapıları Mescid-i Nebevî'ye açılan evler yapıncaya kadar annelerimiz bu evlerde oturdu. Tahsis edilen bu evlerden ilki Allah Resulü'nün (a.s.m.) vefat edince defnedildiği evdi. Allah Resulü (a.s.m.) onu Âişe annemiz için yaptırdı. Evin kapısı Mescid-i Nebevî'ye açılyordu. Allah Resulü (a.s.m.) bu kapıdan çıkarak Mescid-i Nebevî'ye girip namaz kılardı.³⁴

Hiz. Ali, Fâtıma annemizle evlenmek istediğinde, Allah Resulü (a.s.m.) ona,

– Kendinize oturacak bir ev hazırla! buyurdu.

Emri yerine getiren Hiz. Ali, sahabelerin de yardımını ile kendisine ancak Mescid-i Nebevî'nin uzağında bir ev yaptırabildi. Bir süre Allah Resulü'ne (a.s.m.) biraz uzak olan bu evde oturdular. Fâtıma annemizi çok seven Allah Resulü (a.s.m.), onu sık sık ziyaret ederdi. Ev uzak olduğu için gidip gelmekte zorluk çeken Allah Resulü (a.s.m.), ara sıra kızına,

– Seni yakınımda bir eve taşımak istiyorum, buyururdu.

Allah Resulü'nün (a.s.m.) gidip gelirken zorluk çekmesi Fâtıma annemizi çok üzüyordu. Bunun için çare arayan Fâtıma annemizin aklına Hârise b. Numan geldi. O, Allah Resulü (a.s.m.) Hiz. Âişe annemizle evlenirken evini

³² Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 1/356.

³³ Makrîzî, İmtâ'u'l-Esmâ', 10/93; Şâmî, Sübülü'l-Hüdâ; 12/50, 3/348; Zehebî, Siyerü Alâmü'n-Nübelâ, 1433. Şahıs.

³⁴ İbn Sa'd, Tabakât, 8/166.

boşaltarak anahtarını Efendimize vermiş, Efendimiz bir süre onun evinde oturmuştu. Bunu bilen Fâtıma annemiz babasına,

– Hârise b. Numan ile konuşsan da, evlerinden birinde oturmamız için bize müsaade etse! dedi. Allah Resulü (a.s.m.),

– Ben ona böyle bir şey söylemekten haya ederim. O daha önce bana bir ev verdi. Şimdi ondan tekrar böyle bir şey isteyemem, buyurdu.

Allah Resulü (a.s.m.) ile kızı arasında geçen konuşmayı duyan Hârise b. Numan hemen Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanına geldi ve ona,

– Yâ Resulallah! Fâtıma'nın, sana yakın bir yerde oturmak istediğini duydum. Benim şu evim, Neccar oğullarının sana en yakın ve en güzel evidir. Yâ Resulallah! Ben de malım da Allah ve Resulüne aidiz. Vallahi, evimi kabul etmen, onu reddetmenden beni daha fazla sevindirir! diye adeta yalvarırcasına evinin Fâtıma annemize verilmesini istedi. Allah Resulü (a.s.m.),

– Doğru söylüyorsun. Allah hayrını mübarek kılsın! buyurdu. Fâtıma annemize söyleyerek onu bu eve taşıttı.³⁵

Allah Resulü (a.s.m.) Hayber Fethinden dönerken Safiye annemiz ile evlendi. Medine'ye gelince Hârise b. Numan evlerinden birini boşalttı. Safiye annemiz oraya yerleşti.³⁶

Âişe annemiz anlatıyor:

“Allah Resulü'ne (a.s.m.) hediye edilen cariye Mariye Medine'ye gelince Hârise b. Numan'ın evine indi.”³⁷

Allah Resulü (a.s.m.) Hayber'den döndükten sonra, Hârise b. Numan'a atalarından kalan, onun da Allah Resulü'ne (a.s.m.) hediye ettiği evlerden birini Hâlid b. Velid'e, birini de Ammar b. Yâsir'e verdi.³⁸

Cihadı

İbn Esir onun için, “Hârise b. Numan Allah Resulü (a.s.m.) ile birlikte Bedir, Uhud, Hendek ve diğer bütün savaşlara katılan sahabelerin en faziletli rindendir” demektedir.³⁹

³⁵ İbn Sa'd, Tabakât, 8/166.

³⁶ Vâkidî, Megâzî, 2/708.

³⁷ İbn Sa'd, Tabakât, 8/212.

³⁸ İbn Sa'd, Tabakât, 4/253.

³⁹ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 1003. Sahabe.

O, Bedir Savaşına giderken Übey b. Kab ve Ümâre b. Hazm ile aynı deveye nöbetleşerek bindi.⁴⁰ Bedir’de kahramanca savaştı. Müşriklerden Osman b. Abduşşems’i esir aldı.⁴¹

Huneyn’de bir ara İslam ordusu dağıldığında o, sebat eden seksen kişinin arasındaydı. Bunu şöyle anlatır:

“Müslümanlar dağıldığı sırada Allah Resulü (a.s.m.) bana,

– Ey Hârise! Sebat eden kaç kişi görebiliyorsun? diye sordu.

O keşmekeş içerisinde arkama döndüm, sağıma soluma iyice baktım. Etrafımızda sebat edenlerin 100 kişi olduğunu tahmin ettim. Allah Resulü’ne (a.s.m.),

– Yâ Resulallah! Yüz kişiler, dedim.”

Hz. Osman kuşatıldığında yanına giden Hârise b. Numan, “Dilersen uğrunda savaşırız” dedi. Hz. Osman ona teşekkür ederek buna gerek olmadığını söyledi.⁴²

Kişiliği

Ahlakı, cömertliği ve annesine karşı çok iyi davranışı ile bilinen Hârise b. Numan aynı zamanda cesur, ibadete ve ilme son derece önem veren bir kişiliğe sahipti.

Cebrail (a.s.) İle

Hârise b. Numan anlatıyor:

“Bir gün Allah Resulü’nü (a.s.m.) görmek için mescide gittiğimde, mescidin kapısının önünde biri ile konuşuyordu. Yanındaki ona beni göstererek sordu:

– Bu kim ey Muhammed?

– Hârise b. Numan.

– O, Huneyn’de sebat eden, Allah’ın cennete gireceklerine kefil olduğu⁴³ şu yüz kişiden biri değil mi? Eğer yanımıza gelip selam verseydi onun selamına karşılık verirdim, dedi.

⁴⁰ İbn Hişam, Sîre, 1-2/702; Vâkidî, Megâzî, 1/24.

⁴¹ Vâkidî, Megâzî, 1/139.

⁴² İbn Hacer, İsâbe, 1534. Sahabe.

⁴³ İbn Sa’d, Tabakât, 3/488.

Ben özel bir şey konuşuyorlar diye yanlarına varmadım. O gittikten sonra Allah Resulü (a.s.m.) bana sordu:

– Adamı gördün mü?

– Evet.

– O Cebrail (a.s.) idi. Sana selam söyledi.

– Onun Cebrail olduğunu tahmin edemedim. Dihyetü'l-Kelbi'nin seninle konuştuğunu sandım.

– O sana selam söyledi, buyurdu.”⁴⁴

Hârise b. Numan, Cebrail'i (a.s.) iki kez gördü.

Allah Resulü (a.s.m.) İslam ordusu ile yol alırken Sevreyn'de Neccar oğullarından, aralarında Hârise b. Numan'ın da bulunduğu bir gruba rastladı. Hepsi silahlanmıştı. Onlara,

– Kimseye rastladınız mı? diye sordu.

– Evet, Dihyetü'l-Kelbi bir katırın üzerinde yanımıza geldi. Bize silahlanmamızı söyledi. Biz de silahlandık ve saf düzenine geçtik. Bize, “Şimdi Resulullah yanınıza gelir” deyip gitti, dediler.

Hârise b. Numan da,

– O sırada biz iki sıra halinde yola koyulduk, dedi. Allah Resulü (a.s.m.),

– O gördüğünüz Cebrail idi, buyurdu.”⁴⁵

İyiliği

Allah Resulü'nün (a.s.m.) değer verip ziyaretine gittiği Hârise b. Numan, annesine karşı çok iyi davranırdı. Hatta çevresinde “annesine en iyi davranan kişi” olarak tanınırdı.⁴⁶

O sadece annesine değil, herkese karşı iyiydi. Uzun ömürlü olan Hârise b. Numan'ın ömrünün sonuna doğru gözleri kör olmuştu. İbadete ve Allah Resulü'nün (a.s.m.) emirlerini yerine getirmeye karşı oldukça hassas olan Hârise b. Numan, evinin kapısı ile mescid arasına bir ip bağlamıştı. Yanında sürekli içi hurma vb. yiyeceklerle dolu bir sepet bulundururdu. Herhangi bir fakir gelip kapıyı çaldığında, sepeti eline alır, ipten tuta tuta kapıya gider, yiyecekleri bizzat kendisi fakire verirdi. Eşi ve çocukları,

⁴⁴ Beyhakî, Delâilu'n-Nübüvve, 7/74; Vâkidî, Megâzî, 3/901.

⁴⁵ Vâkidî, Megâzî, 2/499.

⁴⁶ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 1/356.

- Bize söylesen de biz versek olmaz mı? dediklerinde ise,
- Allah Resulü'nün (a.s.m.) “Fakire bir şey vermek, kişiyi kötü ölümden korur” buyurduğunu duymuştum. Bunun için kendim vermek istiyorum, dedi.⁴⁷

Cennetle Müjdelenmesi

Âişe annemiz Allah Resulü'nden (a.s.m.) rivayet ediyor:

“Cennete girdiğimde birinin Kur'an okuduğunu duydum. Meleklerle,

- Bu kimdir? diye sordum.
- Bu Hârise b. Numan'dır, dediler.
- İşte, hayır budur! O annesine çok iyi davranırdı.”⁴⁸

İlmî ve Rivayet Ettiği Hadisler

Sürekli Allah Resulü'nün (a.s.m.) yakınında olan Hârise b. Numan ondan çok şey öğrendi. Ancak hadis rivayet etme konusunda çok titiz olduğu ve ömrünün sonlarına doğru gözlerini kaybettiği için fazla hadis rivayet etmemiştir. Rivayet ettiği hadislerden biri şudur:

Peygamber Efendimiz, “Üç kötülük ümmetimden ayrılmayacaktır; uğursuzluk, hased ve suizan” buyurunca bir adam,

- Yâ Resulallah! Bunların çaresi nedir? diye sordu.
- Hased ettiğinde Allah'tan af dile. Suizan yaptığın şeyi araştırma, arkasını bırak. Uğursuz saydığın şeyi yap.”⁴⁹

Vefatı

Ne zaman vefat ettiği hakkında net olarak bir bilgi olmamakla birlikte, onun Hz. Muaviye döneminde Medine'de vefat ettiği bildirilmektedir.⁵⁰

⁴⁷ İbn Abdilberr, İstıab, 1/307; İbn Hacer, İsâbe, 1534. Sahabe; İbn Sa'd, Tabakât, 3/488.

⁴⁸ Müsned, 6/36, 152-167.

⁴⁹ Taberânî, el-Mu'cemül-Kebir, 3/228.

⁵⁰ İbn Hacer, İsâbe, 1534. Sahabe.

UKKÂŞE b. MİHSAN

Künyesi: Ukkâşe b. Mihsan b. Hursân b. Kays b. Mürre b. Kesir b. Ganem el-Esedî

Annesi: Ümmü Ukkâşe

Kardeşleri: Amr, Ebu Sinan, Ümmü Kays

Vefatı: 12/633

Esed oğullarından olan Ukkâşe b. Mihsan, Mekke'de doğup büyüdü. Güzelliği, güçlü kuvveti oluşu ve ahlaki ile dikkat çekti. Tarihçiler onun için, "O, insanların en güzellerindendi" derler.⁵¹ Allah Resulü (a.s.m.) İslam'ı anlatmaya başladığında 20 yaşlarında genç bir delikanlı olan Ukkâşe, Mekkelilerin baskısına rağmen gizli gizli İslam'ı araştırdı, kardeşi Ebu Sinan ve yeğeni Sinan ile birlikte Allah Resulü'ne (a.s.m.) gidip Müslüman oldu.⁵²

Bundan sonra her fırsatta Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanında bulunmaya gayret ederek Erkam'ın evinde İslam'ı öğrenip yakın çevrelerine anlattılar. Kız kardeşleri Ümmü Kays gibi akrabalarının Müslüman olmasına vesile oldular. Ukkâşe gibi hakikat erlerinin İslam'a girişi Kureyslileri çileden çıkardı. Onlara her türlü baskı ve işkence yaparak dinden döndürmeye çalıştılar. Ancak hiçbir başarı elde edemediler.

Mekke Müslümanlar için yaşanmaz bir hale gelince Medine'ye hicret başladı. Müslümanlar tek tek ya da grup halinde hicret etti. Ukkâşe ile kardeşleri aynı kabileden olan Abdullah b. Cahş ve akrabaları ile birlikte evlerinin kapı-

⁵¹ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 3732. Sahabe; Hâkim, Müstedrek,3/253.

⁵² A. H. Cuma, Fursân min Asri'n-Nebevî, 264.

larını kapatıp her şeylerini Mekke’de bırakarak hicret ettiler. Onlardan sonra evleri harabeye döndü. Evleri bu halde gören vicdan sahibi müşrikler onlara acırken, Ebu Cehil, zulmüne devam ederek evlerine el koydu.⁵³

Suffe Ashabı

Allah Resulü (a.s.m.) hicret edinceye kadar Kubâ’da Medinelilere misafir oldular. Medineliler onlara çok güzel bir misafirperverlik gösterdiler. Kısa zamanda Medinelilerle kaynaşan muhacirler, onlara Erkam’ın evinde Allah Resulü’nden (a.s.m.) öğrendikleri ayet ve hadisleri anlattılar. Mescid-i Nebevî yapılıncaya oraya yerleşen Ukkâşe, Allah Resulü’nden (a.s.m.) ilim irfan öğrenerek kendini İslam’a adadı.⁵⁴

Cihadı

Müşrikler Müslümanları burada da rahat bırakmayıp Medine’deki İslam düşmanları ile birlikte İslam’ı yok etmeye çalıştılar. Allah (c.c.) cihada izin verince savaşlar başladı. Ukkâşe Allah Resulü (a.s.m.) ile Bedir, Uhud, Hendek ve bütün savaşlara katıldı.⁵⁵ Ayrıca birçok seriyyeye katılan Ukkâşe bazılarında komutanlık yaptı.

Abdullah b. Cahş Seriyyesi

Allah Resulü (a.s.m.) Mekkeli müşriklerin hareketlerini kontrol altına almak, onlar hakkında bilgi edinmek için Hicretten bir buçuk yıl sonra Receb ayında Abdullah b. Cahş komutasında, Ukkâşe’nin de bulunduğu 12 kişilik bir grubu Kureyşlilerin kervanını takip için Batn-ı Nahle mevkiine gönderdi. Birlik kervana yetiştiğinde kervan mola vermişti. Kervandakiler Müslümanları görünce hemen toparlanmaya başladılar.

Kervandakilerin korktuğunu gören Ukkâşe onları kaçırmamak için hemen başını tıraş ederek onlara göründü. Kervandakiler Ukkâşe’nin başını tıraşlı görünce, “Bunlar umre yapmak için gelmişler” diyerek rahatladılar. Onların rahatlığından istifade eden sahabeler kervana saldırdılar. Kervandaki dört kişiden ikisini esir aldılar. Biri kaçtı, Abdullah b. Hadramî’yi öldürdüler. Birlik,

⁵³ İbn Hişam, Sîre, 3-4/ 472; İbn Manzûr, Muhtasar, 13/26.

⁵⁴ Ebû Nu’aym, Hilyetü’l-Evliyâ, 2/12.

⁵⁵ İbn Abdilberr, el-İstâb, 3/1080.

esirleri ve ganimetleri alarak Medine'ye döndü. Bu, ilk seriyye, ilk çatışma ve Müslümanların öldürdükleri ilk kişiydi.⁵⁶

Kılıca Dönüşen Değnek

Bedir Savaşında kahramanca savaşan Ukkâşe, düşman saflarının arasına dalarak önüne geleni yere seriyordu. Bu hamlelerden birinde Muaviye b. Âmir'i öldürdü.⁵⁷ Kılıcı çok şiddetli çarpışan Ukkâşe b. Mihsan'a dayanamayıp kırıldı. Hemen Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanına giderek durumu anlattı. Ukkâşe b. Mihsan'ı dinleyen Allah Resulü (a.s.m.) ona bir değnek verdi ve,

– Bununla savaş ey Ukkâşe! buyurdu.

Ukkâşe hiç tereddüt etmeden değneği alarak savaş meydanına döndü. O değneği eline alır almaz değnek uzun, sağlam ve bembeyaz demir bir kılıca dönüştü. Bu kılıçla saflar arasına dalarak korkusuzca ilerledi. Sadece bu savaşta değil, şehit oluncaya kadar ömür boyu hep bu kılıçla savaştı. Bu kılıç sahabe arasında “Kava” diye anıldı.⁵⁸

Olayı anlatan Ukkâşe şöyle der:

“Bedir Savaşında kılıcım kırıldı. Allah Resulü (a.s.m.) bana bir değnek verdi. Bir de baktım ki değnek elimde beyaz bir kılıca dönüşmüş. Müşrikleri bozguna uğrattıncaya kadar bu kılıç ile savaştım.”⁵⁹

Ukkâşe'nin bu kahramanlığı Allah Resulü'nün (a.s.m.) dikkatinden kaçmamıştı. Bir gün sahabelerine şöyle buyurdu:

- Arapların en hayırlı süvarisi bizdedir.
- O kimdir yâ Resulallah? diye sorulunca,
- Ukkâşe b. Mihsan'dır, buyurdu.⁶⁰

Yayın Mucize ile Düzelişi

Uhud Savaşına katılan Ukkâşe, Müslümanlar dağılıp kaçtığı anda sebat edip düşmana karşı kahramanca savaştı. O sırada müşrikler sürekli Allah Resulü'nü (a.s.m.) şehit etmek için akın yapıyordu. Çok iyi bir okçu olan Ukkâşe

⁵⁶ İbn Hişam, Sîre, 3-4/ 603; Beyhakî, Delâil, 3/17-21; İbn Sa'd, 2/10.

⁵⁷ İbn Hişam, Sîre, 3-4/713; Belâzurî, Ensâbu'l-Esrâf, 1/354.

⁵⁸ Beyhakî, Delâilu'n-Nübüvve, 3/98; Makrîzî, İmtâu'l-Esmâ', 5/44.

⁵⁹ İbn Kesir, el-Bidâye ve'n-Nihâye, 3/291.

⁶⁰ A. H. Cum'a, Fursân min Asrî'n-Nebevî, 264.

b. Mihsan akın yapanları püskürtmek için sürekli ok atıyordu. O sırada Allah Resulü (a.s.m.) de ok atıyordu. Bir ara çok ok atmaktan yayının kirişi koptu. Olanları gören Ukkâşe b. Mihsan, kopan yay tamir edilebilir mi diye bakmak için Allah Resulü'nden (a.s.m.) aldı.

– Yâ Resulallah! Bu yay asla düzelmez, dedi. Allah Resulü (a.s.m.),

– Uzat uzat, düzelir, buyurdu.

Ukkâşe der ki: “Onu hak ile gönderen Allah’a yemin ederim ki, yayı çekince yay hemen düzeldi. Allah Resulü (a.s.m.) yayını alarak ok atmaya devam etti. Daha sonra onu Ebu Katâde aldı.”⁶¹

Gamre Seriyesi Komutanı

Esed oğullarının Müslümanlara baskın yapacağını haber alan Allah Resulü (a.s.m.), Hicretin 6. yılının sonlarında Ukkâşe b. Mihsan komutasındaki 40 kişilik bir birliği Esed oğullarının yurdu Gamre'ye gönderdi.⁶² Birliğin kendilerine doğru geldiğini öğrenen Esed oğulları yüksek yerlere kaçıp dağıldılar. Ukkâşe, sahabeleri subaşıda konuşlandırıp çevrede arama yaptırdı. Esed oğulları evlerini boşaltıp hayvanlarını saklamışlardı. Ukkâşe, Şüca b. Vehb'i Esed oğullarından haber almak için görevlendirdi. Araştırma yapan Şüca izlere bakarak aradıkları kişilerin fazla uzakta olmadığını anladı. Ancak akşam olmuştu. Sabahı beklemleri gerekiyordu. Uygun bir yerde konakladılar. Sabahın ilk ışıkları ile sesin geldiği yere baskın yapıldı. Ancak Esed oğulları ortada yoktu. Yalnızca bir kişiyi uykuda yakalayıp sorguya çektiler:

– İnsanlardan haberin var mı? Neredeler?

– Yüksek tepelere kaçtılar.

– Hayvanları nerede?

– Onların yanında değil.

Sahabeler adamı biraz daha sıkıştırıp konuşurmaya çalıştılar. Adam,

– Beni öldürmeyeceğinize söz verirsiniz söylerim, dedi.

Sahabeler söz verince adam Esed oğullarının yerini göstermek için harekete geçti. Sahabeler,

– Yalan söylersen hemen boynunu vururuz, diye tembih ettiler.

⁶¹ Makrızî, İmtâ'u'l-Esmâ', 9/277; Şâmî, Sübülü'l-Hüdâ, 4/197.

⁶² Zehebî, Siyer, 3786. Şahıs; A. H. Cum'a, Fursân min Asri'n-Nebevî, 272.

Adamın gösterdiği yere gittiklerinde onları gören çobanlar hemen kaçtı. Kaçarken yollarını kaybeden bazı kişiler esir alındı. 200 deve ganimet olarak alınıp Medine'ye gönderildi.⁶³

Şehadeti

Allah Resulü'nün (a.s.m.) vefatına yakın Müseyleme, Esved el-Anesi ve Tuleyha b. Huveylid peygamber olduklarını ilan edip çevrelerine insanlar toplayarak Müslümanlara karşı savaşmaya başladılar. Allah Resulü (a.s.m.) ağır hasta olmasına rağmen bu fitnenin yok edilmesi için komutanları ve bölgede bulunan Müslümanları mücadele için görevlendirdi.

Allah Resulü (a.s.m.) vefat edince riddet (dinden dönme) hareketi başladı. Bu hareket fitne ateşini alevlendirdi. Gatafan reisi Uyeyne b. Hısn yalancı peygamber Tuleyha için,

– Gatafanlardan bir peygamber, bizim için Kureyşli birinin peygamber olmasından daha iyidir, diyerek Tuleyha'ya tam destek verdi.

Tuleyha onu ordu komutanı yaptı. Hz. Ebu Bekir, Hâlid b. Velid'i Tuleyha üzerine gönderdi. Ordu bölgeye yaklaşınca Hâlid b. Velid düşman üzerine öncü kuvvetler ve araştırma için casuslar gönderdi. Bu görevi Ukkâşe b. Mihsan ve Sâbit b. Erkam'a verdi. Öncü kuvvetlere katılan sahabeler daha fazla bilgi toplamak için Tuleyha ve kardeşi Seleme'nin yanına kadar sokuldular ve onlarla çatışmaya girdiler. Tuleyha da kardeşi de meşhur savaşçılardı. Sahabeler kıyasıya savaşıyorlardı. Seleme, Sâbit b. Erkam'ı şehit edince kardeşi Tuleyha'nın yardımına koştu. İki meşhur savaşçının karşısında fazla dayanamayan Ukkâşe şehit oldu. Hâlid b. Velid'in ordusu bölgeye gelince iki ordu arasında büyük bir savaş başladı. İslam ordusu 600 şehid vererek savaşı kazandı.

Ukkâşe b. Mihsan, Hicretin 12. yılında şehid edildiğinde 44 yaşındaydı.⁶⁴

Tevekkülü - Hesapsız Cennete Girmesi

Akıllı, cesaretli ve güçlü biri olan Ukkâşe b. Mihsan, Rabbine karşı sonsuz tevekkül sahibiydi. Onun bu tevekkülünü Allah Resulü (a.s.m.) şöyle bildiriyor:

⁶³ Beyhakî, Delâilu'n-Nübüvve, 4/83; Şâmî, Sübülü'l-Hüdâ, 6/77; İbn Kesir, el-Bidâye ve'n-Nihâye, 6.yıl olayları.

⁶⁴ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 3732. Sahabe; İbn Manzûr, Muhtasar, 11/214.

Bütün ümmetler bana arz olundu. Nebiler ümmetleri ile birlikte yürümeye başladı. Bazı nebiler tek bir kişi ile bazıları on kişi ile bazıları beş kişi ile bazıları ise tek başına yürüyordu. O sırada büyük bir karaltı gördüm:

– Ey Cebrâil! Onlar benim ümmetim mi?

– Hayır, fakat istersen ufka bak.

Ufka bakınca daha büyük bir karaltı gördüm.

– Bu senin ümmetindir. Onlar 70.000 kişidir. Onlar için hesap ve azap yoktur.

– Niçin?

– Onlar (şifasını Allah’tan beklemeden) dağlama ve efsun yaptırmayıp Allah Resulü’ne (a.s.m.) tevekkül edenlerdir.

Orada bulunan Ukkâşe,

– Benim için dua buyur da ben de onlardan olayım, dedi. Allah Resulü (a.s.m.),

– Sen zaten onlardansın, buyurdu. Orada bulunan biri,

– Benim için de dua buyur, ben de onlardan olayım, dedi. Allah Resulü (a.s.m.),

– Bu konuda Ukkâşe seni geçti, buyurdu.⁶⁵

⁶⁵ Buhâri, Tıp, 17, Rikak, 50; Müslim, İman, 367-369, 372.

IV. BÖLÜM

YÖNETİCİLER

EBU LÜBÂBE

Künyesi: Beşir b. Abdulmünzir b. Rifea b. Zenber b. Ümeyye b. Mâlik b. Avf b. Amr b. Mâlik b. Evs

Annesi: Nesibe binti Zeyd

Çocukları: Abdurrahman, Lü bâbe ve Saib,

Evs kabilesinin ileri gelenlerinden olan Ebu Lü bâbe, Medine'nin kenar mahallelerinden Kuba'da Amr b. Avf oğullarının bulunduğu mahallede oturuyordu. Zeynep binti Hidam ile evli olan Ebu Lü bâbe'nin, Lü bâbe isminde güzel bir kızı vardı. Allah Resulü (a.s.m.) Medinelilerle tanışınca kısa sürede birçok Medineli Müslüman oldu. Önce 6-8 kişi ile Mekke'ye gidip Allah Resulü'nü (a.s.m.) ziyaret eden Medineliler, hac mevsimi gelince 12 kişilik bir grup ile Mekke'ye giderek Akabe'de Allah Resulü'ne (a.s.m.) biat ettiler.

Bu on iki kişi Medine'ye dönünce büyük bir gayret ile İslam'ı anlatmaya başladılar. Allah Resulü'ne (a.s.m.) haber göndererek, ondan kendilerine Kur'an'ı ve İslam'ı öğretecek birini istediler. Allah Resulü (a.s.m.) onlara Mus'ab b. Umeyr'i gönderdi. Mus'ab b. Umeyr'in Medine'ye gidişi ile davet hızlandı. Müslüman olmasını umdukları herkesle konuşup onları İslam'a davet ettiler. Kısa sürede Medinelilerin çoğu Müslüman oldu. Bunlardan biri de Ebu Lü bâbe'ydi.

Akabe Biati ve Nakipliği

İlk Akabe Biatinden bir yıl sonra Medineli Müslümanlar, "Allah Resulü'nü (a.s.m.) daha ne zamana kadar Mekke'nin dağlarına sürülmüş korku içinde yalnız bırakacağız" diyerek hac mevsiminde Mekke'ye gitmeye karar verdiler.

Kendilerini gizlemek için müşrik hacıların arasına katıldılar. Ebu Lübâbe de yetmiş beş kişiden oluşan bu grubun içindeydi. Mekke'ye varınca Hz. Abbas vasıtasıyla Allah Resulü (a.s.m.) ile bayramın ikinci gününün gecesi gizlice Akabe'de buluşmak için sözleştiler.

Gece ilerleyince sessizce yatağından süzülerek karanlıkta gölge gibi giden Ebu Lübâbe, Akabe'de diğer arkadaşları ile birlikte Allah Resulü (a.s.m.) ile buluştu. Allah Resulü'nün (a.s.m.) karanlıkta parlayan cemalini görünce kalbi yerinden çıkacakmış gibi oldu. O gerçekten de anlatılanların çok ötesindeydi. Diğer sahabe efendilerimiz ile Allah Resulü'ne (a.s.m.), “zorluk ve kolaylıkta, darlık ve genişlikte, dinlemek ve itaat etmek, iyiliği emredip kötülükten sakındırmak, Allah için konuşmak, Allah için kınayanın kınamasından sakınmamak, Allah Resulü (a.s.m.) onların vatanına hicret ettiğinde ona yardım etmek ve onu kendileri, eşleri ve çocukları gibi korumak” üzere biat eden Ebu Lübâbe, Allah Resulü'nün (a.s.m.) isteği üzerine Amr b. Afv oğullarının Nakibi olarak seçildi.¹

Allah Resulü (a.s.m.) Medineli Müslümanlara, “Aranızdan 12 Nakip (temsilci) seçin! Bunlar kabilelerinin içinden ve onları temsil edebilecek kişiler olsun” buyurdu. Onlar da kabileleri temsilen aralarında 12 kişi seçtiler. Allah Resulü (a.s.m.) bu kişileri Nakip olarak görevlendirdi.²

Cihadı

Allah Resulü (a.s.m.) Bedir'e gittiğinde Medineli Müslümanlar da ilk olarak onun ile birlikte savaşa çıktılar. Binek az olduğu için üç-dört kişi bir deveye nöbetleşerek biniyorlardı. İbn Mes'ud anlatıyor:

“Bedir Savaşına giderken üç kişi bir deveye biniyorduk. Ebu Lübâbe ve Hz. Ali, Allah Resulü (a.s.m.) ile birlikte nöbetleşe bir deveye biniyorlardı. Deveye binme sırası Ebu Lübâbe ve Hz. Ali'ye gelince Allah Resulü'ne (a.s.m.),

– Yâ Resulallah! Sen binmeye devam et. Biz yürürüz, dediler. Allah Resulü (a.s.m.),

– Siz yürüme konusunda benden daha güçlü değilsiniz. Ben sevap hususunda Allah'a sizden daha az muhtaç değilim, buyurarak onların isteklerini reddetti.”³

¹ Belâzurî, Ensâbu'l-Esrâf, 19/101.

² İbn Kesir, Siretün-Nebevî, 1/344-346; İbn Hacer, İsâbe, 10462. Sahabe.

³ İbn Sa'd, Tabakât, 2/21; Şâmî, Sübülü'l-Hüdâ, 4/24.

Yola devam eden ordu Revha mevkiine geldi. Ordu konaklayınca Allah Resulü (a.s.m.) Ebu Lübâbe'yi vekil tayin ederek Medine'ye geri gönderdi. Daha önce Medine'ye bıraktığı Abdullah b. Ümmü Mektum namaz kıldırarak, Ebu Lübâbe de Allah Resulü'ne (a.s.m.) vekâlet edecek,⁴ geride kalan Müslümanları, özellikle münafık ve Yahudilere karşı koruyacaktı.

Müşriklerle Bedir'de karşılaşan Müslümanlar kısa sürede onları bozguna uğratarak büyük bir zafer kazandı. Allah Resulü (a.s.m.) Zeyd b. Hârîse'yi zaferi müjdelemek için Medine'ye gönderdi. Ona binek olarak kendi devesini verdi.

Zeyd b. Hârîse ordudan ayrılarak hızla Medine'ye geldi. Zeyd b. Hârîse'yi Allah Resulü'nün (a.s.m.) devesinin üzerinde gören münafıklardan biri büyük bir sevinçle Üsâme b. Zeyd'e,

– Bak, efendiniz ve onunla birlikte olan herkes öldürülmüş, dedi. Başka biri de Ebu Lübâbe'ye,

– Arkadaşlarınız darmadağın oldular, artık bir daha toparlanamazlar. Muhammed ve onun sahabelerinin önde gelenlerinin hepsi öldürülmüş, deyince Ebu Lübâbe onu tersleyerek,

– Allah bu sözünü yalanlayacak, dedi. Münafık,

– Baksana Zeyd b. Hârîse tek başına geliyor, dedi.⁵

Birkaç dakikalık da olsa büyük bir haz duyan münafığın sevinci uzun sürmedi. Zeyd b. Hârîse zaferi müjdeleyince, hasetten kendilerini yiyip bitiren münafıklar hemen ortadan kayboldular.

Allah Resulü (a.s.m.) Medine'ye gelip ganimetleri dağıtırken, görevlendirme ya da başka nedenlerden dolayı savaşa katılmayan sekiz kişiye de ganimetten pay verdi. Ve onlara Bedir'de savaşanlar gibi sevap verileceğini müjdeledi.⁶

Hendek'te

Bedir'den sonra ertesi yıl Uhud Savaşına katılan Ebu Lübâbe burada kahramanca savaştı. Bir sonraki yıl da Hendek Savaşına katıldı. Önce Müslümanlar birlikte hendek kazdılar. Sonra çok zor bir savaş başladı. Münafıklardan Yahudilere kadar herkes Medine'yi kuşatan müşriklerin safında yer aldılar.

⁴ İbn Hişam, Sîre, 1-2/612.

⁵ Vâkidî, Megâzi, 1/115; Beyhakî, Delâilu'n-Nübüvve, 3/132.

⁶ Nisâbü'rî, Şerefü'l-Mustafâ, 708. Madde.

Müslümanlar dört bir taraftan kuşatılmışlardı. Yahudiler önce el altından sonra da açıktan açığa müşrikleri desteklediler. Defalarca kadın ve çocukların bulunduğu yere hücum ettiler.

Mekkeli müşriklerin hayvanlarının samanları bitmişti. Ebu Süfyan, Yahudilerin reislerinden Huyey b. Ahtab'a haber göndererek,

– Samanımız bitti. Samanınız var mı? diye sordurdu. Huyey,

– Evet, dedi. Bunun için Ka'b b. Esed ile konuştu. Ka'b,

– Bizim malımız senin malındır. İstedğini yap. Söyle, bineklerini getirip istedikleri kadar alsınlar, dedi. Huyey Mekkeli müşriklere haber göndererek,

– Hayvanlarınızı gönderin, size istediğiniz kadar yiyecek gönderelim, dedi.

Mekkeliler hayvanlarını gönderince, onlara yirmi deve yükü arpa, saman ve buğday gönderdi.

O sırada vefat eden akrabalarını defnetmek için Allah Resulü'nden (a.s.m.) izin alan, aralarında Ebu Lübâbe'nin de bulunduğu on sahabe, Amr b. Avf oğulları yurduna doğru gidiyordu. Yolda Yahudilerin Müslümanlara ihanet ederek müşriklere gönderdikleri yirmi yük devesi ile karşılaştılar. Yahudilerin ihanetine çok kızan Müslümanlar hemen müşriklere saldırdılar. Aralarında şiddetli bir çarpışma oldu. Müşrikler, Müslümanlara daha fazla karşı koyamayacaklarını anlayınca develeri bırakıp kaçtılar. Müslümanlar develeri önlerine katıp Amr b. Avf oğulları yurduna geldiler. Orada ölülerini defnedip aileleri ile görüştüktan sonra yük develerini de alarak karargâha geri döndüler. Büyük bir yiyecek sıkıntısı yaşayan Müslümanlar bu ganimetle biraz olsun rahatladılar.⁷

Sancaktar

Mekke'nin fethinde ve Huneyn Savaşına giderken, Allah Resulü (a.s.m.) Amr b. Avf oğullarının sancağını Ebu Lübâbe'ye verdi. Her iki savaşta da kabilenin sancağını taşıma şerefine kavuştu.⁸

Emir-Vekil

Allah Resulü (a.s.m.) Medine'den ayrıldığında üç kere Ebu Lübâbe'yi yerine emir-vekil olarak bıraktı. Bunlardan ilki Bedir Savaşında, diğeri Bedir'den

⁷ Şâmî, Sübülü'l-Hüdâ, 4/382.

⁸ Makrîzî, İmtâ'u'l-Esmâ', 7/170; Vâkidî, Megâzî, 2/800, 3/896; Belâzurî, Ensâbu'l-Esrâf, 19/101.

hemen sonra Kaynuka oğulları Seferinde, üçüncüsü ise ondan sonra çıkan Sevik Gazvesindedir.⁹

Görüşmecî

Kureyza oğulları, Hendek Savaşında Müslümanlara ihanet edince, Cebraîl (a.s.) gelerek Efendimize hemen Kureyza oğullarının üzerine gitmesini emretti. Allah Resulü (a.s.m.) Abdullah b. Ümmü Mektum'u Medine'ye vekil bırakarak ordusu ile yola çıktı. Kureyza oğullarının yurduna gelerek kalelerini kuşattı. Yahudiler, münafıkların da destek ve kışkırtması ile kuşatmaya 25 gün direndiler. Ancak sonunda kalplerine korku düştü. Allah Resulü'ne (a.s.m.) elçi göndererek,

– Durumumuzu görüşmek için bize Amr b. Avf oğullarından Ebu Lübâbe'yi gönder, dediler.

Allah Resulü (a.s.m.) onların bu isteğini kabul buyurarak Ebu Lübâbe'yi Kaynuka oğulları ile görüşmek için gönderdi.¹⁰

Terbiye Süreci

Cehalet Çukurunda

Cehaletin dorukta olduğu, içki, kumar, haksızlık, kavga ve cinayet gibi kötülüklerin yaygın olduğu bir toplumda büyüdü. Bu ahlaki yozlaşmayı bütün hücreleri ile tattı. İşte bu hayatı anlatan tablolardan biri:

Bir gün Üseyd b. Hudeyr'in babası Hudeyr, Amr b. Avf oğullarına giderek orada Süveyd b. Sâmî, Havvat b. Cübeyr ve Ebu Lübâbe ile görüştü. Ebu Lübâbe,

– Buyrun bize gidelim. Size içki ikram edeyim, hayvan keseyim. Birkaç gün misafirim olursunuz, diyerek orada bulunanları evine davet etti. Onlar da,

– Sana şu gün geliriz, diyerek daveti kabul ettiler.

Dedikleri gün Ebu Lübâbe'nin evine gittiler. Orada üç gün kaldılar. Bu süre içinde Ebu Lübâbe onlara deve kesti, bol bol içki ikram etti. Eti yiyip içkiyi içerek sarhoş oldular. Üç günden sonra içlerinden en yaşlı olanı Süveyd b. Sâmî,

– Ne dersiniz, artık evimize gidelim mi? diye sordu. Hudeyr,

– Ben gitmek istemiyorum. Siz isterseniz kalın, isterseniz dönün, dedi.

⁹ Vâkidî, Megâzî, 1/180, 182; Şâmi, Sübülü'l-Hüdâ 4/180; Makrîzî, İmtâ'u'l-Esmâ', 8/345-347.

¹⁰ İbn Hişâm, Sîre, 3-4/236.

Süveyd evine dönmek için kalktı. Ancak çok sarhoştı. İki genç onu devesine bindirdi. Bir süre gençlerle yola devam ettikten sonra Guseyne oğullarının taşlı mevkiine geldiler. Süveyd burada durarak tuvaletini yapmak için devesinden indi. İçkinin tesiri ile ayakta zor duruyordu. Hazreçlilerden biri, onu tek başına görünce Mücezzir b. Ziyad'ın yanına koşarak ona,

– Sana güzel bir ganimet söyleyeyim mi? dedi. Mücezzir,

– Nedir? diye sordu.

– Bak, Süveyd işte şurada tek başına tuvaletini yapıyor. Yanında silahı olmadığı gibi, ayakta duramayacak kadar da sarhoş.

Mucezzir b. Ziyad hemen silahını alarak adamın dediği yöne gitti. Onun geldiğini gören gençler Mücezzir b. Ziyad'ın karşısına dikildiler. Ne yapmak istediğini fark edip ona engel olmak istediler. Ancak silahsızlardı. O sıralarda Evsliler ile Hazreçliler arasında Baus Savaşı vardı. Fırsatını bulan, birbirini öldürüyordu.

Mucezzir b. Ziyad kılıcını gençlere doğru savurunca gençler canlarını kurtarmak için kaçıp gittiler. Sarhoş olan Süveyd kaçamayıp çaresiz öylece donup kalmıştı. Süveyd'in başına dikilen Mücezzir,

– Allah bana seni öldürme fırsatı verdi, dedi. Süveyd:

– Ne yapmak istiyorsun? diye sordu.

– Seni öldürmek istiyorum!

Bir süre konuştuktan sonra onu öldürdü. Bundan sonra Baus Savaşı iyice alevlendi.¹¹

Nefis Terbiyesi Devam Ediyor

İslam ile tanıştıktan sonra hayatı tamamen değişen Ebu Lübâbe, pek çok kötü duygu, düşünce ve işten kurtuldu. Ancak bütün kötülükleri atıp güzelliklerle donanmak zaman ve bir süreci gerektiriyordu. Bu zaman içinde bazı yanlışlar yapmak mümkündü. O da zaman zaman yanlışlar yaptı. Yahut daha güzel olanı terk etti. Ancak bunların farkına vararak onlardan bir bir kurtuldu.

Enes b. Mâlik anlatıyor:

Bir gün yetim bir sahabe Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanına gelerek ona,

– Yâ Resulallah! Ebu Lübâbe'nin aşılık hurma ağacı var, hurma bahçemi onun bu ağacı ile aşılama istiyorum. O ağacı bana vermesi için emri buyurur

¹¹ Vâkidî, Megâzî, 1/303; Makrîzî, İmtâ'u'l-Esmâ', 10/7.

musunuz? Mutlaka o ağaç ile bahçemi kurmam gerekiyor, diye ricada bulundu. Allah Resulü (a.s.m.), sahabenin bu ricasını Ebu Lübâbe'ye iletti ve,

– Eğer hurma ağacını ona verirsen cennette onun karşılığında bir hurma ağacı kazanırsın, buyurdu.

Ağacın sahibi olan Ebu Lübâbe özür dileyerek ağacını vermek istemedi. Allah Resulü (a.s.m.), ricası reddedildiği için sahabesine ne kızdı ne de darıldı. Ona en küçük bir tepki bile göstermedi. Yalnızca onun cevabını diğer sahabe-sine iletmekle yetindi. Onu manen de sorumlu tutmadı, zira ona yaptığı bu rica peygamberlik sıfatı ile değil, insanlık sıfatıylaydı. Ağaç yahut onun bedeline, kendisinin daha fazla ihtiyacının olduğunu düşünen Ebu Lübâbe, Allah Resulü'ne uygun bir dille “Hayır!” diyerek daha faziletli olanı ve cennet ağacını kaybetti. Bu sırada Ebu Dahdah Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanına geldi. Durumu öğrenince cennette bir ağaç kazanmak için doğruca Ebu Lübâbe'nin yanına gitti. Ona,

– Ağacını, hurma bahçeme karşılık bana satar mısın? diyerek çok cazip bir teklifte bulundu.

Ebu Lübâbe bir ağaca karşılık bir bahçe verilince hiç düşünmeden teklifi hemen kabul etti. Ebu Dahdah da teklifi kabul edildiği için çok sevindi. İki taraf da karlı bir alışveriş yapmıştı. Ebu Dahdah sevinçle Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanına giderek ona,

– Yâ Resulallah! Ben bahsedilen hurma ağacını hurma bahçeme karşılık satın aldım. O ağacı sana veriyorum. Onu istediğine verebilirsin, dedi.

Allah Resulü (a.s.m.) Ebu Dahdah'ın bu hareketinden dolayı çok memnun oldu. Sevinçten orada bulunan ashabına dönerek defalarca,

– Cennette Ebu Dahdah için dikilmiş nice ağaçlar vardır, buyurdu.¹²

Tevbe

Onu en çok üzen yanlış, Kureyza oğulları ile görüşmeye gittiğinde yapmış olduğu işaret oldu. Ebu Lübâbe anlatıyor:

“Allah Resulü (a.s.m.) beni Kureyza oğullarına gönderdiğinde, Kureyza oğullarının erkekleri koşarak beni kapıda karşıladılar:

– Ey Ebu Lübâbe! Biz bütün insanlara karşı senin müttefikiniz, dediler.

¹² Müsned, 5/95, 3/146; Vâkidî, Megâzî, 1/281, 2/505.

Kadınlar ve çocuklar ise ağlayarak benden yardım umdular. Reisleri Ka'b b. Esed ise geçmiş günlerde ona ve kavmine yaptıkları yardımı hatırlatarak,

– Çok sıkıştık. Kuşatma bizi yok edecek. Muhammed, hükmüne razı oluncaya kadar bizim kaleden ayrılmamıza izin vermez. Bizi bıraksa da Şam ya da Hayber'e gitsek. Bundan sonra da ona karşı asla silah kullanmasak, aleyhine bir araya gelmesek, dedi. Ben Huyey b. Ahtab'a işaret ederek,

– Bu sizin yanınızda olduğu sürece felaket sizi asla bırakmaz, dedim. Ka'b b. Esed,

– O başımıza getireceklerini getirdi. Sonra da beladan kurtulmamız için çare bulamadı, dedi. Huyey,

– Ben ne yaptım? Sadece seni teşvik ettim. Seni yanılttığımdan dolayı da, seninle birlikte aynı sıkıntıyı çekiyorum. Senin başına gelen benim de başıma geldi, dedi. Ka'b b. Esed bana dönerek,

– Ne yapmamızı istersin? Muhammed onun hükmüne uymaktan başka çözümlü kabul etmez sanırım. Ne dersin, onun hükmüne razı olalım mı? diye sordu.

Evet, dedim. Sonra da elimi boynuma götürerek öleceklerini işaret ettim. Daha o an, böyle yapmakla Allah ve Resulü'ne (a.s.m.) ihanet ettiğimi fark ettim. Ancak olan olmuştu. Pişman olmuş, üzüntüden gözlerimden yağmur gibi yaşlar akıyordu. Bir şey anlamayan Ka'b,

– Ne oldu? diye sordu.

– Allah ve Resulü'ne (a.s.m.) ihanet ettim, dedim.

Hemen oradan ayrılıp utancımın kalenin arka kapısından çıktım. Ağlamaya devam ediyordum. Gözyaşlarım sakalımı ıslatmıştı. Müslümanlar benden cevap bekliyordu. Benim onların yanına çıkmaya cesaretim yoktu. Gizlice Mescid-i Nebvî'ye gittim. Birine kendimi mescidin direğine bağlattım. Allah Resulü (a.s.m.) benim kendimi direğe bağladığımı haber alınca,

– Bana gelseydi onun için Allah'tan af dilerdim. Şimdi onu öylece bırakın. Allah (c.c.) onun hakkındaki hükmünü verinceye kadar beklesin, buyurdu.

Ancak kendisi sabah akşam onu gözleyerek durumunu kontrol etmeyi ihmal etmedi. Bir hafta on gün yemeden içmeden, aç susuz direğe bağlı kaldı. Nerdeyse gözleri görmez, kulakları duymaz olmuştu.¹³ Tuvalete gideceği yahut namaz kılacağı zaman eşi ya da kızı Lübâbe gelip bağlarını çözüyor, işi

¹³ İbn Abdilberr, İstıab, 4/1740.

bitince tekrar direğe bağlıyordu. Büyük bir sıkıntı çekmesine rağmen eşsiz bir sabır gösteren Ebu Lübâbe, Allah'ın, hakkında vereceği hükmü bekliyordu. Ümitliydi, çünkü bu olaydan önce bir rüya görmüş, o rüyayı Hz. Ebu Bekir'e anlatmış, o da rüyasını, dili yüzünden bir sıkıntı çekeceği, ancak bir süre sonra bu sıkıntıdan kurtulacağı şeklinde yormuştu.¹⁴ Ve beklediği an geldi. Ümmü Seleme annemiz anlatıyor:

“Ebu Lübâbe'nin tevbesinin kabul edildiğini bildiren ayet indiğinde Allah Resulü (a.s.m.) benim evimdeydi. Seher vaktinde Allah Resulü'nün (a.s.m.) gülümsediğini gördüm. Ona,

– Niçin gülüyorsun yâ Resulallah? diye sordum.

– Ebu Lübâbe'nin tevbesi kabul edildi.

– Müjde vereyim mi yâ Resulallah!

– İstersen müjdele!

O sırada henüz örtünme ayeti inmemişti. Odanın kapısına giderek,

– Ey Ebu Lübâbe! Müjdeler olsun! Allah tevbeni kabul etti. diye seslendim.

Sesimi duyan insanlar hemen koşup Ebu Lübâbe'nin iplerini çözmek istediler. Ancak Ebu Lübâbe buna izin vermedi. Gelenlere,

– Hayır! Vallahi, Allah Resulü (a.s.m.) iplerimi bizzat kendi elleri ile çöz-medikçe bağlı kalmaya devam edeceğim! dedi.

Allah Resulü (a.s.m.) biraz sonra sabah namazını kıldırmak için mescide gidince Ebu Lübâbe'nin bağlarını çözdü.”¹⁵

Ebu Lübâbe tevbesinin sürekli olmasını istiyordu. Allah Resulü (a.s.m.) iplerini çözdüğünde ona,

– Yâ Resulallah! Tevbemin devamı için ailemin kaldığı evden ayrılıp onları ihmal etmeden bundan böyle senin yanında kalmak, etrafında olmak ve kazanmış olduğum malın tamamını Allah ve Resulü için harcamak istiyorum, dedi. Allah Resulü (a.s.m.),

– Üçte biri yeterli, buyurdu.¹⁶

Ebu Lübâbe hakkında Tevbe suresinin 102. ve Enfal suresinin 27. ayetlerinin inzal edildiği bildirilmektedir.¹⁷

¹⁴ Vâkidî, Megâzî, 2/507.

¹⁵ Beyhakî, Delâilu'n-Nübüvve, 4/17.

¹⁶ Dârimî, Zekat, 25; Muvatta, Nuzur, 9; Taberânî, Mu' cemü'l-Kebir, 5/22.

¹⁷ Kurtubî, Ahkâmü'l-Kur'an, 4/338-561.

Suffe Ashabı

Tevbesini yerine getiren Ebu Lübâbe, Suffe Ashabının arasına katılarak kendini ilim, irfan ve ibadete adadı. Bundan sonra onun hakkında hep güzel şeyler duyuldu.¹⁸

Allah Resulü'nden (a.s.m.) sonra ilimle meşgul olmaya devam etti. Büyük bir kısmı Kütüb-i Sitte'de geçen 15 hadis rivayet etti. Ondan oğulları Saib, Abdurrahman, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Nâfi, Abdullah b. Ka'b hadis rivayet etti.¹⁹

Allah Resulü'nden (a.s.m.) sonra da mescidine yakın olmaya özel önem verdi. Ebu Lübâbe'nin evi Amr b. Avf oğulları yurdunda, Kuba'daydı. Ensarın Mescid-i Nebevî'ye en uzak evi, onun ile Hârise oğullarından Ebu Yahya'nın eviydi. Allah Resulü (a.s.m.) ile ikinci namazını kılıp sonra evlerine giderlerdi.²⁰ Daha sonra Mescid-i Nebevî'ye yakın bir yerden ev alan Ebu Lübâbe,²¹ mescide daha da yakın olmak için evin kapısını kapatıp, mescid tarafında yeni bir kapı yaptırmak istiyordu. Bunun için Abdullah b. Ömer ile konuşup, ona mescide daha yakın olacak şekilde bir kapı yapmasını söyledi. Kapı yeri değiştirilirken oralarda oynayan çocuklar küçük beyaz bir yılan gördüler. Abdullah b. Ömer çocuklara,

– Yılanı bulup öldürün! dedi. Onu duyan Ebu Lübâbe müdahale ederek,

– Onu öldürmeyin. Allah Resulü (a.s.m.) evlerdeki küçük beyaz yılanı öldürmeyi yasakladı, dedi.²²

Allah Resulü'nden (a.s.m.) sonra ilimle ve öğrendiklerini nakletmekle meşgul olarak zühd içinde yaşadı.

Abdullah b. Ebu Yezid anlatıyor:

“Bir gün Ebu Lübâbe bizim yanıımızdan geçip gitti. Hemen peşine takıldık. Evine girince müsaade isteyerek evine girdik. İçeri girdiğimizde hem evinin hem elbiselerinin çok eski olduğunu fark ettik. Bize Allah Resulü'nden (a.s.m.) duyduğu şu hadisi nakletti:

‘Kur'an-ı nağme ile okumayan bizden değildir.’

¹⁸ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 1/366; Vâkidî, Megâzî, 2/509.

¹⁹ Belâzurî, Ensâbu'l-Eşrâf, 19/102.

²⁰ Taberânî, el-Mu'cemül-Kebir, 5/25.

²¹ Müslim, Selam, 135.

²² Müslim, Selam, 131; Buhârî, Bedü'l Halk, 15.

Ravi der ki, ben Ebu Müleyke'ye,

– Ey Ebu Muhammed! Sesi güzel olmayan için ne dersin? diye sorunca,

– Elinden geldiğince güzel okusun, dedi.²³

İyi Niyet Kurbanı

Ebu Lübâbe, çok iyi niyetli, temiz kalpli bir insandı. Bu yüzden Mescid-i Dırâr'ı yaptıran münafıkların tuzağına düşerek, Müslümanların aleyhine faaliyet yürütmek niyeti ile yapılan ve Allah tarafından yıkılması istenen bu mescidin yapımında ciddi bir çaba gösterdi. Mescidin odunlarını almakla kalmadı, yapımına da yardım etti.²⁴

Ebu Lübâbe efendimizin iyi niyetini gösteren bir başka olayı Ömer b. Hatib el-Cühenî şöyle anlatıyor:

“Sıcak bir yaz günüydü. Allah Resulü (a.s.m.) Tebük Seferinden henüz yeni dönmüştü. Fezari oğullarından on kişilik bir heyet Medine'ye gelip Allah Resulü (a.s.m.) ile görüştü. Bundan sonra minbere çıkıp bir konuşma yaptı. Sahabe efendilerimiz kuraklıktan şikayet ederek yağmur için dua istemişlerdi. Allah Resulü (a.s.m.) konuşmadan sonra ellerini semaya kaldırarak, ‘Allâhümme eskü beledke ve behûmeteke venşür-rahmeteke ve ehyi beledke'l-meyyite’ (Ey Allah'ım! Beldene ve içinde bulunan hayvanlara su ver! Rahmetini yay! Ölmüş toprakları ihya et!) diye dua buyurdu. O sırada mescitte bulunan Ebu Lübâbe ayağa kalkarak büyük bir samimiyet, saf bir kalp ve yağmurun yağacağına tam bir imanla,

– Yâ Resulallah! Hurmalarımı ambarda kurumaya bırakmıştım, dedi. Allah Resulü (a.s.m.) duasını tekrarladı:

– Allah'ım bize yağmur ver!

Ebu Lübâbe aynı saf kalple tekrar seslendi:

– Yâ Resulallah! Hurmalarımı ambarda kurumaya bırakmıştım.

Allah Resulü (a.s.m.) üçüncü kez yağmur için dua buyurdu.

Ebu Lübâbe der ki:

²³ Ebû Dâvud, Vitr, 20; Kurtubî, Ahkâmü'l-Kur'an, 4/338-561.

²⁴ Makrîzî, İmtâ'u'l-Esmâ', 2/77.

– Vallahi, Allah Resulü (a.s.m.) dua ederken gökte tek bir bulut bile yoktu!

Allah Resulü (a.s.m.), “Ey Allah’ım! Ebu Lübâbe üzerindeki çıkarıp yırtarak, hurmaları sele kapılmasın diye ambarının deliklerini kapatıncaya kadar yağmur ver” diye dua etti. Daha duası bitmeden yağmur başladı. Yağmur sürekli yağıyor, bir türlü dinmek bilmiyordu. Her tarafı sel götürmek üzereydi. Durumu fark eden bazı Medineliler, Allah Resulü’nün (a.s.m.) sözlerini hatırlayarak hemen Ebu Lübâbe’nin yanına gittiler. Ona,

– Üzerindeki gömleği çıkarıp onu yırtarak ambarındaki delikleri kapamadıkça yağmur yağmaya devam edecek, dediler.

Ebu Lübâbe üzerindeki gömleği çıkarıp ondan parça parça yırttı. Onlarla ambarın deliklerini kapadı. O işini bitirir bitirmez yağmur kesildi.²⁵

Tercih Edilen Eş

Mecma’ b. Yezid anlatıyor:

Ensardan Hizam diye bilinen biri, kızını istemediği biri ile evlendirdi. Kadın, babasının evlendirdiği kişi ile evlenmek istemiyordu. Allah Resulü’ne (a.s.m.) giderek durumunu anlattı. Allah Resulü (a.s.m.) yapılan nikâhı iptal etti. Hanım daha sonra Ebu Lübâbe ile evlendi. Hadisi rivayet edenlerden Yahya b. Said bu hanımın dul olduğunu söylemiştir.²⁶

Bundan Daha Küçük Çocuk Görmedim

Ebu Lübâbe’nin kızı, Hz. Ömer’in kardeşi büyük İslam kahramanı Zeyd b. Ömer ile evliydi. Ondan bir torunu olduğunu duyunca çok sevindi. Hemen kızının evine giderek torununu kucağına alıp sevdi. Sonra da onu alıp Allah Resulü’ne (a.s.m.) götürdü. Allah Resulü (a.s.m.) Ebu Lübâbe’yi görünce,

– Kucağındaki kim ey Ebu Lübâbe? diye sordu.

– Kızımın oğlu. Şimdiye kadar ondan daha küçük çocuk görmedim, dedi.

²⁵ İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Gâbe, 6198. Sahabe; Makrîzî, İmtâ'u'l-Esmâ', 5/130; Şâmî, Sübülü'l-Hüdâ, 6/394; Nisâbü'rî, Şerefü'l-Mustafâ, 1266. Madde.

²⁶ Dârimî, Nikah, 14; İbn Mâce, Nikah, 12.

Allah Resulü (a.s.m.) ona tahnîk yaptı. Başını okşadı. Sonra ona hayır ve bereket için dua buyurdu.

Denilir ki, Allah Resulü'nün (a.s.m.) duası bereketi ile Abdurrahman hangi toplulukta olursa olsun onlardan uzun görünürdü.²⁷

Vefatı

Allah Resulü'nün (a.s.m.) vefatından sonra uzun bir süre yaşayan Ebu Lü-bâbe, Hz. Ali'nin şehid edildiği yıl vefat etti. Oğlu Saib'den gelen soyu Tabakât yazarı İbn Sa'd'ın zamanında devam ediyordu.²⁸

²⁷ İbn Manzûr, Muhtasar, 14/254.

²⁸ İbn Sa'd, Tabakât, 3/457.

UTBE b. GAZVAN

Künyesi: Utbe b. Gazvan b. Câbir b. Vüheyb b. Nüseyb b. Zeyd b. Mâlik b. Hâris b. Kays

Eşi: Ezde binti Hâris

Çocukları: Cübeyr, İbrahim

Kardeşleri: Müneyye, Hudeyra

Vefatı: 17/647

Utbe b. Gazvan aslen Mekkeli olmayıp, bir vesile ile Mekke'ye gelip orada kalan yabancılardandır. Mekke'de doğup büyüyen Utbe, Nevfel b. Abdimenaf oğullarının anlaşmalısı idi.²⁹

Çok iyi bir okçu olan Utbe, akrabalarının kızı olan Ezde binti Hâris b. Kelde ile evlendi. Birkaç yıl sonra Cübeyr ve İbrahim adında iki oğlu oldu.³⁰ Allah Resulü (a.s.m.) İslam'ı davete başladığında 30 yaşlarındaydı. Bir süre sonra İslam bütün Mekke'de konuşulmaya başlamıştı. Anlatılanlara ilgisiz kalmayan Utbe, hemen İslam'ın neleri emrettiğini öğrenmeye çalıştı. Öğrendikçe putlara tapmanın yanlışlığını fark etti. Allah Resulü'nün (a.s.m.) kendisine İslam'ı anlatmasını istedi. İslam anlatılınca yanılmadığını anlayarak hemen Müslüman oldu. İlk Müslümanlardan olan Utbe Müslüman olduğunda henüz altı kişi Müslüman olmuştu. O yedinci oldu.³¹

²⁹ İbnü'l-Esr, Üsdü'l-Gâbe, 3550. Sahabe.

³⁰ Belâzurî, Ensâbu'l-Eşraf, 12/266; İbn Sa'd, Tabakât, 3/99.

³¹ İbn Abdilberr, İstîab, 3/1027

İşkence ve Hicret

İslam'a girdiği duyulunca müşriklerin baskısına maruz kalan Utbe, işken-
cenin her türünden nasibini aldı. Vefatına yakın yaptığı bir konuşmada o gün-
lere ait bir anısını şöyle dile getirir:

“O gün ben Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanında bulunan yedi kişiden biri-
dim. Yanımızda ağaç yapraklarından, dikenlerden başka yiyeceğimiz yoktu.
Onları yemekten damaklarımız hep yara olmuştu. Giyecek bir şey de bulamı-
yorduk. O günlerde bir elbise elime geçmişti. Sa'd b. Mâlik'in de elbisesi yok-
tu. Elbiseyi ikiye bölerek yarısını ona verdim. O gün aramızdaki en mutlu kişi
bir hurma bulup da onu ağzına alıp akşama kadar emen kişiydi. Bugün ise
orada bulunanlardan her biri bir şehrin valiliğini yapıyor.”³²

Müşriklerin zulmü artınca Allah Resulü (a.s.m.) Müslümanlara Habeşis-
tan'a hicret etmek için izin verdi. Müslümanlar Mekke'den gizlice ayrılıp Ha-
beşistan'a hicret ettiler. Birinci grup gittikten bir süre sonra ikinci grup hicret
etti. Utbe b. Gazvan ikinci Habeşistan hicretine katıldı.³³ İbn Hişam onu birin-
ci Habeşistan hicretine katılanlar arasında zikreder.³⁴

Malını, mülkünü, sevdiklerini bırakıp tanımadıkları yerlere gelmek çok
zordu. Kralın onları çok iyi karşılaması Müslümanları biraz olsun rahatlatı.
Ancak kalpleri hep Mekke'deydi. Hep oradan bir haber bekliyorlardı. Bir
müddet sonra bekledikleri haber geldi. Habere göre Mekke'nin ileri gelenleri
Müslüman olmuştu. Hemen bir grup sahabe ile Mekke'ye geri döndü.³⁵ Ancak
haber yalandı. Gelenler Mekke'ye girdiklerinde başlarına gelecekleri bilseler
de, Allah Resulü (a.s.m.) ve Müslümanları o halde bırakıp geri gitmek iste-
mediler. Kimi birinin himayesinde kimi gizlice Mekke'ye girdi. Onların geldi-
ğini öğrenen Mekkeliler gelenlere eskiyi aratacak kadar kötü davrandılar.
Utbe b. Gazvan gibi dışarıdan gelenlerin işi daha da zordu. Kendilerini koru-
yacak kabileleri olmadığı için daha çok işkenceye maruz kaldılar.

Mekke'den Kaçış

Müslümanlar hicret ettiğinde Utbe b. Gazvan hicret etme fırsatı bulamayıp
Mekke'de kalmıştı. Müslümanlar hicret ettikten sonra Mekkelilerin kalan

³² Makrîzî, İmtâu'l-Esmâ', 4/387; Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 1/171.

³³ İbn Hacer, İsâbe, 5413. Sahabe; Belâzurî, Ensâbu'l-Eşrâf, 12/266.

³⁴ İbn Hişam, Sîre, 1-2/324.

³⁵ Şâmi, Sübülü'l-Hüdâ, 2/368.

Müslümanlara karşı baskısı gevşedi. Onlar kimliklerini gizlemeye çalışınca ortam iyice rahatladı.

Bu arada Müslümanlara savaş izni verildi. Allah Resulü (a.s.m.) çevreye gönderdiği birliklerle Mekkelilerin ticaret yollarını kontrol altına almaya çalıştı. Bunlardan ilki Ubeyde b. Hâris komutasındaki birlikti. Hicretten sekiz ay sonra 80 kişilik bir süvari birliği Ragib'e gönderildi.³⁶ Orada İkrime b. Ebu Cehil komutasında 200 kişilik bir grupla karşılaştı. Karşılıklı ok atıldı fakat savaş olmadı.

Utbe b. Gazvan ve kendi gibi Müslüman olduğunu gizleyen Mikdad b. Amr, Medine'ye kaçınız ümidi ile İkrime'nin ordusuna katılmıştı. Umdukları gibi de oldu. Bu karşılaşma sırasında bir fırsatını bularak Müslümanların tarafına kaçtılar.³⁷

İslam ordusu ile birlikte Medine'ye hicret etti. Kuba'ya gelerek orada Abdullah b. Seleme el-Aclânî'ye konuk oldu. Daha sonra Medine'ye geçen Utbe b. Gazvan burada bir süre Abbad b. Bişr'in evinde kaldı.³⁸

Suffe Ashabı ve Kardeşlik

Abbad b. Bişr'in evinden Suffe'ye geçen Utbe b. Gazvan, burada Allah Resulü'nden (a.s.m.) ilim irfan öğrenmeye devam etti.³⁹ Bir süre sonra Allah Resulü (a.s.m.) onu İslam kahramanlarından Ebu Dücâne ile kardeş yaptı.⁴⁰

Cihadı

Medine'ye hicret ettikten bir süre sonra Abdullah b. Cahş komutasındaki 8-12 kişilik bir grupla Kureyşlilerin kervanını gözetlemek, onlardan haber almak üzere yola çıktı. Bahran'a geldiklerinde konaklama sırasında Sa'd b. Ebu Vakkas ile ortak bindiği devesini kaybetti. Sa'd ile birlikte gruptan ayrılarak develerini aramaya gittiler. İki gün birlikten ayrı kalmışlardı. Develerini bulup geri döndüklerinde birliği bulamadılar. O sırada birlik, bir Kureyş kervanına rastlamış, onlarla çatışmaya girerek birini öldürmüş, ikisini esir almış, ganimetlerle birlikte geri dönmüşlerdi.

³⁶ İbn Sa'd, Tabakât, 2/7

³⁷ İbn Hişam, Sîre, 1-2/592.

³⁸ İbn Sa'd, Tabakât, 3/99; İbn Hişam, Sîre, 1-2/478.

³⁹ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 1/171.

⁴⁰ İbn Sa'd, Tabakât, 3/99; Belâzurî, Ensâbu'l-Esrâf, 12/267.

Utbe b. Gazvan ve Sa'd b. Ebu Vakkas efendilerimiz bir süre kervanı aramış, bulamayınca Medine'ye geri dönmeye karar vermişlerdi. Kervan baskınından kurtulana kadar biri Mekke'ye gelip durumu anlatınca, Mekkeliler esirlerini kurtarmak için hemen Medine'ye bir adam gönderdiler. Ancak o sırada Utbe b. Gazvan ile Sa'd b. Ebu Vakkas henüz Medine'ye varmamışlardı. Allah Resulü (a.s.m.) onların akıbetlerinden endişe ediyordu. Gelenlere,

– Arkadaşlarımız gelinceye kadar sizden fidye almayız. Onların akıbetlerinden korkuyoruz. Eğer onları öldürmüşseniz, biz de sizin adamlarınızı öldürürüz, buyurdu.

Mekkelileri bir süre bekletti. Utbe ve Sa'd efendilerimiz dönünce, her esir için 40 evkiye alan Allah Resulü (a.s.m.) esirleri serbest bıraktı.⁴¹

Allah Resulü (a.s.m.) ile Bedir ve ondan sonra yapılan bütün savaşlara katılarak kahramanca savaştı. Atıcılığı ile meşhur olan Utbe b. Gazvan,⁴² savaşlarda attığı oklarla düşmanın nefesini keserdi. Allah Resulü (a.s.m.) ile katıldığı savaşlara dair bir anısını şöyle nakleder:

“Allah Resulü (a.s.m.) ile savaşlara katılırdık. Güneş iyice kızdırdığında bize, saldırıya geçin diye emir verir, biz de tek vücut olup hep birlikte düşmana saldırırdık.”⁴³

Utbe b. Gazvan, İslam ordularının başkomutanı Sa'd b. Ebu Vakkas ile birlikte meşhur Kadisiye Savaşına katıldı.⁴⁴ Hz. Ömer bu savaşa çok önem veriyordu. Bunun için her sabah Medine'nin dışına çıkar, habercileri beklerdi. Gelmesini beklediği elçilerin evine giderek, “Bir haber var mı?” diye sorardı. Sonunda beklediği müjdeyi alan Hz. Ömer, Rabbine hamd ederek başarının devamı için gereken tedbirleri almak üzere hemen harekete geçti. Bunun için Kadisiye Savaşında dikkat çeken Utbe b. Gazvan'ın görevlendirilmesini emretti.

Ubulle Fatih

Hz. Ömer, Kadisiye Savaşı ile dağılan İran ordusuna Ubulle tarafından takviye gelmesinden endişe ediyordu. Bunun için Sa'd b. Ebu Vakkas'a bir mektup yazarak ona emretti:

⁴¹ Beyhakî, Delâilu'n-Nübüvve, 3/19-21; Şâmi, Sübülü'l-Hüdâ, 6/17-19.

⁴² İbn Hacer, İsâbe, 5413. Sahabe; İbn Manzûr, Muhtasar, 9/137.

⁴³ Şâmi, Sübülü'l-Hüdâ, 9/113.

⁴⁴ İbn Sa'd, Tabakât, 7/5.

“Sen Kûfe’ye konuşlan! Utbe b. Gazvan’ı Hind topraklarına gönder. Onun İslam’da ayrı bir yeri vardır. O Bedir Savaşına katılan sahabelerdendir. Onun Müslümanlara çok faydalı olacağını umuyorum.”⁴⁵

Mektupta Utbe b. Gazvan’a ise şöyle diyordu:

“Ey Utbe! Seni cihad için önemli ve güzel bir beldeye gönderiyorum. Allah’ın izni ile orayı fethedeceksin. Allah’ın izni, rahmet ve bereketi ile git! Elinden geldiğince Allah’tan kork! İyi bil ki, düşmanlarınla şiddetli bir savaşa gireceksin. Allah’ın sana yardım edeceğini umuyor ve diliyorum. Allah size yetecektir. Ala b. Hadremi’ye mektup yazdım, Arfece b. Herseme’yi sana yardıma göndermesini emrettim. O çok iyi bir savaşçıdır. Aynı zamanda savaş taktiklerini çok iyi bilen bir diplomattır. Onunla istişare et. Ubulle’ye vardığında onları Allah azze ve celleye davet et. Müslüman olduklarını söylerlerse sözlerini kabul et. Eğer Müslüman olmazlarsa cizye al! Onu da kabul etmezlerse o zaman cihad et! Allah’dan kork! Düşmanın da olsa zulmetmekten sakın! Aldığın görevi suiistimal etme! Sen Allah Resulü’nün (a.s.m.) sahabesisin. Zeliiken bu sayede şereflendin, zayıfken kuvvetli oldun. Senin değerini yükseltmeyip şımartacak nimet, olmasın daha iyi. Kendini koruduğun gibi kamu malını da koru. Allah’a sığın, dünyayı isteme. Zalimlerin uğradığı akibete uğramaktan sakın.”⁴⁶

Hiz. Ömer’in mektubunu alan Sa’d b. Ebu Vakkas, 800 kişilik bir orduyu Ubulle üzerine gönderdi. Hicretin 14. yılının Receb ayında harekete geçen Utbe b. Gazvan, Dicle kenarında kurulmuş olan kente gitmeden önce kent hakkında bilgi topladı. Kent, çok iyi korunuyordu. Silah ve sayıca kendilerinden çok üstünlerdi. Onları yanıltmak gerektiğine inanan Utbe b. Gazvan askerlerden bir kısmını ayırarak onlara,

– Siz biraz geriden gelin. Biz kaleye yaklaştığımızda siz arkamızdan büyük bir toz bulutu kaldırın, diye emretti.

Askerlerden bir kısmına da sancak verdi. Ubulle’ye yaklaştıklarında kaledeki askerler gelenlerin sayılarının az olduğunu görünce kaleden dışarı çıktılar. İslam ordusuna biraz yaklaşıncı arkada dalgalanan sancakları ve onun arkasından büyük bir toz bulutunun kalktığını gördüler. Aralarında,

– Bunlar öncü birlikler. Asıl ordu arkadan geliyor, biz sayıca onlardan çok azız. Bunlarla asla baş edemeyiz, dediler.

⁴⁵ İbn Sa’d, Tabakât, 7/6.

⁴⁶ İbn Abdilberr, İstıab, 3/1027; İbn Kesir, el-Bidâye ve’n-Nihâye, 7/48; Taberî, Târih, 4/150.

Büyük bir telaşla kaleye girip, alabilecek kadar eşyalarını alıp kaçtılar. Ubulle hakkı kaçınca yaptığı savaş stratejisi ile kaleyi çok kolay bir şekilde fethetti.

Hind Okyanusuna açıldığı için önceden bu bölgeye Hind bölgesi denilirdi. Daha sonra, siyah taşların çokluğundan dolayı Basra dendi. Bölge çok stratejik bir yerde olduğu için Hz. Ömer buranın korunmasına oldukça önem verirdi.⁴⁷

Basra Şehrinin Kurucusu

Bölgede karargâh kuran Utbe zaferden zafere koştu. Zaman zaman Hz. Ömer'e mektup yazan Utbe, gelişmelerden onu sürekli haberdar etti. Onun bölgedeki başarılarını takdir eden Hz. Ömer, Utbe b. Gazvan'ın tavsiyesi ile bölgeyi imar için görevlendirdi. Olay şöyle gelişti:

Hureybe kentine yerleşen Utbe b. Gazvan Hz. Ömer'e, "Bölgeye, savaştan dönen mücahitlerin kalacağı, kış aylarını geçirecekleri evler yapılması gerekiyor" diye bir mektup yazarak ondan bu konuda izin istedi.

Hz. Ömer mektuba, "Su ve otlığın bol olduğu yere yakın bir mevkîe şehir kur" diye cevap gönderdi. Kendi de halkı o bölgeye gitmeye teşvik etti. Temim, Ezd ve diğer kabilelerden pek çok insan bölgeye hicret etti. Utbe gelenlerle yedi ayrı yerde köy kurdu. Bundan sonra imar işine devam eden Utbe b. Gazvan, Hicretin on dördüncü yılında Basra'da konaklayarak, adamlarına burada kendileri için kamıştan ev yapmalarını söyledi. Kendi de Mihcen b. Edra'ya emir vererek kamış kullanarak Basra Ulu Camii'ni yaptırdı. Bundan sonra mücahitler, savaştan döndükleri her seferde buraya evler yapmaya devam ettiler.⁴⁸

Basra kenti kurulunca Hz. Ömer, Utbe b. Gazvan'ı Basra valisi olarak atadı. O zamana kadar evi ve ailesi Medine'de olan Utbe efendimiz, yeni görevini daha iyi yapmak için eşi Ezde b. Hârise'yi, ayrıca yazışma, muhasebe işlemlerini yürütmek üzere Ziyad b. Ebu Süfyan ve Nüfey Ebu Bekre'yi de yanına alarak yerleşmek üzere Basra'ya gitti.⁴⁹

⁴⁷ İbn Sa'd, Tabakât, 7/6; Heyet, Büyük İslam Tarihi, 2/77.

⁴⁸ Belâzûrî, Ensâbu'l-Esrâf, 12/267; İbn Sa'd, Tabakât, 7/6.

⁴⁹ Belâzûrî, Ensâbu'l-Esrâf, 4/212.

Ahvaz'ın Fethi

Basra'nın batısında bulunan Ahvaz, birçok İran şehrini içine alan geniş bir bölgedir. Merzuban (veya Hürmüzan) burada otururdu. Burada yaşayan halk zaman zaman Müslümanları taciz ediyor, onlar için tehlike oluşturmuyordu. Utbe b. Gazvan, başkomutan Sa'd b. Ebu Vakkas'tan izin alarak bölgeye sefer düzenledi. Meşhur İran komutanı Merzuban'ı yenerek Ahvaz ve Mıhrıcankazak'ı ele geçirdi.

Merzuban, Müslümanlarla barış yaptı. Ancak bir süre sonra toparlanınca anlaşmayı bozdu. Utbe efendimiz, Hz. Ömer'den izin alarak bölgeye yeni bir sefer düzenledi. Bu seferde bölgeyi tamamen fethetti. Merzuban teslim olmak zorunda kaldı. Utbe b. Gazvan barış anlaşmasını bozduğu için Merzuban'ın boynunu vurdurarak kaftanının mücevher işlemeli kemerini Hz. Ömer'e gönderdi. Elçi Medine'ye gidince halk ona Basra'daki durumu sordu. Haberci,

– Ey Müslümanlar! Neyi soruyorsunuz? Vallahi insanları bıraktığımda altın ve gümüşleri tartıyorlardı, dedi.

Haberciyi duyan halk Basra'ya gitmek istediler. İnsanlar Basra'ya gitmeye heveslenince Hz. Ömer isteyenleri Utbe'ye yardım etmek, bölgedeki Müslüman nüfusu artırmak için yüz ellışer kişilik gruplar halinde Basra'ya gönderdi.⁵⁰

Zulüm konusunda çok titiz olan Hz. Ömer, daha önce bozulan barışın Müslümanların yapmış olabileceği zulümden kaynaklanma ihtimalinden şüphelenerek araştırma yaptı. Utbe b. Gazvan'a haber göndererek bölgenin ileri gelenlerinden on kişilik güvenilir bir heyeti kendisine göndermesini istedi. Gelenlerle uzun uzun konuştu. Görüşme sonunda zimmîlere zulmedilmediğini anlayan Hz. Ömer, yine de Utbe b. Gazvan'a zulümden şiddetle kaçınmasını sıkı sıkıya emretti.⁵¹

Ala b. Hadremi'ye Yapılan Yardım

Hz. Ömer'in Bahreyn valisi olan Ala b. Hadaremi, izin almadan ordusunu Bahreyn sahillerinden sandallarla karşıya geçirerek, sahilin öbür tarafında ilerlemeye başladı. Ancak bir süre sonra Müslümanlarla irtibatı kesilince sahilin karşısında mahsur kaldı. Olayı haber alan Hz. Ömer, Utbe b. Gazvan'ı ona

⁵⁰ İbn Sa'd, Tabakât, 7/7

⁵¹ Heyet, Büyük İslam Tarihi, 2/82.

yardıma gönderdi. Utbe b. Gazvan 12.000 kişilik bir ordu ile karşıya geçti. Ebu Sebre komutasındaki İran kuvvetleri ile savaşarak Ala b. Hadrami ve ordusunu kurtardı. İslam ordusu zaferden sonra bölgede beklemeyip Basra üzerinden geri döndü.⁵²

Kişiliği

Son derece cesur, akıllı ve velud, halkı ile bütünleşen, kendini onlardan biri olarak gören, gerektiğinde dünyayı elinin tersi ile itebilen çok iyi bir yöneticiydi. O, Allah Resulü'nün (a.s.m.) terbiyesi altında yetişen, ondan öğrendiklerini yaşayan ve halka anlatan abid, zahid, davetçi birisiydi. Halka ya da askerlerine seslendiği hutbelerinin birinde şöyle diyordu:

“Allah katında küçük olduğum halde kendimi büyük, insanların sahip olduklarını küçük görmekten Allah’a sığınırım. İyi bilin ki, bundan sonra Nebvî idare devam etmeyecek, zaman içerisinde yok olup yerini zorba krallıklara bırakacak; başınız o zorba krallarla belaya girecektir.”⁵³

“O günler hakkında Allah Resulü (a.s.m.) şöyle buyurdu:

– Arkanızda sabretmeniz gerekecek günler gelecektir. O gün Kur'an ve sünnete sarılanın sevabı, sizden birinin aynı ameli yaptığında alacağı sevabın elli katı olacaktır.

Sahabeler sordular:

– Yâ Resulallah! Kendi içlerinden birinin elli katı mı olacak?

– Hayır, sizin yaptığınız amele karşılık aldığınız sevabın elli katı olacaktır!”

Bu sözünü üç dört kez tekrarladı.”⁵⁴

Hutbesinin bir başka yerinde insanları Allah rızasını kazanmaya teşvik etmek ve kendilerini bekleyeni hatırlatmak için şöyle dedi:

“Dünya, sonun geldiği bildirdi. Bize arkasını döndü. O şimdi dibinde tortu kalan su kabı gibidir. Artık onun tortusundan başka bir şeyi kalmadı. Sizler oradan ebedi âleme gideceksiniz. Oraya elinizdeki imkânları iyi değerlendirerek gidin. Bize bildirildiğine göre bir taş, cehennemin kenarından atılacak, yetmiş yıl yuvarlandığı halde yine de dibine varamayacaktır. Vallahi oraya doldurulacaksınız. Bize bildirildiğine göre cennet kapılarının her birinin ara-

⁵² Heyet, Büyük İslam Tarihi, 2/83.

⁵³ Müslim, Zühd ve'r-Rekâik, 14-15.

⁵⁴ Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebir, 17/117.

sında kırk yıllık mesafe vardır. İyi bilin ki insanlar bir gün izdiham içinde oraya konulacak.”⁵⁵

Bir başka zaman da insanlara şöyle nasihat ediyordu:

“Biriniz eşyasını kaybettiğinde ya da kendisine bir konuda yardım edilmesini istediğinde, etrafında kendisine yardım edecek biri yoksa,

– Ey Allah’ın kulları bana yardım edin! Ey Allah’ın kulları bana yardım edin! diye seslensin.

İyi bilin ki Allah’ın sizin görmediğiniz kulları vardır.”

Taberânî, bu olayı naklettikten sonra bunun tecrübe edildiğini ve sonuç alındığını ifade etmektedir.⁵⁶

Allah Resulü’nden (a.s.m.) birçok hadis rivayet eden Utbe b. Gazvan’dan, Hâlid b. Umeyr, Kubeysa b. Câbir, Harun b. Riab, Hasan-ı Basri ve Ganim b. Kays hadis rivayet etmiştir.⁵⁷

Vefatı

Sa’d b. Ebu Vakkas’a bağlı olarak görev yapan Utbe b. Gazvan, Medine’ye gelince Hz. Ömer’e Sa’d b. Ebu Vakkas’ın baskısından rahatsız olduğunu söyledi. Hz. Ömer sessiz kalınca şikâyetini tekrarladı. Hz. Ömer kırılganlığının yer-siz olduğunu anlatarak Utbe efendimizi sakinleştirdi.

Kısa zamanda çok işler başaran Utbe b. Gazvan bir süre kenara çekilmek istiyordu. Hz. Ömer’den istifasını istedi. Ancak, Hz. Ömer bunu kabul etmeyince itiraz etmeyen Utbe b. Gazvan bir daha Basra’ya dönmek istemiyordu. “Allah’ım beni tekrar oraya döndürme!” diye dua etti.

Oradan Mekke’ye gidip haccını yaptı. Mekke’den Basra’ya dönerken Rebze’de bineğinden düşerek Hicretin 17. yılında 57 yaşında vefat etti.⁵⁸

⁵⁵ Taberânî, el-Mu`cemü'l-Kebir, 17/114-117.

⁵⁶ Taberânî, el-Mu`cemü'l-Kebir, 17/118.

⁵⁷ Zehebî, Siyerü Alâmü'n-Nübelâ, 3648. Şahıs.

⁵⁸ İbn Sa’d, Tabakât, 2/8-3/99; İbn Abdilberr, İstıab, 3/1027.

ABDURRAHMAN b. KURT

Abdullah b. Kurt'un kardeşi olan⁵⁹ Abdurrahman'ın Filistinli olduğu sanılmaktadır. İslam'ın ilk dönemlerinde Mekke'de Müslüman oldu. Müşriklerin zulmünden nasibini alan mustazaflardandı (ezilenler).⁶⁰ Hicret izni verilince Medine'ye hicret etti. Mescid-i Nebevî yapılıncı Suffe'ye yerleşen Abdullah b. Kurt, Suffe Ashabından oldu.⁶¹ O hem Allah Resulü'nden (a.s.m.) hem diğer sahabelerden ilim tahsil etti. O günlerdeki bir anısını şöyle anlatır:

“Bir gün Mescid-i Nebevî'ye girdiğimde bir ilim halkası gördüm. Biri etrafındakilere konuşuyor, etrafındakiler başları kesilmiş gibi hareket etmeden pür dikkat onu dinliyorlardı. Yaklaştığımda konuşma yapanın Huzeyfe b. Yeman olduğunu gördüm. O şöyle diyordu:

– İnsanlar Allah Resulü'ne (a.s.m.) hayırdan soruyorlardı. Bense hep şerden soruyordum. Ona, ‘Yâ Resulallah! Hayırdan sonra şer var mı?’ diye sordum. ‘Ey Huzeyfe! Allah'ın kitabını öğren ve onunla amel et!’ buyurdu. Ben sorumu tekrarlayınca üçüncüde, ‘Fitne ve ihtilaf’ buyurdu.”⁶²

Hiz. Ömer döneminde bir süre Himis valiliği yaptı. Orada bulunduğu sürede sürekli vaaz ederek halkı irşad etti. Sünnete uyma konusunda çok titiz olan Abdurrahman b. Kurt'un Himis valisi iken yaptıkları bunu açıkça göstermektedir.

Himis valisi iken sürekli halka hitap eden Abdurrahman b. Kurt, bir gün minbere çıktığında caminin Yemenliler tarafından zağferanla, Kudaahılar ta-

⁵⁹ İbn Abdilberr, İstıab, 2/851.

⁶⁰ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 3374. Sahabe; Makrîzî, İmtâu'l-Esmâ', 8/190.

⁶¹ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 2/7; İbn Hacer, İsâbe, 5188. Sahabe.

⁶² Makrîzî, İmtâu'l-Esmâ', 12/267.

rafından safran ile kokulandığını görünce çok memnun oldu. Bunu yapanlara teşekkür ederek şöyle dedi:

“Bu ne fazilet! Bu ne kerem! Ne kadar güzel olmuş, ne temiz olmuş! Ey insanlar! Halktan uzaklaşan kişi, Allah’ın rahmet ve nimetinden daha fazla uzaklaşır. Bir daha o nimeti elde etmeye gücü yetmez. İyi bilin ki nimet, ancak nimete sahip olanın nimeti ona sağlayana teşekkür etmesi ile devam eder. Tüm nimetlerin gerçek sahibi ise Allah’tır.”⁶³

Bir gün bir düğün alayında cahiliye döneminde olduğu gibi ateş yakıldığını duydu. Hemen düğün alayının yanına gitti. Gelin, devenin üzerine konan bir hevdecin içinde duruyordu. Hevdecin etrafında ise meşaleler vardı. Söylenenlerin doğru olduğunu görünce düğüne müdahale eden Abdurrahman b. Kurt hevdecı kırdı, meşaleleri söndürdü. Ertesi sabah minbere çıkarak halka hitap etti:

“Ben Suffe Ashabındandım. Suffe Ashabı Mescid-i Nebevî’de kalanlardır. O günlerde Ebu Cendel, Ümâme ile evlendi. Bir miktar yemek yapıp bizleri çağırdı. Yemek yiyip Allah’a hamd ettik. Ebu Cendel şehid oldu. Ümâme ise güzel bir hal üzere vefat etti. Allah cahiliye ateşini yakan hevdeç sahibine lanet etsin! Siz kâfirlerin yolunu mu takip ediyorsunuz? İbrahim (a.s.) gençlik çağına gelince bir nur gördü. Allah’a hamd etti. İbn Harebiye⁶⁴ onun nurunu söndürdü. Allah da kıyamet günü onun nurunu söndürecektir.”⁶⁵

⁶³ İbn Manzûr, Muhtasarı, 15/16.

⁶⁴ İbn Harebiye, Humus halkına ilk kez ateşe tapmayı adet olarak getiren kişidir.

⁶⁵ İbn Hacer, İsâbe, 5188. Sahabe; İbn Manzûr, Muhtasar, 15/15.

V. BÖLÜM

BEKKÂİN

AMR b. AVF

Künyesi: Amr b. Avf b. Zeyd b. Müleyha b. Amr b. Bekr b. Efrek b. Osman b. Amr el-Mazenî

Müzeyne kabilesinden olan Amr b. Avf, Allah Resulü'nün (a.s.m.) Medine'ye hicret ettiği sıralarda Medine'ye gelerek Müslüman oldu.¹ Zaman zaman Medine'ye gelerek Allah Resulü'nü (a.s.m.) ziyaret eder, ilim irfan tahsil etmek için Suffe'de kalırdı.²

Amr b. Avf'ın Medine'de bir evi vardı. Bu ev, Medine'de meclis olarak kullanılan tek evdi.³

Müzeyne Heyeti

Amr b. Avf gibi İslam'ın ilk yıllarında Müslüman olanların, memleketlerine dönüp insanları İslam'a davet etmeleri ile nerdeyse bütün Müzeyneliler Müslüman oldu.

Kesir b. Abdullah kanalı ile nakledilir:

“Çevre kabilelerden Allah Resulü'ne (a.s.m.) giden ilk heyet, Müzeyne heyetidir. Hicretin 5. yılı Receb ayında 400 kişi Medine'ye gelerek Allah Resu-

¹ İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Gâbe, 3994; İbn Hacer, İsâbe, 5925. Sahabe.

² Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 2/10.

³ İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Gâbe, 3994. Sahabe.

lû'ne (a.s.m.) biat ettiler. Allah Resulü (a.s.m.) onlara, yurtlarında kalsalar da Muhacir olacaklarını bildirdi:

Siz nerede olursanız olun, Muhacir sayılırsınız. Evinize, mallarınızın başına dönebilirsiniz!"

Numân b. Mukarrin anlatıyor:

"400 kişilik Müzeyne ve Cüheyne heyeti ile Medine'ye geldik. Allah Resulü (a.s.m.) bize anlatmak istediklerini anlattı. Heyettekiler,

– Yâ Resulallah! Yiyecek bir şeyimiz kalmadı, dediler. Allah Resulü (a.s.m.) Hz. Ömer'e,

– Onlara yiyecek ver! buyurdu. Hz. Ömer,

– Yâ Resulallah! Yanımızda hurmadan geri kalandan başka yiyecek yoktur. Bu kadar yiyecek de onları doyurmaz, dedi.

Allah Resulü (a.s.m.), 'Onlara yiyecek ver!' diye emrini tekrarladı. Hz. Ömer bizi yemeğe götürdü. Hurmaları önümüze koyarak onları bize sırayla ikram etti. 'Buyrun, yiyin' dedi. Heyettekiler yiyecekleri kadar hurma aldılar. Ben sonlardaydım. Hurmaların yanına gittiğimde onlardan hiçbir şey eksilmemiş gibiydi."⁴

Kaynaklar onun ilk olarak Hendek Savaşına katıldığını kaydetmektedir.⁵

Ağlayanlardan (Bekkain)

Tebük Seferine çok sıcak bir zamanda çıkıldı. Hava sıcak, yol çok uzaktı. Müslümanlar bu sefere giderken çok zorlandılar. Varlıklı Müslümanlar, bineği ve yol azığı olmayanlara yardım etti. Ancak yine de bu sefere çıkmak için binek bulamayanlar vardı. Bunlardan biri de Amr b. Avf'dı.

Kendi gibi bineği ve azığı olmayan altı sahabe ile birlikte Allah Resulü'ne (a.s.m.) giden Amr b. Avf, ondan Tebük Seferine katılmak için binek istediler. Ancak Allah Resulü (a.s.m.) binek olmadığını söylediğinde cihada katılamayacakları için çok üzülen sahabe efendilerimiz ağlaya ağlaya onun yanından ayrıldılar.

⁴ Şâmî, Sübülü'l-Hüdâ, 6/411.

⁵ İbn Abdilberr, İstî'ab, 3/1196.

Duygularına bir türlü hâkim olamayan sahabeler yolda hüngür hüngür ağlıyorlarken Yamin b. Umeyr'le karşılaştılar. Onların bu halini gören Yamin b. Umeyr, Abdullah b. Muğaffel ve Ebu Leyla el-Ma'zeni'nin binek ve yiyecek ihtiyacını karşıladı. Hz. Abbas iki kişinin, Hz. Osman ise kalan üç kişinin binek ve yol azığını temin ederek onların cihattan geri kalmamalarını vesile oldular.⁶

Uzun bir ömür yaşayan Amr b. Avf, Hz. Muaviye'nin hilafetinin son günlerinde vefat etti.⁷

⁶ Vâkidî, Megâzî, 3/994; Şâmî, Sübülü'l-Hüdâ, 5/439.

⁷ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 3994. Sahabe.

İRBAB b. SÂRİYE

Çocukları: Ümmü Habîbe

Vefatı: 75/694

Süleym oğullarından olan İrbaz b. Sâriye, Amr b. Abese gibi kendisinin Müslüman olan dördüncü kişi olduğunu bildirmektedir.⁸

Amr b. Abese, Ebu Zerr gibi bir vesile ile dışarıdan Mekke'ye gelip Müslüman olanlardan olan İrbaz b. Sâriye'nin İslam'a girişi hakkında fazla bilgimiz olmasa da, Allah Resulü (a.s.m.) Mekke'de işkence görmemesi için onu da diğerleri gibi Müslüman olduktan sonra, İslam'ın temel ilkelerini anlatarak, memleketine geri göndermiştir.

Mekke'den ayrılan İrbaz memleketine döndükten sonra, orada İslam'ı anlatarak pek çok kişinin özellikle gençlerin Müslüman olmasına vesile oldu. Bu şekilde memleketine gidenler Hayber Fethi sırasında ve sonrasında Medine'ye gelmişlerdi. İrbaz b. Sâriye de muhtemelen bu zamanlarda kabilesinden yedi gençle birlikte Medine'ye gelerek Allah Resulü'ne (a.s.m.) biat etti. Bu heyette bulunan Utbe b. Abd anlatıyor:

“Yedi kişilik bir heyetle, Allah Resulü'ne (a.s.m.) gittiğimizde hepimiz gençtik. Heyetin en küçüğü ben, en büyüğümüz ise İrbaz b. Sâriye idi. Allah Resulü'ne (a.s.m.) biat edip Müslüman olduğumuzu bildirdik.”⁹

⁸ İbnü'l-Esr, Üsdü'l-Gâbe, 3625. Sahabe; İbn Hacer, İsâbe, 5503. Sahabe.

⁹ İbn Hacer, İsâbe, 5409. Sahabe.

Suffe Ashabı

Allah Resulü'ne (a.s.m.) biat ettikten sonra geri dönmeyip Medine'de kalan İbraz b. Sâriye, Suffe Ashabının arasına katılarak Allah Resulü'nden (a.s.m.) ilim irfan öğrendi. O güne dair anılarını naklederken şöyle der:

“Allah Resulü (a.s.m.) bir cuma günü bizim yanımıza geldi. O sırada bizim başımızda sarık vardı. Bize şöyle buyurdu:

– Sizin için gizlenen şeyi bilseydiniz, çektiğiniz sıkıntıdan dolayı bu kadar üzülmeyiniz. Fars ve Rum beldelerini mutlaka fethedeceksiniz!”¹⁰

“Allah Resulü (a.s.m.) Ramazan'da beni sahur yemeğine çağırdı. Yemek hazır olunca bana,

– Mübarek yemeğe gelin, buyurdu.”¹¹

Cihad Meydanlarında

Hayber Fethine katılan İbraz b. Sâriye o günü şöyle anlatır:

“Hayber Kalesi komutanı inkârcı, haddini bilmez biriydi. Allah Resulü (a.s.m.) ile tartışmaya girdi. Ona,

– Ey Muhammed! Merkeplerimizi kesmeniz, meyvelerimizi yemeniz, kadınlarımıza vurmanız sizin için caiz midir? diye sert bir şekilde sordu.

Onun bu sözlerine kızan Allah Resulü (a.s.m.),

– Ey İbn Avf! Atına bin, onlara doğru gidip, ‘Cennete ancak müminler girebilir’ diye seslen, buyurdu.

Sonra bize namaz için toplanma emri verdi. Namaz kıldıktan sonra,

– Sizden biri koltuğuna oturup ‘Allah, Kur’an’da bulunanın dışında herhangi bir şeyi haram kılmadı’ diyebileceğini mi sanıyor? Hayır! Vallahi ben size sürekli vaaz ettim. Birçok şeyi emrettim, birçok şeyi de yasakladım. Allah (c.c.) izinsiz olarak ehl-i kitabın evlerine girmeyi size helal kılmadı. Kadınlara vurmayı, meyvelerini yemenizi de, buyurdu.”¹²

İbraz b. Sâriye'nin attığı tohum Süleym oğulları toprağında neşvü nema bularak pek çok kişinin Müslüman olmasına vesile oldu. Süleym oğullarının ileri gelenlerinden Kays b. Nüşbe'nin İslam'ı kabul etmesi ile davet hareketi

¹⁰ Müsned, 4/128; Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 2/13; İbn Manzûr, Muhtasar, 16/340.

¹¹ Nesâî, Sıyam, 25; Müsned, 4/127; Şâmi, Sübülü'l-Hüdâ, 8/417.

¹² Ebû Dâvud, Haraç, İmaret ve Fey, 33.

daha da büyüdü. Memleketine dönen Kays b. Nüşbe bütün Süleyym oğullarının Müslüman olmasına vesile oldu.

Mekke Fethine katılan İrbaz b. Sâriye Allah Resulü (a.s.m.) tarafından memleketine gönderilerek, Süleyym oğullarına, fethetme işi için hazırlanmalarını bildirmiştir.

Ebu Mervan baba ve atalarından naklediyor:

“Allah Resulü (a.s.m.) Mekke’nin fethini planladığında Haccac b. İlat ve İrbaz’ı Süleyym oğullarına gönderdi.”¹³

Tebük Seferine katılamayacağı için ağlayan yedi kişiden biriydi. Allah Resulü (a.s.m.) sefere katılmak için onlara binek veremeyince ağlayan bu yedi kişiye, Yamin b. Umeyr, Hz. Abbas ve Hz. Osman tarafından binek temin edilince sefere katıldılar.¹⁴ Bu seferdeki anılarından birini şöyle anlatır:

“Savaşta da barışta da Allah Resulü’nün (a.s.m.) kapısında nöbet tutar, kapının önünden hiç ayrılmazdım. Tebük Seferinde bir gece bir işim çıktı ve onu halletmek üzere gittim. Döndüğümde Allah Resulü (a.s.m.) ve yanındakiler akşam yemeğini yemişler, geriye hiçbir şey kalmamıştı. Benim geldiğim sırada Allah Resulü (a.s.m.) eşi Ümmü Seleme ile benim geldiğimi fark edince, ‘Geceden beri nerede idin?’ diye sordu. Ben de niçin ve nereye gittiğimi anlattım. O sırada Cuayl b. Sürâka ve Abdullah b. Mağaffel yanımıza geldi. Onlar da benim gibi bir şey yememişlerdi. Üçümüz de açtık. Allah Resulü (a.s.m.) hemen Ümmü Seleme’nin yanına gitti ve ondan bizim için yiyecek bir şeyler istedi. Ancak onun yanında da yiyecek bir şey yoktu. Bunun üzerine Bilâl’e seslendi:

- Yiyecek bir şey var mı?
- Hayır. Bütün yiyecekleri bitirdik.
- İyiye bak! Belki bir şey bulursun.

Bilâl-i Habeşî heybeyi alarak iyice silkeledi. Heybenin içinden hurmalar birer ikiye döküldü. İçinde tam yedi tane hurma vardı. Allah Resulü (a.s.m.) hurmaları alıp bir tabağa koydu ve elini hurmaların üzerine tutarak besmele çekti. Sonra bize dönerek, ‘Besmele ile yiyiniz!’ buyurdu.

Üçümüz hurma tabağının başına oturarak yemeğe başladık. Ben hurmaları yiyor, çekirdeklerini diğer elime koyuyordum. Doyduktan sonra elimdeki çekirdekleri saydım, tam 54 taneydi. Arkadaşlarım da benim gibi yapmış, yakla-

¹³ İbn Sa’d, Tabakât, 4/271; Vâkidî, Megâzî, 2/800.

¹⁴ İbn Hişam, Sîre, 3-4/518; Beyhakî, Delâilü’n-Nübüvve, 5/218; Şâmi, Sübülü’l-Hüdâ, 5/438.

şık 50 tane hurma yemişlerdi. Yemekten kalktıktan sonra tabağa baktığımızda yedi hurma halen tabakta duruyordu. Allah Resulü (a.s.m.) Bilâl'e, 'Onları al, heybene koy!' buyurdu. Gece biz Allah Resulü'nün (a.s.m.) çadırının etrafında nöbet tutarken o teheccüd namazı kılıyordu. Sabah namazını kıldıktan sonra çadırına döndü. Bir süre sonra çadırın önüne çıktı. Biz de etrafına oturduk. Allah Resulü (a.s.m.),

– Kahvaltı yaptınız mı? diye sordu. Ben içimden,

– Hangi yiyecek? dedim.

Allah Resulü (a.s.m.) yemek için Bilâl-i Habeşî'ye seslendi. Bilâl, aynı hurmaları bir tabağa koydu. Bu kez on kişiydik. Allah Resulü (a.s.m.) bize,

– Besmele ile yemeğe başlayın, buyurdu.

Hepimiz yiyip doyduktan sonra tabakta halen yedi hurma vardı. Bunun üzerine Allah Resulü (a.s.m.),

– Eğer Allah'tan utanmasaydım, Medine'ye dönünceye kadar sizden bu hurmaları yemenizi isterdim, buyurdu.

Medine'ye döndüğümüzde Allah Resulü (a.s.m.) bu hurmaları bizi karşılayan çocuklara dağıttı.¹⁵

İlmi

Suffe'de ilim tahsili sırasında, Allah Resulü'ne (a.s.m.) hizmet ederken onu gözleyerek pek çok şey öğrendi.

Allah Resulü'nün (a.s.m.) vefatından sonra ise ondan ve diğer sahabelerden duyduklarının bazısını rivayet ederek bize kadar ulaştırdı. O, Allah Resulü (a.s.m.) ve Ebu Ubeyde b. Cerrah'dan hadis rivayet etti. Ondandır, Ebu Ümame el-Bahili, Abdurrahman b. Aiz, Cübeyr b. Nüfeyr, Hücr b. Hücr, Said b. Hani, Şüreyh b. Ubeyd, Abdullah b. Ebu Bilal, Ebu Ruhm hadis rivayet ettiler.¹⁶

Uzun bir ömür yaşayan İbraz b. Sâriye Allah Resulü'nün (a.s.m.) vefatından sonra Hıms'a yerleşti. Burada insanları aydınlatır, onlara ilim irfan öğretirdi. İnsanlar diğer sahabe efendilerimiz gibi ona da giderek ilminden ve feyzinden istifade ederlerdi.

¹⁵ Vâkidî, Megâzî, 3/1036; Şâmi, Sübülü'l-Hüdâ 9/471; el-Makrîzî, İmtâu'l-Esmâ', 2/69; İbn Manzûr, Muhtasar, 16/342.

¹⁶ İbn Hacer, İsâbe, 5503. Sahabe.

Hücr b. Hücr anlatıyor:

“Bir gün İbraz b. Sâriye’ye giderek,

– Seni ziyarete, hal ve hatırını sorup ilminden istifade etmeye geldik, dedik. Hal hatır faslından sonra bize şunları anlattı:

– Bir gün Allah Resulü (a.s.m.) sabah namazını kıldırdıktan sonra bize dönerek çok duygulu bir konuşma yaptı. Gözlerimiz yaşla, kalplerimiz korku ile doldu. Ona,

– Yâ Resulallah! Bu veda konuşması gibiydi. Bize ne yapmamızı tavsiye edersin? diye sorduk.

– Size Allah’tan korkmayı, Habeşli bir köle bile olsa onu dinleyip itaat etmenizi tavsiye ediyorum. Benden sonra yaşayanlar pek çok anlaşmazlığa şahit olacaklar. O zaman sünnetime ve hidayete ulaştıran Hulefâ-i Râşidin’in sünnetine uyun! Bütün gayretinizle onu yerine getirmeye çalışın. Din adına sonradan uydurulanlardan sakının. İyi bilin ki! Din adına sonradan uydurulan her şey bidattir. Her bidatte sapıklıktır.”¹⁷

Onlar ilmi, sadece öğrenmiş olmak için değil bilakis hayata geçirmek için öğrenirlerdi. İrbaz b. Sâriye anlatır:

“Bir gün Allah Resulü’nün (a.s.m.) şöyle dediğini duydum: Bir adam eşine su verirse bundan dolayı sevap alır.

Hadisi duyunca hemen eşimin yanına gittim. Ona su verdim, sonra da Allah Resulü’nün (a.s.m.) bize anlattığını ona anlattım.”¹⁸

Melek ile Söyleşi

İrbaz b. Sâriye anlatıyor:

“Bir gün Dımışk Mescidine gittim. İki rekat namaz kıldım. ‘Allah’ım! Yaşım geçti, kuvvetim tükendi, artık benim ruhumu al!’ diye dua ettim. O sırada yanımda dünya güzeli bir genç vardı. Daha önce ondan daha güzel birini görmemiştim. Bana,

– Bu nasıl dua böyle? diye şaşkınlıkla sordu.

– Peki ne diyeyim?

– Allah’ım! Amelimi güzelleştir, ecelimi bana ulaştır, diye dua et!

¹⁷ Ebû Dâvud, Sünnet, 5; Dârimi, Mukaddime, 16; Zehebî, Siyer, 3751.

¹⁸ Müsned, 4/128.

– Sen kimsin?

– Müminlerin kalbinden hüznü çıkaran, Rebâil'im!

Sonra da dönüp gitti. Bir daha da onu gören olmadı.”

Zühdü

İbn Ubeyd anlatıyor:

“İrbaz b. Sâriye'nin şöyle dediğini duydum: Ebu Necih, şöyle yapmış denilmeseydi, bütün malımı Allah rızası için bağışlar, sonra da Lübnan vadilerine gider, ölünceye kadar orada ibadet ederdim.”

Hız. Muaviye, Mikdad'a ganimet malından bir merkep verdi. Bunu duyan İrbaz b. Sâriye,

– Ne senin onu almaya hakkın var ne de onun bu merkebi sana vermeye hakkı var. Şu an elinde bir ateşi taşıdığını görür gibiyim, dedi.

Durumun farkına varan Mikdad, merkebi hemen geri verdi.¹⁹

Şureyh b. Ubeyd anlatıyor:

“Utbe b. Abd,

– İrbaz benden hayırlıdır, der. İrbaz b. Sâriye ise,

– Utbe benden hayırlıdır, derdi.”

Vefatı

Abdûlmelik zamanına kadar yaşayan İrbaz b. Sâriye Hicretin 75. yılında Hımıs'da vefat etti.²⁰

¹⁹ İbn Manzûr, Muhtasar, 16/340; Zehebî, Siyerü Alâmü'n-Nübelâ, 3751.

²⁰ Zehebî, Siyerü Alâmü'n-Nübelâ, 3751. Şahıs

SÂLİM b. UMEYR

Künyesi: Salim b. Ubeyd b. Abdullah b. Numan b. Ümeyye b. İmri'l-Kays
b. Sa'lebe el-Eşcâî

Evsililerin Eşca oğullarından olan Salim b. Umeyr, Medine'de doğup büyüyen sahabelerdendir. İslam Medine'ye yayılmaya başladığı dönemde Müslüman olan Salim b. Umeyr fakir biriydi. Allah Resulü (a.s.m.) Mescid-i Nebevi'yi yaptıınca, Suffe öğrencilerinin arasına katılarak onlarla birlikte ilim tahsil etti.²¹ Hilye'de adı Salim b. Ubeyd olarak geçmektedir.²²

Bedir, Uhud ve Hendek savaşları, Hayber ve Mekke fetihleri ve Allah Resulü'nün (a.s.m.) katıldığı bütün savaşlara katıldı.²³

Tek Kışlık Seriyeye

Allah Resulü (a.s.m.) Medine'ye hicret ettiğinde ona karşı çıkan ve aşırı tepki gösterenlerden biri de Amr b. Avf oğulları Yahudilerinin yaşlılarından Ebu Afek idi. Allah Resulü (a.s.m.) hicret ettiğinde çevresindekileri ona karşı kışkırtmasına rağmen sonuç alamayan Ebu Afek'in, Müslümanlar Bedir Savaşını kazanınca kıskançlığı daha da arttı. Allah Resulü'ne (a.s.m) karşı düşmanlığı körüklemeye devam etmekle kalmadı. İşi şiirler söyleyerek Allah Resulü'ne (a.s.m.) hakarete kadar vardırdı. Bu şiirleri duyan Salim b. Umeyr, onu öldürmek ya da bu yolda ölmek üzere yemin etti.

²¹ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 1897. Sahabe.

²² Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 1/371.

²³ İbn Abdilberr, el-İstâb, 2/567; İbn Hacer, İsâbe, 3047. Sahabe.

Plan yaparak onu takip etmeye başladı. Sıcak bir yaz gecesi, Ebu Afek'in evinin avlusunda uyuduğunu görünce, sessizce eve yaklaşan Salim, evden içeri süzüldü. Ebu Afek'in yanına gelince kılıcını kaldırarak var gücü ile karnına sapladı. Kılıç Ebu Afek'i geçerek yatağa ulaştı. Kılıç darbesi ile birlikte Ebu Afek avazı çıktığı kadar bağırdı. Onun sesini duyan Amr b. Avf oğulları yataklarından fırlayarak sesin geldiği yere doğru koşuştular. Ancak Salim b. Umeyr çoktan evin bir köşesine saklanmıştı.

Ebu Afek'in başına toplananlar, "Onu kim öldürdü? Vallahi, onu kim öldürdü ise bizde onu öldüreceğiz!" dediler. Fakat tüm aramalara rağmen Salim'i bulamadılar. İnsanlar onu bulmaktan ümitlerini kesince evlerine döndüler. Etraf sakinleşince saklandığı yerden çıkan Salim b. Umeyr, karanlıklara karışarak oradan uzaklaştı.²⁴

Allah Resulü ile Savaşa Gidemediği İçin Ağlayan Sahabe

Allah Resulü (a.s.m.), Müslümanlara Tebuk'e gitmek için hazırlanmalarını söylediğinde, kavurucu sıcakların insanları bunalttığı, açlık ve susuzluğun hüküm sürdüğü, kurak geçen bir yazdı. Gidilecek yer ise çok uzaktı. Müslümanlar bu sefere gitmek için büyük bir fedakârlık gösterdiler. Ancak Salim b. Umeyr gibi fakir Müslümanların fedakarlığı sefere gitmeye yetmedi. Allah Resulü'ne (a.s.m.) gidip sefere katılmak için binek istediler. Ancak Allah Resulü'nde (a.s.m.) de binek yoktu. Allah Resulü (a.s.m.) ile cihada katılamayacakları için çok üzülen yedi fakir Müslüman hüngür hüngür ağlamaya başladılar. Ağlaya ağlaya evlerine doğru giderken Allah'ın rahmeti yetti. Yamin b. Umeyr, Hz. Osman ve Hz. Abbas onlara binek ve yiyecek verip sefere katılmalarını sağladılar.²⁵

Sünnete Bağlılığı

Taberânî ve Ebu Nu'aym gibi âlimlerin, ismini Salim b. Ubeyd olarak tespit ettikleri Salim b. Umeyr bize, Allah Resulü'nün (a.s.m.) vefatı ve ondan sonra yaşanan gelişmeler hakkında bilgi veren uzun bir hadis nakleden sahabelerdendir. Diğer sahabe efendilerimiz gibi o da Allah Resulü'nü (a.s.m.) titizlikle takip eder, ne söylediğini ve neyi nasıl yaptığını ince detaylarına kadar öğrenerek hayata geçirirdi.

²⁴ Belâzurî, Ensâbu'l-Eşraf, 1/450; Vâkidî, Megâzî, 1/174; Makrîzî, İmtâu'l-Esmâ', 1/121.

²⁵ İbn Sa'd, Tabakât, 2/165; Beyhakî, Delâilu'n-Nübüvve, 5/224.

Hilal b. Yesaf anlatıyor:

“Bir gün Salim ile seferdeyken bir adam aksırdı ve,

– Esselâmu aleyküm, dedi. Salim b. Ubeyd,

– Ve aleyküm selâm ve alâ ümmike (size ve annene de selam olsun) dedi.

Sonra da adama,

– Herhalde niçin böyle söylediğime bir anlam veremedin! Şüphe içinde kaldın! dedi.

– İnsanların yanında annem hakkında hayır ya da şer olarak bahsetmemi isterdim.

– Bu şekilde söylememin nedeni, Allah Resulü’nün (a.s.m.) yanında bulunduğum bir sırada gördüğüm olaydı. Bir adam Allah Resulü’nün (a.s.m.) yanına geldiğinde aksırdı ve selâmun aleyküm dedi. Allah Resulü (a.s.m.), aleyke ve alâ ümmike (Selam sana ve annene olsun), buyurdu. Ardından,

– Biriniz aksırdığında ‘Elhamdülillâh alâ külli hâl’ desin, kardeşi ya da arkadaşı ise ‘Yerhamukellâh’ desin. Aksıran kişi de ‘Yeğfirullâhu lenâ ve leküm’ desin, buyurdu.”²⁶

Vefatı

Allah Resulü’nün (a.s.m.) vefatından sonra Kûfe’ye gidip orada yerleşen Salim b. Umeyr, Hz. Osman zamanında burada vefat etti.

²⁶ Taberânî, el-Mu`cemü'l-Kebir, 7/67.

VI. BÖLÜM

KAHRAMANLAR

BERÂ b. MÂLİK

Künyesi: Berâ b. Mâlik b. Nadr b. Damdam b. Zeyd b. Haram b. Cündüb
b. Âmir b. Ganem b. Adiy b. Neccâr el-Hazrecî

Annesi: Ümmü Süleyym bint-i Milhan

Kardeşi: Enes b. Mâlik

Vefatı: 20/641

Berâ b. Mâlik, kendini Allah Resulü'nün (a.s.m.) hizmetine adayan Enes b. Mâlik'in öz kardeşidir.¹ Çok zayıf, çelimsiz, kısa boylu bir genç olmasına rağmen annesi Ümmü Süleyym gibi çok atılgan ve cesaretli birisiydi. Sesi çok güzel ve içtendi. Çok güzel şiirler okurdu. İnsanlar onu zevkle dinler ve onu dinlerken huzur bulurlardı.²

Müslüman olduktan sonra, bu özelliği Allah Resulü'nün (a.s.m.) de dikkatini çekmişti ki, bir sefere gittiğinde onun yakınında bulunmasını arzular, ona şiir söyleterek dinlerdi.

Küçük yaşta babalarını kaybettikleri için anneleri ve üvey babaları Ebu Talaha tarafından büyütülüp terbiye edildiler. İslam Medine'de yayılmaya başladığında henüz küçüktüler. Berâ b. Malik, Enes b. Malik'ten biraz daha büyük olsa da İslam'ı kabul ettiğinde o da henüz çocuk sayılırdı.

¹ İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ, 7/17.

² Abdurrahman Akk, 'Uzamâ Havle'r-Resul, 1/516.

Suffe Ashabı'nın Arasına Katılışı

Allah Resulü (a.s.m.) Medine'ye hicret edince, onu yakından tanıma fırsatını bulan Ümmü Süleym'in ona olan sevgisi her geçen gün biraz daha arttı. Ona olan bu sevgiyi göstermek için, iki oğlundan biri olan Enes'i onun hizmetine adadı. Berâ b. Malik'i ise, özel olarak yetiştirdiği öğrencilerinin arasına kattı. Böylece Berâ b. Malik Suffe Ashabından oldu. O artık Mescid-i Nebevi'de yatıp kalkıyor, sabah akşam Allah'ın Habîbî'nin yanında bulunuyor, onu dinliyor, onu izleyerek onun ahlakı ile ahlaklanıyor ve onun terbiyesi altında büyüyordu.

Cihadı

Bedir Savaşı yapıldığında Berâ b. Mâlik henüz savaşa katılamayacak kadar küçüktü. Bunun için çok istemesine rağmen savaşa katılmasına izin verilmedi. Onun katıldığı ilk savaş Uhud'du.

Müşrikler Medine'ye doğru yola çıktığında, İslam ordusu da hazırlığını yapıp yola çıktı. Uhud'a yaklaştıklarında Allah Resulü (a.s.m.) orduyu teftiş etti. Ordunun içinde Berâ'nın da aralarında olduğu yaşları küçük olan birçok genç vardı. Denetleme sırasında, yaşları küçük olan 15 kişiyi ayırıp geri dönmelelerini emretti. Berâ teftiş sırasında çok dua etti. Rabbi onun duasını kabul ederek, Allah Resulü (a.s.m.) onun savaşa katılmasına müsaade buyurdu.

Henüz çok gençti ve Uhud onun ilk savaş tecrübesi olacaktı. Berâ bütün bunlara rağmen İslam ordusu dağıldığında kaçmayıp İslam düşmanlarının karşısına dikildi, onlarla kahramanca savaştı.

Berâ b. Malik kutlu Rıdvan Biat'ine katılarak Allah'ın Fetih suresinde övgü ile bahsettiği insanlardan olma bahtiyarlığına erdi.

Yemâme Savaşındaki Kahramanlığı

Allah Resulü'nün (a.s.m.) sağlığında Uhud ve daha sonraki savaşların tamamına katılan Berâ b. Mâlik, Allah Resulü'nün (a.s.m.) vefatından sonra da cepheden cepheye koştu. Efendimizin vefatını fırsat bilen Müseylemetü'l-Kezâb, kavmini kışkırtarak pek çok kişinin dinden dönmesine sebep oldu. Onlar gibi pek çok kabile dinden dönerek Müslümanlara savaş açtılar. Bunların en güçlüsü, Müseyleme'nin kabilesi Hanîfe oğulları idi.

Etrafı büyük bir fitne kaplamış, kavmiyetçilik ruhu hortlamış, büyük bir bela olarak Müslümanların karşısına çıkmıştı. Toplum psikolojisiyle birleşen

bu bela neredeyse bütün bir Arap Yarımadasını kaplamış ve yarımada bu-
lunan bütün Araplar Medine'ye karşı savaş açmıştı.

Hız Ebu Bekir, Hâlid b. Velid komutasında bir orduyu Müseyleme'nin üze-
rine gönderdi. Sahabelerin ileri gelenlerinden pek çok kişinin bulunduğu bu
orduda Berâ b. Mâlik de vardı. Berâ çok atılgan ve çok iyi bir savaşçı olduğu
için genç yaşına rağmen Hâlid b. Velid onu bir grup sahabenin başına öncü
kuvvetler komutanı yaptı. Bir ara mücahitlerin düşman karşısında gerilediğini
gören Hâlid b. Velid, Berâ'ya, "Ey Berâ kalk!" diyerek ondan askerleri savaşa
teşvik etmesini, onlara öncü olmasını istedi. Berâ b. Malik hemen yerinden
fırlayarak atına bindi. Safların önüne geçip Allah'a hamd ve sena ettikten
sonra İslam ordusuna dönerek, "Ey Medineliler! Bugün artık sizin için Medine
diye bir yer yoktur. Yalnızca tek olan Allah ve cennet vardır" dedi ve düşman
üzerine saldırdı. Onun ardından mücahitler büyük bir aşkla düşmanın üzeri-
ne yürüdüler. Beklemediği bir saldırı ile karşılaşan düşman, Müslümanlar
karşısında tutunamayarak bozguna uğradı.

Bir ara savaş çok şiddetlendi. Müseyleme'nin orduları Müslümanları geri
püskürttüler. Hatta Hâlid b. Velid'in çadırına kadar yaklaştılar. Ancak Berâ
gibi kahramanların İslam ordusunu harekete geçirmesi ile savaşın seyri bir
anda değişti. Müslümanlar düşmanla kıyasıya savaştı. Düşman geri çekildi.
Müseyleme, ordusu ile kalenin arkasına geçerek kapıları kapattırdı. Müslü-
manlar kale duvarlarını aşıp bir türlü ona ulaşamıyorlardı. Onların çaresizli-
ğini gören korkusuz kahraman Berâ b. Mâlik, "Beni kalkanlarınıza koyarak
kaleden içeri fırlatın!" dedi. Müslümanlar Berâ b. Malik'i kalkanlarının içine
koyarak kale duvarından içeriye, ölüm bahçesine attılar. Savaşa savaşa kapı-
ya kadar gelen Berâ, vücudu 80 yerinden yaralanıp paramparça olmasına
rağmen kale kapısını açmayı başardı. Kapıyı açınca içeri hücum eden Müslü-
manlar ile düşman arasında görülmemiş bir savaş oldu. Müslümanlar,
Müseyleme ve adamlarını öldürerek yalancı peygamberi yalanı ile birlikte ce-
henneme gönderdiler.³

Düello Kahramanı

Berâ, tarihin yazdığı en büyük düello kahramanlarından biridir. İran ko-
mutanı Merzuban ile yaptığı düellosu en meşhurdur. Normalde, beytülmal
adına alınan beşte birlik ganimet payı, düelloda öldürülen kişilerden ele geçi-

³ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-gâbe, 391. Sahabe.

rilenden alınmazdı. Ancak Berâ'nın sadece Merzuban'la yaptığı düellodan bile aldığı ganimet otuz bin dinara ulaşınca Hz. Ömer, Ebu Talaha'ya, "Berâ'nın düellolarda aldığı ganimetlerinden beşte bir pay al" diye emretti.⁴

Şehadet Özlemi

Allah Resulü (a.s.m.) döneminde Bedir Savaşı dışında bütün savaflara katılan Berâ, onun vefatından sonra ömrünü savaş meydanlarında geçirdi. Onun bulunduğu ordu düşmanın korkulu rüyası olurdu. Yemâme Savaşında 80'den fazla yara aldı. Kahramanlığı, cesareti ve savaşın seyrini etkileyecek atılğanlığı nedeni ile ordu komutanı Hâlid b. Velid onunla özel olarak ilgilenirdi. Yemame'de yaralandığında Hâlid b. Velid, bir ay boyunca ona özel bakım yaptı. Bundan sonra iyileşen Berâ, yeniden savaş meydanlarına döndü.

Şehadet aşkı ile yanan Berâ, düşman üzerine korkusuzca atıldığı halde Şehadet arzusu bir türlü gerçekleşmiyordu. Bir an önce Rabbine varmak istiyordu. Bu hal bazen onu öyle duygulandırır ki, kendinden geçer, etrafında olup bitenlerden haberi olmazdı.

Yine çok hüznü olduğu bir gün, uzanmış yanık yanık şiir terennüm ederken, kardeşini ümitsiz ve perişan bir şekilde gören Enes, onunla dertleşerek sıkıntısını anlamaya çalıştı.

– Daha ne zamana kadar böyle şiir söyleyeceksin! Allah, bizlere söylediğin şeyden çok daha hayırlısı olan Kur'an'ı verdiği halde onu okumayıp başka şeyler mi terennüm ediyorsun? diyerek ona sitem etti. Berâ içini çekerek ona,

– Ey Enes, görmüyor musun! Yatağımda böylece öleceğim. Şehit olamadan öleceğimden korkuyorum. Hayır, hayır! Rabbim beni bundan mahrum etmez! Savaşın kızıştığı zaman öldürdüklerim hariç, birebir karşılaşmalarda en az yüz kişi öldürdüm, yine de şehit olamadım. Bu Allah'ın bana verdiği bir cezadır, diyerek kendisini yakıp kavuran Şehadet özlemini anlattı.⁵

Şehadeti

Hicretin 20. yılı, Hz Ömer dönemi idi. Müslümanlar İran şehirlerini bir bir alarak Tüster şehrine kadar gelmişlerdi. Şehir halkı Müslümanlardan kaçarak çok sağlam bir kaleye sığındılar. Müslümanlar kalenin yanına geldiklerinde kale kapıları çoktan kapanmıştı. Kale çok sağlam ve çok iyi korunuyordu.

⁴ Tabarâni, Mucemü'l-Kebir, 2/27; Heysemi, Mecmau'z-Zevâid, 5/331.

⁵ Zehebî, Siyer, 1167; Tabarani, Mu'cemü'l-Kebir, 2/27.

Kuşatma uzadıkça uzadı. Müslümanlar bir türlü kaleye girmenin yolunu bulamadılar. İranlılar Müslümanların saldırılarını geri püskürtmek için her türlü yola başvuyorlardı. Bir ara surların tepesinden, uçlarına kızgın çelik kancalar takılı demir zincirler sarkıttılar. Kancalar Müslümanlara değince dayanılmaz manzaralar ortaya çıkıyordu.

Düşmanın attığı bu kancalardan biri Berâ'nın kardeşi Enes'in sırtına takıldı. Adamlar Enes'i yukarı çekmeye başladılar. Berâ b. Malik kardeşini bu halde görünce çılgına döndü. Hemen kalenin duvarlarına tırmanarak, kardeşinin yukarı doğru çekildiği zinciri tuttu, elinin yanmasına aldırmadan Enes'i sırtındaki kancadan kurtardı. Kancadan kurtulan Enes b. Malik yere düştü. Hemen yerden kalkarak tehlikeli bölgeden uzaklaştı.

İbn Sirin anlatıyor:

"Tuster Kalesi kuşatması sürerken Ebu Musa el-Eşarî, Berâ b. Mâlik'in yanına gelerek,

– Ben kalenin içine giden gizli bir yol buldum. Seninle birlikte gelecek birini yanına al da yolu sana göstereyim, dedi. Berâ yanında götüreceği birini ararken Mecze b. Sevri'yi gördü ve ona,

– Arkadaşlarının arasından bana güçlü, kuvvetli ve cesur birini bul. Bana kaleye giden gizli bir yol gösterildi. O yoldan kaleye girmek için bana yardım edecek birine ihtiyacım var, deyince Mecze, 'Sonuna kadar seninleyim' dedi. Hemen hazırlık yapıp gizli geçide gittiler. Gizli geçide dalıp çıkış yerine kadar ilerlediler. Ancak dışarı çıkamadılar. Berâ b. Malik geri dönerek durumu komutanlarla konuştu. Aralarında bir değerlendirme yapıp gizli geçitten geçmeye karar verdiler. Berâ b. Malik gizli geçide daldı. Mücahitler de onun peşinden gizli geçitten gittiler, geçidin ağzındaki kayayı açıp bir anda kalenin içine girdiler. Kalenin içinde büyük bir savaş başladı.

İranlıların komutanlarından biri, askerleri ile Müslümanları fena halde sıkıştırdı. Berâ'nın çevresindekiler ona, Allah Resulü'nün (a.s.m.) kendisi için, 'Nice saç başı dağınık, üzeri toz toprak içinde olan ve önemsenmeyen kişiler vardır ki, eğer bir hususta Allah'a yemin etseler, Allah onları mutlaka doğrular. Berâ b. Mâlik onlardandır' dediğini hatırlatarak dua etmesini istediler. Berâ, 'Ey Rabbim! Sana yemin ederek dua ediyorum! Düşmana güç katan yigitlerini öldürmeyi bize lütfet. Beni de Nebîne kavuştur' diye dua etti.⁶ Duadan sonra hep birlikte büyük bir coşku ile düşmana saldırdılar.

⁶ Şâmî, Sübülü'l-Hüdâ, 10/98.

Berâ, Müslümanlara aman vermeyen Fars yiğitlerinden Mirzabân ile karşı karşıya geldi. Aralarında kıyasıya bir mücadele başladı. Berâ, Mirzabân'ı birkaç hamleden sonra cansız olarak yere serdi. Komutanlarının Berâ b. Malik tarafından öldürüldüğünü gören Farşlılar, büyük bir kalabalık halinde bir anda Berâ b. Malik'in üzerine saldırıp onu en büyük arzusuna, Sevgililer Sevgilisine kavuşturdular. Böylece Berâ b. Malik şahâdet şerefine ve Rabbine, onun için hazırlanan cennet nimetlerine ve Resul-i Kibriyasına kavuştu.⁷

Berâ'nın şehit olduğunu gören Müslümanlar, büyük bir saldırıya geçerek kaleyi fethettiler. Hicretin 20. yılında şehit edilen Berâ b. Malik henüz otuzlu yaşlarda genç bir babayıgitti.

Allah Dostu

Berâ b. Mâlik, kendini ilme, ibadet ve cihada adanmış, hatta bunun için kendini ihmal etmişti. Saçı başı dağınık, üstü başı toz toprak içinde idi. Bir gün Allah Resulü (a.s.m.) onu bu halde görünce şöyle buyurdu:

"Nice saçı başı dağınık, üstü başı eski, toz toprak içinde olup ve bu durumlarından dolayı önemsenmeyen insanlar vardır ki, eğer Allah'a yemin etseler, Allah onların yeminlerini asla boşa çıkarmaz, yerine getirir. İşte Berâ b. Mâlik onlardan birisidir."⁸

Sesi ve Duygusalılığı

Çok güzel sesli, duygusal biri olan Berâ b. Malik, zaman zaman çok duygulanır ve içli içli şiir söylerdi. Enes b. Mâlik'ten rivayet edilir:

"Berâ'nın sesi çok güzeldi. Allah Resulü (a.s.m.) seferde onu yanına çağırır, şiir söylemesini emreder ve onu dinlerdi. Yine bir seferde şiir söylerken kadınlar onu dinlemeye gelince Allah Resulü (a.s.m.) Berâ'yı uyararak kadınlardan sakındırdı."⁹

Bir başka rivayette ise şöyle geçer:

"Berâ b. Mâlik, şiir söyleyerek erkek ve kadınları başına toplar, sesiyle de-veleri dilediği şekilde sevk ederdi. Onun bu halini fark eden Resulullah, manevi bir zarar görmemesi için Berâ'yı kadınlardan sakındırdı."¹⁰

⁷ İbn Hacer, İsâbe 620. Sahabe.

⁸ Tirmizî, Menâkıb, 55.

⁹ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 1/350.

¹⁰ Ahmed b. Hanbel, Müsned, 3/254.

Cesareti

Berâ'nın en önemli özelliklerinden biri de olağanüstü cesareti idi. Hatta onun bu cesareti Hz. Ömer'i tedbir almaya ve hakkında yasak koymaya sevk ettirmiş, bunun için orduların başkomutanlarına şu emri vermişti:

“Sakın, Berâ'yı İslam ordularına komutan yapmayın! Cesareti yüzünden askerleri helak etmesinden korkuyorum.”¹¹

Hizmeti

Zaman zaman Allah Resulü'nün (a.s.m.) hizmetinde bulunan Bera b. Mâlik, develeri sevk etme görevini yapardı. Allah Resulü'nün (a.s.m.) çok güzel sesli hizmetlisi Encişe, hanımların bindiği deveyi sevk eder, Bera b. Mâlik ise erkeklerin bindiği develeri sevk ederdi.¹²

¹¹ İbn Abdülberr, el-İsti'âb, 1/154.

¹² Makrîzî, İmtâu'l-Esmâ', 9/313-316; Şâmî, Sübülü'l-Hüda, 11/414.

ABDURRAHMAN b. CEBR

Künyesi: Abdurrahman b. Cebr b. Amr b. Zeyd b. Cüşem b. Hârise el-Evsî el-Ensârî

Annesi: Leylâ binti Râfi'

Eşi: Ümmü İsâ binti Mesleme

Çocukları: Muhammed, Mahmud, Ubeydullah, Zeyd, Humeyde

Vefatı: 34/654

Medine'de doğup büyüyen Abdurrahman b. Cebr, Evs'in Hârise oğulları kabilesindedir. Asıl adı Abdur-Uzza iken Allah Resulü (a.s.m.), onun bu adını uygun bulmayıp değiştirerek Abdurrahman ismini verdi.¹³ İsminden çok künyesi Ebu Abs ile tanınmaktadır.

Ebu Abs, Medine'de bulunan çok az sayıdaki okuma yazma bilenlerden biriydi. Gençlik çağına gelince Ümmü İsâ ile evlendi. Ondan Muhammed ve Mahmud adında iki oğlu oldu.¹⁴

Akabe'de Allah Resulü'ne (a.s.m.) biat eden Müslümanlar, ona İslam'ı anlatınca onun hem kendisi hem insanlık için tek kurtuluş yolu olduğunu anlamakta gecikmedi. İslam'ı kabul ederek ebedi huzura kavuştu.

Abdurrahman b. Cebr, İslam'a girip imanın tadını alınca, kavminin de kendi gibi inanmasını istemeye başladı. Ancak bazıları putlarına körü körüne bağlanmış, bir türlü hakikati göremiyordu. Anlatılanları ya dinlemiyor ya da

¹³ İbnü'l-Esir, Üsdü'l Gabe, 3276. Sahabe.

¹⁴ İbn Sâ'd, Tabakât, 3/450.

kimsenin İslam'ı anlatmasına fırsatı tanımıyorlardı. Putlar onlar için perde olmuştu. İslam'a girmeleri için bu perdenin kalkması gerekiyordu. Bunun için sürekli çareler arayan Abdurrahman b. Cebr, sonunda putları kırarak onların maskesini düşürmek istedi.

Abdurrahman fikrini yakın arkadaşı Ebu Bürde'ye açtı. Arkadaşı fikri beğenince aralarında konuşup geceleri dışarı çıkıp kavimlerinin putlarını gizlice alarak kırıp atmaya karar verdiler. Bundan sonra birkaç gece gizlice Hârise oğullarının putlarını alıp uygun bir yere götürüp kırdılar.¹⁵ Yaptıkları bu plan kısa zamanda meyve verdi. Putlarının kendilerini bile korumaktan aciz olduklarını gören Hârise oğulları, yaptıkları yanlış anlayarak birer ikişer Müslüman olmaya başladılar.

Kardeşlik ve Suffe Günleri

Allah Resulü (a.s.m.), Medine'ye hicret ettikten sonra Muhacirlerle Ensarı birbirleri ile kardeş yaptı. Abdurrahman b. Cebr'i ise Huneys b. Huzâfe ile kardeş yaptı.¹⁶ Ebu Abs, inancı uğruna malını, mülkünü, evini, dostlarını ve vatanını terk eden Huneys b. Huzeyfe'ye elinden geldiğince yardımcı oldu.¹⁷

Mescid-i Nebevî yapılıncâ, Allah Resulü'nden (a.s.m.) ilim irfan öğrenmek için Suffe Ashabının arasına katıldı.¹⁸ Her gün onu mutlu eden birbirinden güzel hakikatler öğrendi. Öğrendiklerini bilgi yükü yapmayıp hayata geçirerek Rabbinin rızasını kazanmaya çalıştı. Bununla da kalmayarak diğer sahabeler gibi öğrendiklerini aktararak hakikatin öğrenilmesine vesile oldu.

Allah Resulü (a.s.m.) ile birlikte Bedir, Uhud, Hendek gibi savaşlara, Katan vb. seferlere katıldı.¹⁹ Onun savaşlardaki korkusuzluğunu ve cesaretini gören Muhammed b. Mesleme, Ka'b b. Eşraf'ı öldürme görevini üstlenip, küçük bir askeri birlik kurduğunda Abdurrahman b. Cebr'i de bu grubun içine kattı.

Özel Görev

Yahudi reislerinden olan Ka'b b. Eşraf, Bedir Savaşından sonra Mekke'ye giderek, müşrikleri Müslümanlara karşı kışkırtıp Müslümanlar aleyhine örgüt-

¹⁵ İbn Hacer, İsâbe, 10215. Sahabe.

¹⁶ İbn Sâ'd, Tabakât, 3/450.

¹⁷ Zehebî, Siyerü Alâmü'n-Nübelâ, 2782. Şahıs.

¹⁸ Ebû Nuaym, Hilyetü'l Evliya, 2/8.

¹⁹ İbn Sâ'd, Tabakât, 3/450.

ledi. Bunu yaparken de Allah Resulü (a.s.m.) ve Müslümanlar hakkında ağzına gelen her şeyi söyleyerek onlara her türlü hakareti yaptı. Allah Resulü (a.s.m.), onun bu sözlerini duyunca çok üzüldü. Hassan b. Sâbit ile dertleşen Allah Resulü (a.s.m.) ona,

– Biz şu Yahudiye ne yaptık? Baksana bize ne yapıyor ey Hassan? buyurdu.²⁰

Kab b. Eşraf bir türlü durmuyor, bütün imkânlarını Müslümanlar aleyhine kullanıyor, her geçen gün biraz daha haya sınırını aşıyordu. Onu adım adım takip eden Allah Resulü (a.s.m.) bir gün sahabelerine,

– Beni Ka'b'ın dilinden kim kurtaracak? diye sorarak rahatsızlığını ifade etti. Muhammed b. Mesleme hemen yerinden sıçradı:

– Ben Yâ Resulallah!

Ka'b'ı öldürmek için Efendimize söz verdi. Ancak Ka'b b. Eşraf çok iyi korunan bir kalede bulunuyordu. Bunun için işi çok zordu. Günlerce düşündü. Sonunda bu görevi yerine getirmek için bir grup kurmaya karar verdi. İçinde Abdurrahman'ın da bulunduğu 4-5 kişilik vurucu bir tim kurdu. Ka'b b. Eşraf'ı öldürmek için oturup uzun uzadıya plan yaptılar. Onu kaleden çıkarmak için yanıltıcı sözler söyleyebilme hususunda Allah Resulü'nden (a.s.m.) izin aldılar.

Hedefe kitlenen fedailer, gece olunca kalenin yanına gittiler. Müthiş bir operasyonla Ka'b'ı kaleden çıkardılar.²¹ Kendine fazlası ile güvenen Ka'b, eşinin uyarılarını dinlemedi. İslam fedaileri onu çağırınca eşi ona engel olmak istedi. Ka'b'ın, fedailerin yanına gitmekte kararlı olduğunu görünce ısrarla,

– Bari yanına adamlarını al! dedi.

– Onlar beni rüyalarında görseler uyandırmaktan korkarlar!

Doğru söylüyordu. Ancak unuttuğu bir şey vardı. Bu insanlar artık Allah'a inanıyorlardı. Eşi bu defa:

– Aşağı inmeden, kalenin duvarlarının üzerinden konuş! dedi.

Ka'b eşini dinlemeyerek kaleden dışarı çıktı. Üzerine fazlaca koku sürünmüştü.²² Mücahitler, “Bu ne güzel koku?” diyerek ona yaklaştılar. Ka'b hileyi fark etmedi. Onlara yaklaştı. Fırsatı değerlendiren mücahitler hemen üzerine atıldılar. Ebu Abs, kılıcını çekerek indirdiği sert bir darbe ile Ka'b'ı karın boş-

²⁰ Vâkidî, Megâzî, 1/187.

²¹ Beyhakî, Delâilu'n-Nübüvve, 3/192-193.

²² Müslim, Cihad, 119.

luğundan yaraladı. Muhammed b. Mesleme de arkadaşına yardım ederek son bir darbe ile onu cehenneme gönderdi.²³

Nadir Oğullarının Sürülmesi

Nadir oğulları kuşatmasında sahabeler arasında Ebu Abs da vardı. Önce direnen Nadir oğulları, Allah Resulü'nün (a.s.m.) hurma ağaçlarını kesmeye başlaması ile barışı kabul ettiler. Alabilecekleri kadar eşya alıp Medine'yi terk ettiler. Onların gittiğine acıyan münafıklar Nadir oğullarını överek üzüntülerini dillendirdiler. Bunlardan biri de Nuaym b. Mes'ud'du. Onlar gidince,

– Bundan sonra bahçelerimizi kim sulayacak? Etin üzerine yağ koyup bizi kim doyuracak. Sizden sonra Medine bizim için artık yaşanmaz yer oldu, dedi. Onu duyan Ebu Abs,

– Evet, doğru söylüyorsunuz! Sen de onlara katılarak birlikte git, dedi.

– Bu onların iyiliklerine karşılık mı? Onlardan ne zaman yardım istediyseniz, onlar her zaman Hazreçlilere karşı size yardıma koştular. Ama onlar başka Araplara karşı sizden yardım isteyince onlara yüz çevirdiniz. Çok yanlış yaptınız, dedi.

– İslam, geçmiş anlaşmaları ortadan kaldırdı!²⁴

İbadet Aşkı

Ebu Abs ölümüne yakın ağır bir hastalık geçiriyordu. Hz. Osman onu ziyarete giderek,

– Kendini nasıl hissediyorsun? diye sordu. Ebu Abs'ın, o halde iken bile tek düşüncesi Rabbi ile olan irtibatı idi. Hep O'nu düşünüyordu. Hz. Osman'a,

– İyiyim, aklım hariç bütün vücudum sağlıklı! Ancak, bayılınca hastalık benimle amelim arasına girerek ibadetlerime engel oluyor. Bu halden hiç ayrılamamaktan korkuyorum, diyerek ibadetten uzak kaldığı için çok endişelendiğini anlattı.²⁵

²³ İbn Sa'd, Tabakât, 2/34.

²⁴ Vâkidî, Megâzî, 1/375.

²⁵ İbn Sa'd, Tabakât, 3/450.

Sorumluluk Duygusu ve Kanaati

Ebu Abs, fakirdi. Allah Resulü (a.s.m.) sahabelerine Hayber Savaşı için hazırlanmalarını emredince Ebu Abs derin derin düşünmeye başladı. Çünkü evde hiçbir yiyecek yoktu. Cihada gittiğinde ailesi zor durumda kalacaktı. Cihaddan geri kalmak istemiyor, ancak cihada gittiğinde ailesinin geçim sıkıntısı çekmesini düşünerek rahatsız oluyordu. Sonunda Allah Resulü'ne (a.s.m.) gitmeye karar verdi. Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanına gidince ona,

– Yâ Resulallah! Yanımızda sefere çıkmak için ne yiyecek ne giyecek ne ailemize bırakacak nafaka var? dedi.

Allah Resulü (a.s.m.) ona şukeyka kumaşından uzun bir elbise verdi. Elbiseyi alan Ebu Abs hemen çarşıya gitti. Elbiseyi sekiz dirheme sattı. Onun yerine kendisine dört dirhemlik başka bir elbise satın aldı. Kalan dört dirhemini iki dirhemi ile ailesi, iki dirhemi ile de kendisi için yiyecek aldı. Yiyecekleri ailesine teslim ettikten sonra atına binip Hayber'e giden orduya katıldı. Atı çok iyi bir attı. Yerinde duramıyordu. Onu zor zapt ediyordu. At safları yararak en öne geçmişti.

Mehtaplı bir geceydi. Ay etrafı aydınlatıyordu. Allah Resulü (a.s.m.) ay ışığında ordunun önünde giden başı miğferli birini gördü. Yanındakilere sordu:

- Şu giden kim?
- Ebu Abs b. Cembr.
- Yetişip durdurun onu!

Olayın devamını Ebu Abs anlatıyor:

“Sahabeler beni durdurunca, geçmiş ve gelecek beni tuttu. Acaba bir kötülük yaptım da hakkımda bir vahiy mi indi diye korktum. Ne yaptım diye geçmişimi düşünmeye başladım. Hayatımı gözümün önüne getirip ne yaptığımı bulmaya çalıştım. Biraz sonra Allah Resulü (a.s.m.) teşrif etti. Bana sordu:

- Niçin ordunun önünde gidiyorsun da onlarla birlikte yürümüyorsun?
- Yâ Resulallah! Atım cins bir at. Onu durduramıyorum.
- Sana verdiğim şukeyka kumaşından yapılı elbise nerede?

– Onu sekiz dirheme sattım. Dördü ile bu elbiseyi, kalan ikisi ile kendime, ikisi ile de aileme yiyecek aldım. Allah Resulü (a.s.m.) çok memnun oldu:

– Nefsîm yed-i kudretinde olan Allah’a yemin ederim ki, bu halini korur, kanaat etmeye devam edersen, yiyeceğiniz artar, ailen için bıraktığın nafaka bereketlenir, dirhemleriniz ve hizmetçileriniz çoğalır!

Her şey gerçekten de Allah Resulü’nün (a.s.m.) buyurduğu gibi oldu.²⁶

Allah Resulü (a.s.m.) Fedek Yahudilerinden alınan ganimetten birçok sahabe gibi Ebu Abs’e de bir pay verdi.²⁷

Kerameti

Meymûne b. Zeyd anlatıyor:

“Bütün sahabeler gibi Ebu Abs de Mescid-i Nebvi’ye giderek, namazlarını Allah Resulü (a.s.m.) ile birlikte kılardı. Ancak onun evi mescide çok uzaktı. Yaşlanmış ve son zamanlarda gözleri görmez olmuştu. Muhammed b. Dahhak’ın babasından naklettiğine göre, Allah Resulü (a.s.m.), Ebu Abs’ın mescide gidip gelirken zorluk çektiğini görünce ona bir baston hediye etti ve ‘Bununla yolunu görürsün!’ buyurdu.”²⁸

Yine bir gün yatısı namazını kılmış evine dönüyordu. Hava oldukça karanlıktı. Şakır şakır yağmur yağıyor, göz gözü görmüyor, karanlıktan adım atılmıyordu. Çaresiz eve gidecekti. Herkes gibi Ebu Abs da mescitten çıkıp evine yöneldi. Daha birkaç adım atmadan Allah Resulü’nün (a.s.m.) ona hediye ettiği baston ıslıl ıslıl yanıp etrafı aydınlatmaya başladı. Baston eve gidinceye kadar böylece etrafa ışık saçtı. Evin önüne gelip eve girince bastonun ışığı kayboldu.²⁹

Güvenirliliği

Hz. Ömer de Hz. Osman da onun çok güvenilir biri olduğunu pek çok vesile ile görmüşlerdi. Bunun için halife olduklarında, yaşlı ve gözleri az görmesine rağmen Ebu Abs’ı, insanların yaptıklarının doğruluğunu araştırıp tespit etmek ve onları onaylamak üzere görevlendirdiler.³⁰

²⁶ Şâmi, Sübülü’l-Hüdâ, 5/116; Vâkidî, Megâzî, 2/632.

²⁷ Vâkidî, Megâzî, 2/721.

²⁸ İbn Hacer, İsâbe, 10215. Sahabe.

²⁹ Şâmi, Sübülü’l-Hüdâ, 10/44; Beyhakî, Delâilu’n-Nübüvve, 6/78.

³⁰ Beyhakî, Delâilu’n-Nübüvve, 3/451.

Vefatı

Allah Resulü'nden (a.s.m.) sonra uzun bir ömür süren Ebu Abs, ömrünü son nefesine kadar Allah'ın rızasını kazanma çabası ile tüketti. Vefat ettiğinde 70 yaşında idi.

Hicretin 34. yılında vefat eden Ebu Abs efendimizin cenaze namazını Hz. Osman kıldırdı. Cenazesini Bâkî kabristanındaki kabre Bedir Savaşına katılan meşhur sahabelerden Ebu Bürde, Katâde b. Numan, Muhammed b. Mesleme ve Seleme b. Selâme indirdiler.

Soyu Medine ve Bağdat'ta devam etmektedir.³¹

³¹ İbn Sa'd, Tabakât, 3/451.

EBU SELEME

Künyesi: Abdullah b. Abdülesed b. Hilâl b. Abdullah b. Amr b. Mahzûm b. Yakaza b. Mürre el-Mahzûmî el-Kureyşî

Sütkardeşi: Allah Resulü (a.s.m.)

Annesi: Berre binti Abdülmuttalib

Sütannesi: Süveybe (Ebu Talib'in Cariyesi)

Eşi: Hind b. Ebu Ümeyye

Çocukları: Seleme, Ömer, Zeynep, Dürre

Vefatı: 4/626

Ebu Seleme, Mekke'nin köklü ailelerinden olan Mahzum oğullarındandır. Annesi Allah Resulü'nün (a.s.m.) halası Berre binti Abdülmuttalib'tir. Mekke'de doğup büyüyen Ebu Seleme'nin doğumu bütün aileyi sevindirdi. Allah'a güzel kulluk etmesi için adını Abdullah koydular.

Araplarda bir çocuk doğunca onun bir süre sütanne tarafından emzirilmesi adetti. Abdullah'ı da doğumundan bir süre sonra emzirmesi için Ebu Leheb'in cariyesi Süveybe'ye götürdüler. Süveybe daha önce de Allah Resulü (a.s.m.) ve Abdullah'ın dayısı Hamza'yı emzirmişti. Böylece Abdullah b. Abdülesed, hem Allah Resulü (a.s.m.) hem de Hz. Hamza ile sütkardeş oldu. Bir süre Süveybe'den süt emen Abdullah, daha sonra annesi tarafından emzirildi.³²

Her çocuk gibi o da kısa zamanda büyüyüp genç delikanlı oldu. Evlenme çağı geldiğinde Mekke'nin ileri gelenlerinden Ebu Ümeyye'nin kızı Hind ile

³² İbnü'l-Esr, Üsdü'l-Gâbe, 3036. Sahabe

evlendi. Eşi ile çok mutluydular. Birkaç yıl sonra oğulları doğunca bu mutlulukları daha da arttı. Adını Seleme koydular. Seleme onların ilk çocukları olduğu için Abdullah'a, Ebu Seleme; eşine ise Ümmü Seleme künyesi verildi. Böylece isimleri ile değil künyeleri ile meşhur oldular.

Allah Resulü'ne (a.s.m.) "Önce yakın akrabalarını uyar"³³ ayeti inzal olunca akrabalarını toplayıp onları İslam'a davet etti. Bu davete kimse icabet etmese de daha sonra özellikle gençler tek tek İslam'a girdiler. Bunların başında da Ebu Seleme geliyordu. O, Müslüman olduğunda henüz 10 kişi Müslüman olmuştu. Ebu Seleme on birinci kişi olarak Müslüman olma şerefine kavuştu.³⁴

Çile Başlıyor

Mekkeliler İslam'a girdikçe müşrikler kızgınlıktan çileden çıkıyor, Mekkeli Müslümanlara dar ediyorlardı. Güçleri yettiği kişilere ellerinden geldiği kadar işkence yapıyorlardı. Ebu Seleme de bu işkenceden payına düşeni aldı.

Ebu Seleme'nin kavmi, İslam'ın en büyük düşmanıydı. Velid b. Muğîre ve Ebu Cehil bu kavmin reisleriydi. Onlar, herkes gibi Ebu Seleme'ye de dininden dönmesi için sürekli dayak attılar. Bunun sonunun gelmeyeceğini fark eden Ebu Seleme, sonunda dayısı Ebu Tâlib'e sığındı. Ebu Tâlib, Hz. Peygamber gibi onu da koruması altına aldı. Ebu Seleme'nin, dayısının yanında saklandığını öğrenen müşrikler, hemen Ebu Tâlib'in yanına giderek ondan yeğeni kendilerine teslim etmesini istediler. Ancak Ebu Tâlib onu vermemeye kararlı idi. Müşrikler,

– Yeğenin Muhammed'i himaye ettin, ses çıkarmadık ama buna asla müsaade etmeyiz. Yeğenimizi bize karşı mı koruyorsun? diye çıkıştılar. Ebu Tâlib,

– Evet! Muhammed nasıl benim yeğenim ise o da benim yeğenimdir. Ona da kimseyi dokundurtmam, diyerek Ebu Seleme'yi korudu.

Her yerde hakkın karşısına çıkıp zehrini kusan Ebu Leheb'in bu kez kavmiyetçilik damarı tuttu. Hakkın yanında yer alarak kardeşini müşrikler karşı destekledi. Mahzum oğullarının adamlarına çıkıştı:

– Ebu Tâlib doğru söylüyor, onu asla size vermez. Hem ihtiyara çok yükleniyorsunuz. Biraz daha yüklenirseniz ben de onu desteklerim.

³³ Suarâ, 26/214.

³⁴ İbn Hacer, İsâbe, 4785. Sahabe

Adamlar Ebu Leheb'i de kaybederiz korkusu ile daha fazla üstelemeyip geri döndüler.

Ama ne zamana kadar? Ebu Seleme bir süre gerçekten de korundu. Ancak bu uzun sürmedi. Daha sonra müşrikler kimseyi dinlemez oldular. Yakaladıkları bütün Müslümanlara, şu veya bu şekilde işkence yapmaya başladılar. Yaptıkları işkenceler dayanılmaz boyutlara ulaştı.

Habeşistan'a Hicret

Allah Resulü (a.s.m.), müşriklerin işkencelerinin tehlikeli boyutlara ulaşip can emniyetinin ortadan kalktığını görünce Müslümanlara Habeşistan'a hicret etmelerini söyledi. Ancak hicret o kadar kolay bir şey değildi. Vatanını, sevdiklerini, işini, malını ve mülkünü bırakıp, sonu belli olmayan bir yolculuğa çıkmak gerçekten çok ama çok zordu. Cesur ve yiğit bir delikanlı olan Ebu Seleme, inananları cesaretlendirmek için, ilk olarak hicret etmek üzere eşini de yanına alıp gizlice Mekke'den ayrılıp Habeşistan'a doğru yola çıktı.³⁵

Ebu Seleme'nin orada Ömer adını verdikleri bir oğlu oldu.³⁶ Her şey güzel ve rahattı ancak gönülleri Mekke'de idi. Sevgili Peygamberlerinin orada müşriklerin zulmü ile baş başa olması onları huzursuz ediyordu.

Hicretten aylarca sonra, Mekke'den bir haber geldi. Habere göre Mekkeli-lerin ileri gelenleri Müslüman olmuş, Müslümanlar rahatlamışlardı. Canan özleminden yanıp tutuşanlar, haberin doğruluğunu araştırmadan hemen yola çıktılar. Tabi ön saflarda yine Ebu Seleme vardı. Mekke'ye yaklaşınca, haberin yalan olduğunu anladılar. Ancak geri dönmeye de niyetleri yoktu. Allah Resulü (a.s.m.) ve Müslümanlar orada zor durumda iken onları bırakıp gidemezlerdi. Canları pahasına da olsa Mekke'ye girmeye kararlı idiler. Ancak Mekke'ye girmek o kadar da kolay değildi. İçerden biri onları himayesi altına almadan Mekke'ye giremezlerdi. Kimi himaye ile kimi gizlice Mekke'ye girdi, çileye ve işkenceye yeniden merhaba diyerek.

En büyük çile ise Abluka oldu. Müslümanlar orada üç yıl boyunca adeta esir kampında yaşadılar. Müşrikler onları bir mahalleye hapsedip, mahallenin

³⁵ Zehebî, Siyerü Alâmü'n-Nübelâ, 2324. Kişî.

³⁶ Abdurrahman Akk, 2/1235.

giriş çıkışlarını kontrol altına aldılar. Bebeklerin figanlarına, yaşlıların inlemelerine aldırmadan ticari ve sosyal bütün ilişkileri kestiler.

Medine'ye Hicret

İslam Medine'de hızla yayılınca, Müslümanlara hicret yolu göründü. Hicret izni çıkar çıkmaz, hayır öncüsü olan Ebu Seleme yine bir ilki yaparak Medine'ye hicret için eşi ile birlikte gizlice Mekke'den çıktı. Ancak bir süre sonra Muğîre oğullarının adamlarına yakalandılar. Ümmü Seleme o anı şöyle anlatır:

“Ebu Seleme Medine'ye hicret etmeye karar verince, beni kendi devesine bindirdi. Oğlumuz Seleme'yi kucağıma verdi. Devemizi sürüp Mekke'yi terk ettik. Hicret ettiğimizi haber alan Muğîre oğullarının adamları hemen peşimi-ze düşerek yolda bizi yakaladılar. Bize engel olmak istediler. Ebu Seleme'ye,

– Farzet ki bizi atlatıp kendi canını kurtardın ve alıp başını gittin. Buna göz yumduk. İyi de, akrabamız olan eşin Ümmü Seleme'yi götürmene niçin izin verelim? diyerek Ebu Seleme'nin elinden devenin yuları çekip aldılar.

Ebu Seleme'nin şaşkın bakışları arasında beni alıp evlerine götürdüler. Olayı duyan Ebu Seleme'nin akrabaları Abdülesed oğulları bu duruma çok öfkelen-tiler:

– Ey Muğîre oğulları! Siz oğlumuzun elinden hanımını aldınız. Allah'a and olsun ki! Biz de Seleme'yi onun yanında bırakmayız!

Sonra bu iki grup oğlum Seleme'yi aralarında çekiştirmeye başladılar. Sonunda oğlumu Abdülesed oğulları götürdü. Beni Muğîre oğulları yanlarında alıkoydular. Eşim Ebu Seleme de Medine'ye gitti. Böylece eşim, ben ve yavrum birbirimizden ayrı düştük. Bu olaydan sonra her sabah vadiye çıkar, orada oturup akşama kadar ağlardım. Yaklaşık bir buçuk yıl göz pınarlarım dinmedi. Nihayet bir gün amcaoğullarımdan biri yanıma geldi. Halimi görüp bana acıdı. Akrabalarına,

– Şu zavallının Mekke'den çıkmasına neden izin vermiyorsunuz? Onu niçin eşinden ve çocuğundan ayırıyorsunuz? diye çıkıştı. Bunun üzerine Muğîre oğulları,

– İstersen kocanın yanına gidebilirsin, diyerek beni serbest bıraktılar. Bunu öğrenen Abdülesed oğulları da oğlumu bana geri verdiler.”³⁷

³⁷ İbn Hişam, Sîre, 2/468.

İslam Kardeşliği ve Suffe Ashabı

Büyük sıkıntılarla Medine'ye varan Ebu Seleme'yi gören Medineliler, Mekte'den gelen bu ilk muhaciri heyecanla bağırlarına bastılar. Ebu Seleme önce Medine yakınlarında bulunan Kubâ'ya indi. Meysere'nin Ümmü Seleme'den rivayetine göre Ebu Seleme, Kubâ'ya gelince Mübeşşir b. Münzir'in evinde misafir oldu.³⁸

Allah Resulü (a.s.m.) Medine'ye hicret ettikten bir süre sonra, sahabesinin mağdur olmaması ve birbirlerine kaynaşması için onları birbirleri ile kardeş yaptı. Böylece bütün Müslümanlar tek vücut olup birbirlerini madden ve manen desteklediler.

Allah Resulü (a.s.m.), Ebu Seleme'yi de Ensardan Sa'd b. Heyseme ile kardeş yaptı. Ebu Seleme Mescid-i Nebvî yapılıncı Suffe Ashabı arasına katılarak³⁹ Allah Resulü'ne (a.s.m.) gelen ayetleri dinlemeye, yazmaya, İslam peygamberinin ilminden ve feyzinden azami derecede istifade etmeye başladı.

Allah Resulü (a.s.m.), Medineli Müslümanların bağışladığı arsalardan Muhacirlere ev yeri ayırırken, Abdulaziz oğullarının evlerinin yakınlarında bir ev yeri de Ebu Seleme için ayırdı. Daha sonra Ebu Seleme ve ailesi için buraya uygun bir ev yapıldı.⁴⁰

Yöneticiliği

Cihada yeni izin verildiği ilk aylarda Allah Resulü (a.s.m.), Medine'nin güvenliğini sağlamak için çevredeki kabilelerden Müdlîc ve Damre oğulları ile anlaşma yapmak ümidi ile 150-200 kişilik bir grupla Zu'l-Uşeyre Seferine çıktı. Seferi çıkmadan önce Ebu Seleme'yi, Medine'yi yönetmek üzere yerine vekil bıraktı.⁴¹ Yola çıkan ordu bir süre sonra Allah Resulü'nün (a.s.m.) planladığı gibi kabilelerle anlaşma yapıp geri döndü.

³⁸ İbn Sa'd, Tabakât, 3/241.

³⁹ Ebû Nuaym, Hilyetü'l Evliya, 2/3.

⁴⁰ İbn Sa'd, Tabakât, 3/240.

⁴¹ İbn Abdilberr, el-İstıab, 3/940.

Ordu Komutanlığı

Cihada yeni izin verilmişti. Hicretin 16. ayından itibaren Allah Resulü (a.s.m.) ve sahabeler komutasında yapılan çeşitli seriyyelere ve Bedir'e katıldı. Bir yıl sonra ise Uhud'a.

Uhud'a varınca Allah Resulü (a.s.m.) orduyu savaş düzenine soktu. Uhud Savaşına koşarak katılan Ebu Seleme, son derece cesaretli, iyi bir savaşçı olduğu kadar, aynı zamanda çok iyi komuta kabiliyeti olan birisi idi. Bunun için Allah Resulü (a.s.m.) Müslümanlar için çok önemli olan bu savaşta, sol cenah komutanlığını Ebu Seleme'ye verdi.

Savaş başlar başlamaz Müslümanlar büyük bir atak yaptılar. Neye uğradıklarına şaşırان müşrikler, fazla direnemededen kaçmaya başladılar. Hatta bazıları ordunun gerilerinde bulunan kadınların yanına kadar kaçmıştı. Kadınların onları geri çevirme gayretlerine bile aldırmandan kaçıyorlardı. Tam bu sırada Uhud Dağının eteklerindeki Müslüman okçular yerini terk edince savaşın seyri bir anda tersine döndü.

Kaçan müşrikler geri dönerek Müslümanlara arkadan ani bir baskın yapınca Müslümanlar panikleyerek dağıldılar. Bir anda ortalık mahşer yerine döndü. İşte tam bu kargaşada Ebu Seleme, Ebu Usâme el-Cüşenî tarafından kolundan ağır bir şekilde yaralandı. Çok kan kaybetti. Ancak buna rağmen Medine'ye döndüğünde bir süre tedavi görünce yarası kapandı.

Ebu Seleme Seriyesi (Gamre Seferi)

Necd'in Katan havalisinde yaşayan Tuleyha ve Seleme b. Huveylid, kendi kabilelerini ve civar kabilelerden sözlerinin geçtiği kişileri Müslümanlara karşı kuşkırtıyorlardı. Hatta Medine üzerine gitmek için çevrelerine adam toplamaya bile başladılar. Onların bu faaliyetlerini haber alan Allah Resulü (a.s.m.), Ebu Seleme'yi çağırarak, ona hazırlanmasını emretti. Ensar ve Muhacirlerden oluşan 150 kişilik bir orduyu Ebu Seleme'nin emrine verip, durumunu ve görevini anlattıktan sonra İslam sancağını ona teslim etti.⁴² Hazırlıklar bitince Ebu Seleme'ye direktif veren Allah Resulü (a.s.m.),

– Esed oğulları gelip, sana saldırmadan önce sen onların üzerlerine yürü. Bir an önce gidip onlara baskın yap, buyurdu. Sonra ona tavsiyelerde bulunarak dua etti.

⁴² Belâzurî, Ensâbu'l-Eşrâf, 10/222.

Ordu hızla yola çıktı. Sapa ve ıssız yollardan giderek Katan'a vardılar. Orada bir grupla karşılaştılar. Onlara baskın yaparak düşmanı dağıtan Ebu Seleme, çok miktarda ganimet elde ederek yoluna devam etti.

Çarpışmadan kaçan Esed oğullarının adamları gidip kavimlerini uyardılar. Haberi alan Esed oğulları hemen hazırlanıp İslam ordusunu beklemeye başladılar.

Ebu Seleme onları sabah namazından sonra kuşatıp, ani bir baskın yaptı. İslam mücahitleri karşısında tutunamayan Esed oğullarının adamları her biri bir tarafa kaçtı. Bir süre onları takip eden mücahitler, kaçanları yakalayamayacaklarını anlayınca takibi bırakarak karargâha geri döndüler.

Görev başarı ile tamamlanmıştı. Esed oğulları derslerini almış ve yaptıklarının bedelini ödemişlerdi. İslam ordusu alınan ganimetleri toplayarak Medine'ye doğru yola çıktı. Ancak Medine'ye gelince, Ebu Seleme'yi adım adım ölüme götüren yarası yeniden kanamaya başladı.

Hakkında İnen Ayet

“Artık kitabı sağ elinden verilen kişi der ki: Alın kitabımı okuyun!”⁴³

“Kitabı sol elinden verilen der ki: Keşke kitabım bana verilmeseydi!”⁴⁴

Bu ayetlerin Ebu Seleme hakkında indiği bildirilmektedir. Konuyla ilgili olarak İbn Abbas şunları demektedir: “Ayetlerde geçen ‘kitabı sağından verilenler’ sözü ile Ebu Seleme’ye; ‘kitabı solundan verilenler’ sözü ile kardeşi Süfyan b. Abduledes’e işaret edilmiştir.”

İlmi

Ebu Seleme okuma yazma bilen, çok az sayıda olan vahiy kâtiplerinden birisidir. Allah Resulü (a.s.m.) vahiy geldiğinde, vahiy kâtiplerinden birini yahut birkaçını çağırarak, gelen vahyi onlara yazdırırdı. Ayrıca birine mektup göndereceği zaman ya da bir yerden mektup geldiğinde mektubu, yazıcı denen bu sahabelere okutup yazdırırdı.

İslam’a girmeden önce okuma yazma bilen Ebu Seleme, İslam’a girdikten sonra inzal edilen ayetleri ezberleyip yazarak bu ilmini Rabbinin rızası doğrultusunda kullandı. Medine’ye hicret ettikten sonra da evi yapılıncaya kadar

⁴³ Hâkka, 69/19.

⁴⁴ Hâkka, 69/25.

Suffe’de kalan Ebu Seleme, burada bir taraftan gelen ayetleri ezberleyerek öğreniyor, bir taraftan da Suffe’de kalanlara Kur’an ve İslam’ı öğretiyordu. Öğrendiklerini ailesine ve çevresine anlatarak hem öğrenen hem de öğretenlerden oldu.

Vefatı

Uhud’da aldığı yara yeniden kanamaya başlayınca Ebu Seleme çok zayıf düştü.⁴⁵ Yarası gittikçe ağırlaştı, yataktan kalkamaz hale geldi. Hiçbir sahabe-sini ihmal etmeden hastalandıklarında onları ziyaret eden Allah Resulü (a.s.m.), sık sık Ebu Seleme’nin yanına giderek onu ziyaret ediyor, halini hatırlıyor ve iyileşmesi için çare arıyordu. Fakat o Rabbine doğru yönelmişti. Canlar canına varmak için hazırlanıyordu. Azrail ile ruhunu teslim ederken, Allah Resulü (a.s.m.) onun hemen yanı başındaydı. Ruhunu teslim edince gözlerini tavana dikti. Allah Resulü (a.s.m.) hafifçe gözlerini kapadı ve çevresindekilere, “Ruh çıkınca, gözler ona tabi olur”⁴⁶ buyurdu.

Çevresindekiler, Ebu Seleme’nin öldüğünü görünce feryat etmeye başladılar. Kadınların ağıt yakmasından hoşlanmayan Allah Resulü (a.s.m.), “Şu anda melekler sizin sözlerinize ‘amin’ demektedirler. Bundan dolayı kendiniz için iyilikten başka bir şey istemeyin” buyurarak onları ikaz etti.

Başka bir rivayette ise şöyle buyurmuştur:

“Ölülerinizin yanına gittiğinizde güzel şeyler isteyin. Çünkü melekler sizin yaptığınız dualara ‘amin’ derler.”

Sonra Ebu Seleme’ye dua etti:

“Allah’ım! Ebu Seleme’yi affet. Hidayete erenler arasındaki derecesini yükselt. Arkada bıraktıkları için ona yardımcı ol. Ey Alemlerin Rabbi olan Allah’ım! Ebu Seleme’nin kabrini genişlet. Orada onun nurunu çoğalt. Bizi de onu da affet.”⁴⁷

O ölürken takvimler Hicretin 4. yılını gösteriyordu. Cenaze işlemleri tamamlanınca Allah Resulü (a.s.m.) namazını kıldırdı ve sonra Bakî kabristanına defnedildi.

⁴⁵ Beyhakî, Delâilü’n-Nübüvve, 3/463.

⁴⁶ Müslim, Cenâiz, 4.

⁴⁷ Müslim, Cenâiz, 5, 7. Ebû Dâvut, Cenâiz, 17.

Eşini çok seven Ümmü Seleme, onun ölümü ile derinden sarsıldı. Ebu Seleme ile geçirdiği acı tatlı hatıraları düşünürken birden ona söylediği bir hadisi hatırladı. Bir gün Ebu Seleme büyük bir sevinç ile onun yanına gelerek,

– Bugün Allah Resulü’nden (a.s.m.) çok hoşuma giden bir hadis duydum, dedi. Ümmü Seleme merakla sordu:

– Allah Resulü (a.s.m.) ne buyurdu?

– “Bir Müslüman başına bir musibet geldiğinde, ‘İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râci’ûn’ (Şüphesiz biz Allah’a aidiz ve mutlaka O’na döneceğiz) diyerek O’na teslim olur, sonra da, ‘Allah’ım onun yerine bana daha iyisini ver!’ diye dua ederse, Allah mutlaka kaybettiğinden daha iyisini ona nasip eder” buyurdu.⁴⁸

Ümmü Seleme devamla şöyle anlatıyor:

“Ebu Seleme öldüğünde onun bana naklettiği hadisi hatırladım ama ‘Allah’ım Ebu Seleme’nin yerine bana daha hayırlısını ver!’ diye dua edemedim. Kendi kendime,

– Ebu Seleme’den hayırlı kim var ki? Şundan daha hayırlı değil mi? Şundan hayırlı değil mi? dedim. Ama yine de onun öğrettiği gibi dua ettim.”⁴⁹

Bütün sahabelerin geride kalanları ile ilgilenen Allah Resulü (a.s.m.), Ebu Seleme vefat edince onun ailesine karşı da vefa görevini en güzel şekilde yerine getirdi ve onun çocukları ile de yakından ilgilendi. Ümmü Seleme’nin kendisine talip olanların hepsini reddettiğini görünce, iddeti bitiğinde Allah Resulü (a.s.m.) onu kendi himayesine almak için onunla evlendi. Böylece Ümmü Seleme, duasının kabul edildiğini gördü.

⁴⁸ Müslim, Cenâiz, 3.

⁴⁹ Tirmizî, Daavât, 83; Ebû Dâvut, Cenâiz, 18.

HANZALA b. EBU ÂMİR

Künyesi: Hanzala b. Ebu Âmir b. Seyfî b. Mâlik b. Ümeyye el-Ensârî el-Evsî

Eşi: Cemile binti Abdullah b.Übey b. Selûl

Oğlu: Abdullah

Vefatı: 4/624

Medine'nin önemli ailelerinden biri olan Amr b. Avf oğullarındandır. Babası Evslilerin ileri gelenlerindendir. İsmi Amr, künyesi "Ebu Âmir" olan babası, çok ibadet yaptığı için cahiliyye döneminde "Rahip" lakabı ile meşhur olmuştu.

Ebu Âmir, çarşıya çıktığında herkes ona saygı gösterir, onunla konuşmayı, ona bir şey ikram etmeyi kendilerine bir şeref sayarlardı. Akılları yetmediğinde, sıkıştıklarında ona gider akıl danışırlardı. Onu meclislerine uğradığında başköşeye oturtur, sohbetini can kulağıyla dinlerlerdi. O her zaman Medine'nin gününde ve geleceğinde söz sahibi birisi idi. Önemli olaylardan haberdar olur, onlar hakkında fikir beyan ederdi. Bu konumunu kaybedeceği endişesinden dolayı İslam'ın Medine'de yayılmasını hiç istemedi. Onu engellemek için çok gayret etti. Ancak oğlu Hanzala'nın bile Müslüman olmasına engel olamadı.⁵⁰ Hanzala efendimiz, İslam'ın Medine'de yayılmaya başladığı ilk yıllarda İslam davetçilerini dinleyince, hiç tereddüt etmeden hemen Müslüman oldu.

⁵⁰ İbn Hacer, İsâbe, 1865. Sahabe.

Mekkeli Müslümanlar, Medine'ye bir bir hicret ettiğinde Medineliler onlara kucak açıyor, ellerinden geldiğince onlara yardımcı olmaya çalışıyorlardı. Allah Resulü (a.s.m) Medine'ye hicret edince, bu yardımlaşmayı daha da pekiştirmek için Mekkelilerle Medinelileri birebir kardeş yaptı. Şemmas b. Osman'ı ise Hanzala ile kardeş yaptı.

Hanzala sahabenin büyüklerindendir.⁵¹ O, cahiliyye döneminde bile putlara tapmaz, Allah'ın varlığına inanırdı. Bunun için kendisine "Taki" (putlara tapmaktan sakınan) lakabı verilmişti.

O, babası gibi kıskançlık krizlerine girmek yerine, bütün benliği ile Allah Resulü'ne tabi olarak Suffe Ashabının arasına katıldı.⁵² Orada İslam'ı öğrenip Rabbinin rızasını kazanmaya çalıştı.

Vuslat

Artık evlenmek, Rabbine kulluk görevini ailesi ile birlikte yerine getirmek istiyordu. Beğendiği, ahlakına güvendiği, birbirleri için uygun olduklarını düşündüğü bir gelin adayı da hazırды. Bu, münafıkların reisi Abdullah b. Ubey b. Selûl'ün kızıydı.

Onların hayatındaki ilahi tecelli ve büyük imtihanlardan biri de evlendikleri gün İslam ordusunun Uhud Savaşına gidiyor olmasıydı. Daha ilk gün eşini bırakıp cihada, belki de bir daha hiç dönmek üzere gitmek, gerçekten çok zor olacaktı. Ancak o bu zoru başararak gerdek gecesinin sabahı sahabe efendilerimizin cihada çağrıldığını, ordunun yola çıktığını duyunca, gecikirim endişesi ile gusül abdesti bile alamadan, bir günlük eşi ile vedalaşıp hemen cihada koştu.

Bir rivayete göre ise Hanzala gusle başlamış, bir tarafını yıkadığı sırada Allah Resulü'nün (a.s.m) münadisinin, müminleri cihada çağırdığını duyunca guslü yarıda bırakarak koşup Allah Resulü'nün çağrısına icabet etmişti.⁵³

Cemile annemiz de onun gibi fedakâr ve son derece akıllı biriydi. Bu haldeyken bile büyük bir dirayet göstererek, hem kendini hem de can yoldaşı Hanzala'yı töhmetten kurtarmak için, o evden ayrılır ayrılmaz kavminden dört kişiyi çağırarak onlara,

⁵¹ Abdurrahman Akk, Uzama Havle'r Resul, 1/656.

⁵² Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 1/357.

⁵³ İbn Abdilberr, el-İstıab, 1/281.

– Bu gece Hanzala ile bizim gerdek gecemizdi. Eğer bu geceden dolayı bir çocuğum olursa, bilin ki o Hanzala'nın çocuğudur, dedi. Adamlar şaşırdılar:

– Niye böyle bir şey yapma ihtiyacı duydun?

– Rüyamda gök kapılarının açıldığını, Hanzala'nın o kapılardan içeri girdiğini, o girdikten sonra da gök kapılarının kapandığını gördüm.⁵⁴

Belli ki canı şehit olacak, canlar cananına vasil olacaktı. Rüya yolu ile bildiriyordu bu müjdeyi ona Rabbi. Onu teselli ediyordu. Burada kısa bir süre için ayrılrsa da cennette ebediyen ulaşacaktı can Hanzala'sına. Üstelik orada canlar canının cemalini seyretme saadetine de kavuşacaklardı.

Meleklerin Yıkadığı Şehit

Hanzala şehit olduğunda, bütün gayb perdeleri açıldı. Allah'ın Resulü'ne (a.s.m) Hanzala'nın melekler tarafından yıkandığını gösterildi. Yanındaki sahabelerine dönen Allah Resulü (a.s.m) onlara,

– Meleklerin gökyüzünde gümüş bir tepsi içinde yağmur suyu ile Hanzala'yı yıkadıklarını gördüm, buyurdu.⁵⁵

Ebu Useyd der ki:

“Gidip Hanzala'ya baktım. Gerçekten de hala başından aşağı yağmur suyu akıyordu. Dönüp Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanına gelerek ona gördüklerimi anlattım. Beni dinleyince çok duygulandı.”⁵⁶

Allah Resulü (a.s.m.), Medine'ye teşrif edince birini Hanzala'nın eşinin yanına göndererek, ona bu harikulade durumun sebebini sordurdu. Eşi, onun aceleyle Uhud'a çıktığı için gusül edemediğini bildirdi.⁵⁷

Bundan sonra Hanzala bütün sahabeler tarafından “Gaslü'l-Melâike” (Meleklerin yıkadığı kişi) olarak anıldı. Evsliler onunla gurur duyar, her zaman onu iyilikle yâd eder, “Meleklerin yıkadığı Hanzala bizdendir” derlerdi.⁵⁸

Savaş bitmişti ama müşrikler hala Müslümanlardan intikamlarını alamadıklarını düşünüyordu. Bunun için savaş meydanını dolaşarak şehitlerin vücutlarını kesip parçalıyorlar, fakat buna rağmen hala öfkeleri dinmiyordu.

⁵⁴ Vâkidî, Megâzî, 1/273.

⁵⁵ Makrîzî, İmtâu'l-Esmâ', 1/163.

⁵⁶ Makrîzî, İmtâu'l-Esmâ', 1/130-163.

⁵⁷ Makrîzî, İmtâu'l-Esmâ', 13/261.

⁵⁸ İbnü'l-Esrî, Üsdü'l-Gâbe, 1281; Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebir, 4/11.

Babası Ebu Âmir, Uhud meydanında oğlunun cesedini görünce, onu parçalamak isteyen müşriklere izin vermeyip onlara engel oldu.⁵⁹

Şehadeti

Hanzala Uhud'a gidince hemen kılıcını sıyırıp Mekkeli müşriklerin arasına daldı. Babası Ebu Âmir, Mekkeli müşriklerle birlikte gelmiş Müslümanlara karşı savaşıyordu. Allah Resulü'ne (a.s.m.) yaptığı ihanetten dolayı, babasını öldürmek için izin istemişti ama Allah Resulü (a.s.m.) bu hususta ona izin vermemişti. Bir taraftan, "Ya babamla karşılaşırsam?" diye düşünürken bir taraftan da henüz bir gecelik evli olduğu eşini düşünüyordu. Savaş başlayınca, kalbinin her şeyden soyutlanıp yalnızca Allah'a yöneldiğini hissetti. Var gücü ile nara atıp kılıcını hızla düşman askerlerine doğru savurmaya başladı.

Müşrikler çil yavrusu gibi dağılıp kaçıyorlardı. Onlar kaçıyor Müslümanlar kovalıyordu. Ve işte Kureyş'in lideri Ebu Süfyan karşısında idi. Bütün heybetiyle atının üzerinde müminlere kılıç sallıyordu. Hanzala onu görür görmez bir kılıç darbesiyle atının ayaklarını kopardı. Yere yuvarlanan Ebu Süfyan, heybetini kaybederek feryat etmeye başladı:

– Ben Kureyş'in ulusu Ebu Süfyan'ım! Yardım edin! Yardım edecek kimse yok mu? Ben Ebu Süfyan'ım!

Herkes kaçıyor, kendini kurtarmaya çalışıyordu. O sırada Kureyş'in savaşçılarından ismi gibi sert biri olan Şeddâd b. Esved, Ebu Süfyan'ın yakınında bulunuyordu. Ebu Süfyan'ın sesini duyunca, hemen onlara doğru yöneldi.⁶⁰ Gelir gelmez Hanzala'ya bir darbe vurdu. Hanzala dengesini kaybetti. Toparlanmaya çalıştı. Ayağa kalkıp mızrağı ile Şeddad'a doğru yöneldi. Ancak daha tam olarak toparlanamamıştı. Şeddâd bir hamle daha yaparak Hanzala'yı meleklerin ellerine teslim etti. Melekler ruhunu Rabbine ulaştırmadan önce onu guslettirerek, Hanzala'yı canlar canına doğru yola çıkardılar.⁶¹

⁵⁹ Beyhakî, Delâilu'n-Nübüvve, 3/282.

⁶⁰ İbn Hişam, Sîre, 3-4/75; Vakidi, Megazi, 1/273.

⁶¹ İbn Sa'd, Tabakât, 2/43.

ABDULLAH b. AMR b. HARÂM

Künyesi: Abdullah b. Amr b. Harâm b. Sa'lebe b. Harâm b. Ka'b el-Hazrecî el-Ensârî

Annesi: Rübâbe binti Kays b. Kureym

Şemâîli: Kırmızı benizli, saçsız ve orta boylu.

Vefatı: 4/624

İslam'a Giriş

Medineli olan Abdullah, Hazreçlilerin liderlerinden, sevilen, sayılan, güvenilen, ahlaklı ve saygın biriydi. İslam davetçileri öncelikle ona İslam'ı anlatmak istediler. Fakat buna bir türlü fırsat bulamadılar. Bu fırsatı ancak Akabe Biatine gittiklerinde yakaladılar. Ka'b b. Mâlik, onun İslam'a girişini şöyle anlatır:

"İkinci kez Akabe'de buluşmak üzere Allah Resulü (a.s.m.) ile sözleştik. Kurban Bayramının ikinci günü buluşacaktık. Medine'den, ikisi kadın yetmiş beş kişi gelmiştik. Allah Resulü (a.s.m.) ile görüştüğümüzü ve İslam'ı kabul ettiğimizi, halen İslam'a girmeyen Medinelilerden gizli tutuyorduk.

Hac ibadetimizi bitirip, Allah Resulü (a.s.m.) ile buluşmak üzere hazırlık yaparken, her hususta kendisine güvendiğimiz liderlerimizden olan Abdullah b. Amr'ın yanına gittik. Abdullah, o sırada henüz Müslüman olmamıştı. O da kendi gibi henüz Müslüman olmayan Medineliler ile birlikte, hac yapmak için Mekke'ye gelmişti. Uygun bir şekilde ona Allah Resulü'nden, İslam'dan, Kur'an'dan bahsettik. Anlatılanlar onun çok hoşuna gitmişti. Onun anlatılanlardan etkilendiğini görünce İslam'ı kabul etmesi için teşvik ettik.

– Ey Ebu Câbir! Sen bizim büyüğümüz, liderimizsin. Senin Allah'ı inkâr edip putlara tapınman sebebiyle, öldükten sonra cehenneme gitmene gönlümüz razı olmaz. Senin bu büyük nimetten mahrum olmanı asla istemeyiz, diyerek onu İslam'a davet ettik.

Abdullah b. Amr söylenilenleri çok iyi anlamıştı, bunun için hiç tereddüt etmeden hemen Müslüman oldu.”⁶²

Akabe Biati ve Nakib Seçilişi

Ka'b b. Mâlik anlatmaya devam ediyor:

“Gece olunca, henüz Müslüman olmayan Medineliler ile birlikte konakladığımız yerde yataklarımıza yattık. Hiçbirimiz uyumuyorduk. İnsanlar uykuya dalınca çok sessiz bir şekilde usulca yataklarımızdan sıyrılıp yerlerimizden uzaklaştık. Akabe'ye gelerek orada Allah Resulü (a.s.m.) ile buluştuk. Abdullah b. Amr da orada idi. Konuşmalar yapıldıktan sonra tek tek Allah Resulü'ne (a.s.m.) biat ettik. Biat bittikten sonra Allah Resulü (a.s.m.) kabileler için içimizden Nakib adını verdiği temsilciler seçti.”⁶³

Berâ b. Ma'rur ve Abdullah b. Amr b. Harâm'ı Seleme oğullarının temsilcisi olarak seçti. Böylece o, Medine'nin İslamlaşmasında, hicrete hazırlanmasında ve İslam devletinin kurulup yerleşmesinde büyük emeği bulunan on iki nakibden biri oldu. O gün o da bizimle birlikte Allah Resulü'ne (a.s.m.) biat ederek canını, malını, her şeyini Allah ve Resulü için seve seve feda edeceğine söz verdi.”

Medinelilerin Allah Resulü'nü (a.s.m.) koruyup koruyamayacaklarını tam olarak öğrenmek isteyen Hz. Abbas, biat için toplanan Medinelilere,

– Düşmanlarınızla nasıl savaşırsınız? diye sordu. Medineliler sustular. Onların sustuğunu gören Abdullah b. Amr b. Harâm,

– Vallahi, biz savaşçı bir milletiz! Savaş taktiklerimiz babadan oğula, nesilden nesile bize kadar geldi. Savaşta önce ok atarız. Sonra mızraklarımızı kullanırız. Mızraklarımız kırılıncaya kadar onlarla savaşır, onlar kırılınca da kılıçlarımızı çekeriz. Biz ya da düşmanımız ölünceye kadar savaşırsınız, dedi. Onu dinleyen Hz. Abbas, Abdullah b. Amr'ın sözlerinden memnun kaldı.”⁶⁴

⁶² Beyhakî, Delâilu'n-Nübüvve, 2/446.

⁶³ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 3084. Sahabe.

⁶⁴ İbn Sa'd, Tabakât, 4/ 7-9.

Müslümanlarla birlikte Mekke'den ayrılıp Medine'ye gelen Abdullah b. Amr b. Harâm aklında, kalbinde ve bütün yaşantısında büyük bir inkılap yaşıyordu. Hayata, insanlara ve aileye karşı bakışı bir anda tamamen değişmişti. Bundan böyle bir gayesi, hem de çok ulvi bir gayesi ve hedefi vardı. Yaşantısını bu doğrultuda yeniden tanzim ederek düzeltti.

Suffe Günleri ve İlmî

Allah Resulü (a.s.m.) Medine'ye geldikten sonra ondan hiç ayrılmadı. Mescid-i Nebevî adeta onun asıl evi olmuştu. Bundan sonra o, artık Suffe Ashabındandı.⁶⁵

Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanında bir dakika daha fazla kalmak, onun ilminden, feyzinden istifade ederek Rabbine bir adım daha yakın olmak için hiçbir fedakarlıktan kaçınılıyordu.

Cihadı

Allah Resulü (a.s.m.) Bedir Savaşı için hazırlanıp yola çıktığında Abdullah b. Amr b. Harâm da vakit geçirmeden hazırlanıp İslam ordusuna katıldı. Diğer bütün sahabeler gibi o da, inananları Rabbinden ayırmak isteyen Allah düşmanları ile aslanlar gibi savaşmak istiyordu.

Kabilesinin ileri gelenlerinden olan Abdullah b. Harâm, görüşüne değer verilen biriydi. Önemli konularda görüşünü bildirmesi beklenirdi. Ordunun toplandığı karargâha giden Abdullah, bu yerin ordunun toplanması için isabetli bir yer olduğunu, geçmişte de Yahudilerle savaşmaya giderlerken burada toplandıklarını söyledi.⁶⁶

Bedir'e giderken Hiraş b. Simme, Kutbe b. Amir ile birlikte aynı deveye nöbetleşerek bindi.⁶⁷

Bir yıl sonra İslam ordusu ile birlikte Uhud'a gitti. Şehid olup bir an önce Rabbine kavuşmak için adeta çırpınıyordu. Zira o Uhud'a gideceği günlerde bir rüya görmüştü. Rüyasını şöyle anlatıyordu:

"Uhud'a gitmeden hemen önce rüyamda Mübeşşir b. Abdulmünzir'i gördüm. Bana,

⁶⁵ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 2/3.

⁶⁶ Vâkidî, Megâzî, 1/22-23.

⁶⁷ Vâkidî, Megâzî, 1/22-24

- Birkaç gün içinde bize geleceksin, dedi.
- Sen neredesin?
- Cennetteyim. Burada dilediğimi yapıyorum.
- Sen Bedir Savaşında öldürülmedin mi?
- Evet, ama sonra diriltildim.

Uykudan uyanınca rüyamı Allah Resulü'ne (a.s.m.) anlattım.

- Bu şehadet işaretidir ey Ebu Câbir! buyurdu.”⁶⁸

Rabbi onu kırmayıp arzusunu yerine getirdi. Savaş başlar başlamaz şehadetle şereflendirerek onu katına aldı.

Câbir b. Abdullah anlatıyor:

“Savaş bittikten sonra kefen bulunamadığı için şehitlerin ikisi birlikte kefenlenerek iki kişi aynı kabre konuyordu. Sonra Allah Resulü (a.s.m.),

- Hangisi daha fazla Kur'an biliyor? diye sorar, daha fazla Kur'an bileni öne defnederdi.

Şehidleri yıkamadan kanları ile birlikte defnettik. Allah Resulü (a.s.m.) o gün bana,

- Bak! Amr b. Cemuh ve Abdullah b. Amr b. Harâm dünyada iken arkadaştı. Şimdi de aynı kabre konuldular, buyurdu.”⁶⁹

Peygamber Sevgisi

Bütün sahabeler gibi Abdullah b. Amr'ın da kalbi hep Allah Resulü (a.s.m.) ile birlikte idi. Mümkün olduğunca onunla beraber olmaya çalışıyor, yanından ayrılmamaya gayret ediyordu. Resulün yanından ayrıldığında aklı ve kalbi hep onunla olurdu. Acaba ne yapıyor? Aç mıdır? Üzüntülü müdür? Bir sıkıntısı var mıdır? Yeni bir ayet nazil oldu mu? diye düşünüp dururdu. Yine bir gün Allah Resulü'nü (a.s.m.) düşünen Abdullah b. Amr'ın aklına, “Acaba Allah Resulü aç mıdır?” diye bir endişe düştü. Hemen oğlu Câbir'i yanına çağırdı:

- Oğlum, eve git, biraz yemek hazırlat. O yemeği alıp Allah Resulü'ne (a.s.m.) götür.

Câbir babasının dediği gibi yemek hazırlatarak Allah Resulü'ne (a.s.m.) götürdü. Allah Resulü (a.s.m.) Câbir'in kendilerine bir şey getirdiğini görünce ona,

⁶⁸ Şâmi, Sübülü'l-Hüdâ, 4/215.

⁶⁹ Şâmi, Sübülü'l-Hüdâ, 4/225.

– Bize et mi getirdin ey Câbir? diye sordu.

– Hayır Yâ Resulallah, yalnızca yemek getirdim. Babam bana yemek hazırlayıp size getirmemi söyleyince, ben de hazırlayıp getirdim.

Allah Resulü (a.s.m.), Abdullah b. Amr'ın bu ince düşüncesinden dolayı çok memnun oldu. Getirilen yemeği alarak sahabesine dua buyurdu.

Câbir, Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanında ayrılarak babasının yanına gitti. Babası Abdullah, Câbir'e,

– Ne yaptın? Söylediğim yemeği yaptırıp Allah Resulü'ne (a.s.m.) götür-dün mü? diye sordu.

– Evet, babacığım! Allah Resulü (a.s.m.) yemekten çok memnun kalıp dua buyurdu. Ama beni ilk gördüğünde, “Yoksa bize et mi getirdin?” diye sordu.

Allah Resulü'nün (a.s.m.) canının et istediğini anlayan Abdullah b. Amr, oğlu Câbir'e dönerek,

– Hemen hayvanların yanına koş. Oradan bir tane hayvan alıp kes, pişirip Allah Resulü'ne (a.s.m.) götür, dedi.

Câbir, babasının emrini yerine getirerek hemen bir hayvan kesip pişirdi ve Allah Resulü'ne (a.s.m.) götürdü. Allah Resulü (a.s.m.), Câbir'in kendilerine et yemeği getirdiğini görünce çok duygulandı:

– Ey Ensar! Allah sizi hayırla mükâfatlandırsın! Ey Allah'ım! Sen Abdullah b. Amr b. Harâm'ı ve Sa'd b. Ubâde'yi hayırla mükafatlandır!⁷⁰

Öncü Kışılığı

Abdullah b. Amr, lider ve öncü bir kişiliğe sahipti. Bunun için daha İslam'ı yeni kabul etmesine rağmen Akabe'de Nakib seçildi. Konuşmalarda aktif olarak rol aldı. Bu özelliklere sahip olanlar, önemli zamanlarda önemli sorumluluklar üstlenirler. O da böyle idi. Uhud'a giderken münafıkları ikna etmeye çalıştı. İbn İshak'tan nakledilir:

İslam ordusu hazırlanıp Uhud'a doğru yola çıktı. Uhud ve Medine arasında bulunan Şavt bölgesine gelince, Abdullah b. Übey b. Selûl, kendine bağlı olan ordunun üçte biri kadar bir grupla geri dönmek istedi. Bu, gerek fiziki güç gerekse moral açısından tam bir felaketti. Abdullah b. Ubey, adamlarına “Muhammed, beni dinlemeyip onlara itaat etti. Bilmiyorum, buna rağmen burada kendimizi niçin öldürtelim” gibi sözler söyleyerek kalbi şüphe ve nifak içinde

⁷⁰ Makrîzî, İmtâu'l-Esmâ', 7/290.

olan adamlarını ikna etti. Onları da yanına alıp İslam ordusundan ayrıldı. Bunun büyük bir felakete neden olabileceğinin farkında olan Abdullah b. Amr b. Harâm hemen onların ardından giderek seslendi:

– Ey kavmim! Tam da düşman ile karşılaşılacağı an kavminizi, peygamberinizi yalnız bırakıp giderseniz Allah sizi cezalandırır.

Ancak onlar zaten gerçekte inanmamışlardı. Nifaklarına devam ederek,

– Savaşacağınızı bilseydik, mutlaka sizinle birlikte gelirdik. Onlarla savaşacağınızı tahmin etmiyoruz, deyip onu reddettiler.

Abdullah b. Amr, onları ne kadar ikna etmeye çalıştı ise de, kimse onun sözlerini kabul etmedi. Çünkü onlar kararlarını çoktan vermişlerdi. Onların döneceklerini kesin olarak anlayan Abdullah b. Amr,

– Allah sizi rahmetinden uzaklaştırsın ey Allah düşmanları! Şüphesiz ki Allah, peygamberini size muhtaç etmez, diyerek onlardan ayrıldı.⁷¹

Müslümanların yanına geldiğinde Allah Resulü (a.s.m.) savaş için safları düzenliyordu.⁷²

Şehadet Arzusu ve Kerameti

Allah Resulü (a.s.m.) ordusunu hazırlayıp Uhud’a doğru yola çıkacağı sırada, Abdullah b. Amr b. Harâm’ın kalbinin üzerinden perdeler kalkmış, adeta Uhud meydanını seyrediyor gibiydi. O gece oğlu Câbir’i yanına çağırarak vasiyetini yaptı:

– Ey oğlum! Bilmiyorum, yarın Uhud Savaşında belki de ilk olarak ben şehid olurum. Baban Abdullah’ın kızlarını sana emanet ediyorum. Sana onlara iyi davranmanı tavsiye ediyorum. Allah Resulü (a.s.m.) hariç geride senden daha fazla sevdiğim biri yok. Biliyorsun bir miktar borcum var. Borçlarını alacaklılara öde!

İslam ordusu Uhud’a gittiği günün sabahı, iki ordu karşı karşıya geldi. Savaş başladıktan bir süre sonra şiddetlendi. Henüz Müslümanlardan hiç kimse şehit olmamıştı. Bütün Müslümanlar gibi Abdullah b. Amr da aslanlar gibi savaşıyordu. İşte şimdi karşısında Süfyan b. Abdişems vardı. Ona hamle yapıtıysa da netice alamadı. Bu kez Süfyan b. Abdişems ona üst üste iki hamle yaptı. Yere yıkılan Abdullah, rüyasında ona verilen müjdeye kavuşup şehid oldu.⁷³

⁷¹ İbn Hişam, Sîre, 3-4 /67.

⁷² Vâkidî, Megâzî, 1/219.

⁷³ Şâmi, Sübülü’l-Hüdâ, 4/214.

Böylece Uhud'da şehid olan ilk kişi olan Abdullah b. Amr b. Harâm, perdeler açılıp da başına gelecek tabloyu görerek, bir gün önce oğlu Câbir'e haber verdiği gibi, Uhud şehitlerinin ilki olarak Rabbine kavuştu. Câbir b. Abdullah anlatıyor:

“Babamın başka biriyle aynı kabirde bulunması hoşuma gitmiyordu. Uhud Savaşının üzerinden altı ay geçtikten sonra Allah Resulü'nden (a.s.m.) izin alıp Uhud'a giderek babamın kabrini açtım. Babam elini yüzüne koymuş uyuyor gibiydi. Elini yanağından kaldırarak yanına uzatmak istedim. Yarası kanamaya başladı. Elini tekrar aynı haline getirince kanama durdu.”⁷⁴

Abdullah b. Amr'ın kabir yeri tümsekte olduğu için Şehadetinden 46 yıl sonra sel sularından dolayı tekrar açılmıştı. Onu başka bir yere defnetmek üzere yerinden çıkarmak istediklerinde, vücudunda hiçbir değişiklik olmadığını gördüler. Ne yüzündeki siyah beyaz çizgili kefende ne de ayaklarındaki otlarda bir değişiklik olmuştu. Sakalına bulaşan toprak dışında vücudunda hiçbir değişiklik yoktu. Şehid edildiği gibi aynen duruyordu. Eli de bir önceki gibi yüzünde idi. Elini yüzünden kaldırmak istediklerinde yarası tekrar kanadı. Eli yüzüne götürülünce kanaması durdu.⁷⁵

Talha b. Ubeydullah anlatıyor:

“Ormanda bulunan malımı almak için gitmiştim. Onlarla uğraşırken akşam oldu. Kendi kendime, geceyi burada geçirmektense eve gitmek daha iyi olur, diyerek yola çıktım. Bir süre yol aldıktan sonra Uhud şehitlerinin bulunduğu yere geldim. Yorulmuştum. Biraz uyuyup sonra yola devam edeyim diye düşündüm. Abdullah b. Amr b. Harâm'ın kabrinin yanına gittim. Tam başımı kabre koyup uyuyacaktım ki, kabirden Kur'an okuma sesi duydum. Şimdiye kadar bundan daha güzel Kur'an okuyan duymamıştım. Kendi kendime, burası kabir, sanırım Kur'an sesi vadiden geliyor, dedim. Çıkıp vadiyi kontrol ettim, ancak kimse görünmüyordu. Kabrin yanına geri döndüm. Kabre başımı koyar koymaz, yine kabrin içinden çok güzel Kur'an sesi duydum. Başlarda irkilmiştim. Ancak sonra korkum gitti; uykum da kaçmıştı. Sabaha kadar mezardan gelen Kur'an sesini dinledim. Güneş doğduğunda ses kesilmişti. İçimden, Allah Resulü'ne (a.s.m.) gittiğimde gördüklerimi anlatayım, dedim. Oradan ayrılıp doğruca Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanına gittim. Duyduklarımı anlattım. Bana şöyle buyurdu:

⁷⁴ İbn Abdilberr, el-İstîâb, 3/955.

⁷⁵ Zehebî, Siyerü Alâmü'n-Nübelâ, 3326. Şahıs

– O Abdullah b. Amr'ın sesiydi. Bilmiyor musun ey Talha? Allah onların ruhlarını alarak cennetin ortasında asılı bulunan zebercedden ve yakuttan kandillerin içine koydu. Gece olunca mezarlarına geri döner, sabaha kadar orada kalırlar. Fecir ile birlikte ruhları tekrar cennetteki yerlerine gider.”⁷⁶

Meleklerin Gölgelediği Şehit

Savaş bitip de müşrikler Uhud'u terk edince Müslümanlar ölülerini toplamaya başladılar. Abdullah b. Amr b. Harâm'ın kız kardeşi Hint binti Amr da şehitlerini alıp götürmek için Uhud'a gelmişti. Hind eşi, oğlu ve kardeşini kaybetmişti. Üçü de şehit olmuşlardı. Ama o, Allah Resulü (a.s.m) hayatta olduğu için acısına dayanıyor, yüreğine taş bağlamasını biliyordu. Her acıya tahammül ediyor; “Allah Resulü (a.s.m) sağ olduktan sonra, onun yanında her musibet hiç kalır” diyerek yalnızca Müslümanlara, özellikle de sahabelere has eşsiz sözler söylüyordu.

Hind'in şehitlerini yüklediği devesi inat edip Medine'ye gitmeyince, çaresiz, Uhud'a geri dönmüştü. Durumu Allah Resulü'ne (a.s.m) anlatınca, Allah Resulü (a.s.m) devenin görevli olduğunu, şehitlerin Uhud'a defnedileceğini söyledi. Kardeşi Abdullah b. Amr b. Harâm hakkında ise Hind'e şöyle buyurdu:

– Kardeşin şehid edilinceye kadar, Allah tarafından gönderilen melekler kanatlarıyla sürekli onun üzerine gölgelik yapıp, onun nereye defnedileceğini gözleyip durdular. Ey Hind! Cennette eşin Amr b. Cemuh, oğlun Hallâd ve kardeşin Abdullah hepsi bir araya gelip arkadaş olacaklar.

Allah Resulü (a.s.m.), devamla ashabına döndü:

– Amr b. Cemuh ile Abdullah b. Amr b. Harâm dünyada iken birbirlerini çok severlerdi. Onların ikisini birlikte kabre koyun!

Abdullah b. Amr, Uhud'da, biri yüzünden olmak üzere iki yerinden yaralanıp şehid olmuştu. Ancak daha sonra müşrikler diğer şehitlere yaptıkları gibi onun da burnunu, kulaklarını kesmişlerdi.⁷⁷

Cennetle Müjdelenen Sahabe

Câbir b. Abdullah anlatıyor:

⁷⁶ Nisâbü'rî, Şerefü'l-Mustafâ, 675. Madde.

⁷⁷ Vâkidî, Megâzî, 1/266.

“Uhud günü babam, yüzü örtülü olarak getirilmişti. Müşrikler onun burununu, kulaklarını kestikleri için sahabeler babamın yüzünü görmemi engellemek istediler. Ben yeniden babamın üzerindeki örtüyü kaldırmak istedim. Sahabeler yine beni engellediler. Onların beni engellediğini gören Allah Resulü (a.s.m) babamı görmem için örtünün kaldırılmasını emretti. Örtü kaldırılınca orada bulunan halam birden feryat ederek ağlamaya başladı. Onun sesini duyan Allah Resulü (a.s.m),

– Feryat eden bu kadın kim? diye sordu. Sahabeler,

– Abdullah b. Amr b. Harâm'ın kız kardeşidir, dediler. Allah Resulü (a.s.m.) ona dönerek,

– Niçin ağlıyorsun? O defnedilinceye kadar melekler onu kanatları ile gölelemeye devam edecekler, buyurdu.⁷⁸

Babamın örtüsü kaldırılınca yüzünü öptüm. Allah Resulü (a.s.m) beni bundan men etmedi. Müşrikler, babamın cesedini tanınmaz hale getirinceye kadar vücudunu kesmişlerdi.”

Câbir b. Abdullah anlatıyor:

“Bir gün Allah Resulü (a.s.m) ile karşılaştım. Moralimin bozuk, suratımın asık olduğunu gören Allah Resulü (a.s.m),

– Neyin var? Moralin bozuk. Seni kederli görüyorum, buyurdu.

– Yâ Resulallah! Bildiğin gibi babam şehit oldu. Geriye ailesi, kızları ve bir miktar borcu kaldı.

– Sana bir şey söyleyeyim mi? Allah (c.c.) senin baban dışında herkesle bir perde arkasından konuştu. Yalnızca senin babanla doğrudan konuştu. Ona buyurdu ki, ‘Ey kulum! Benden iste, vereyim.’⁷⁹ Abdullah, ‘Beni dünyaya göndermeni istiyorum. Tekrar savaşıp senin uğrunda öldürülmek istiyorum’ deyince Allah, ‘Olur, ancak daha önce şehitleri dünyaya geri göndermemeyi hükmettim’ buyurdu. Abdullah, ‘Öyleyse ey Allah'ım! Bu durumu geride kalanlara tebliğ et!’ dedi ve bunun üzerine şu ayeti kerime nazil oldu:

*Allah yolunda öldürülenleri ‘ölüler’ sanmayın. Bilakis onlar diridirler. Ancak bunu siz bilmezsiniz.*⁸⁰

⁷⁸ Buhârî, Cenâiz, 35; İbn Sa'd, Tabakât, 3/561.

⁷⁹ İbn Hacer, İsâbe, 4840. Sahabe; Makrîzî, İmtâ'u'l-Esmâ', 5/197.

⁸⁰ Âl-i İmrân, 3/169.

Alacaklıların ödeme zamanı gelince Allah Resulü'nün (a.s.m) yanına giderek ona,

– Yâ Resulallah! Babam bir miktar borç bıraktı. Borçlarını, ancak onun bıraktığı hurma bahçesinin mahsulü ile ödeyebilirim. Fakat onlar bu borcun sadece bir miktarını karşılar. Benimle birlikte gelsen de alacaklılar bana ağır sözler konuşmasalar, olmaz mı? dedim. Allah Resulü (a.s.m.) beni kırmadı:

– Hurmaları kuru, yaş, taze olarak ayrı ayrı sınıfla, sonra alacaklılarını çağır. Onlar gelince ben de gelirim.

Allah Resulü'nün (a.s.m.) söylediklerini yaptım. Bir süre sonra Allah Resulü (a.s.m.), hurma ağaçlarının bulunduğu yere kadar geldi. Mahsulün etrafını dolaştı. Dua ettikten sonra oturdu ve,

– Alacaklılar nerede? Gelip haklarını alsınlar, buyurdu.

Alacaklılar gelince, herkese hakkını verdi. Borçlar bittikten sonra baktığımda geriye dağıtılan mahsul kadar bir mahsul daha kalmıştı.”⁸¹

⁸¹ Buhârî, İstikraz, 18, Hibe, 21.

FURÂT b. HAYYÂN

Künyesi: Furât b. Hayyân b. Sa'lebe b. Abdu'l-Uzza b. Habîb el-İclî

İslam'a Düşmanlığı

Furât b. Hayyân Mekkelidir. Bekir oğullarının İclî koluna mensuptur. Çok atılgan ve meraklı birisidir. Çevresi ile ilgilenir ve sürekli gezerdi. Bunun için Mekke ve çevresindeki yolları çok iyi bilir ve çok iyi iz sürerdi. Bu özelliklerinden dolayı Kureyşliler zaman zaman onu rehber olarak tutarlardı.⁸² İşini çok iyi yaptığı için de gönlünü hoş tutarlardı.

Atalarının dinine, geleneklerine çok bağlıydı. Allah Resulü (a.s.m.), insanları İslam'a davet ettiğinde Ebu Cehil kadar olmasa da çok rahatsız olmuş, birilerinin çıkıp atalarını yanlış yolda olmakla suçlaması, düzenlerini bozmaya çalışması onu kızdırmıştı. Kimseye işkence yapma fırsatını yakalayamayınca, Müslümanları dili ile rahatsız etme yolunu seçti. Sürekli Allah Resulü'nü (a.s.m.) ve Müslümanları rahatsız eder, söylediği şiirlerle Efendimizi hicvederdi.⁸³ Furât'ın bu düşmanlığı, hakikati görmesini engellemiş, kalbini ve aklını İslam'a kapamasına neden olmuştu.

Bedir Savaşından hemen önce Mekke'de bulunuyordu. Kureyşliler, Ebu Süfyan'ın kervanının Müslümanlar tarafından takip edildiğini haber alınca, hemen savaş için hazırlığa başladılar. Durumlarını bildirmek için kendilerinden önce Furât b. Hayyân'ı Ebu Süfyan'a haberci olarak gönderdiler. Furât b.

⁸² İbnü'l- Esfır, Üsdü'l-Gâbe, 4199. Sahabe.

⁸³ İbn Hacer, İsâbe, 6965. Sahabe.

Hayyân hızla yola çıkarak Ebu Süfyan'ı buldu. Ona Kureyşlilerin bir ordu ile yola çıktığını haber verdi.⁸⁴

Bedir Savaşında Müslümanlara esir düştü. Ancak bir yolunu bularak ellerinden kaçtı. Bundan dolayı bazı Müslümanlar ona kızgındı. Ancak Hz. Ebu Bekir'in onunla eskiye dayanan bir dostluğu vardı.⁸⁵

Uhud Savaşının hemen öncesi idi.⁸⁶ Müslümanlar Medine'nin çevresini kontrol altına almıştı. Yollardan kuş uçurtmuyorlardı. Mekkeli müşrikler neredeyse ticaret yapamaz hale gelmişlerdi.⁸⁷ Bu durum Kureyşlileri kara kara düşündürüyordu. Safvan b. Ümeyye bir gün çevresindekilerle bu konuyu dertleşirken, Esved b. Muttalib ona,

– Sahil yolu tehlikeli ise, kervanını Irak yolundan gönder, dedi. Safvan o yolu bilmediğini söyleyince Esved,

– Ben sana bir rehber tavsiye edeyim; o seni gözü kapalı olarak oraya götürür, dedi. Safvan onun kim olduğunu sorunca,

– Furât b. Hayyân el-İclî, dedi.

Bunun üzerine Safvan, Furât b. Hayyân'ı çağırttı:

– Şam'a gitmek istiyorum. Muhammed bizim ticaret yolumuzu tutmuş. Kimseyi geçirmiyor. Kervanı Irak yolundan götürmek için bize rehberlik eder misin?

– Ben seni Irak yolundan öyle yerlerden götürürüm ki, Muhammed'in ashabından hiç kimse oraya inmeyi göze alamaz. Orası Necid arazisinde, susuz çöllerin bulunduğu yoldur.

Furât'ın konuşmasından ikna olan Safvan hemen hazırlıklara başladı. Mal almak için gerekli altın ve gümüş para toplanınca Abdullah b. Ebu Rebia, Huveytib b. Abduluzza ve daha başka birkaç kişiyle yola çıktı.⁸⁸

Kader, Furât b. Hayyân'ın hayatını değiştirmeye başlamıştı bile. Onlar Şam'a doğru ilerlerken Mekkeli Nuaym b. Mes'ud Medine'ye geldi. Yahudilerden Kinâne isimli birine konuk oldu. Akşam olunca içki alemine başladılar. İçkiyi fazla kaçıran Nuaym'ın dili çözüldü. Arkadaşlarına Safvan'ın kervanın-

⁸⁴ İbn Sa'd, Tabakât, 2/13; Vâkidî, Megâzî, 1/44.

⁸⁵ Şâmî, Sübülü'l-Hüdâ, 6/32.

⁸⁶ İbn Sa'd, Tabakât, 2/36.

⁸⁷ İbn Hişam, Sîre, 1-2/50.

⁸⁸ Vâkidî, Megâzî, 1/198.

dan ve gittikleri yoldan bahsetti. O sırada orada bulunan Sâbit b. Nûman, hemen Allah Resulü'nün (a.s.m) yanına gidip duyduklarını ona anlattı.⁸⁹

Sâbit b. Nûman'ı dinleyen Allah Resulü (a.s.m.), bu fırsatı kaçırmak istemedi. Hemen Zeyd b. Hârise kumandasında 600 kişilik bir seriyye hazırlatıp kervanın üzerine gönderdi. Zeyd b. Harise, kervanı Karede mevkiinde yakaladı. Kervandakiler eşyalarını ve mallarını bırakarak kaçtılar. Müslümanlar kervandakilerden yalnızca Furât b. Hayyân'ı yakalayabildiler.⁹⁰ Onu bağlayıp kervanla birlikte Medine'ye getirdiler.

Furât b. Hayyân'ın Medine'deki tanıdık dostlarından Hz. Ebu Bekir, esaretten kurtulması için aracı olmayı teklif etti. Ancak o Bedir'de esir düştükten sonra Müslümanların elinden kaçışını hatırlatarak,

– Muhammed'in elinden bir kere kurtuldum. Ancak bu sefer kurtulamam, dedi. Müslüman tanıdıkları ona,

– Eğer İslam'ı kabul edersen kurtulursun, dediler.

Dostlarının yaşantılarını, huzurlarını gören Furât b. Hayyân ilk kez kulağını ve kalbini İslam'a açarak, dostlarından kendisine İslam'ı anlatmalarını istedi. Onları dinleyince de Müslüman oldu.⁹¹ Bunun üzerine dostlarından bazıları Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanına giderek,

– Yâ Resulallah! Furât Müslüman olduğunu söylüyor, dediler. Allah Resulü (a.s.m.),

– Sizin aranızda öyle kimseler vardır ki, biz onların iman ettiklerine dair beyanlarına inanırız. Furât b. Hayyân da onlardan biridir. Onu serbest bırakın, buyurdu.⁹²

Suffe Günleri

Furât'ın hayatı, Medine'ye getirilince bir anda değişti. Görünürde canını kurtarmak için Müslüman olan Furât, serbest bırakılınca Mekke'ye geri dönmeyip İslam'ı öğrenmek için Medine'de kalarak, Suffe Ashabı'nın arasına katılıp Kur'an'ı ve İslam'ı öğrenmeye başladı. Orada Allah Resulü'nün (a.s.m) terbiyesinden geçerek iyi bir Müslüman oldu.⁹³

⁸⁹ Beyhâkı, Delâilu'n-Nübüvve, 3/170-171.

⁹⁰ Makrîzî, İmtâu'l-Esmâ', 1/130, 266

⁹¹ Şâmî, Sübülü'l-Hüdâ, 6/32.

⁹² Ebû Dâvûd, Cihâd, 99.

⁹³ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 2/17.

Allah Resulü (a.s.m.), Medine’de kalan Furât’a da diğer muhacirler gibi yardımında bulundu. Ona Yemâme’de 4000 dirhem geliri olan bir arazi verdi.⁹⁴

Hadis Rivayeti

Allah Resulü’nden iki hadis rivayet eden Furât b. Hayyân’dan Hârise b. Mudarrib, Hanzala b. Rebi ve Hasan-ı Basrî hadis rivayet etmiştir.⁹⁵ İslam’a girişini anlatan bu hadis Müsned’de zikredilmektedir.⁹⁶ Hadisçiler tarafından Kûfeli sayılmıştır.⁹⁷

Cihadı

İslam’a girdikten sonra, Hendek Savaşından itibaren bütün savaşlara katılarak kahramanca savaştı.⁹⁸ Mekke’nin fethinde, Huneyn’de, Taifte hep Allah Resulü’nün (a.s.m.) yanında oldu.

Müseyleme peygamber olduğunu ilan ettikten sonra Yemâme halkının büyük bir kısmı dinden döndü. Bunun üzerine Allah Resulü (a.s.m.), Furât b. Hayyân’ı Yemâmeli Sümâme b. Usâl’in yanına gönderdi. Ona, Sümâme ile birlikte Müseyleme’yi öldürme görevi verdi.⁹⁹

O sırada Yemâme’de bulunan Sümâme, kavmini ikaz ediyor, onları yaptıkları yanlıştan vazgeçirmeye çalışıyordu. Furât gelince, onunla birlikte Müseyleme’yi öldürme planı yaptılar. Onlar planlarını gerçekleştirmek için beklerken Alâ b. Hadramî adamları ile birlikte Müseyleme’nin ordusu ile savaşmaya başladı. Bunu fırsat bilerek içten Alâ b. Hadramî’ye yardımcı oldular. Ona rehberlik ettiler. Bir süre direnen Müseyleme’yi öldürerek ordusunu dağıttılar.

Ahmet b. Furât konu ile ilgili şunları nakleder:

“Allah Resulü (a.s.m.) Ebu Hüreyre, Furât b. Hayyân ve bir grup yiğidi Müseyleme’yi öldürmek için görevlendirdi. Onlar Medine’den çıktıktan sonra onlar hakkında, ‘Onlar birbirlerinden yiğit kişilerdir. Haini öldürecek kişi de onların arasında bulunmaktadır’ buyurdu.

⁹⁴ İbnü’l-Esir, Üsdü’l-Gâbe, 4199. Sahabe.

⁹⁵ İbn Sa’d, Tabakât, 6/116.

⁹⁶ Müsned, 4/336-5/375.

⁹⁷ İbn Abdilberr, el-İstâb, 3/1258.

⁹⁸ İbn Hacer, İsâbe, 6965. Sahabe.

⁹⁹ İbnü’l-Esir, Üsdü’l-Gâbe, 4199. Sahabe.

Allah Resulü'nün (a.s.m.) sözü bize ulaşınca, acaba gerçekten böyle bir söz söylemiş midir? diye şüphe ettik. Ancak bizimle gelen yiğitler büyük kahramanlıklar gösterdiğinde sözün Allah Resulü'ne (a.s.m.) ait olduğunu anladık.”

Müseyleme ile İslam ordusu arasında olan büyük bir savaş sonunda Müseyleme öldürülünce Ebu Hüreyre ve Furât b. Hayyân Allah'a şükrederek secdeye kapandılar.

Komutanlığı

Allah Resulü'nden (a.s.m.) sonra dinden dönenlerle yapılan savaşlarda etkin bir rol oynayan Furât b. Hayyân, bundan sonra da durmayıp cepheden cepheye koştu.

Hicretin 16. yılında sol kanat kumandanı olarak Tıkrîf Fethine katıldı. Düşmanları kısa zamanda bozguna uğrattılar. Nehir kenarında olan savaşta, düşman askerleri kaçıp suya girdi. Komutanlar askerlerini suda bulunan düşmanları öldürmeye teşvik ettiler. Orduda Hz. Ömer'in özel olarak görevlendirdiği casuslar, bu durumu Hz. Ömer'e bildirdi. Komutanların yaptıklarını doğru bulmayan Hz. Ömer, onları Medine'ye çağrarak diğer komutanla birlikte sorguya çekti.¹⁰⁰

Bundan sonra İran Fethine katılan Furât b. Hayyân bu fetihde büyük kahramanlıklar gösterdi.

Kılavuzluğu

O yalnızca cahiliye döneminde değil, İslam'a girdikten sonra da kılavuzluğa devam etti. Halid b. Velid, İslam ordusu ile Müseyleme üzerine giderken Irz vadisine inince, bölgeye Maan b. Adiy komutasında 200 kişilik bir süvari birliği gönderdi. Furât b. Hayyân'ı birlik kılavuzu, Muknif b. Zeyd et-Ta'î'yi de istihbaratçısı olarak görevlendirdi.¹⁰¹

Elçiliği

Sa'd b. Ebu Vakkas komutasında İranlılara karşı savaşırken Sa'd, bir heyetle birlikte Furât b. Hayyân'ı Rüstem'e elçi olarak gönderdi. Rüstem'in huzu-

¹⁰⁰ Büyük İslam Tarihi, 2/69.

¹⁰¹ Mustafa Fayda, Hâlid b. Velid, 273.

runa girince onu İslam'a davet ederek onunla bir süre konuştular. Rüstem onlara çeşitli sorular sorarak İslam ve Müslümanlar hakkında bilgi aldı. Ancak İslam'ı kabul etmediği gibi herhangi bir anlaşma da yapmadı.¹⁰²

Kışılığı

Furât b. Hayyân her şeyden önce iyi bir rehber ve iz sürücüydü. Mekke, Medine ve çevresini çok iyi tanırdı. Şairliği de olan Furât, İslam'ın ilk yıllarında rehberlik özelliği gibi şiirini de İslam'ın aleyhine kullandı. Onun Allah Resulü (a.s.m) ve İslam'ı yeren şiirine Hasan b. Sâbit cevap vererek Furât'ı susturdu.¹⁰³

Müslüman olmadan önce Allah Resulü'nü hicveden şiirler söylediği için çok üzülen Furât, daha sonra kendini affettirmek için Allah Resulü'nü (a.s.m.) öven şiirler söyleyerek özür diledi.

Sahabelerin en önemli özelliklerinden biri olan tevazu, Furât'ın da en belirgin özelliklerindendi. Kays b. Züheyr anlatıyor:

“Furât b. Hayyân'ın kendi adına bir mescidi vardı. Bir gün Hanzala b. Rebi'a ile birlikte bu mescide gittik. Namaz vakti gelince Furât b. Hayyân, Hanzala'ya,

– Buyur namaz kıldır, dedi. Hanzala,

– Sen benden büyüksün. Benden önce hicret ettin, hem mescid senin adına, deyince Furât b. Hayyân,

– Allah Resulü'nün (a.s.m.) senin hakkında söylediği güzel sözleri duyduktan sonra asla öne geçip sana namaz kıldırımam, dedi. Bunun üzerine Hanzala imam olarak onlara namaz kıldırdı.¹⁰⁴

Vefatı

Furât b. Hayyân Allah Resulü'nün (a.s.m.) vefatından sonra Mekke'ye yerleştiyse de orada fazla kalmadı. Bir süre sonra oradan ayrılarak Kûfe'ye gitti. Kendine bir ev yaptırarak oraya yerleşti.¹⁰⁵ Vefat tarihi bilinmeyen Furât b. Hayyân'ın soyunun Mekke ve Kûfe'de devam ettiği kaydedilmektedir.

¹⁰² İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye, 7/38.

¹⁰³ İbn Hişâm, Sîre, 3-4/211.

¹⁰⁴ İbn Manzûr, Muhtasar, 7/283.

¹⁰⁵ İbn Sa'd, Tabakât, 6/40.

KENNÂZ b. HUSAYN

Künyesi: Kennâz b. Husayn b. Yerbû b. Tarîf b. Hareşe b. Ubeyd el-Ganevî

Oğlu: Mersed

Şemaili: Uzun boylu ve gür saçlı.

Vefatı: 12/634

Kader onu adeta Allah Resulü'nün (a.s.m.) sahabesi olma şerefine erişmek, bu uğurda mücadele etmek üzere memleketinden kaldırıp Mekke'ye getirmişti. Gaylanlardan olan Kennâz b. Husayn memleketinden ayrılarak Mekke'ye geldi. Mekke'yi çok sevdi ve yerleşmeye karar verdi. Ancak o günün kurallarına göre yabancı birinin bir şehirde ikamet edebilmesi için oradan birinin himayesi altına girmesi gerekiyordu. O da bu kurala uyarak Hz. Peygamber'in amcası Hz. Hamza ile anlaşarak onun koruması altına girdi.¹⁰⁶

Uzun boylu, gür saçlı, baba yiğit biri olan Kennâz b. Husayn Hz. Hamza'nın yaşlarındaydı.¹⁰⁷ Mekke'ye yerleştikten birkaç yıl sonra mutlu bir evlilik yapan Kennâz'ın, Mersed adını verdikleri bir oğlu oldu.

Allah Resulü (a.s.m.) İslam'a davet etmeye başlayınca, sözleri Mekke'nin gündemine bomba gibi düştü. Herkes gizli-açık ondan bahsediyordu. Konuşulanları duyan Kennâz b. Husayn bir süre araştırdıktan sonra, Allah Resulü'nün (a.s.m.) sözlerinin doğru olduğunu gördü. Müşriklerin İslam'a girmesinden hoşlanmayacağını bile bile İslam'a girdi. Pek çok sıkıntı çekti. Yıllarca baskılara maruz kaldı ancak o hepsine direnerek sabretti.

¹⁰⁶ İbnü'l-Esr, Üsdü'l-Gâbe, 4498-6230. Sahabe.

¹⁰⁷ İbn Hişam, Sîre, 1-2/678.

Hicret Kardeşliği ve Suffe Günleri

Medine'ye hicret etmek için izin çıkınca, pek çok Müslüman hicret etti. Kennâz b. Husayn da, hanımı ve oğlu Mersed'i yanına alarak gizlice Mekke'den ayrılıp Medine'ye doğru yola çıktı. Zor bir yolculuktan sonra, Medine yakınında bulunan Kubâ'ya gittiler. Orada misafirperverliği ile bilinen Külsüm b. Hidm'e konuk oldular. Allah Resulü (a.s.m.), Medine'ye hicret ettikten bir süre sonra, Mekke'den hicret eden Müslümanlarla Medineli Müslümanları birbirleri ile kardeş yaptı. Kennâz b. Husayn, Ubâde b. Sâmî ile kardeş oldu.¹⁰⁸

Allah Resulü (a.s.m.) Medine'ye hicret edince, Mekke'de Erkam'ın evinde başladığı eğitimine Suffe'de devam etti. Allah Resulü'nden (a.s.m.) ilim irfan öğrenerek Rabbinin rızasını kazanmaya çalıştı.¹⁰⁹

Cihadı

Çok iyi bir binici olan Kennâz, katıldığı savaşlarda atılğanlığı ve cesareti ile düşmanın hemen dikkatini çekerek, Allah Resulü (a.s.m.) ile Bedir, Uhud, Hendek ve diğer bütün savaşlara katıldı.¹¹⁰ Bedir Savaşına katılanlardan yalnızca ikisi atlıydı. İkisi de çok iyi savaşçı olan bu süvarilerden biri Mikdad b. Amr, diğeri ise Kennâz b. Husayn'dı. Savaşta düşmanların köşe bucak kaçtığı bu süvariler, Bedir'de düşmana göz açtırmayıp kahramanca savaştilar. Kennaz b. Husayn, savaşta Ebu Sevr'i esir aldı.¹¹¹

Bedir'den sonra Uhud'a katıldı. İnsanların düşmandan kaçtığı sırada kendisi de kısa bir panik yaşayan Kennâz çabuk toparlandı. Hemen geri dönüp Allah Resulü'nün (a.s.m.) etrafında haleleşen Müslümanlara katılarak düşmanla savaşmaya başladı. Düşmanın Allah Resulü'ne (a.s.m.) yaklaşmasına fırsat vermeyen Kennâz, Bedir'de olduğu gibi Uhud'da da oğlu Mersed ile birlikte müşriklerin korkulu rüyası oldu.¹¹²

¹⁰⁸ İbn Sa'd, Tabakât, 3/47.

¹⁰⁹ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 2/19.

¹¹⁰ İbn Hacer, İsâbe, 7463-10513. Sahabe.

¹¹¹ Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, 3/113; Vâkidî, Megâzî, 1/139.

¹¹² İbn Abdilberr, el-İstâb, 3/1333-4/1754.

İslam'da İlk Sancaktar

Cihada izin verildikten sonra Allah Resulü (a.s.m.) Hicretin 7. ayında, Ramazanda, Hz. Hamza komutasındaki 30 kişilik bir birliği Seyfü'l-Bahr'e gönderdi. Allah Resulü (a.s.m.) bu birlikten Kennaz b. Husayn'a sancak bağladı. Bu, İslam'da bağlanan ilk sancak, Kennaz b. Husayn da ilk sancaktar oldu.¹¹³

Özel Görev

Allah Resulü (a.s.m.), Mekke'nin fethine hazırlanırken, hazırlıkların Mekkeliler tarafından duyulmamasına özen gösteriyordu. Ancak sahabelerden Hatib b. Ebu Belta, bu tedbirin önemini kavrayamayarak Mekke'de bulunan çocuklarını korumak için hazırlıkları Mekkelilere bildirmek istemişti. Onlara bir mektup yazarak bir kadınla Mekke'ye gönderdi. Bu durum Allah tarafından Resulüne bildirince, Allah Resulü (a.s.m.) Hz. Ali ile Kennâz, Mikdad ve Zübeyir b. Avvam'ı yanına çağırarak onlara durumu anlattı. Gidip kadını yakalamalarını ve mektubu almalarını emretti. Hemen hazırlanarak atlarına binen dört süvari, vakit kaybetmeden hızla yola çıktılar. Ravzatu'l-Hah mevkiine gelince, bir kadının tıpkı Allah Resulü'nün (a.s.m.) onlara anlattığı gibi devesi ile Mekke'ye doğru gittiğini gördüler.

Hz. Ali anlatıyor:

“Allah Resulü'nün (a.s.m.) tarif ettiği kadını yakaladık.

– Mektubu ver, dedik. Kadın,

– Bende mektup falan yok, dedi.

Mektubu vermemekte ısrar edince, devesini çöktürerek mektubu aradık. Fakat devenin yükü içine baktığımız halde onu bulamadık. Kadına,

– Allah Resulü (a.s.m) asla yalan söylemez, mektubu çıkarmazsan üzerini arayacağız, dedik. Kadın işin ciddiyetini anlayınca mektubu sakladığı yerden çıkardı.”¹¹⁴

Allah İçin Sevdığınden Vazgeçiyor

Allah Resulü (a.s.m.) Kennaz b. Husayn'ı Mekke'de müşriklerin elinde bulunan sahabe efendilerimizden birini kurtarmak için görevlendirdi. Bunun

¹¹³ Şâmi, Sübülü'l-Hüdâ, 6/11.

¹¹⁴ Buhârî, İsti'zan, 23; Müslim, Fedâil'u sahabe, 161; Beyhakî, 3/252.

için Mekke'ye giden Kennaz, orada Müslüman olmadan önce çok sevdiği Anak isimli hanımla karşılaştı. Kadın da onu çok sevmekteydi, Kennaz'a evlenme teklif etti. Kennaz da kadını çok sevip onunla evlenmek istemesine rağmen, ona evet diyemedi. Çünkü o artık Müslüman'dı. Ölçüsü vardı. Yapacaklarının Allah ve Resulü'nün rızasına uyup uymadığını bilmeden bir şey yapamazdı. Bunun için çok sevdiği halde kadına,

– İslam, cahiliye döneminde yaptığımız birçok şeyi haram kılıyor, dedi. Anak,

– Benimle evlen, diye ısrar edince o,

– Allah Resulü'ne (a.s.m.) sorup onun iznini almadan asla olmaz, dedi.

Oradan ayrılıp Medine'ye gittiğinde konuyu anlatıp Anak ile evlenmek için Allah Resulü'nden (a.s.m.) izin istedi. Bunun üzerine, “İman etmedikçe müşrik kadınlar ile evlenmeyin. Ondand hoşlansanız da mümin bir cariye, müşrik kadından daha hayırlıdır...” ayeti nazil oldu. Allah Resulü (a.s.m.) kadın İslam'ı kabul etmeden Kennaz'ın onunla evlenmesine izin vermedi.¹¹⁵

Vefatı

Bazı kaynaklarda Kennâz'ın, Allah Resulü'nün (a.s.m.) vefatından sonra Şam'a gittiği, hatta orada ciddi bir sıkıntı çektiği kaydedilir. Evzâ'i'den nakledilir:

“Şam halkının, Mut'im b. Mikdâm, İbrahim b. Cidâr ve Ebu Mersed'i rahatsız ettikleri kadar kimseyi rahatsız ettiklerini görmedim.”¹¹⁶

Başka kaynaklara göre ise, Allah Resulü'nden (a.s.m.) bir-iki yıl sonra, Hicretin 12. yılında Hz. Ebu Bekir'in hilafeti zamanında, 66 yaşında iken vefat etmiştir.¹¹⁷

¹¹⁵ Bakara, 221; Kurtubî, Ahkâmü'l-Kur'an, 2/60.

¹¹⁶ İbn Manzûr, Muhtasar, 24/355.

¹¹⁷ İbn Sa'd, Tabakât, 3/47.

HABÎB b. ZEYD

Künyesi: Habîb b. Zeyd b. Âsım b. Ka'b b. Amr b. Avf en-Neccârî el-Hazrecî el-Ensârî

Babası: Zeyd b. Âsım

Annesi: Hanım Kahramanlardan Nesîbe binti Ka'b

Kardeşi: Abdullah b. Zeyd

Vefatı: 11/632

Habîb b. Zeyd, Medineli büyük İslam kahramanı Nesîbe binti Ka'b'ın oğludur. Nesîbe Habîb ve diğer oğlu Abdullah'ı da kendi gibi kahraman olarak yetiştirdi. Hazrec'in Neccar oğulları soyundan olan Habîb b. Zeyd Medine'de doğup büyüdü. İslam davetini duyar duymaz bütün aile İslam'la tanışarak onunla huzur buldu.

Biati

İslam Medine'de yayılınca, Medineli Müslümanlar Mekke'ye gidip Allah Resulü'nü (a.s.m.) zulümden kurtararak yurtlarına getirmeye karar verdiler. Bunun için ikisi hanım 75 Medineli yola çıktı. Habîb b. Zeyd anne-baba ve kardeşi Abdullah ile birlikte bu sefere katıldı.¹¹⁸ Allah'ın Habîbim dediği canlar canını görmeye ve uğruna canlarını seve seve vermeye hazır olduklarını bildirmeye gittiler.

¹¹⁸ İbnü'l-Esr, Üsdü'l-Gâbe, 1049. Sahabe.

Allah Resulü (a.s.m.) ile Akabe'de buluştular. Konuşmalar bittikten sonra sahabeler tek tek biat etmeye başladı. İlk olarak Berâ b. Ma'rur biat etti.¹¹⁹ Sıra Habîb'e gelmişti. Elini uzatmış, kâinatın gelmiş ve gelecek olan en şerefli insanı Habîb-i Kibriya'nın huzurunda Rabbine söz veriyordu, onu canı gibi korumaya ve uğrunda canını seve seve vermeye.

Suffe Günleri

Allah Resulü (a.s.m.) Medine'ye geldikten yedi ay sonra Mescid-i Nebevi'yi yaptıınca, Habîb b. Zeyd oradan hiç ayrılmadı. Suffe'de arkadaşları ile birlikte Allah Resulü'nden (a.s.m.) ilim irfan tahsil etti.¹²⁰

Cihadı

Bedir'e acele gidildiği için Müslümanların yanında olamamıştı. Bunun için çok üzülüyordu. Bir yıl geçince bütün ailesi ile birlikte hazırlanıp Uhud'a koştu.¹²¹

Savaş başladığında fırtına gibi estiler müşrikler üzerinde. İslam ordusu karşısında tutunamayan müşrikler soluğu ordunun arkasındaki kadınların yanında aldılar. Okçuların yerinden ayrılması ile savaşın seyri değişince İslam ordusu dağıldı. İşte bu sırada, o ve ailesi bir adım bile geri atmayıp düşman karşısında dimdik durdular. Kahramanca savaşarak müşrikleri Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanına yaklaştırmadılar. Annesi Nesibe, babası Zeyd b. Asım ve Abdullah ile Allah Resulü'nün (a.s.m.) etrafında çember oluşturdular, göğüslerini müşriklere karşı Allah Resulü'ne (a.s.m.) siper ettiler. Bu sırada annesi Nesibe tam 12 yerinden yaralandı.¹²²

Uhud'dan sonra Hendek, fetihler ve bütün savaşlarda hep Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanında oldu. Huneyn günü annesi ve kardeşleri ile birlikte kahramanca savaşıp İslam kahramanları ile birlikte büyük bir hezimet, zafere çevirdiler. O sırada Habîb ve kardeşi birçok müşriki esir aldı.¹²³

¹¹⁹ Belâzurî, Ensâbu'l-Esrâf, 1/295.

¹²⁰ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 1/355.

¹²¹ İbn Hişam, Sîre, 1-2/466.

¹²² Makrîzî, İmtâ'u'l-Esmâ', 1/162.

¹²³ İbn Hacer, İsâbe, 1586. Sahabe; Vâkidî, Megâzî, 3/903.

İslam Davetçisi

Allah Resulü (a.s.m.) ile birlikte Veda Haccına katıldı. Veda Haccından sonra Allah Resulü (a.s.m.) Amr b. Âs'ı bir grup sahabe ile birlikte Umman'a gönderdi. Habîb b. Zeyd ve Abdullah b. Vehb'in de aralarında bulunduğu bu grup, orada İslam'ı anlatacak ve henüz Müslüman olmayan insanları İslam'a davet edeceklerdi. Ayrıca Amr b. Âs'ın vergi toplamasına yardımcı olacaklardı.

Grup ile birlikte Umman'a giden Habîb b. Zeyd orada büyük bir heyecanla insanları İslam'a davet etti. İnsanların onun daveti sonucunda hidayete kavuşması Habîb'i çok sevindiriyor ve şevkini artırıyordu. Bir süre tebliğ yapan Habîb b. Zeyd görevi bitince, Abdullah b. Vehb ile birlikte Medine'ye geri döndü.

Özel Görev

Habîb b. Zeyd Umman'dan döndüğü sırada, Müseyleme'tü'l-Kezzâb peygamberlik iddiasında bulunarak çevresindeki insanları kendine imana çağır-maya başlamıştı. Allah Resulü (a.s.m.), Habîb b. Zeyd'in de içinde bulunduğu bir grup sahabeyi yanına çağırarak onları Müseyleme ile konuşmak, onu ikna etmek, olmazsa gerekirse öldürmek üzere görevlendirip bölgeye gönderdi.

Yemâme'ye geldiklerinde Müseyleme'nin çok ileriye giderek, çevresine pek çok adam topladığını gördüler. Onlar Müseyleme için plan yaparken Habîb b. Zeyd ile Abdullah b. Vehb yakalanıp Müseyleme'nin yanına götürüldüler.¹²⁴ Müseyleme onlara,

– Muhammed'in Peygamber olduğuna inanıyor musunuz?" diye sorunca ikisi de,

– Evet, o, Allah'ın Resulüdür, dediler. Müseyleme,

– Peki, benim Peygamber olduğuma inanıyor musunuz? diye sorduğunda ise sustular. Cevap alamayınca çok kızan Müseyleme onları ölümle tehdit etti.

Müseyleme'nin çok ciddi olduğunu gören Abdullah b. Vehb, bu gibi durum-larda Allah Resulü'nün (a.s.m.), kalbi Allah ve Resulüne imanla dolu ol-duğu halde, ölümden kurtulmak için karşısındakine inanıyormuş gibi gözük-mesine izin verdiğini biliyordu. Bunun için sadece dili ile Müseyleme'ye evet dedi. Bu sözü onu kurtarmıştı. Zira Müseyleme'nin tek bir kelime ile de olsa

¹²⁴ İbn Sa'd, Tabakât, 4/316.

tasdik edilmeye çok ihtiyacı vardı. Bunun için Abdullah b. Vehb'i öldürtmeyip hapse attırdı.

Şehadeti

Durumun hassasiyetinin farkında olan Habîb, İslam'ın izzetini tek başına korurcasına, var gücü ile dik duruyordu. Abdullah b. Vehb'i hapse attırdıktan sonra yeniden Habîb b. Zeyd'e yönelen Müseyleme ona,

– Benim Peygamber olduğuma inanıyor musun? diye sert bir şekilde sordu. Habîb b. Zeyd,

– Seni duyamıyorum, dedi.

Müseyleme küplere binmişti. Ne kadar tehdit ettiyse, “Seni küçük parçalar halinde doğrar, işkence ile bir kez değil binlerce kez öldürürüm!” dediyse de Habîb b. Zeyd,

– Seni duymuyorum, demeye devam etti.

Çünkü o, perdeler açılmış, cennetteki makamını seyir ile meşguldü. Sevgililer Sevgilisi ile birlikte Rahman'ın huzurunda idi adeta. Şimdi ne Müseyleme'yi duyacak ne de dinleyecek zaman değildi. Allah'ı ve Resulü'nü yalanlayanı doğrulama zamanı, hiç ama hiç değildi. Müseyleme onu dilim dilim doğratsa yine de hakkı söylemeye kararlıydı.¹²⁵ Müseyleme çıldırmıştı. Yanındakilere,

– Peygamberliğimi kabul edinceye kadar organlarını tek tek kesin, diye bağırdı.

Arkadaşı Abdullah fark etmese de o fark etmişti durumun hassasiyetini, zamanın kahramanlık zamanı olduğunu. Müseyleme'yi tasdik ettiğinde onun iyice şımarıp azgınlaşacağını, etrafındaki insanların gafletinin daha da artacağını. Birinin onları uyarması ve onları “Biz ne yapıyoruz?” sorusunu düşünmeye sevk etmesi gerekiyordu. Her organı kesilse de, bir kez daha yeniden ölse de dili asla Müseyleme'yi tasdik etmeyecek, onların küfrüne destek olmayacaktı.

¹²⁵ İbn Abdilberr, el-İstıab, 1/320.

HUZEYFE b. ESÎD

Künyesi: Huzeyfe b. Esîd b. Hâlid b. A'vez b. Vâkia b. Harâm el-Gıfârî

Vefatı: 42/662

Ebu Zerr gibi Gıfar kabilesinden olan Huzeyfe, İslam'dan ancak Müslümanlar Medine'ye hicret ettikten sonra haberdar olabildi. Bedir ve Uhud savaşlarından sonra İslam daha fazla ilgisini çekti. İslam'ı araştırıp, onun güzelliklere çağırdığını öğrenince Hendek Savaşından sonra Medine'ye giderek Allah Resulü (a.s.m.) ile görüşüp İslam'ı kabul etti.¹²⁶

Suffe Günleri

Müslüman olduktan sonra Medine'ye hicret etti. İslam'ı öğrenerek onu yaşamak ve Rabbinin rızasına kavuşmak istiyordu. Bunun için Suffe'ye yerleşti.¹²⁷ Bir kelime daha fazla öğrenmek, Nur-i Muhammedî ile bir lahza daha fazla aydınlanmak için Hz. Peygamber'i ve ashabını adım adım takip etti. Sonra da Allah Resulü (a.s.m.) ve sahabelerden aldığı bu ilmi, Ebu Tufeyl, Rebî' b. Âmile, Hâbib b. Himaz gibi raviler vasıtası ile bize kadar ulaştırdı.

Huzayfe b. Esîd anlatılıyor:

“Bir gün Ebu Zerr ayağa kalkarak kabilesindeki insanlara şöyle dedi:

– Ey Gıfar oğulları! Konuşurken yemin etmeyin. Zira doğru söyleyen ve sözleri Allah tarafından tasdik edilen Allah Resulü (a.s.m.), bana insanların kıyamet günü üç grupta haşr olacağını söyledi. Bunlar; karınları tok, giyinip

¹²⁶ İbn Hacer, İsâbe, 1646. Sahabe.

¹²⁷ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 1/355; Makrîzî, İmtâ'u'l-Esmâ', 12/378.

kuşanmış, binekli kişiler; yürüyen, koşan kişiler ve melekler tarafından yüzüstü sürüklenerek cehenneme götürülen kişilerdir, buyurdu.”¹²⁸

Huzeyfe b. Esîd naklediyor:

Allah Resulü (a.s.m.) şöyle buyurdu: “Ey insanlar! Size iki şey bırakıyorum. Onlara uyduğunuz sürece sapmazsınız. Onlar, Allah'ın Kitabı ve Ehl-i Beytimin yoludur.”¹²⁹

Cihadı

Hudeybiye Anlaşmasına ve orada yapılan biate katıldı.¹³⁰ Daha sonra Allah Resulü (a.s.m.) ile Mekke'nin fethine, Huneyn ve Taif savaşlarına katıldı. Huneyn Savaşında kahramanca savaştı. Allah Resulü'nün (a.s.m.) vefatından sonra Yemâme Savaşına, bundan sonra da Şam'ın fethine katıldı. Ömrünü cihad yolunda harcayan Huzeyfe b. Esîd, Hâlid b. Velid'in komutasındaki ordu ile cepheden cepheye koşarak yıllarca cihad etti.¹³¹

Sünnete Bağlılığı

Bütün sahabeler gibi o da sünnete son derece bağlıydı. Her hususta Allah Resulü'nü (a.s.m.) takip eder, o neyi nasıl yapıyorsa Huzeyfe de öyle yapardı. Bu konudaki bir anısını şöyle anlatır:

“Ehl-i Beytin, kurban bayramlarında bir veya iki koyun kestiğini (ve onun etinden dağıttığını) öğrenmişken, (sünnete uymak yerine) ailem beni sünnetten uzaklaşmaya sevk ederek üzüyordu. Şimdi sizler de kurban etlerini dağıtma hakkında komşularınıza karşı cimrilik yapıyorsunuz.”¹³²

Vefatı

Allah Resulü'nün (a.s.m.) vefatından sonra Mekke'ye yerleşti. Daha sonra Şam Fethine katıldı. Fetihden sonra Kûfe'ye giderek oraya yerleşti. Hicretin 42. yılında vefat edince, cenaze namazını Zeyd b. Erkam kıldırdı.¹³³

¹²⁸ Hâkim, Müstedrek, 4/564.

¹²⁹ Tirmizî, Menâkıb, 31.

¹³⁰ İbn Abdilberr, el-İstîab, 1/335.

¹³¹ İbn Manzûr, Muhtasar, 6/247.

¹³² Nesâî, Udhiyye, 10.

¹³³ İbnü'l-Esr, Üsdü'l-Gâbe, 1108. Sahabe; İbn Manzûr, Muhtasar, 6/247.

HUREYM b. EVS

Künyesi: Hureym b. Evs b. Hârise b. Lâm b. Amr b. Tarîf b. Amr b. Semâ-me et-Tâî

Hureym b. Evs, Tâî kabilesindendir. Tâîliler de diğer çevre kabileler gibi başlangıçta İslam'dan uzak durdular. Mekkelilerle Müslümanlar arasındaki amansız mücadeleyi uzaktan seyrettiler. Bu durum Tebük Savaşından sonra değişmeye başladı. İslam'ın hak ve hakikate çağırdığının farkına varan insanlar, İslam'a koşmaya başladılar.

Ona ilk koşan kabilelerden biri de Tâî kabilesiydi. Tâî kabilesinden olan Hureym, kabilesinden bir grupla birlikte Tebük'ten dönen Allah Resulü'nün (a.s.m) yanına gidip İslam'ı kabul etti.¹³⁴

Suffe Günleri

İslam'a girdikten sonra memleketine dönmeyen Hureym, Suffe Ashabının arasına katılarak Mescid-i Nebevi'de kaldı.¹³⁵ Orada Allah Resulü (a.s.m.) ve diğer sahabelerden İslam'ı öğrenip, öğrendiklerini en güzel şekilde yaşamaya gayret etti. Öğrendiklerini de sonraki nesillere aktardı.

Hureym b. Evs anlatıyor:

¹³⁴ İbnü'l-Esr, Üsdü'l-Gâbe, 1438. Sahabe.

¹³⁵ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 1/363.

“Bir gün, Allah Resulü’nün (a.s.m.) bulunduğu bir grup sahabe ile oturdum. Allah Resulü’nün (a.s.m.) amcası Abbas da oradaydı. Bir ara Hz. Abbas Allah Resulü’ne (a.s.m) dönerek,

– Yâ Resulallah! Seni övmek istiyorum, müsaade eder misin? diye sordu. Hz. Peygamber,

– Allah ağzına sağlık versin ey amca! Olur, buyurdu.

Bunun üzerine Hz. Abbas, yeğeni için bir şiir söyleyerek onu övdü.¹³⁶ Şiirin sonunu şöyle bağladı:

Sen doğunca, yeryüzü aydınlandı.

Nurunla ötelere ötesi aydınlandı.

Bu ışıkla, bu nurla, bu doğru yolla,

Kötülükleri yarıp geçerek Hakk’a ulaştık.¹³⁷

Cihadı ve Mucizevî Hediye

Müslüman olduktan sonra, Allah Resulü (a.s.m.) ile Mekke’nin fethine, Huneyn ve Taif seferlerine katılarak kahramanca savaştı. Allah Resulü’nün (a.s.m.) vefatından sonra da cihaddan bir an olsun geri kalmadı.

Hureym b. Evs anlatıyor:

Bir gün Allah Resulü’nün (a.s.m.) huzurunda otururken, Efendimiz şöyle buyurdu:

– Perdeler açılarak Hîre şehri bana gösterildi. İşte Şeymâ binti Neffle (Nekîle) el-Ezdî siyah bir başörtüsü örtmüş bir halde, gösterişli bir katır üzerinde geliyor, buyurdu. Ben,

– Yâ Resulallah! Eğer biz Hîre’ye girer, Şeymâ’yı bu halde görürsek, Şeymâ bana ait olsun mu? dedim. Allah Resulü (a.s.m.),

– Evet. O senin olsun, buyurdu.

Allah Resulü (a.s.m.) vefat ettikten sonra birçok kabile dinden döndü. Benim kabilem olan Tâî kabilesinden hiç kimse dinden dönmedi. Biz çevremiz-

¹³⁶ İbn Hacer, İsâbe, 2247. Sahabe.

¹³⁷ Beyhakî, Delâilü’n-Nübüvve, 5/267-268.

deki Uyeyne b. Hısn, Tuleyhâ gibi kişilerle savaştık. Bunların en büyüğü Müseylemetü'l-Kezzâb ile yapılan savaştı.

Hız. Ebu Bekir onunla savaşmak için Hâlid b. Velid'i görevlendirdi. Biz de cihad için onun ordusuna katıldık. İslam ordusu ile Müseyleme'nin ordusu arasında büyük bir savaş oldu. Müslümanlar Müseyleme'yi öldürüp, onun hâkim olduğu yerleri bir bir ele geçirdiler.

Müseyleme'nin ölümünden sonra Basra'ya yöneldik. Burada büyük bir ordu ile karşılaştık. Ordu komutanı Hürmüz tam bir Arap ve İslam düşmanıydı. Hâlid b. Velid, savaş geleneğince savaş meydanına çıkarak onu düelloya davet etti. Farslıların en büyük kahramanlarından olan Hürmüz, Hâlid b. Velid'in meydan okuduğunu duyunca hemen ortaya çıktı. İki komutan bir süre çarpıştıktan sonra Hâlid b. Velid, Hürmüz'ü öldürdü. Komutanları ölen ordu bir anda dağıldı. Biz ilerleyerek Eltaf yolundan Hıre'ye geldik.¹³⁸

İslam ordusu şehre girince, benim gibi Allah Resulü'nün (a.s.m) sözlerini duyanlar, gördüğümüz manzara karşısında şaşırıp kaldık. Allah Resulü'nün (a.s.m.) bahsettiği Şeymâ hem de tam onun bahsettiği gibi siyah başörtüsü ile heybetli bir katırın üzerinde karşımızda duruyordu. Şaşkınlığımı atınca hemen koşup Şeyma'nın hayvanının yularını tuttum.

– Bu, Allah Resulü'nün (a.s.m) bana hediye ettiği hanımdır, diyerek hayvanın yularından çekip götürdüm. Durumu öğrenen Hâlid b. Velid beni yanıma çağırdı.

– Niçin böyle yaptın? diye sordu. Ben Allah Resulü (a.s.m.) ile aramda geçen konuşmayı anlattım.

– Delilin var mı? diye sordu.

– Var. Delilim Muhammed b. Mesleme ve Muhammed b. Beşîr'dir, dedim.

Hemen onları bularak Hâlid b. Velid'e getirdim. Onlar Hâlid b. Velid'e olayı benim anlattığım gibi anlatınca Hâlid b. Velid,

– Tamam, hediyeni alabilirsin, dedi.

O sırada Şeymâ'nın kardeşi Abdülmesih b. Neffle barış yapmak için Hâlid b. Velid'in yanına geldi. Kardeşinin benim esirim olduğunu öğrenince bana,

– Kardeşim için ne kadar istiyorsun? diye sordu. Ben,

¹³⁸ Taberânî, el-Mu`cemü'l-Kebir, 4/253.

– Bin dirhemden az olmaz, dedim.

Tamam diyerek hemen bana bin dirhem verdi. Ben de kız kardeşini ona teslim ettim. Kız kardeşini alınca,

– Eğer benden on bin dirhem isteseydin yine de verecektim, deyince,

– Bin dirhemden fazlasını verebileceğini tahmin etmemiştim. Bunun için bu kadar istedim, dedim.

Vefatı

Allah Resulü'nden (a.s.m.) sonra cepheden cepheye koşan Hureym'in nerede ve ne zaman öldüğü hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

MİSTAH b. ÜSÂSE

Künyesi: Mistah b. Üsâse b. Abbâde b. Muttalib b. Abdimenâf b. Kusay b. el-Kureyşî el-Muttalibî

Annesi: Ümmü Mistah binti Ebu Rühm

Annanesi: Hz. Ebu Bekir'in teyzesi olan Rabt binti Sahr

Kardeşi: Hind binti Üsâse

Vefatı: 34/654

Kaynaklarda asıl adının Avf, lakabının ise Mistah olduğu açıklanır. Hz. Ebu Bekir'in akrabalarından olan Mistah, Mekke'de doğup büyüdü. Annesi, Hz. Ebu Bekir'in teyzesinin kızıdır. Allah Resulü (a.s.m.) İslam'a davet etmeye başladığında insanlar onunla alay ederken, Mistah ona iman etti.

Mistah daha küçük yaşta babasını kaybettiği için yetim kalmıştı. Bundan dolayı fakirdiler. Mağdur olmamaları için Hz. Ebu Bekir, onlara sürekli ekonomik yardımda bulunurdu.¹³⁹ Mistah, İslam'ı kabul ettikten sonra kardeşi Hind ve annesi Ümmü Mistah da İslam ile şereflendiler.¹⁴⁰

İlk günlerde Müslüman olduğunu gizledi. Erkam'ın evine gizli gizli giderek Allah Resulü'nü (a.s.m.) dinleyip İslam hakkında bilgi aldı. Müşrikler bir vesile ile Mistah'ın İslam'a girdiğini öğrenince ona da işkencenin her türünü tattırdılar.

¹³⁹ İbn Hacer, İsâbe, 7938. Sahabe.

¹⁴⁰ İbnü'l-Esr, Üsdü'l-Gâbe, 4865. Sahabe; İbn Abdilberr, el-İstâab, 3/1223.

Hicreti

Müşrikler, onun gibi diğer Müslümanlara da hayatı zehir ediyorlardı. Bunun için Allah Resulü (a.s.m.) onları önce Habeşistan'a gönderdi. Sonra Medine'ye hicrete izin verildi. Müslümanlar ikişer üçer gruplar halinde birbirleri ile anlaşarak Medine'ye hicret ettiler.

Mistah da Ubeyd b. Hâris ve onun iki kardeşi Tufeyl ve Husayn ile anlaşarak hicret etmek için konuştular. Gece, Necih vadisinde buluşacaklardı. Akşam olunca üç kardeş buluşma yerine geldiler. Sabaha kadar bekledikleri halde Mistah hala ortada yoktu. Sabah olunca Mistah'ın bir yılan tarafından ısırıldığını öğrendiler. Hemen Mekke'ye geri dönerek onu bulup yanlarına aldılar. Yarasına baktıktan sonra gizlice Mekke'den ayrıldılar. Gece yol alıp gündüz gizlenerek, Medine yakınlarında bulunan Kubâ'ya vardılar. Burada Abdurrahman b. Seleme'nin evine konuk oldular.¹⁴¹ Allah Resulü (a.s.m.) Medine'ye hicret edinceye kadar Abdurrahman'ın evinde misafir olarak kaldılar.

Kardeşlik ve Suffe Günleri

Kardeşlik antlaşmasında Mistah, Zeyd b. Müzeyyen ile kardeş oldu. Mes-cid-i Nebvî yapılıncı Allah Resulü (a.s.m.) onun bir bölümünü, Suffe diye adlandırılan yatılı eğitim müessesesi yaptırdı. Üniversite niteliğinde olan Suffenin ilk talebelerinden biri de Mistah oldu.¹⁴²

Cihadı

Mistah çok cesur bir yiğitti. Düşmana korkusuzca saldırır, düşman saflarının arasına dalarak onları dağıtırdı. Allah Resulü (a.s.m.) Mistah'ı ilk olarak Sa'd b. Ebu Vakkas komutasındaki Harrar Seriyyesine gönderdi. Bu, cihad izni çıktıktan sonraki ikinci seriyye idi. Allah Resulü (a.s.m.), Kureyşlilerin ticari faaliyetlerini gözetim altında bulundurmak için, on kişilik askeri bir grubu Harrar mevkiine gönderip, gece yol alıp gündüz saklanmalarını ve belirttiği bölgeyi geçmemelerini emretti. Sa'd b. Ubâde anlatıyor:

¹⁴¹ İbn Sa'd, Tabakât, 3/51.

¹⁴² Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 2/20.

“Yaya olarak gittiğimiz Harrar yolunda, gece yürüyor, gündüz gizleniyorduk. Tam beş sabah geçirdikten sonra Harrar’a vardık. Oraya vardığımızda bir Kureyş kervanının bizden bir gün önce oradan geçtiğini öğrendik.”¹⁴³

Giden askeri grup herhangi bir çatışma olmadan Medine’ye geri döndü.

Mistah ikinci olarak Ubâde b. Hâris’in komutasındaki seriyyeye katıldı. Allah Resulü (a.s.m.) bu kez onları Rağib’e gönderdi. Bu seriyyede Mistah, birliğin sancaktarlığını yaptı.¹⁴⁴

Daha sonra Allah Resulü (a.s.m.) ile Bedir Savaşına katıldı.¹⁴⁵ Bedir’e giderken Tufeyl ve Husayn b. Haris kardeşlerle birlikte nöbetleşerek aynı deveye bindi.¹⁴⁶ Kahramanca savaşarak müşriklerin korkulu rüyası oldu. Bu savaştan sonra Uhud ve diğer bütün savaşlara katıldı. İnsanların kaçtığı panik anlarında o hep sebat ederek, düşman karşısında dimdik durdu.

Hayber Savaşına da katılan Mistah’a, Allah Resulü (a.s.m.) savaştan sonra 30 vesk hurma verdi.¹⁴⁷

İfk Hadisesi

Müreyysi Seferine Hz. Âişe de katılmıştı. Seferden dönerken Hz. Âişe gerdanlığını kaybetti. Gerdanlığını ararken kervanı kaçırdı. Onu, ordunun gerisinden gelerek unutulmuş eşyaları toplamakla görevli olan Saffan b. Muattal bulup orduya yetiştirdi.

Bu olay önceleri gayet normal karşılandığı halde, daha sonra münafıklar bu olayı Hz. Âişe’ye iftira kampanyasına dönüştürdüler. Onların yoğun dedikoduları bazı Müslümanların gafil avlanmalarına ve bu iftiraya alet olmalarına neden oldu. Bunlardan biri de Mistah idi. Ümmü Mektum ve Hamne binti Cahş gibi o da bu münafıklara aldanıp dedikoduya karıştı. Nur suresinin 11-20. ayetleri nazil olup da Hz. Âişe’nin masumiyeti Allah tarafından bildirilince, diğer iftiracılar gibi Mistah’a da ceza verildi.¹⁴⁸

Fakir olması nedeni ile Hz. Ebu Bekir, Mistah’a yardımda bulunuyordu. Bu olaydan sonra Mistah’a kızan Hz. Ebu Bekir, yardımı kesince Allah tarafından uyarıldı:

¹⁴³ İbn Sa’d, Tabakât. 2/7.

¹⁴⁴ Makrîzî, İmtâ’ul-Esmâ’, 1/72.

¹⁴⁵ İbn Hişam, Sîre, 1-2/679.

¹⁴⁶ Vâkidî, Megâzî, 1/24.

¹⁴⁷ İbn Sa’d, Tabakât, 8/228.

¹⁴⁸ Vâkidî, Megâzî, 2/434.

“İçinizden iyilik ve varlık sahibi olanlar, akrabalarına, yoksullara, hicret edenlere bir şey vermemeye yemin etmesinler. Onları affedip bağışlasınlar...”¹⁴⁹

Hz. Ebu Bekir, hatasını anlayarak Mistah’a yaptığı yardıma devam etti.¹⁵⁰

Vefatı

Allah Resulü’nden (a.s.m.) sonra Hicretin 34. yılına kadar yaşayan Mistah, İfk Hadisesinden yeterince ders alarak yaşamına bu doğrultuda devam etti. Bundan sonra Hz. Osman döneminde 56 yaşında vefat edinceye kadar cihattan geri kalmadı.

¹⁴⁹ Nûr, 24/22.

¹⁵⁰ Beyhakî, Delâilu’n-Nübüvve, 4/67-71.

ZEYD b. HATTÂB

Künyesi: Zeyd b. Hattâb b. Nüfeyl b. Abduluzzâ b. Riyâh b. Abdullah b. Nadr b. Kinâne el-Kureşî el-‘Adevî

Annesi: Esmâ binti Vehb b. Habîb

Kardeşi: Hz. Ömer

Çocukları: Abdurrahman, Esmâ

Şemai: Oldukça uzun boylu ve esmer.

Vefatı: 12/632

Mekke'nin önemli kabilelerinden biri olan Adevî oğullarındandır. Hz. Ömer'in abisi olan Zeyd b. Hattâb, kardeşinden bir-iki yaş daha büyüktür. Mekke'de sevilip sayılan biri olan Zeyd, vakur ve sessiz birisiydi. Akıllı ve kararlıydı. Bir şeye karar verdiğinde onu sakın bir şekilde yapıp, ısrarla takip ederek sonuçlandırır.

Allah Resulü (a.s.m.) insanları İslam'a davete başlayınca, Zeyd bu çağrıyı çok önemsemi ve Allah Resulü (a.s.m.) ile görüştü. Allah Resulü (a.s.m) ona İslam'ı anlattı, inen ayetlerden okudu. Okunan Kur'an ayetlerine hayran kalan Zeyd, İslam'ı kabul ederek ilk Müslümanlardan oldu.¹⁵¹

Ebu Lübâbe'nin kızı Lübâbe ile evlenen Zeyd onunla mutlu bir hayat sürdürdü. Ondan Abdurrahman isimli bir oğlu oldu. Daha sonra Habîbe binti Ebu Âmir ile evlenen Zeyd'in ondan da Esmâ adında bir kızı oldu.¹⁵²

¹⁵¹ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 1834. Sahabe.

¹⁵² İbn Sa'd, Tabakât, 3/376-457, 8/345.

Hicret ve Kardeşlik

Büyük baskı ile geçen Mekke döneminden sonra hicrete izin verilince Zeyd b. Hattâb da eşi Lübbâbe'yi yanına alarak kardeşi Hz. Ömer ve bir grup sahabe ile Medine'ye yola çıktı.¹⁵³ İlk muhacirlerden olan Zeyd, Medine yakınında bulunan Kubâ'ya giderek Allah Resulü (a.s.m.) hicret edinceye kadar burada kaldı.

Allah Resulü (a.s.m.) hicret ettikten bir süre sonra Muhacirler ile Ensarı birbirleri ile kardeş yapınca Zeyd b. Hattâb, Ma'n b. Adiy ile kardeş oldu.¹⁵⁴

Ma'n b. Adiy her konuda Zeyd b. Hattâb'a yardımcı oldu. Yalnızca evinin değil, gönlünün kapılarını da ona açarak, birlikte savaşıp birlikte şehit oldular.

Suffe Ashabı

Mekke'de Erkam'ın evinde Allah Resulü'nden (a.s.m.) ilim irfan tahsili yapan Zeyd, Mescid-i Nebevî yapılıncı Suffe Ashabının arasına katılarak İslam'ı öğrenmeye orada devam etti.¹⁵⁵

Cihadı

Allah Resulü (a.s.m.) ile Bedir, Uhud, Hendek savaşlarına, Hudeybiye'ye, Mekke'nin fethine katıldı.¹⁵⁶ Bedir Savaşında düşmanla karşılaştığında, Mekke'de müşriklerin yaptığı her türlü hakarete sessiz kalmanın acısını çıkarırcasına aslanlar gibi savaştı.

Aradan bir yıl geçtikten sonra Uhud'a gitti. İnsanlar kaçışırken Zeyd kaçmayıp sebat ederek, düşman karşısında dimdik duran az kişiden biri oldu. Allah Resulü (a.s.m.), yanındakilere dağa tırmanmalarını emretti. O sırada müşriklerden Ebu Cehm b. Hüzeyfe'nin, Allah Resulü'nü (a.s.m.) öldürmek için geldiğini gören Zeyd, onu karşılayarak buna engel oldu.¹⁵⁷ Bir ara sebat edip var gücüyle savaşan Zeyd'in zırhı çıktı. Onun zırhsız savaştığını gören kardeşi Hz. Ömer,

¹⁵³ Makrîzî, İmtâ'u'l-Esmâ', 9/191.

¹⁵⁴ Zehebî, Siyerü Alâmu'n-Nübelâ, 2157. Şahıs.

¹⁵⁵ Ebû Nu'aym, Hilvetü'l-Evliyâ, 1/367.

¹⁵⁶ İbn Abdilberr, el-İstîab, 2/550; İbn Hişam, Sîre, 1-2/683.

¹⁵⁷ Belâzurî, Ensâbu'l-Eşrâf, 1/65.

– Zırhımı sana vereyim, giy, dedi.

O da kardeşi Hz. Ömer gibi Şehadeti arzuluyor, Rabbine varmak için can atıyordu. Bunun için kardeşine,

– Hayır! Senin isteyip arzu ettiğin şeyi ben de istiyorum, diyerek savaşa devam etti.

Şehid olmak için korkusuzca düşman safları arasına dalıp, var gücü ile savaştı.¹⁵⁸ Uhud'tan sonra Hendek ve diğer bütün savaşlarda Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanında oldu. Rıdvan Biatine katılarak, gerektiğinde Allah ve Resulü için canını seve seve vermeye söz verdi.

Komutanlığı ve Sancaktarlığı

Allah Resulü'nün (a.s.m.) vefatından sonra da cihattan geri kalmadı. Müseylemetü'l-Kezzâb ile yapılan Yemame Savaşında büyük kahramanlık gösterdi. Hz. Ebu Bekir, Müseyleme üzerine göndereceği orduyu hazırlayınca önce Zeyd b. Hattab'dan başkomutan olmasını istedi Ancak o,

– Ey Allah Resulü'nün (a.s.m) halifesi! Ben Hz. Peygamber'le birlikte iken şehid olmayı umuyordum. Ancak buna nail olamadım. Şimdi şehit olmak istiyorum. Ordu komutanının doğrudan doğruya düşmanla savaşmaması gerekiyor. Ordu komutanı olursam arzumdaki uzaklaşıyorum, diyerek görevden affını istedi.

Hz. Ebu Bekir onu anlayışla karşılayarak Hâlid b. Velid'i komutan yaptı.¹⁵⁹

Yemame Savaşına er olarak katıldı. Hâlid b. Velid onu iki yüz kişilik öncü birliğine komutan yaptı. İki yüz atlı Yemâme'ye geldiğinde kırk bin kişilik büyük bir ordu ile karşılaştılar. Birkaç hamle yaptılarsa da büyük bir ordu ile karşı karşıya olduklarından, bir varlık gösteremeyerek geri püskürtüldüler. Bu hamleler sırasında Sâbit b. Ekrem ve Ukkâşe b. Mihsan şehid oldu. Birliği geri çeken Zeyd b. Hattab, Hâlid b. Velid gelinceye kadar düşman karşısında sebat etti. Hâlid b. Velid gelince onun ordusuna katıldı. Başkomutan Hâlid b. Velid, önceki çarpışmada şehit olanların, kan ve elbiseleri ile defnedilmesini emretti. Bundan sonra İslam ordusunu savaş düzenine getirdi. Ordunun en büyük sancağını Zeyd b. Hattab'a vererek onu ordu komutanı yaptı. Hazırlıklar tamamlanınca cihada başladı.¹⁶⁰

¹⁵⁸ Şâmî, Sübülü'l-Hüdâ, 4/194.

¹⁵⁹ Mustafa Fayda, Hâlid b. Velid, 250.

¹⁶⁰ İbn Sa'd, Tabakât, 3/467.

Şehadeti

Savaş başladığında kıyamet kopuyordu adeta! İki taraf da ölümüne savaşıyordu. Düşman ordusu çok kalabalık olmasının yanı sıra stratejik üstünlüğe de sahipti. Bu üstünlükleri savaşı onların lehine çevirdi. Müslümanlar sürekli şehit veriyorlardı. Gevşeyip geri çekilmeye başladılar. Bazı Müslümanların kalplerine korku düştü. Bu durumu gören Zeyd b. Hattab,

– Ey Allah'ım! Arkadaşlarımın geri çekilip kaçmasından dolayı Sen'den özür diliyorum. Müseyleme ve Muhakkem b. Tufeyl'in yaptıklarından Sana sığınıyorum, diye Rabbinden özür diledikten sonra Müslümanlara dönerek şöyle haykırdı:

– Ey insanlar! Dişlerinizi sıkın ve düşmanınıza vurun. İleri atılın. Vallahi, onları yeninceye veya ben Allah'a kavuşuncaya kadar kimse ile konuşmaya-
cağım!

İslam ordusunun üzerine sel gibi gelen düşmana karşı amansızca savaştı. Uzun boylu, güçlü kuvvetli olan Zeyd, önüne geleni yere seriyordu. Ancak sonunda kahpe bir kılıç darbesi ile şehid edildi. Elindeki sancak yere düşünce, Huzeyfe'nin mevlası Salim b. Makıl hemen koşarak sancağı yerden kaldırdı.¹⁶¹

Seleme b. Sabîh'in şehid ettiği Zeyd b. Hattâb'ın Şehadet haberi kısa sürede kardeşi Hz. Ömer'e ulaştı. Kardeşinin ölümü Hz. Ömer'i çok üzdü.

Mütemmim b. Nüveyre bir gün Hz. Ömer'in yanına gittiğinde Hz. Ömer ona,

– Kardeş acısı ile karşılaşmak ne zormuş! Gözlerimden sürekli yaş dökülüyor. Ağlamaktan neredeyse gözlerimi kaybedeceğim. Gerçekten büyük bir hüznün içindeyim. Sanırım hiç kimse ölüsüne bu kadar üzülmemiştir. Allah Zeyd'e rahmet etsin. Bir gün üzüntümden dolayı şiir söylemek isteyeceğim aklımdan bile geçmezdi, dedi.

Mütemmim b.Nüveyre, ölen kardeşine mersiye söyleyerek ağlayınca Hz. Ömer,

– Eğer güzel şiir söyleyebilseydim ben de senin kardeşine söylediğin gibi kardeşime mersiye okurdum, dedi. Mütemmim,

– Ey Müminleri Emirî! Benim kardeşim Yemâme günü ölseydi ona asla ağlamazdım, deyince Hz. Ömer yeniden hüznünlendi:

¹⁶¹ İbn Abdilberr, el-İstıab, 2/550.

– Sabâ rüzgarı estiğinde bana Zeyd'in kokusunu getirir. Hiç kimse beni senden daha güzel taziye etmedi.¹⁶²

Cömertliği

Büyük bir kahraman olan Zeyd, çok sabırlı ve çok cömert birisi idi. Zeyd'in ateşi sabaha kadar yanardı. Bulunduğu beldeye bir misafir gelir de evinin yerini bulamaz korkusu ile ateşi söndürmez, devamlı yanık tutardı.¹⁶³

¹⁶² Belâzurî, Ensâbu'l-Eşrâf, 10/465; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 1834.

¹⁶³ Belâzurî, Ensâbu'l-Eşrâf, 10/464.

UVEYM b. SÂİDE

Künyesi: Uveym b. Sâide b. Âiş b. Kays b. Nu'mân b. Zeyd b. Ümeyye b. Mâlik el-Evsî el-Ensârî

Annesi: Umeyre binti Salim

Eşi: Ümâme binti Bükeyr

Çocukları: Utbe, Süveyd, Karaze

Umre için Mekke'ye geldiklerinde, kaderin Allah Resulü (a.s.m) ile yollarını keşiştirdiği iki bahtiyar insan; Es'ad b. Zürâre ve Zekvan, Medine'den gelip İslam'la şereflenen ilk kişilerdi.¹⁶⁴

Bu iki zat, İslam'a girdikten sonra büyük bir coşku ile Medine'ye geri döndüler. İnce eleyip sık dokuyarak, İslam'dan bahsedecekleri altı kişi tespit ettiler. Bunlar güzel ahlaklı, akıllı, iyilikleri ile öne çıkmış kişilerdi. Onlardan biri de Uveym b. Sâide idi. İlk Müslümanları dinleyen bu bahtiyar insan hemen Müslüman oldu.

İlk Buluşma

Medine'de İslam ile tanışan tam sekiz kişi olmuşlardı. Büyük bir gizlilik içinde zaman zaman bir araya gelen bu sekiz kişi, aralarında konuşarak Allah Resulü (a.s.m.) ile görüşmeye karar verdiler. Bunun için Umre yapma bahanesi ile Mekke'ye doğru yola çıktılar.

¹⁶⁴ İbn Sa'd, Tabakât, 1/218.

Mekke'ye varıp gizlice Allah Resulü (a.s.m.) ile buluştular. Onu görünce hepsi derinden etkilendi, dinledikçe imanları pekişti. Allah Resulü (a.s.m.) onlara İslam'ı anlattı, Kur'an okudu. İslam Peygamberini dinleyip gerekli talimatları alan bu sekiz kahraman, görüşme bitince sessizce yerlerine döndüler. Ertesi gün umrelerini tamamladılar. Büyük bir aşk ve heyecanla Medine'ye geri döndüler.

Biatleri

Medine'ye döndükten sonra müthiş bir plan, program ve çalışma ile davete başladılar. Asırlardır kök salmış cehalet ve batıl inancı yerinden söküp yerine hakikat meyvesi dikmek imkânsız denecek kadar zordu. Hedefe ulaşmak için Medinelileri gergef gergef işleyerek onları İslam ile tanıştırdılar.

Hac mevsimi geldiğinde bu kez tam on iki kahraman, müşrik hacıların arasına karışarak Mekke'ye Rahmet Peygamberi ile buluşmaya gittiler. Tarih yazan bu on iki kahramandan biri olan Uveyym b. Sâide, güneşi kışkırtan Rahmet Peygamberi ile Akabe'de buluşup, anlattıklarını dinledikten sonra "dinleyip itaat edeceklerine" dair biat etti. İslam tarihçileri bu biate, "Nîsâ Bi-ati" ismini verdiler.¹⁶⁵

Arkadaşları ile Medine'ye dönen Uveyym b. Sâide, kapı kapı gezerek İslam'ı anlattı. Bir yıl sonra, bu kez yetmiş beş kişi Mekke'ye giderek Allah Resulü (a.s.m.) ile görüşüp ikinci kez Akabe'de ona biat ettiler. Bu biate da katılan Uveyym, Allah Resulü'nü (a.s.m.) canlarını koruyacakları gibi koruyacaklarına, canları ve malları ile Allah yolunda cihad edeceklerine dair söz verdiler.¹⁶⁶

Kubâ Günleri

Kubâ'da oturan Uveyym b. Sâide, diğer Kubâlılarla birlikte, Mekke'den hicret eden muhacirleri karşılayarak onları büyük bir konukseverlikle ağırladılar. Allah Resulü (a.s.m.) de hicret edince ilk önce Kubâ'ya gitti. Burada on dört gün kaldı. Orada kaldığı sürede sahabelere İslam'ı anlattı ve Kubâ Mescidini yaptırdı. Kubâ'da Allah Resulü'nün (a.s.m.) çevresinden ayrılmayan Uveyym, temizliğe son derece önem veren titiz birisiydi. Onun bu özelliği Allah Resulü'nün (a.s.m.) dikkatinden kaçmadı.

¹⁶⁵ İbn Hişam, Sîre, 1-2/433; Beyhakî, Delâilu'n-Nübüvve, 2435.

¹⁶⁶ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 4132. Sahabe.

Kardeşlik ve Suffe Günleri

Allah Resulü (a.s.m.), Kubâ'dan ayrıldıktan sonra Medine'ye gitti. Medine'de büyük İslam medeniyetinin temellerini atmaya başladı. Bunlardan biri de kardeşlikti. Muhacirlerle Medineli Müslümanları birbirleri ile kardeş yaparak dünyanın şahit olmadığı, kıyamete kadar gelecek nesilleri bile ısıtacak bir sevgi hâlesi oluşturdu.

Allah Resulü (a.s.m.), Uveyym b. Sâide'yi Hz. Ömer ile kardeş yaptı.¹⁶⁷ Bu kardeşlik esnasında Uveyym'i yakından tanıma fırsatı bulan Hz. Ömer, Uveyym vefat ettiğinde çok üzüldü ve kabrinin başına giderek,

– Yeryüzünde bulunan hiç kimse, kendinin şu kabirde bulunan kişiden daha hayırlı olduğunu söyleyemez, diyerek onu hayırla yad etti.

Kubâ'da oturan Uveyym, ilim öğrenerek Rabbine daha yakın olmak için sürekli Mescid-i Nebevî'ye gidip Suffe Ashabı ile kalır, onlarla birlikte Allah Resulü'nden (a.s.m.) ilim ve irfan tahsil ederdi.¹⁶⁸

Cihadı

Uveyym b. Sâide, cihad aşığı kahraman bir sahabe idi. Bu durumunu, onu çok yakından tanıyan Hz. Ömer, şöyle ifade etmektedir:

“Allah Resulü (a.s.m.) cihad için ne zaman sancak dikse, Uveyym mutlaka onun altında olurdu.”

Bedir Savaşında kahramanca savaşp zafer kazandılar. Arkadaşlarından 14 kişi şehit oldu. Savaştan sonra Allah Resulü (a.s.m.) bu on dört kişinin ailelerine de ganimetten pay verdi. Sa'd b. Hayseme anlatıyor:

“Babam Bedir'de şehit olunca, Allah Resulü (a.s.m.) onun için ganimetten pay ayırdı. Bu payı Uveyym b. Sâide'ye teslim etti. O da bize getirdi.”¹⁶⁹

Allah Resulü (a.s.m.) ile Bedir Savaşı dâhil Uhud, Hendek, Huneyn gibi bütün savaşlara katıldı.¹⁷⁰ Savaş meydanlarında kahramanca savaşarak, düşmanın korkulu rüyası oldu. Şehit olmak için sürekli ön saflarda savaşarak düşmana aman vermedi.

¹⁶⁷ İbn Hacer, İsâbe, 6113. Sahabe.

¹⁶⁸ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 2/11.

¹⁶⁹ Vâkidî, Megâzî, 1/102.

¹⁷⁰ Buhârî, Magâzî, 13; Abdurrahman Akk, Uzama Havle'r-Resul, 2/1472.

Huzaalıların Müslümanlara saldırmak için toplandıklarını haber alan Allah Resulü (a.s.m.), Büreyde b. Husayb'ı o bölgeye göndererek istihbarat aldı. Hemen İslam ordusunun hazırlanmasını emreden Allah Resulü (a.s.m.), ordu hazırlanınca yola çıktı. Orduda onu Muhacirlerden, yirmisi Ensardan otuz atlı vardı. Bunlardan biri de Uveyym b. Sâide idi. Ordu Mustalık oğullarının yurduna vardığında onlar çoktan dağılmıştı.¹⁷¹

Bundan sonra Kureyza oğulları Savaşına giderken de yine süvari olarak gitti. Barış tekliflerini kabul etmeyip direnen, ancak sonunda teslim olan Yahudilere ölüm cezası çıkınca Yahudiler, Kaynuka oğulları gibi devreye anlaşmalılar ve dostları olan Evslileri koyup, verilen hükmü bozmaya çalıştılar. Evslilerin bu oyuna gelmemesi için onlara öncülük eden Uveyym b. Sâide Allah Resulü'nün (a.s.m.) emri ile tereddüt etmeden esirini öldürdü.¹⁷²

Hendek'te

Hendek'te Müslümanlar dört bir taraftan kuşatılmışlardı. Yahudiler önce el altından sonra da açıktan açığa müşrikleri desteklediler. Defalarca kadın ve çocukların bulunduğu yere hücum ettiler.

Mekkeli müşriklerin hayvanlarının yemleri bitmişti. Ordu komutanları Ebu Süfyan, Yahudilerin reislerinden Huyey b. Ahtab'a haber göndererek sordurdu. Huyey, evet dedi. Bunun için reisleri Ka'b b. Esed ile konuştu. Ka'b,

– Bizim malımız senin malındır. İstedğini yap. Söyle bineklerini getirip istedikleri kadar alsınlar, dedi. Huyey Mekkeli müşriklere haber gönderdi:

– Hayvanlarınızı gönderin, size istediğiniz kadar yem gönderelim.

Mekkeliler hayvanlarını gönderince, onlara 20 deve yükü arpa, saman ve buğday gönderdi.

O sırada vefat eden akrabalarını defnetmek için Allah Resulü'nden (a.s.m) izin alan aralarında Uveyym b. Sâide'nin de bulunduğu on sahabe, Amr b. Avf oğulları yurduna doğru gidiyordu. Yolda Yahudilerin Müslümanlara ihanet ederek, müşriklere verdikleri yük develeri ile karşılaştılar. Müşriklere saldıran Müslümanlar bir süre onlarla çarpıştılar. Müşrikler, daha fazla karşı koyamayacaklarını anlayınca develeri bırakıp kaçtılar. Müslümanlar develeri önlerine katıp Amr b. Avf oğulları yurduna geldiler. Ölülerini defnedip aileleri ile gö-

¹⁷¹ Vâkidî, Megâzî, 1/403.

¹⁷² Vâkidî, Megâzî, 1/408, 2/516.

rüştükten sonra develeri de alarak geri döndüler. Büyük bir yiyecek sıkıntısı yaşayan Müslümanlar bununla biraz olsun rahatladılar.¹⁷³

Örnek Temizlik

Uveym b. Sâide, Medineli sahabelerin önemli isimlerindendir. O cihad ve biat gibi pek çok konuda insanlara örnek ve rehber olduğu gibi temizlik konusunda da örnek oldu. O ve kabilesini yalnızca Peygamber değil, Allah da takdir etmişti. Uveym b. Sâide anlatır:

“Bir gün Kubâ Mescidinde iken, Allah Resulü (a.s.m.) yanımıza geldi.

– Allah, temizliğinizden dolayı sizden sitayişle bahsediyor. Nasıl temizleniyorsunuz? diye sordu.

– Vallahi, yâ Resulallah, bizim yakınımızda oturan Yahudi komşularımız var; tuvalete gittiklerinde su ile temizlenirler. Biz de onlara bakıp su ile temizlenmeye başladık.

Peygamber Efendimiz,

– Peki, Allah'ın, hakkında, ‘...Orada (Kubâ Mescidinde) temizlenmeyi seven kişiler vardır. Allah çok temizlenenleri sever’¹⁷⁴ buyurduğu kişi kim? diye sordu. Devamla, ayetin benim hakkımda indiğini işaret için,

– Onlardan Uveym ne güzel kişidir! buyurdu.”¹⁷⁵

İbn Sa'd, “Bize ulaşan bilgiye göre İslam'da su ile taharet alan ilk kişi Uveym b. Sâide'dir” der.¹⁷⁶

Zor Zaman İnsanı - Hayır Öncüsü

İnsan, davet, devlet ve millet hayatında zaman zaman zor anlar olur. Genelde insanlar bu zor anlarda panikler, kendi adlarına hesaplar yaparak problemleri iyice çıkmaza sürüklerler. Bu zorluklar çoğunlukla büyük insanların zamanında ve doğru müdahaleleri ile aşılar. Uveym b. Sâide işte bu insanlardan biridir. O, İslam'ı kabul ettiği günden itibaren hep hayrın öncüsü oldu. Medineli ilk Müslümanlardan olan Uveym'in Medinelilerin İslam'ı kabul et-

¹⁷³ Şâmi, Sübülü'l-Hüdâ, 4/382.

¹⁷⁴ Tevbe, 9/108.

¹⁷⁵ Müsned, 3/422; İbn Hacer, İsâbe, 6113. Sahabe.

¹⁷⁶ İbn Sa'd, Tabakât; 3/460.

mesinde önemli katkıları oldu. Medinelilerin Allah Resulü (a.s.m.) ile yaptıkları bütün görüşmelere katıldı. Cihatta ise hep en ön saflarda yer aldı.

Medine’de Müslümanlarla birlikte yaşayan Kaynuka Yahudileri, diğer Yahudiler gibi Allah Resulü (a.s.m.) ile barış yapmışlardı. Sürekli taşkınlık yapan Yahudiler, yaptıkları son olayla anlaşmayı tamamen bozdular. Yahudilerden biri, gizlice, kuyumcu dükkânında oturan bir Müslüman hanımın yanına giderek eteğini bir çengelle sırtına ilişti. Hanım ayağa kalkınca avret mahalli görüldü. Yanındaki diğer Yahudilerle birlikte Müslüman hanıma gülererek onunla alay etti. Olayı gören bir sahabe, Müslüman hanımın namusuna uzanan eli kırarak, o Yahudi’yi öldürdü. Adamın yanındaki Yahudiler hep birlikte sahabe efendimize saldırarak onu şehit ettiler. Yahudiler anlaşmayı bozunca Allah Resulü (a.s.m.) Kaynuka oğullarının kalelerini kuşattı. Bir süre direnen Yahudiler sonunda teslim oldular. Başından beri Yahudilere destek olan münafıkların reisi Abdullah b. Übey’in ısrarlı ricaları ile Allah Resulü (a.s.m.) onların canlarını bağışlayarak, yalnızca Medine’yi terk etmelerine hükmetti.

Münafıkların reisi bir türlü kendini tutamıyordu. Bu kez de Yahudilerin sürülmesini durdurmak için Allah Resulü (a.s.m.) ile konuşmaya gitti. Mescid-i Nebevî’nin kapısına gelince, onun ne yapmak istediğinden haberdar olan Uveym b. Sâide karşısına hemen dikildi. İçeri girmesine engel oldu ve,

– Allah Resulü (a.s.m.) izin vermeden içeri giremezsin, diye çıkıştı.

Abdullah b. Übey ısrar edip tartışınca, yüzüne şiddetli bir tokat vurdu. Yüzü kan içinde kalan Abdullah bağırmaya başladı. Durumu takip eden Yahudiler Abdullah’ı bu halde görünce Uveym’e sataştılar. Ancak affedilme ısrarlarından vazgeçip Medine’yi terk etme hazırlıklarını hızlandırdılar.¹⁷⁷

Babasının intikamını alabilmek için Müslüman olmuş gibi gözüken Hâris b. Süveyd, Uhud Savaşında Mücezzir b. Ziyad’ı arkadan vurup şehid etmişti. Hâris’i Kubâ’da gören Allah Resulü (a.s.m.), Uveym b. Sâide’ye,

– Hâris b. Süveyd’i yakala, mescidin kapısına götürüp orada boynunu vur, buyurdu.

Uveym hemen kalkıp Hâris’i yakaladı. Mescid’in kapısına götürmek istedi. Durumu anlayan Hâris,

– Allah Resulü (a.s.m.) ile konuşmak istiyorum, diyerek onu çekiştirdi.

¹⁷⁷ Vâkidî, Megâzî, 1/178.

Ancak Uveym buna müsaade etmedi. O sırada Allah Resulü (a.s.m.) Kubâ'dan ayrılıyordu. Bineği ile yanlarından geçerken Hâris,

– Vallahi! Ben dinden dönmedim. Onu kavmiyetçilik duygularım kabardığı için öldürdüm. Diyetini hemen ödeyeyim, dedi. Ancak Allah Resulü (a.s.m.) Uveym'e,

– Götürüp boynunu vur, diye emrini tekrarladı. O da beklemeden hemen emri yerine getirdi.¹⁷⁸

Allah Resulü (a.s.m.) vefat ettiğinde Müslümanlar çok hassas bir dönem yaşadılar. Bu dönemde en küçük bir yanlış büyük felaketlere neden olacağı gibi, en küçük olumlu yaklaşım da büyük hayırlara vesile olacaktı. İşte bu sırada Uveym, olumlu tavrı ile Müslümanların zor durumdan kurtulmasına güzel katkılarda bulundu.

Hız. Ömer anlatıyor:

“Allah Resulü (a.s.m.) vefat edince bazı sahabeler gelerek,

– Ensar, Sâide oğulları mahallesinde toplanmış, Sa'd b. Ubâde'ye biat ediyorlar, dediler.

Bu çok tehlikeli ve felakete sebep olacak bir hareketti. Ben, Ebu Bekir ve Ebu Ubeyde, Ensarın İslam'da telafisi imkânsız bir yara açmasından korkarak, hemen oraya doğru yola çıktık. Yolda son derece güvenilir ve salih insanlar olan Uveym b. Sâide ve M'an b. Adiy'e rastladık. Bize,

– Nereye gidiyorsunuz? diye sordular.

– Ensar kardeşlerimizin yanına gidiyoruz, dedik. Uveym ve arkadaşı endişelerimizi giderdi:

– Geri dönün! Size karşı herhangi bir hareket yoktur. Onlar sizin hoşunuza gitmeyecek bir şey için toplanmadılar. Ensar, Sa'd b. Ubâde'nin hastalığı için bir araya toplandı.¹⁷⁹

Vefatı

Allah Resulü'nün (a.s.m.) vefatından sonra bir süre daha yaşayan Uveym, Hız. Ömer'in hilafeti döneminde 65 yaşında vefat etti.¹⁸⁰ Hangi yılda vefat et-

¹⁷⁸ Vâkidî, Megâzi, 1/305.

¹⁷⁹ İbn Hişam, Sîre, 3-4/660; İbn Sa'd, Tabakât; 3/460.

¹⁸⁰ İbn Abdilberr, el-İstıfâ, 3/1248.

tiğine dair bir bilgi olmayan Uveym'in vefatı, Hz. Ömer'i çok üzdü. Kabrinin başına giderek üzüntüsünü şu sözlerle dile getirdi:

“Yeryüzünde bulunan hiç kimse, kendisinin şu kabirde yatan kişiden daha iyi bir insan olduğunu söyleyemez. Allah Resulü (a.s.m.) ne zaman cihad için sancağı dikse Uveym onun altında olurdu.”

KA'B b. AMR

Künyesi: Ka'b b. Amr b. Abbad b. Amr b. Sevad b. Ganem b. Ka'b b. Sele-me b. Sa'd el-Hazrecî es-Sülemî

Annesi: Nesibe binti Ezher

Çocukları: Umeyr (Ambar), Yezid, Habib, Âişe

Medineli, Hazreçlilerin Süleym oğullarındandır. Künyesi Ebu Yesar olan Ka'b b. Amr, kısa boylu, biraz şişmandır.¹⁸¹ Annesi Nesibe binti Ezher'dir. Üç kez evlenen Ka'b b. Amr'ın, bu evliliklerinden Umeyr, Yezid, Habib ve Âişe adında dört çocuğu oldu.¹⁸²

Allah Resulü (a.s.m.) Medinelilerle tanıştığında o henüz 16-17 yaşlarında bir gençti. Akabe'de biat eden Medinelileri dinleyen Ka'b b. Amr, hemen Müslüman oldu. Medineli Müslümanlar İkinci Akabe Biati için hazırlanınca, Ka'b b. Amr da onlara katılarak Mekke'ye gitti. Gece Allah Resulü (a.s.m.) ile Akabe'de gizlice buluşarak ona biat etti ve onu canları, malları ve çocukları gibi korumaya söz verdiler.¹⁸³

Allah Resulü (a.s.m.) Medine'ye hicret ettikten sonra, Suffeye yerleşerek Allah Resulü'nden (a.s.m.) ilim irfan öğrendi.¹⁸⁴

¹⁸¹ Zehebî, Siyerü Alâmi'n-Nübelâ, 4633. Kişi; İbn Hacer, İsâbe, 10735.

¹⁸² İbn Sad, Tabakât, 3/581-8/437; İbn Abdilberr, el-İstîab, 3/1322, 4/1776.

¹⁸³ İbnü'l-Esr, Üsdü'l-Gâbe, 4469. Sahabe.

¹⁸⁴ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 2/19.

Cihadı

Bedir Savaşında kahramanca savaştı. Birçok müşriki öldürerek, bazılarını esir aldı. Esir aldıklarından biri de Mus'ab b. Umeyr'in kardeşi, Aziz b. Umeyr'di. Esirler bir araya toplanıp yeniden taksim edilince Aziz b. Umeyr, Muhriz b. Nadle'ye düştü.¹⁸⁵ Abdullah b. Abbas anlatıyor:

“Bedir Savaşına başlamadan önce Allah Resulü (a.s.m.) sahabeleri teşvik için,

– Kim birini öldürürse onun üzerinden çıkanlar öldürene, esirler ise esir edene aittir, buyurdu.

Gençler düşman üzerine atılırken, yaşlılar Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanında durarak onu korudular. Savaş bitince yaşlılar gençlere,

– Ganimete bizi de ortak edin. Biz sizin sığınağınızдық. Eğer başınıza bir şey gelseydi bize sığınacaktınız, deyip aralarında çekiştiler.

Ebu Yesar iki esirle geldi. Allah Resulü'ne (a.s.m.),

– Yâ Resulallah! Sen esirlerimizi bize vaad etmiştin, dedi.

Sa'd b. Muaz başka bir şey söyledi. Konuşmalar uzayınca, “Sana savaş ganimetlerini soruyorlar. De ki, ganimetler Allah ve Resulüne aittir...”¹⁸⁶ ayeti nazil oldu ve esirler hakkında verilecek hüküm Allah Resulü'ne (a.s.m.) bırakıldı. O da ganimetleri Müslümanlar arasında bölüştürdü. Bütün Müslümanlar bu taksime razı oldular.¹⁸⁷

Ebu Yesar'ın esir aldığı kişilerden biri de, Allah Resulü'nün (a.s.m) amcası Hz. Abbas'tı. Ebu Yesar kısa boylu, topluca idi, esir aldığı Hz. Abbas ise cüsseliydi. Allah Resulü (a.s.m) Ebu Yesar'e,

– Abbas'ı nasıl esir aldın, ey Ebu Yesar? diye sordu.

– Yâ Resulallah! Onu esir alırken bana daha önce hiç görmediğim birileri yardım etti.

– Sana yardım eden kerim bir melekti.¹⁸⁸

Uhud Savaşının hemen öncesinde Allah Müslümanlara büyük bir ihsanda bulunarak, onları bir süre uyuttu. Uyandıklarında kalplerinde hiçbir kaygı kalmamıştı. Uhud Savaşına katılan Ka'b b. Amr anlatıyor:

¹⁸⁵ Vâkidî, Megâzî, 1/140.

¹⁸⁶ Enfâl, 8/1.

¹⁸⁷ Şâmi, Sübülü'l-Hüdâ, 4/58.

¹⁸⁸ İbn Sad, Tabakât, 4/12.

“O gün kabilemden on dört kişi ile Allah Resulü’nün (a.s.m.) yanında bulunuyorduk. Hepimize uyuklama gelmişti. Uykuya dalıp da başı yayına değmeyen yoktu.”¹⁸⁹

Hayber’de

Bedir ve Uhud’dan sonra Allah Resulü’nün (a.s.m.) bulunduğu bütün savaşlara ve fetihlere katılan Ka’b b. Amr, Hayber Fethindeki bir anısını şöyle anlatır:

“Hayber Fethinde, oranın en önemli ve en korunaklı kalelerinden Sa’d b. Muaz kalesini kuşatmamızın üçüncü günüydü. Akşam olmuştu. Koyunları otlatmaktan dönen Yahudi bir çoban gördük. Çoban, koyunları kalenin arkasından içeri alıyordu. Hepimiz günlerdir açtık. Allah Resulü (a.s.m.),

- Kim bizi şu koyunlarla doyuracak? buyurdu. Hemen ileri atılarak,
- Ben Yâ Resulullah! dedim. Allah Resulü (a.s.m.),
- Öyle ise yap! buyurunca ceylan gibi koşmaya başladım.

Allah Resulü (a.s.m.) arkamdan bakarken, ‘Ey Allah’ım! Bizi ondan faydalandır’ diye dua buyurdu. Biraz sonra, kaleye girmeye başlayan koyunlara ulaştım. İki koyunu kaparak birini bir kolumun altına, diğerini diğer kolumun altına aldım. Geri dönerken Allah Resulü’ne (a.s.m.) ulaşınca kadar, koyunların ağırlığını hissetmedim. Sanki hiçbir şey taşımıyor gibiydim. Allah Resulü (a.s.m.) koyunların kesilmesini emretti. Koyunlar kesilip pişirildi ve oradaki bütün askerlere dağıtıldı. Herkes bu etten yiyip doydular.”¹⁹⁰

Ebu Yesar yaşlandığında çocuklarından biri bir sebepten dolayı onu kızdırır. Allah Resulü’nün (a.s.m.) kendisi için yapmış olduğu duayı hatırlar ve ağlayarak şunları söyler:

– Ömrüme yemin olsun ki! Arkadaşlarımdan hepsi vefat etti. Ben sona kaldım. Yaşadığım sürece, Allah Resulü’nün (a.s.m.) benim hakkımda, “Allah’ım! Bizi ondan faydalandır” diye dua etmesinden dolayı arkadaşlarımdan benden hep fayda gördü. Ben onlardan fazla faydalanamadım.”¹⁹¹

Allah Resulü (a.s.m.) Hayber ganimetlerini korumak için Ebu Yesar ve Ferve b. Amr el-Beyazî’yi görevlendirdi.¹⁹²

¹⁸⁹ Vâkidî, Megâzî, 1/296; Makrîzî, İmtâu’l-Esmâ’, 1/170.

¹⁹⁰ İbn Hişam, Sîre, 3-4/ 335; Şâmî, 5/121; Vâkidî, Megâzî, 2/660.

¹⁹¹ Müsned, 3/427.

¹⁹² Makrîzî, İmtâu’l-Esmâ’, 9/294.

Mekke'nin Fethinde

Mekke'nin fethine katılan Ebu Yesar, fetih sırasında Hâlid b. Velid komutası altında bulunan birlikteydi. Allah Resulü (a.s.m.) sahabelere şöyle emretti:

– Ey Müslümanlar! Silah kullanmayın! Yalnızca Bekir oğullarına yaptıklarından dolayı ikinci namazına kadar Huzaalılarla savaşmaya izin verilmiştir.

Allah Resulü'ne (a.s.m.) belli bir saat izin verilmişti. Bu saatin dışında Huzaahıları da öldürmeyi yasakladı. Ebu Yesar anlatıyor:

“Mekke'nin fethinde bulunduğumuz yerden şehre girdiğimizde, bizimle savaşa hazırlanmış olan bir grupla karşılaştık. Şehre girmemizi engellediler. Hâlid b. Velid onlarla konuştu, çekilmelerini söyledi. Ancak onlar direndiler, ok atmaya başladılar. Bunun üzerine Hâlid b. Velid saldırı emri verdi. Bir süre sonra kaçışmaya başladılar. Onlar kaçınca, Hâlid b. Velid kaçanları takip etmememizi emretti. O sırada ben kılıcımı kaldırmış bir adama hamle yapıyordum. Adamı bir darbe ile yere serdim. Adamı öldürdükten sonra Huzaahıların öldürülmelerinin yasaklandığını duyunca, elim yanıma düştü. Hemen adamın kimlerden olduğunu soruşturmaya başladım. Öldürdüğüm kişinin Huzaalı olmadığını öğrenince sevindim.”¹⁹³

Kişiliği

Çok cesur, atılgan, gözünü budaktan sakınmayan, kahraman biriydi. Hayatı boyunca hakkın hâkim olması için gayret etti. Bunun için her zaman can vermeye hazır oldu. Son olarak Hz. Ali ile Siffin Savaşına katıldı.¹⁹⁴

Affı ve Bağışlaması

İnsanlara karşı affedici olan Ebu Yesar, insanlara karşı her zaman anlayışlı davranırdı. Abdullah b. Utbe anlatıyor:

“Ebu Yesar'ın bir adamdan alacağı vardı. Adam bir türlü borcunu vermiyordu. Bir gün alacağını istemek için evine gitti. Ebu Yesar'ın geldiğini fark eden adam kızına,

– Gelene ‘O burada yok’ de, diye seslendi.

¹⁹³ Vâkidî, Megâzî, 2/839.

¹⁹⁴ H. Abdurrahman Akk, Uzama Havle'r-Resul, 3/1658.

Ancak sözlerini Ebu Yesar da duydu. Kızı daha 'Babam evde yok' demeden Ebu Yesar,

- Dışarı çık, sesini duydum, dedi. Adam dışarı çıkınca,
- Niçin böyle yaptın? diye sordu.
- Zor durumda olduğum için.
- Allah için söyle, gerçekten zor durumda mısın?
- Allah için, gerçekten zor durumdayım.
- Haydi evine git, alacağımдан vazgeçtim. Çünkü Allah Resulü (a.s.m.) şöyle buyurdu: Kim zor durumda olan borçluya zaman tanır ya da alacağım-dan vazgeçerse kıyamet günü Allah'ın korumasında olur."¹⁹⁵

Tevbesi

Ebu Yesar anlatıyor:

- "Bir hanım bana gelmiş, hurma satın almak istiyordu. Ona,
- Evde bundan daha güzeli var, dedim.

Kadın benimle birlikte eve girdi. Ona meylederek onu öptüm. Bir anda boş bulunup yaptığımдан dolayı çok üzıldüm.¹⁹⁶ Hz. Ebu Bekir'e giderek durumu ona anlattım. Hz. Ebu Bekir,

- Tevbe et! Kimseye de söyleme, dedi.

Ancak ben bu günaha daha fazla dayanamadım. Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanına giderek durumu ona anlattım. Allah Resulü (a.s.m.),

- Allah yolunda cihad için çıkan birinin ailesine mi bunu yaptın? buyurdu.

O anda pişmanlık ve utançtan, daha önce değil de yeni Müslüman olmuş olmayı istedim. Kendimin cehennemliklerden olduğunu düşünmeye başladım. Aradan bir zaman geçti. Allah Resulü'ne (a.s.m.) benimle ilgili vahiy geldi:

'Gündüzün iki tarafında, gecenin ilk saatlerinde namaz kıl. Şüphesiz ki iyilikler kötülükleri giderir. Bu, öğüt alanlar için bir hatırlatmadır.'¹⁹⁷

Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanına gittiğimde bu ayeti bana okudu. Sahabe-ler,

¹⁹⁵ İbni Mâce, Sadâkat, 14; Dârimi, Buyu 50; İbnü'l-Esrîr, 4469.

¹⁹⁶ Taberânî, el-Mu`cemü'l-Kebîr, 19/165.

¹⁹⁷ Hûd, 11/114.

– Yâ Resulallah! Bu yalnızca ona özel mi, yoksa bütün insanlar için genel mi? diye sordular. Allah Resulü (a.s.m.),

– Bütün insanlar için geneldir, buyurdu.”¹⁹⁸

İlmî ve Amelî

Ubâde b. Velid anlatıyor:

“Babamla Ensarın bulunduğu şu mahalledeki sahabelerden ilim tahsil etmek için evden ayrıldık. Oraya gittiğimiz de ilk olarak Ebu Yesar ile karşılaştık. Kölesi ile oturuyordu. Elinde üst üste konulmuş bir miktar sayfa vardı. Üzerinde bir hırka ile Maafir kumaşından yapılı bir elbise, kölesinde de aynı şekilde bir hırka ve Maafir kumaşından bir elbise vardı. Babam ona,

– Seni biraz sıkıntılı görüyorum ey amca! dedi. O,

– Evet,¹⁹⁹ diyerek bir alacak meselesini anlattı ve Allah Resulü’nün (a.s.m.) bir hadisini nakletti. Babam,

– Kölenle aynı giyinmişsin? diyerek bunun sebebini sordu.

– Allah Resulü (a.s.m.) köle ve hizmetliler hakkında ‘Onlara yediğinizden yedin, giydiğinizden giydirin’ buyurdu. Ahirette sevabımı köleme vermek-tense, Dünya’da malımı vermeyi tercih ederim.”²⁰⁰

Allah Resulü’nden (a.s.m.) birkaç hadis rivayet eden Ebu Yesar’dan, Ebu Eyyûb’un azatlı kölesi Seyfî, Ubâde b. Velid, Musa b. Talha ve Hanzala b. Kays gibi kişiler hadis rivayet ettiler.²⁰¹

Hicretin 55. yılında Medine’de hayata veda eden Ebu Yesar, Bedir Savaşı-na katılıp da Medine’de bulunan son sahabe idi.²⁰²

¹⁹⁸ Tirmizî, Tefsiri Kur’an, 11/7

¹⁹⁹ Müslim, Zühd, 74.

²⁰⁰ Taberânî, el-Mu`cemü’l-Kebîr, 19/169.

²⁰¹ Zehebî, Siyerü Alâmu’n-Nübelâ, 4633. Şahıs.

²⁰² H. A. Akk, Uzama Havle’r-Resul, 3/1658.

VII. BÖLÜM DİĞERLERİ

CERHED b. HUVEYLİD

Künyesi: Cerhed b. Huveylid b. Adiy b. Sehm b. Maz'un b. Hâris b. Selman b. Elsem b. Efza el-Eslemî

Elsem kabilesinden olan Cerhed'e ilk oğlunun adı Abdurrahman olduğu için Ebu Abdurrahman denirdi. Hudeybiye Anlaşmasında bulunan Cerhed orada Allah Resulü'ne (a.s.m.) biat etti.¹

Kavminin ileri gelenlerinden olduğu halde, Allah Resulü'ne (a.s.m.) yakın olmak için kavminin yanından ayrılıp Medine'ye hicret etti. Mescid-i Nebvî'ye yerleşen Cerhed, burada Suffe Ashabına katılarak Allah Resulü'nden (a.s.m.) ilim irfan tahsil etti.²

Allah Resulü (a.s.m.) onlara bazen doğrudan, bazen nasihat ile, bazen uyarı yolu ile İslam'ı öğretiyordu. Bir gün Allah Resulü (a.s.m.) Mescid-i Nebvî'ye gittiğinde Cerhed'in oyluğunun açık olduğunu gördü. Hemen onu uyardı:

– Baldırını ört! Baldır da örtülmesi gereken yerlerdendir.³

Allah Resulü'nün (a.s.m.) vefatından sonra Medine'den ayrılmayıp orada kalmaya devam etti.⁴ Zikak b. Huneyn'de evi bulunan Cerhed, Hz. Muaviye'nin hilafeti döneminde Medine'de vefat etti.⁵

¹ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 725. Sahabe.

² İbn Hacer, İsâbe, 1132. Sahabe; Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 1/353.

³ İbn Sa'd, Tabakât, 4/298.

⁴ İbn Hacer, İsâbe, 1132. Sahabe.

⁵ İbn Sa'd, Tabakât, 4/298.

HUREYM b. FATİK

Künyesi: Hureym b. Fatik b. Ehrem b. Şeddad b. Amr b. Fatik b. Kuleyb b. Amr b. Esed el-Esedî

Esed oğullarından Hureym b. Fatik, Sebre b. Fatik'in kardeşidir.⁶ Künyesi Ebu Yahya olan Hureym,⁷ Bedir Savaşından hemen önce Medine'ye gelerek Müslüman oldu.⁸ İslam'a giriş hikâyesini Ebu Hureyre anlatıyor:

“Bir gün Hureym b. Fatik Hz. Ömer'e,

– Ey Müminlerin emiri! İslam'a nasıl girdiğimi anlatayım mı? diye sordu.

Hz. Ömer,

– Evet, dedi.

– Develerimi otlatırken onları kaybettim. Develerin peşinden giderken, Basra-Medine arasındaki Ebrek el-Azaf mevkiine geldiğimde akşam olmuştu. Hava çok karardığı için ürpermiştim. Avazım çıktığı kadar yüksek sesle, ‘Cinlerin şerrinden şu vadinin azizine sığınıyorum’ diye bağırarak dua ettim. Hemen o an gaipten bir ses geldi: ‘Yazıklar olsun sana! Celil olan Allah’a sığın! Mecid, nimet ve faziletlerin sahibi olan Allah’al!’ Sesi duyunca çok korktum. Ses kesilip de kendimle baş başa kalınca,

– Ey gaipten gelen ses! Ne diyorsun? Sözlerin hayra mı çağrı, yoksa batıla mı? Söyle bize, çare nedir? diye sordum. Susunca gaipten gelen sesi yeniden duydum:

⁶ İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Gâbe, 1440. Sahabe.

⁷ İbn Abdilberr, İstîab, 2/446.

⁸ İbn Hacer, İsâbe, 2248. Sahabe.

– Hayır sahibi olan Allah Resulü Medine’de kurtuluşa çağırıyor. Namaz ve orucu emrediyor, insanları kötülüklerden uzaklaştırıyor.

Aramızdaki karşılıklı konuşma devam edip gitti. Sonunda gaipten gelen ses sahibi şöyle dedi:

- İman et, kurtul! Rabbim haktır. Onu destekle ki, Rabbim seni aziz kılsın.
- Sen kimsin?
- Cinlerin krallarından biriyim.
- Eğer bana devemi bulup getirebilseydin, ona binip Medine’ye giderek Müslüman olurdum.

– Ben sana deveni bulup seni sağ salim evine götürmeyi üstleniyorum.

Develerimin yerini bana bildirince onları buldum. Cinin sözlerinden sonra Müslüman olmaya karar vermiştim. Sabah olunca develerimi evime bırakıp Medine’ye gittim. O gün cumaydı. Doğruca Mescide vardım. İnsanlar Mescid-i Nebvî’de cuma namazını kılmak üzereydiler. Kendi kendime, ‘Namazlarını kılsınlar, sonra içeri girerim’ dedim. Tam o sırada Ebu Zerr geldi. Yanında da Hz. Ebu Bekir vardı. Bana,

- Allah sana rahmet etsin, içeri buyur. Müslüman olduğunu duyduk, dedi.
- Abdest almayı tam olarak bilmiyorum, bana öğretir misin? diye sordum.

Abdest almayı öğrenince, abdest alıp mescide girdim. Allah Resulü (a.s.m.) minberde insanlara hitap ediyordu. Yüzü ayın on dördü gibi parlıyordu. Allah Resulü (a.s.m.) hutbede,

– Bir Müslüman güzelce abdest alır, sonra kalbine ve aklına hakim olarak namaz kılsa mutlaka cennete girer, buyurdu.

Hutbeden sonra Allah Resulü (a.s.m.) ile karşılaşınca bana,

– Deveni bulmayı üstlenen adama ne oldu? Deveni sağ salim olarak evine ulaştırdı mı? diye sordu.

- Evet, Allah ona rahmet etsin.
- Allah ona rahmet etsin.⁹

⁹ Şamî, Sübülü'l-Hüdâ, 2/217; İbn Manzûr, Muhtasar, 8/42.

Suffe Ashabı

Müslüman olduktan sonra Medine’de kalan Hureym, Suffe Ashabının arasına katılarak onlarla birlikte, Allah Resulü (a.s.m.) ve sahabelerden İslam’ı öğrendi.¹⁰

Cihadı ve Fitneden Uzak Durması

Kardeşi Sebre ile birlikte Bedir Savaşına katılarak orada kahramanca savaştı.¹¹ Kaynaklar onun bundan sonra yapılan diğer savaşlara katılıp katılmadığı hakkında bilgi vermemektedir. Ancak bütün kaynaklar onun fitneden uzak durduğuna ve oğlundan da fitneden uzak durması için söz aldığına dair bilgi vardır.¹²

Şâbi’den rivayet edilir:

“Dahhak b. Kays ile Mervan b. Hakim’in savaştığı Mercî Rahit Savaşında Mervan, Hureym’in oğlu Eymen’e,

– Sen de bize katılıp yanımızda savaşsana! dedi.

– Hayır, savaşmam. Çünkü babam ve amcam benden, ‘Lâ ilahe illallah’ diyen kişi ile savaşmamam konusunda benden söz aldılar. Benimle gel, birlikte ateşten kurtulalım.

– Sen git. Bizim böyle bir kurtuluşa ihtiyacımız yok.”¹³

Vabise anlatıyor:

“İbn Mes’ud’dan fitne ile ilgili bir hadisi duyunca ona,

– Böyle bir zamanda yaşarsam ne yapmalıyım, diye sordum. İbn Mes’ud,

– Eline, diline sahip ol, evinde kal, dedi.

Hiz. Osman öldürülünce, kalbim yerinden uçup gidecekmiş gibi oldu. Hemen bineğime binerek Şam’a gittim. Orada Hureym b. Fatik’e rastladım. Konuyu ona anlatınca İbn Mes’ud’a hak verdi:

– Kendisinden başka ilah olmayan Allah’a yemin ederim ki! O hadisi ben de duydum.”¹⁴

¹⁰ Ebû Nu’aym, Hilyetü’l-Evliyâ, 1/363.

¹¹ İbn Hacer, İlsâbe, 2248. Sahabe.

¹² İbnü’l-Esir, Üsdü’l-Gâbe, 1440. Sahabe.

¹³ İbn Manzûr, Muhtasar, 5/101.

¹⁴ Ebû Dâvud, Fiten ve Melâhim, 2

Kışlılığı

Ahlakı Allah Resulü (a.s.m.) tarafından bizzat teyid edilen Hureym b. Atik, giyimine kuşamına dikkat eder, hatta biraz ileri götürerek kibirli insanlar gibi saçlarını uzatır, elbisesinin eteklerini yerde sürütürdü. Onun bu şekilde giyinmesi Allah Resulü'nün (a.s.m.) dikkatini çekti. Hureym'i uyaran Allah Resulü (a.s.m.) şöyle buyurdu:

“Hureym b. Fatik ne güzel gençtir! Biraz da saçlarını kısaltsa, elbisesinin ucunu toplasa!”

Allah Resulü'nün (a.s.m.) sözünü duyunca hemen saçlarını kulak uçlarının hizasına kadar kısalttı, eteklerini bacaklarına kadar yukarı doğru topladı.¹⁵

Saçlarını kısaltmış, elbisesini yukarı doğru toplamıştı. Ancak şık giyinmeye devam ediyordu. Bazıları onun kibrinden dolayı böyle giyindiğini sanıyor, bunu dile getiriyorlardı. Onların bu sözleri Hureym'i rahatsız edince Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanına gitti:

– Yâ Resulallah! Ben güzelliği severim. Hatta ayakkabılarımın bağlı, kamçımın saplı olmasını isterim. Kavmim ise bütün bunların kibirten kaynaklandığını söylüyor.

– Birinin güzellikleri sevmesi kibir değildir. Kibir hakkı inkâr etmek ve insanlara kaş göz işareti yapmaktır.¹⁶

Bir gün Allah Resulü (a.s.m.) hırsızlıktan dolayı eli kesilmiş bir adama rastladı. O sırada seferde olan ve çadırda kalan Allah Resulü (a.s.m.),

– Şu yaralı kişiye kim yardımcı olup, yanında barındırıyor? diye sordu. Orada bulunanlar,

– Hureym b. Fatik, dediler. Bu iyilikseverliğinden dolayı Allah Resulü (a.s.m.) ona dua etti:

“Ey Allah'ım! Şu yaralıyı koruması altına aldığı gibi, sen de Hureym b. Fatik ve ailesini mübarek kıl!”¹⁷

¹⁵ Ebû Dâvud, Libas, 25; İbn Sa'd, Tabakât, 6/39.

¹⁶ İbn Manzûr, Muhtasar, 8/44.

¹⁷ İbn Manzûr, Muhtasar, 8/44.

TIHFE b. KAYS

Gıffarlılardan olan Tihfe b. Kays, Suffe Ashabındandır. Müslüman olduktan sonra Hicretin dokuzuncu yılı, Suffe'ye yerleşti. Burada kalarak Allah Resulü'nden (a.s.m.) ilim tahsil etti. Tihfe Allah Resulü (a.s.m.) hayatta iken Suffe'de kaldığı sırada vefat etti.¹⁸

Suffe günlerine dair yaşadıklarını babasından nakleden Yaiş, babası Tihfe'nin o günlerde yaşadığı bir olayı şöyle anlatır:

“Bir gün Allah Resulü (a.s.m.) Mescitte bulunan sahabelere, Suffe Ashabını yemek için evlerine götürmelerini söyledi. Bir sahabe Suffe'den birini alıp gitti. Bir diğer sahabe iki kişi ile gitti. Suffe'de beş kişi kalmıştık. Beşincimiz Allah Resulü (a.s.m.) idi. Bize,

– Haydi Âişe'nin evine gidelim, dedi. Birlikte Efendimizin hanımlarından Hz. Âişe'nin evine gittik. Eşine,

– Ey Âişe! Bize yemek ver! buyurdu.

Hız. Âişe bize dövülmüş hububat getirdi, onu yedik. Allah Resulü (a.s.m.) tekrar,

– Ey Âişe! Bize yemek getir! buyurdu.

Hız. Âişe bu kez hayse yemeği getirdi. Onu da yedik. Allah Resulü (a.s.m.),

– Bize içecek ver! buyurdu.

Hız. Âişe bir tas içecek getirdi. Onu içtik. Sonra bir bardak süt getirdi. Onu da içtik. Yeme işi bittikten sonra Allah Resulü (a.s.m.),

– İsterseniz burada yatıp uyuyun, isterseniz mescide gidin, buyurdu.

¹⁸ İbnü'l-Esr, Üsdü'l-Gâbe, 2647; Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 1/373.

– Mescide gidelim, dedik. Arkadaşlarla birlikte mescide gittik.”¹⁹

“Bir gece mescide karnımın üzerime yatıyordum. Seher vakti bir kişinin ayağı ile beni dürttüğünü hissettim. Bana,

– Niçin böyle yatıyorsun? Bu yatış, Allah’ın kızdığı bir yatış şeklidir, diyor-du.

Başımı kaldırıp baktığımda başucumdaki kişinin Allah Resulü (a.s.m.) olduğunu gördüm.”²⁰

¹⁹ İbn Mâce, Mesâcid, 6; İbn Mâce, Edeb, 27; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 2598, 2644, 2647. Sahabe.

²⁰ Tirmizî, Edeb, 21; İbn Hacer, İsâbe, 4299. Sahabe.

TALHA b. AMR

Leys oğullarından olan Talha b. Amr, Medine'ye gelip Suffe Ashabı ile kalarak Allah Resulü'nden (a.s.m.) ilim irfan öğrendi.²¹ Talha b. Amr Suffe günleri ile ilgili anısını şöyle anlatır:

“Biri Medine'ye Allah Resulü'nü (a.s.m.) ziyarete gittiğinde eğer Medine'de tanıdığı biri varsa onda kalır, yoksa Mescid-i Nebvî'de Ashab-ı Suffe'nin yanına gider, onlarla kalırdı. Ben Medine'ye gittiğimde tanıdığım kimse olmadığı için Suffe'de kaldım.²²

Suffe'ye arkadaşım ile birlikte gittim. Allah Resulü (a.s.m.) her gün bize birer müd hurma gönderirdi. Bir gün namazı bitirdikten sonra aramızdan biri,

– Yâ Resulallah! Hurmalar karnımızı, boğazımızı yaktı, dedi. Allah Resulü (a.s.m.) namazdan sonra minbere çıktı. Allah'a hamd ve sena ettikten sonra,

– Eğer ekmek ya da et bulabilseydim, onu mutlaka size getirirdim. Şimdi şikâyet ediyorsunuz ama bir zaman gelecek, kurutulmuş yiyecekler yiyecek, Kâbe'nin astarının yapıldığı kumaş gibi kumaşlardan yapılmış elbiseler giyeceksiniz, buyurdu.

Arkadaşım ile birlikte orada on sekiz gün kaldım. Sürekli Berir ağacının hurmasından yedik. Hatta arkadaşım ile birlikte Ensardan birinin evine gittik. Durumumuzu anlatarak farklı bir yemek istedik. Ancak onların da en iyi yemeği hurma ve süt idi. Ensar bizden özür dileyerek,

– Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a yemin ederim ki, eğer sizin için et ve ekmek bulsaydım, bunlarla karnınızı doyururdum, dedi.”²³

²¹ İbn Sa'd, Tabakât, 7/51; İbn Hacer, İsâbe, 4273. Sahabe.

²² Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 1/374.

²³ İbnü'l-Esr, Üsdü'l-Gâbe, 2629. Sahabe; Şâmf, Sübülü'l-Hüdâ, 7/95.

TAFAVÎ ed-DEVSÎ

Yemenlilerin Devs kabilesinden olan Tafavi, Müslüman olduktan sonra Medine'ye hicret ederek Suffe Ashabının arasına katıldı. Tafavi burada kaldığı zamanlardaki anısını şöyle anlatır:

“Medine'ye geldiğimde bir ay Ebu Hüreyre'nin yanında kaldım. Bu sırada hummaya yakalandım. Sürekli ateş basıyordu. Beni ziyaret eden Allah Resulü (a.s.m.),

- Devsli çocuk nerede? diye sordu. Yanındakiler,
- İşte orada, Mescidin şurasında, dediler.

Allah Resulü (a.s.m.) benim yanıma gelerek bana güzel şeyler söyledi.”²⁴

²⁴ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 1/375.

ABDULLAH b. HAVÂLE

Ezd kabilesinden olan Abdullah b. Havâle, Suffe'de kalıyor, Allah Resulü'nden (a.s.m.) ilim irfan öğreniyordu.²⁵ Çok zor şartlar altında ilim tahsil eden Suffe Ashabı, zaman zaman yaşadıkları açlık ve fakirliğe dayanamaz hale geliyordu. O, yaşadıkları sıkıntılarla ilgili anılarını şöyle nakleder:

“Bir gün Allah Resulü (a.s.m.) ile birlikte oturuyorduk. Ona yiyecek ve giyeceklerimizin azlığından, fakirlikten şikâyet ettik. Allah Resulü (a.s.m.) bize şöyle buyurdu:

– Bu sıkıntılardan kurtulacağınızı müjdelerim. Ama vallahi ben sizin hakkınızda, fakirliğinizden çok malınızın çokluğundan korkuyorum. Vallahi, Fars, Rum ve Hımyer toprakları fethedilmedikçe, üç ordu -Şam, Irak ve Yemen orduları- kurulmadıkça ve bir kişiye yüz dinar verildiğinde azımsadığından dolayı kızmadıkça kıyamet kopmaz.

– Medeniyet sahibi olan Şam ile Rumları ne zaman yenebiliriz? ²⁶

– Şam'ın, Rumların, Farslıların kapıları size açılacaktır. Hatta sizden birinin şu kadar devesi, koyunu ve ineği olacak. Ve hatta birinize yüz dinar verilecek de beğenmediği için kızacak.

Sonra Efendimiz elini başıma koyarak şöyle dedi:

– Ey Havle'nin oğlu! Hilafetin Arz-ı Mukaddese indiğini gördüğünde dünyanın sonunun yaklaşmış olduğunu bil! O zaman depremler, üzüntüler ve büyük felaketlerin geleceğini bekle! O zaman kıyametin kopması, elimin başına yakınlığından daha fazla yakın olacaktır.”²⁷

²⁵ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 2/3.

²⁶ İbn Abdilberr, İstıab, 3/894; Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, 6/327; Şâmî, Sübü'l-Hüdâ, 10/74.

²⁷ Ebû Dâvud, Cihad, 35; İbn Manzûr, Muhtasar, 12/130.

Bir başka anısını şöyle anlatmaktadır:

“Açlıktan bunalmıştık. Allah Resulü (a.s.m.) bizi Medine dışına bir şey bulmak için gönderdi. Bir grup arkadaşla yaya olarak, yiyecek bir şey bulmak için gittik. Ancak bulamadan geri döndük. Yorgunluk ve açlık yüzümüzden belli oluyordu. Allah Resulü (a.s.m.) bizi görünce,

– Allah’ım! Onları kendine bırakma, geçimlerini teminden aciz kahrılar. İnsanlara bırakma, onlara tahakküm ederler. Onları rızıklandır, diye bize dua etti.”²⁸

Zühd Ehli

Hayatının büyük bölümünü yokluk ve yoksullukla geçirdiği halde, Allah Resulü’nün (a.s.m.) sözlerini unutmuyarak bolluk zamanında dünyadan yüz çevirdi. Onun kendisini yutmasına müsaade etmedi.

Zuğbe el-Ezdî anlatıyor:

“Abdullah b. Havle bize gelmişti. Ona,

– Duyduğuma göre, halife sana her yıl 200 dinar maaş bağlamış fakat sen 100 dinardan fazlasını kabul etmemişsin, dedim.

Havle bana Allah Resulü (a.s.m.) zamanında yaşadığı sıkıntıları anlatarak:

– Bana her yıl yüz dinar yetmez mi? dedi.”²⁹

Vefatı

Abdullah b. Havâle anlatıyor:

“Bir gün Allah Resulü’ne (a.s.m.),

– Benim için gidip yerleşeceğim bir yer tavsiye et! Eğer hayatta kalacağımı bilsem sana yakın olmayı hiçbir şeye değişmem, dedim.

– Şam’a git! buyurdu. Yüzümün halinden Şam’dan hoşlanmadığımı anlayanca,

– Allah’ın Şam hakkında ne dediğini biliyor musun? Allah onun için, ‘Ey Şam! Sen benim beldelerimden en iyisisin. Sana tarafımdan seçilmiş kullarım gelir’ buyurur, dedi.”³⁰

²⁸ İbn Hacer, İsâbe, 4641. Sahabe.

²⁹ Beyhakî, Delâilu’n-Nübüvve, 6/327; İbn Manzûr, Muhtasar, 12/131.

³⁰ İbn Hacer, İsâbe, 4641. Sahabe.

Allah Resulü'nün (a.s.m.) tavsiyesi ile Şam'a yerleşen Abdullah, bir ara Mervan b. Hakem ile Mısır'a gitti.³¹

Hicretin 58. yılında Hz. Muaviye'nin hilafeti döneminde 72 yaşında iken vefat etti.³²

³¹ Ebû Dâvud,, Cihad, 35, 4.dipnot.

³² İbn Sa'd, Tabakât, 7/414.

HUBEYB b. İSÂF

Künyesi: Hubeyb b. İsâf b. İnebe b. Amr b. Hudeyc b. Amir b. Cüşem b. Hâris b. Hazrec b. Sa'lebe el-Hazrecî

Çocukları: Abdullah (Ebu Kesir), Abdurrahman, Üneyse

Medine'de İslam hızla yayılmasına rağmen Allah Resulü (a.s.m.) Medine'ye hicret ettikten sonra bile henüz İslam'ı kabul etmeyen kişiler vardı. Bunlardan biri de Hazreçlilerin Hârise oğullarından olan Hubeyb idi. Hubeyb İslam'ı kabul etmemekle birlikte onlara karşı tavrı almanmış, kabilesi gibi o da Medine'ye hicret eden Müslümanları bağrına basmıştır. Evi Kuba'da olan Hubeyb, hicret eden Süheyb b. Sinan'ı konuk etmiştir. Hatta bir süreliğine de olsa Talha b. Ubeydullah ve Hz. Ebu Bekir'i de konuk ettiği rivayet edilir.³³

O, İslam'ın güzellikleri emrettiğini görüp dururken, bir türlü atalarının dinini terk edememiş, putlarından vazgeçememişti. İslam'a girmesi için bir kıvılcım gerekiyordu. İşte bu kıvılcım Müslümanlar Bedir Savaşına giderken çıktı.

“Müslümanların savaşa hazırlandıklarını görünce, ben ve kavmimden henüz Müslüman olmayan Kays b. Muharris, Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanına gittik. Onlara Vebr ya da Akik mevkiinde kavuştuk. Benim yüzümde miğfer vardı. Allah Resulü (a.s.m.) beni miğferime rağmen tanıdı. O sırada hemen yakınlarında olan Sa'd b. Muaz'a dönerek,

– Sağında giden Hubeyb b. İsâf değil mi? diye sordu.

³³ İbn Hişam, Sîre, 1-2/477-493; Şâmî, Sübülü'l-Hüdâ, 3/227.

Sa'd b. Muaz evet dedi. Ben yaklaşıarak Allah Resulü'nün (a.s.m.) devesinin üzerindeki örtüyü tuttum. Allah Resulü (a.s.m.) bize sordu:

– Niçin geldiniz?

– Kavmimizin katıldığı bir savaşa katılmamaktan utanıyoruz. Sana tabi olup sizinle birlikte savaşmak istiyoruz. Müsaade et, biz de sizinle gelelim. Kavmim benim savaşta ne kadar iyi olduğumu, ne kadar güzel savaşmışımı bilir.

– Müslüman oldunuz mu?

– Hayır.

– Biz müşriklere karşı, başka bir müşrikten yardım almayız.³⁴

Hubeyb ve Kays çok cesur, güçlü kuvvetli ve çok iyi savaşçıydılar. Sahabe-ler onların gelip kendileri ile birlikte savaşmak istediklerini görünce çok sevin-diler. Ancak Müslüman olmadıkları için Allah Resulü (a.s.m.) onların isteklerini kabul etmedi. İsâf ve Kays istekleri reddedilse de Müslümanların peşini bırakmadılar. Ordu konakladığında yine Allah Resulü'ne (a.s.m.) gelip isteklerini yenilediler. Fakat Allah Resulü (a.s.m.) onları yine reddetti. Bu kez onlara Beyda mevkiinde gelip kavuştular. Hubeyb'in kalbi üzerindeki son perde de açılmıştı. Allah Resulü (a.s.m.) "Müslüman olursanız bizimle savaşmanızı kabul ederim" buyurunca, Hubeyb Müslüman olup orduya katıldı.³⁵ Kays ise Müslüman olmadan geri döndü. Ancak o da Bedir Savaşından hemen sonra Müslüman oldu.³⁶

Cihadı

Bedir Savaşı başlar başlamaz saflar arasına dahlip kahramanca savaşan Hubeyb, müşrikler arasında ilerlerken Hâris b. Amir ile karşılaştı. Bir süre çarpıştıktan sonra onu öldürdü.³⁷ Savaşmaya devam ederken Ümeyye b. Halefle karşılaştı. Bir süre karşılıklı hamle yaptılar. Ümeyye bir kılıç darbesi ile Hubeyb b. İsâf'ı omzundan yaralayarak kolunu kopardı. Allah Resulü (a.s.m.) Hubeyb'in kolunu yerine koyunca kolu düzeliş eski halini aldı.³⁸

³⁴ Vâkidî, Megâzî, 1/47; Zehebî, Siyerü Alâmi'n-Nübelâ, 1935.; İbnü'l-Esr, Üsdü'l-Gâbe, 1413.

³⁵ İbn Sa'd, Tabakât, 3/535.

³⁶ Vâkidî, Megâzî, 1/47.

³⁷ İbn Hişam, Sîre, 1-2/709; Şâmî, Sübülü'l-Hüdâ, 6/46.

³⁸ Vâkidî, Megâzî, 1/83.

İmam-ı Malik'in hocalarından olan torunu Hubeyb b. Abdurrahman, onun Bedir'de savaşırken çok kılıç sallamaktan bir ara kılıcının eğrildiğini söyler. Hubeyb b. İsâf kılıcı eğrilince onu Allah Resulü'ne (a.s.m.) götürdü. Allah Resulü (a.s.m.) onu düzelterek kendisine geri verdi.³⁹

Bütün sahabeler kahramanca savaşıyorlardı. Bir süre sonra kendilerinin üç misli fazla olan müşrikleri bozguna uğrattılar. Yetmiş kişiyi öldürüp, yetmiş kişiyi esir ettiler. Esirlerden biri de Abdurrahman b. Avfa sığınan Ümeyye b. Halef idi. Mekke'de kendisine dayanılmaz işkenceler yapan Ümeyye'yi gören Bilâl-i Habeşî,

– Ey Ensar! Küfrün başı Ümeyye! O kurtulursa ben kurtulmayayım, diye bağırarak sahabeleri Ümeyye b. Halef'i öldürmek için yardıma çağırды.

O sırada yakınlarda olan Hubeyb b. İsâf kılıcını sıyrıp diğer sahabelerle birlikte Ümeyye'nin üzerine saldırdı. Uygun anı yakalayınca,

– Al, ben İsâfın oğluyum, diye bağırarak omzuna bir darbe indirdi. Pek çok sahabenin darbesi ile yer yıkılan Ümeyye'yi öldüren darbelerden biri de onun darbesi oldu.⁴⁰

Bedir Savaşından sonra Uhud Savaşına katılan Hubeyb b. İsâf Bedir'de Ümeyye b. Halef'i öldürdüğü için Mekkelilerin ölüm listesinde bulunuyordu. Özellikle Ümeyye'nin oğlu Saffan, Hubeyb'i öldürmek için çok gayret ettiyse de başarılı olamadı. Çok iyi bir savaşçı olan Hubeyb, bu savaşta da kahramanca savaşarak rakiplerini zor durumda bıraktı.⁴¹

Mücezzir b. Ziyad'ı kallesçe şehid eden Hâris b. Süveyd, hiçbir şey olmamış gibi Kuba'ya gelmişti. Allah Resulü (a.s.m.) Cebrail tarafından uyarılınca, hemen Kuba'ya giden Allah Resulü (a.s.m.), Uveyym b. Sâide'ye onu yakalayıp boynunu vurmasını emretti. Uveyym Allah Resulü'nün (a.s.m.) verdiği görevi yaparken, Hubeyb b. İsâf ona nezaret etti.⁴²

Bundan sonra Allah Resulü'nün (a.s.m.) katıldığı Hendek, Huneyn savaşlarına, Hayber ve Mekke'nin fetihlerine katıldı.⁴³

³⁹ İbn Hacer, İsâbe, 2221. Sahabe; Belâzurî, Ensâbu'l-Eşrâf, 20/157

⁴⁰ Vâkidî, Megâzî, 1/83.

⁴¹ Vâkidî, Megâzî, 1/258.

⁴² Vâkidî, Megâzî, 1/305.

⁴³ İbn Abdilberr, İstîab, 2/443.

Evlilikleri

Uhud Savaşından sonra, Uhud'da şehid olan Hanzala b. Ebu Amir'in eşi, münafıkların reisi Abdullah b. Übey'in kızı Cemile binti Abdullah ile evlendi. Ondan Abdullah adında bir oğlu oldu.⁴⁴

Hiz. Ebu Bekir'in ölümünden sonra da eşi Habibe b. Harice ile evlendi. Ondan çocuğu olmadı. Daha sonra Zeyneb binti Kays ile evlendi. Ondan Üneyse adında bir kızı oldu.⁴⁵

Suffe Ashabı

Evi Kuba'da olan Hubeyb b. İsâf zaman zaman Medine'ye gelerek Suffe'de kalır, Allah Resulü'nden (a.s.m.) ilim irfan tahsil ederdi.⁴⁶

Hiz. Ömer, halifeliği döneminde Hubeyb'i çeşitli görevlerle görevlendirdi.⁴⁷

Hiz. Osman'ın halife olduğu döneme kadar yaşayan Hubeyb b. İsâf, onun hilafeti döneminde vefat etti.⁴⁸

⁴⁴ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 1413. Sahabe; İbn Sa'd, Tabakât, 3/535.

⁴⁵ İbn Abdilberr, İstıab, 2/ 443; İbn Sa'd, Tabakât, 3/535.

⁴⁶ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 1/364.

⁴⁷ Belâzuri, Ensâbu'l-Esrâf, 20/157; İbn Hacer, İsâbe, 2221. Sahabe.

⁴⁸ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 1413. Sahabe.

UTBE b. NÜDÜR

Asıl ismi Utle olan Utbe b. Nüdür (veya Abd), Süleym oğulları kabilesindendir. Aralarında İrbaz b. Sâriye'nin de bulunduğu yedi kişilik Süleym oğulları heyeti ile birlikte Medine'ye Allah Resulü'ne (a.s.m.) gelerek Müslüman oldu.

O anı şöyle anlatmaktadır:

“Yedi kişilik bir heyetle Allah Resulü'ne (a.s.m.) gittiğimizde hepimiz gençtik. Heyetin en küçüğü ben, en büyüğümüz ise İrbaz b. Sâriye idi. Müslüman olduktan sonra Allah Resulü (a.s.m.) bana,

– İsmi nedir? diye sordu.

– Utle, dedim.

– Bundan sonra senin adın Utbe olsun, buyurdu.

Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanına biri gittiğinde ismini sorar, eğer ismi hoşuna gitmezse ismini değiştirirdi. Benim de öyle oldu.”⁴⁹

Suffe Ashabı

Medine'ye geldikten sonra geri dönmeyip orada kalan Utbe b. Abd, İslam'ı öğrenmek, Allah Resulü'nü (a.s.m.) daha yakından tanıyarak onun ahlakı ile ahlaklanmak için Suffe'ye yerleşti.⁵⁰ Orada Allah Resulü (a.s.m.) ve diğer sahabelerden İslam'ı en güzel şekilde öğrenerek hayata geçirdi.

Orada bazen aç, bazen tok, eski elbiselerle hayatını sürdürmek durumunda kalsa da Rabbini daha iyi tanıma fırsatını yakaladığı için sürekli hamd edi-

⁴⁹ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 3546-3544. ; İbn Hacer, İsâbe, 5409-5417.

⁵⁰ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 2/15.

yordu. Bir şeye ihtiyacı olduğunda ise, diğer Suffe Ashabı gibi Allah Resulü (a.s.m.) ve diğer sahabelerden yardım istiyordu.

Lokman b. Âmir, Utbe b. Abd'dan naklediyor:

“Elbiselerim iyice eskiyince Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanına gittim. On-dan elbise istedim. Bana çuldan iki elbise verdi. Beni görmeliydin. O zaman ben sahabe içerisinde en güzel elbiseye sahip olan kişi idim.”⁵¹

Cihadı

Utbe b. Abd, İslam'a girdikten sonra Müslümanlar Kureyza oğulları ile sa-vaştılar. Kureyza oğulları, kalelerine çekilince onları kuşatma altına aldılar. Kuşatma sürerken Utbe b. Abd, bir ara Allah Resulü'nün (a.s.m.) çevresinde-kileri cihada teşvik etmek için onlara,

– Kim şu kaleye ok atıp, oku kaleye girdirirse ona cennet vacip olur, dedi-ğini duydu.

Hemen sadağandan oklarını çıkararak, onları var gücü ile kaleye attı. Tam üç oku kaleden içeri girdi.⁵²

Çok iyi ok atan Utbe, Kureyza oğulları kuşatmasından sonra Allah Resulü (a.s.m.) ile diğer savaşlara da katılarak kahramanca savaştı. Bu savaşların bi-rinde Allah Resulü (a.s.m.), sahabelerine savaşa başlamalarını emretti. Saha-belerinden biri düşmana bir ok atınca Allah Resulü (a.s.m.),

– Vacip oldu, buyurur. Sahabeler,

– Biz sana İsrail oğullarının dediği gibi, “Git, Rabbinle birlikte savaş! Biz burada oturuyoruz” demeyiz. Bilakis, “Git Rabbinle birlikte savaş! Biz de se-ninle birlikte savaşırız” diyoruz, dediler.

Utbe anlatıyor:

“Bir gün Allah Resulü (a.s.m.) bana,

– Kılıcını göster bakayım, dedi.

Kılıcımı ona verdim. Alıp baktı ve sağa sola savurdu. Kılıcın ince ve zayıf olduğunu görünce,

– Bununla savaşamazsın, ancak birini yaralayabilirsin, buyurdu.”⁵³

⁵¹ Ebû Dâvud, Libas, 5.

⁵² İbnü'l-Esir, Üsdü'l Gabe, 3546. Sahabe.

⁵³ İbn Manzûr, Muhtasar, 16/67.

Biatı

İslam'a girdiğinden itibaren kendini ilme ve cihada adadı. Her an Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanında olmaya çalıştı. Her vesile ile ona bağlılığını ifade ederek ölmeye hazır olduğunu açıkça söyledi. Bu hususta ona biat etti.

Utbe b. Abd anlatıyor:

"Allah Resulü'ne (a.s.m.) tam yedi kez biat ettim. Bunlardan beşinde itaat etmek, ikisinde ise ölmek üzere biat ettim."⁵⁴

İrbaz b. Sâriye onun için, "Utbe benden hayırlıdır"; Utbe ise onun hakkında, "İrbâz benden hayırlıdır" derdi.

Vefatı

Allah Resulü'nün (a.s.m.) vefatından sonra çok sevdiği dostu İrbâz b. Sâriye ile birlikte Şam'a gidip oraya yerleşen Utbe, vefat edinceye kadar burada yaşadı. Uzun bir ömür süren Utbe, Hicretin 87. yılında 94 yaşında vefat etti.⁵⁵ Onun Şam'da vefat eden son sahabe olduğu rivayet edilir.

⁵⁴ İbn Manzûr, Muhtasar, 16/68.

⁵⁵ İbn Sa'd, Tabakât, 7/413; İbn Manzûr, Muhtasar, 16/67.

UBÂDE b. KURT

Künyesi: Ubâde b. Kurt b. Urve b. Büceyr b. Mâlik b. Kays b. Âmir el-Leysî
Vefatı: 42/662

Ubâde b. Kurt Leys oğullarındandır. Allah Resulü (a.s.m.) Medine'ye hicret edince çevre kabileler, başlangıçta Allah Resulü (a.s.m.) ile müşrikler arasına girmeyip onların mücadelelerini uzaktan takip ettiler. Bu durum Hendek Savaşına kadar devam etti. Hendek Savaşından, özellikle de Hudeybiye Anlaşmasından sonra çevre kabilelerdeki insanlar grup grup Medine'ye gelerek İslam'a girdiler.

Ubâde b. Kurt da bu sıralarda kabilesinden bir grupla birlikte Medine'ye gelerek Müslüman oldu.⁵⁶

Müslüman olduktan sonra memleketine geri dönmeyip Medine'de kaldı. İslam'ı öğrenerek Rabbinin rızasını kazanmak ve Allah Resulü'ne (a.s.m.) yakın olmak için Suffe'ye yerleşerek orada ilim irfan tahsil etti.⁵⁷

Humeyd b. Hilâl naklediyor:

“Ubâde b. Kurt bir gün bize şöyle dedi:

– Siz bazı hatalar yapıyor, bunları gözünüzde saç telinden daha ince ve basit görüyor ve hafife alıyorsunuz. Hâlbuki Allah Resulü (a.s.m.) zamanında biz onları, helak eden günahlardan sayıyorduk.”⁵⁸

⁵⁶ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 2792. Sahabe.

⁵⁷ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 2/16.

⁵⁸ Müsned, 3/470, 5/79; İbn Hacer, İsâbe, 4503; İbn Sa'd, Tabakât, 7/82.

Cihadı

İslam'ı kabul ettikten sonra Allah Resulü (a.s.m.) ile Mekke Fethine ve diğer savaşlara katıldı. Allah Resulü'nden (a.s.m.) sonra Basra'ya yerleşti.⁵⁹ Haricilere karşı mücadele etti. Onlara karşı kahramanca savaştıktan sonra geri dönerken Ahvâz yakınında ezan okunduğunu duydu. Namaz kılmak için camiye yöneldi. O sırada Hariciler Ahvâz'ın hâkimiyetini ellerinde bulunduruyorlardı. Ubâde'nin camiye doğru gittiğini görünce önüne geçtiler. Onu, davalarının haklı olduğuna ikna etmeye çalıştılar. Ancak Ubâde efendimiz onlar gibi düşünmüyordu. Haricilere karşı hakikati korkusuzca savundu. Ancak, onların hakikati kabul etmeye pek niyetleri yoktu. Ubade efendimiz onlarla konuşmanın faydasız olduğunu görünce Haricilere,

– Bari Allah Resulü (a.s.m.), İslam'a girerken benim hakkımda olacağını haber verdiği şeyi yapın. Allah Resulü (a.s.m.) benim için Şehadeti işaret buyurmuştu, dedi.

Kalpleri kararan, gözleri kör olan Hariciler, onun bu sözlerini duymadılar bile. Ubâde efendimizi hemen orada şehid ettiler.⁶⁰

Ubâde b. Kurt, Hicretin 41. yılında, Haricilerden Sehm b. Mâlik b. Gâlib ve Hatim el-Bâhilî tarafından camiye giderken şehit edildiğinde Rabbine kavuşmanın huzuru içinde idi.

Onun katilleri ise, daha sonra Hicretin 49. yılında Ziyâd tarafından yakalandı. Ziyad onları asarak cezalandırdı.⁶¹

⁵⁹ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 2792. Sahabe.

⁶⁰ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 2792. Sahabe; Taberî, Tarih, H. 41. yıl olayları.

⁶¹ İbn Abdilberr, İstıab, 2/809.

AMR b. TAĞLİB en-NEMRÎ

Nemr oğullarından olan Amr b. Tağlib, çevre kabilelerde oturan diğer kişiler gibi Hudeybiye anlaşmasından sonra Medine'ye gelip Müslüman oldu. İbnü'l-Esir, onun Bekir b. Vail oğulları ile dört kişilik bir grup halinde Allah Resulü'nün (a.s.m.) ziyaretine giderek Müslüman olduğunu kaydeder.⁶²

Allah Resulü'nün (a.s.m.) vefatından sonra Basra'ya gidip oraya yerleşen Amr b. Tağlib'in orada Hz. Muaviye'nin hilafeti dönemine kadar yaşadığı bildirilmektedir.⁶³

Medine'ye geldikten sonra burada kalıp geri dönmeyen Amr b. Tağlib, Allah Resulü'nün (a.s.m.) emri ile Suffe Ashabı arasına katıldı.⁶⁴ Burada Allah Resulü (a.s.m.) ve diğer sahabe efendilerimizi dinleyerek İslam'ı öğrenmeye gayret etti.

Medine'ye geldikten sonra, Allah Resulü'nden (a.s.m.) ayrılmamaya çalışan Amr b. Tağlib öğrendiklerini hayata geçiriyor, ilmi ve ibadeti ile Allah rızasını kazanıyordu.

Birçok sahabe gibi o da hadis rivayetinde temkinliydi. Yine de fitne ve diğer konularda birkaç hadis rivayet etti.

Onan Hasan b. Ebu Hasan ve Hakem b. Arac gibi birçok kişi hadis rivayet etti.⁶⁵

Rivayet ettiği hadislerden bazıları şunlardır:

⁶² İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 3873. Sahabe.

⁶³ İbn Hacer, İsâbe, 5785. Sahabe; İbn Sa'd, Tabakât, 7/67.

⁶⁴ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 2/11.

⁶⁵ İbn Abdilberr, İstıab, 3/1166.

“Malın yayılması ve çoğalması, ticaretin yaygınlaşması, cehaletin ortaya çıkması kıyamet alametlerindendir. O günlerde bir kişi bir mal satın aldığı anda satıcıya,

– Falan oğullarından olan tacirin onayını almadıkça bu malı almam, der.

Alişveriş konusunda anlaşma yapmak için, büyük bir mahallede yazışmalarını yapacak kâtip aradıkları halde bulamaz.”⁶⁶

“Allah Resulü’ne (a.s.m.) bir miktar ganimet malı ve esir gelmişti. Allah Resulü (a.s.m.) gelen ganimetleri taksim etti. Bazı kişilere fazlaca verdi, bazılarına ise bir şey vermedi. Allah Resulü’nün (a.s.m.) ganimetleri bu şekilde taksim etmesinden dolayı bazı kişiler ileri geri konuştu. Konuşulanları duyan Allah Resulü (a.s.m.) bir konuşma yaptı. Allah’a hamd ve senadan sonra şöyle buyurdu:

– Vallahi, ben bazı kişilere mal veriyor, bazı kişileri bırakıyorum. Vallahi, mal vermediklerim, verdiklerimden daha çok sevdiğim kişilerdir. Ganimetleri kalplerinde sabırsızlık ve sızlanma gördüğüm kişilere veriyorum. Allah’ın kalplerinde kanaat ve hayır kıldığı kişilere vekil oluyorum. Amr b. Tağlib bunlardandır.”

“Vallahi, Allah Resulü’nün (a.s.m.) benim hakkımda söyledikleri beni, bana kırmızı develer vermesinden daha çok sevindirdi.”⁶⁷

⁶⁶ Nesâî, Buyu, 3; Müsned, 5/69; Şâmf, Sübülül-Hüdâ, 10/170.

⁶⁷ Buhâri, Cuma, 29.

KURRE b. İYÂS

Künyesi: Kurre b. İyâs b. Hilal b. Ribab b. Ubeyd b. Sariye b. Zübyan b. Sa'lebe b. Süleym b. Evs b. Amr el-Ma'zenî

Oğulları: Muaviye, Muhammed

Vefatı: 64/683

Medineli olan Kurre b. İyâs, Evslilerin Müzeyni kabilesindendir. Meşhur Basra kadısı İyâs b. Muaviye'nin dedesidir. Allah Resulü (a.s.m.) Medine'ye hicret ettiğinde henüz çocuk denecek yaştaydı.

Oğlu Muaviye, Kurre b. İyâs'dan rivayet eder:

“Allah Resulü'nün (a.s.m.) yanına gittiğimde henüz küçük bir çocuktum. Allah Resulü'nü (a.s.m.) gördüğümde ev halkı için süt sağıyordu. Yanına gince başımı okşadı. Bana hayır duada bulundu.”⁶⁸

Biraz büyüdükten sonra kavminden bir grupla Allah Resulü'ne (a.s.m.) giderek Müslüman oldu. Bu görüşmeyi Kurre efendimiz bize şöyle nakletmektedir:

“Müzeyne halkından bir grupla birlikte Allah Resulü'ne (a.s.m.) gittim. Allah Resulü (a.s.m.) ile görüşüp ona biat ettik.⁶⁹ O sırada Allah Resulü'nün (a.s.m.) üzerinde bol bir gömlek vardı. Elimi gömleğin arasından sırtına doğru götürerek peygamberlik mührüne dokundum.”⁷⁰

⁶⁸ İbn Abdilberr, İstıab, 3/120; İbnü'l-Esr, Üsdü'l-Gâbe, 4286. Sahabe; İbn Sad, Tabakât, 7/32.

⁶⁹ İbn Hacer, İsâbe, 7102. Sahabe.

⁷⁰ Müsned, 4/19.

Suffe Ashabı

Allah Resulü'ne (a.s.m.) biat ettikten sonra Suffe Ashabının arasına katılarak İslam'ı öğrendi. Kurre b. İyâs o günlerde ilim öğrenirken yaşadıklarını oğluna şöyle anlatır:

– Allah Resulü (a.s.m.) ile birlikte uzun zaman yaşadık. İki siyahtan başka yiyeceğimiz yoktu. İki siyahın ne olduğunu biliyor musun?

– Hayır.

– Su ve Hurma!⁷¹

Özel Görev

Kurre, genç bir babayiğit olmuştu. Bir gün Allah Resulü (a.s.m.) ona özel bir görev verdi. Bu görevi anlatan Kurre b. İyâs şöyle demektedir:

“Allah Resulü (a.s.m.) beni babasının eşi ile evlenen bir adamı öldürmem için görevlendirdi.”⁷²

Allah Resulü'nün (a.s.m.) emrini yerine getirmek için hazırlık yapan Kurre, adamın yanına giderek ona gereken cezayı verdi.

Şehadeti

Allah Resulü (a.s.m.) zamanında Hendek Savaşına katıldı.⁷³

Allah Resulü'nden (a.s.m.) sonra Basra'ya yerleşen Kurre b. İyâs, Hicretin 64. yılında oğlu ile birlikte Hz. Osman'ın Kûfe valiliğine atadığı Abdurrahman b. Ubeys komutasındaki orduya katılarak Ezarika ordusu ile savaştı.⁷⁴

Kurre b. İyâs'ın oğlu Muaviye der ki:

“Abdurrahman b. Ubeys'in ordusu ile çıktığımızda biz 20.000 kişi, savaştığımız Haruriler ise 50.000 kişiydi. Babamla birbirimize yakın savaşıyorduk. Bir süre sonra babam şehid oldu. Onun şehid olduğunu görünce, babamı şehid eden kişiye saldırarak ben de onu öldürdüm.”⁷⁵

⁷¹ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 2/18.

⁷² İbn Mâce, Hudud, 35.

⁷³ İbn Hacer, İsâbe, 7102. Sahabe.

⁷⁴ İbn Abdilberr, İstifab, 3/1280.

⁷⁵ İbn Hacer, İsâbe, 7102.; H. A. Akk, Uzama Havle'r-Resul, 3/1583.

MES'UD b. REBİA

Künyesi: Mes'ud b. Rebia b. Amr b. Sa'd b. Abduluzza b. Hammale b. Galib b. Aize el-Kâfî

Zühre oğullarının anlaşmalısı olan Mes'ud b. Rebia, Mekke'de yaşıyordu. Müslümanlar henüz Dâru'l-Erkam'a girmeden, Allah Resulü (a.s.m.) ile görüşüp Müslüman oldu.⁷⁶

Bütün Müslümanlar gibi o da Mekkeli müşriklerin baskı ve işkencelerinden nasibini aldı. Allah Resulü (a.s.m.) hicret için izin verince, Efendimizden izin alarak Medine'ye hicret etti.⁷⁷

Allah Resulü (a.s.m.) Medine'ye hicret ettikten sonra onu Ubeyd b. Teyyihan ile kardeş yaptı.⁷⁸

Mescid-i Nebevî yapılıncâ Suffe'ye yerleşerek, burada ilim irfan tahsil etti.⁷⁹

⁷⁶ İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Gâbe, 4875. Sahabe; İbn Hişam, Sîre, 1-2/255; Beyhakî, Delâilü'n-Nübüvve, 2/174.

⁷⁷ İbn Abdilberr, İstîab, 3/1329.

⁷⁸ İbn Sa'd, Tabakât, 3/168.

⁷⁹ Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-Evliyâ, 2/21.

Bedir Savaşına katılarak kahramanca savaşan Mes'ud b. Rebia, Bedir'e giderken Ammar b. Yâsir'le aynı deveye bindi. Bedir Savaşından sonra Uhud, Hendek ve diğer bütün savaşlara katıldı.⁸⁰

İbn Hişam gibi bazı tarihçiler onun Hendek Savaşında şehit olduğunu söylerler de,⁸¹ tarihçiler, onun Hicretin 30. yılında, altmış küsur yaşında vefat ettiğinde hemfikirdirler.⁸²

⁸⁰ Vâkidî, Megâzî, 1/24; İbn Sad, Tabakât, 3/169.

⁸¹ İbn Hişam, Sîre, 3-4/ 344.

⁸² İbn Sa'd, Tabakât, 3/169; İbn Abdilberr, İstîab, 3/1329; İbn Kesir, el-Bidâye ve'n-Nihâye, H. 30. Yıl (1/1098.)

SÂBİT b. DAHHAK

Künyesi: Sâbit b. Dahhak b. Ümeyye b. Sa'lebe b. Cüşem b. Mâlik b. Salim b. Ganem b. Avf el-Hazrecî

Eşi: Nevvar binti Mâlik

Oğulları: Zeyd, Yezid

Uçurumun Kenarında

Cübeyr b. Dahhak'ın kardeşi, Kur'an'ın toplanması ve çoğaltılmasında görev alan meşhur alim sahabe Zeyd b. Sâbit'in babasıdır. Medineli olan Sâbit b. Dahhak, Hazreçlilerin Eşhel oğullarındandır.⁸³

Allah Resulü (a.s.m.) Mekke'de İslam'ı anlattığı sıralarda Medine'de Evsli-ler ile Hazreçliler arasında Baus Savaşı oluyordu. Yıllarca süren bu savaşta her iki taraftan da pek çok Medineli öldü. Bu savaşa katılanlardan biri de Sâbit b. Dahhak'dı.

Hendek Savaşına hazırlanan Müslümanlar, düşmandan korunmak için Medine'nin etrafına hendek kazıyorlardı. Bu kazı sırasında gençlik çağına yeni giren Zeyd b. Sâbit, diğer Müslümanlarla birlikte kazılan yerlerden çıkan toprağı taşıyıp atıyordu. O sırada Allah Resulü (a.s.m.) ile oturan Sa'd b. Muaz, Zeyd'i bu halde görünce İslam'dan önceki günleri hatırladı. Allah Resulü'ne (a.s.m.) dönerek,

⁸³ İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Gâbe, 558. Sahabe; İbn Abdilberr, İstîab, 1/505; Şâmi, Sübülü'l-Hüdâ, 7/379.

– Yâ Resulallah! Beni sağ bırakıp ona iman etme fırsatı veren Allah’a hamd olsun. Buas Savaşında şu Zeyd’in babası Sâbit b. Dahhak ile karşı karşıya geldik. Bir süre savaştık.⁸⁴ O gün Sa’d b. Muaz gibi Sâbit b. Dahhak da ölümden kurtularak, daha sonra imanla şereflendi. Cehenneme giden uçuruma düşmekten son anda kurtuldu.

İslam’a Girişi

Allah Resulü (a.s.m.) henüz peygamber olmadan önce onun gönderileceğini, sıfatlarını bilen Yahudiler, ondan bahsederek Medineli Arapları uyarıyorlardı.

Hassan b. Sâbit anlatıyor:

“Yedi yaşındayken, gördüklerimi hafızama alabiliyor, duyduklarımı anlayabiliyordum. Bir gün ismi Sâbit b. Dahhak olan bir genç evimize geldi. Heyecanla yaşadığı bir olayı anlatıyordu:

– Biraz önce, Kureyza oğullarından çekiştığımız bir Yahudi bana şöyle dedi: “Tıpkı bizim kitabımız gibi bir kitapla gelecek olan peygamberin gelmesi yaklaştı. O gelince sizi Ad ve İremliiler gibi öldüreceğiz.”⁸⁵

Bu tür sözleri sık sık duyan Medineliler gibi Sâbit b. Dahhak da daha Allah Resulü’nü (a.s.m.) görmeden ona inanmaya başladı. Allah Resulü (a.s.m.) Medinelilerle görüşüp onlara İslam’ı anlatınca fazla tereddüt etmeden hemen Müslüman oldular. Medine’ye gelince, büyük bir coşku ile insanları İslam’a davet ettiler. Bu davete muhatap olan Sâbit b. Dahhak hemen Müslüman olarak ebedi saadete kavuştu.

Mescid-i Nebevî yapılanca, zaman zaman Suffe’de kalarak orada Allah Resulü’nden (a.s.m.) ilim irfan tahsil etti.⁸⁶ Nevvar binti Mâlik ile evli olan Sâbit b. Dahhak’ın, ondan Yezid ve Zeyd adında iki oğlu olmuştu.⁸⁷ Allah Resulü’nden (a.s.m.) aldığı ilim bilincini çocuklarına aktardı. Bu bilinçle yetişen Zeyd b. Sâbit, sahabe âlimlerinin önde gelenlerinden oldu.

Bedir Savaşına katılan Sâbit b. Dahhak, orada kahramanca savaştı.⁸⁸ Bundan sonra Uhud Savaşına katıldı. Uhud Savaşından dönen Allah Resulü

⁸⁴ Vâkidî, Megâzî, 2/448.

⁸⁵ Şâmî, Sübülü’l-Hüdâ, 1/123.

⁸⁶ Ebû Nu’aym, Hilyetü’l-Evliyâ, 1/351.

⁸⁷ İbn Sa’d, Tabakât, 8/419.

⁸⁸ İbn Hacer, İsâbe, 893. Sahabe.

(a.s.m.), kendisi ve sahabeler yaralı oldukları halde müşriklerin Medine'ye baskın yapmasını önlemek için Uhud Savaşına katılan sahabelerle, düşmanı takibe çıktı. Hamraü'l-Esed denilen bu seferin gayesi düşmanın gözünü korkutmaktı. Sâbit b. Dahhak, bölge arazisini çok iyi tanıdığı için Allah Resulü (a.s.m.) ona bu seferde rehberlik görevi verdi. Hamraü'l-Esed'de birkaç gün kalındı. Geceleri en uzak yerden bile gözükecek şekilde 500 ateş yakıldı. Müslümanların bu cesareti müşrikleri korkutarak Medine üzerine gitmekten vazgeçirdi.⁸⁹

Hendek kazılmasına ve savaşına katılan Sâbit b. Dahhak, Hendek günü Allah Resulü'nün (a.s.m.) tergisine bindi.⁹⁰

Hudeybiye Anlaşmasında bulunan Sâbit b. Dahhak, orada Allah Resulü'ne (a.s.m.) biat etti.

Allah Resulü'nün (a.s.m.) vefatından sonra, önce Şam'a daha sonra ise Basra'ya yerleşti. Hicretin 45. yılında vefat etti.⁹¹

⁸⁹ İbn Seyyidü'n-Nas, Uyunu'l Eser, 2/53-54.

⁹⁰ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 558. Sahabe; İbn Hacer, İsâbe, 893. Sahabe.

⁹¹ İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 558. Sahabe; İbn Hacer, İsâbe, 893. Sahabe.

MUAVİYE b. HAKEM es-SÜLEMÎ

Sülemi kabilesinden olan Muaviye b. Hakem hakkında fazla bilgimiz olmasa da onun Suffe ile ilgili verdiği bilgiler oldukça önemlidir.

Suffe’de kaldığı ilk günlerini anlatan Muaviye b. Hakem şöyle demektedir:

“Allah Resulü’nün (a.s.m.) arkasında namaz kılıyordum. Cemaatten biri aksırdı. Ben, yerhamukellah dedim. Sesimi duyan sahabeler, bana gözleri ile işaret ettiler. Kendi kendime, ‘Annelerine ağlayasicalar, ne oluyor, bana niçin bakıyorlar?’ dedim. Sözlerim duyulmuştu. Yanımdaki cemaat, ellerini baldırlarına vurarak beni ikaz ettiler. Yanlış şeyler yaptığım için beni susturmak istediklerini anlayınca sustum. Namaz bittikten sonra Allah Resulü (a.s.m.) beni yanına çağırdı. Anam-babam ona feda olsun, ne ondan önce ne de ondan sonra ondan daha güzel öğreten öğretmen görmedim. Bana surat asmadığı gibi kötü söz de söylemedi ve asla vurmadı. Sakin bir şekilde şöyle buyurdu:

– Kıldığımız şu namazda insan sözünün konuşulması uygun değildir. Zira namaz; tesbih, tehmîd, tekbir ve Kur’an okumaktır.”⁹²

⁹² İbnü'l-Esrîr, Üsdü'l-Gâbe, 4974. Sahabe; İbn Hacer, İsâbe, 8067. Sahabe; Şâmî, Sübülü'l-Hüdâ, 9/288.

HAKKINDA BİLGİ OLMAYAN SUFFE ASHABI

Abbad b. Hâlid

Abdullah b. Zeyd el-Cühenî

Abdullah b. Hubşî

Câriye b. Humeyl (Eşcai)

Eğar b. Yesar (Cühenî, Gıffari veya Mazeni)

Hakem b. Umeyr (Amr), (Sumali)

Harmele b. (Abdullah b.) İyâs

Hazim b. Harmele (Gıffari)

Evs b. Evs

Sabit b. Vedia

Salim b. Ubeyd

Muaz b. Haris

KAYNAKLAR

Abdu's-Settâr, Ebu Hureyre, Dımışk, 2003.

_____, Abdullah b. Mes'ud, Dımışk, 1982.

Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, I-II, Beyrut, 1351.

Ahmed b. Hanbel, Müsned, I-VI, İstanbul, 1992, Çağrı Yayınları.

Ahmed Halîl Cuma, Fursân min Asrı'n-Nebevî, Beyrut, 2005.

_____, Nisâu Ehli'l-Beyt, Beyrut, 2005.

_____, Ulamâu's-Sahabe, Beyrut, 2006.

Ahmed Sâyiğ el-Hüseyni, el-Edvâ fi Menâkibi ez-Zehrâ, Kahire.

el-Ayni, Umdetü'l-Kârî, I-XVI, Beyrut, 1998.

el-Bağdâdî, Muhammed b. Mahmûd, es-Suretü's-Semîne fi Ahbâri'l-Medîne, Medine, 2003.

el-Belâzurî, Ensâbu'l-Eşrâf, I-XXV, Dımışk, 1997.

_____, Fütûhu'l-Büldân, Beyrut.

el-Beyhakî, Ahmed b. Hüseyin, Delâilu'n-Nübüvve, I-VII, Beyrut, 1985.

Buhârî, Sahih, I-VIII, İstanbul, 1992, Çağrı Yayınları.

_____, Edebü'l-Müfred, Kahire, 2005.

Dârimî, Sünen, I-II, İstanbul, 1992, Çağrı Yayınları.

Diyar-ı Bekrî, Hamîs, I-II, Beyrut.

Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, Heyet, İstanbul, 1986.

- Ebu Bekir b. Arabî, el-Avâsım mine'l-Kavâsım, Dâru'l-Beşâir, Dımışk.
- Ebu Davud, es-Sünen, I-V, İstanbul, 1992, Çağrı Yayınları.
- Ebu Nu'aym, el-İsbahânî, Hilyetü'l-Evliyâ, I-X, Beyrut.
- _____, Delâilu'n-Nübüvve, Haydarabad, 1950.
- _____, Marifetü's-Sahabe, I-V, Beyrut, 2002.
- Hâlid Abdurrahman Akk, Uzama Havle'r-Resul, I-III, Beyrut, 1991.
- Hâkim, el-Müstedrek, I-IV, Riyad.
- Heysemi, Mecmau'z-Zevâid ve Menbau'l-Fevâid, I-X, Beyrut, 1967.
- el-Hindi, Aliyyü'l-Müttekî, Kenzü'l-Ummâl, I-XVIII, Beyrut, 1993.
- İbn Abdilberr, Muhammed, el-İstîab fî Marifeti'l-Ashab, I-VI, Kahire.
- İbn Abdirrabbih, İkdu'l-Ferid, I-III, Kahire, 1293.
- İbn Cezerî, Gâyetü'n-Nihâye fî Tabakâtî'l-Kurrâ, Beyrut, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye.
- İbn Cevzî, Sıfatü's-Safve, Beyrut, 2005.
- İbn Hacer el-Askalânî, İsâbe fî Temyizi's-sahabe, I-IV, Beyrut, 2004.
- İbn Hişam, es-Siretu'n-Nebeviyye, I-IV, Mısır.
- İbn Kayyim el-Cevziyye, İlâmu'l-Muvakkîn, I-IV, Kahire, 2004.
- İbn Kesir, el-Bidâye ve'n-Nihâye, I-II, Beytül-Efkâr, Lübnan, 2004.
- _____, Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azîm, I-VIII, İstanbul, Kahraman Yayınları, 1985.
- İbn Kesrevî, Hasan, Câmi-i Terâcim ve Mesânîdi's-Sahâbiyyati'l-Mübâi'ât, I-III, Beyrut, 2002
- İbn Kudâme, Muhammed el-Makdisî, et-Tebyîn fî Ensâbi'l-Kureyşiiyyîn, Beyrut, 1988.
- İbn Mâce, Sünen, I-II, İstanbul, 1992, Çağrı Yayınları.
- İbn Manzûr, Muhtasar Tarih-i Dımışk li-İbn Asâkir, I-XXIX, Suriye, 1984.
- İbn Muhammed et-Taberî, Riyâdu'n-Nadre, I-II, Dâru'l-Garbî'l-İsâmî, 1996.
- İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l- Kübrâ, I-VIII, Beyrut.
- İbn Seyyidü'n-Nâs, Uyûnu'l-Eser, I-II, Beyrut, 1993.

İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe fi Marifeti's-sahabe, I-VII, Kahire, 1970

_____, el-Kâmil fi't-Târih, Beytû'l-Efkâr, Beyrut.

Kal'acî, Muhammed Revvâs, Mevsû'atü Fıkhi Abdullah b. Mes'ud, Beyrut, 1992.

_____, Mevsû'atü Fıkhi Abdullah b. Ömer, Beyrut, 1995.

_____, Mevsû'atü Fıkhi Zeyd b. Sâbit ve Ebu Hureyre, Beyrut, 1993.

el-Kandehlevî, Yusuf, Hayâtü's-Sahabe, Dâru'l-Ma'refe, Beyrut.

Kettânî, Terâtîbu'l- İdariye, I-II, Beyrut.

Kur'an- Kerim Açıklamalı Meâli, TDV, Ankara, 1999.

Kurtubî, el-Câmi' li-Ahkâmü'l-Kur'an, I-XII, Kahire, 2005.

el-Makrîzî, İmtâu'l-Esmâ', I-XV, Beyrut, 1999.

Muhammed Hüseyin, ez-Zehebî, et-Tefsir ve'l-Müfessirûn, I-II, Dâru'l-Kütübü'l-Hadis, 1976.

Muhyiddin Müstevî, Abdullah b. Ömer, Dımışk, 1973.

Mustafa Fayda, Allah'ın Kılıcı Hâlid b. Velid, İstanbul, 2007.

el-Münâvî, Şeyh Abdurra'uf, Feyzu'l-Kadîr Şerhu'l-Camiu's-Sağîr, I-VI, Beyrut, 1988.

Müslim, Sahih, I-III, İstanbul, 1992, Çağrı Yayınları.

Mes'ûdî, Murûcu'z-Zehap, I-IV, Mısır, 1964.

Nesâî, Sünen, I-VIII, İstanbul, 1992, Çağrı Yayınları.

Nevevî, el-Minhâc Şerhu Sahîhi Müslim, I-XVIII, Beyrut, 1998.

en-Nisâbü'rî, Şerefü'l-Mustafâ, I-VI, Mekketü'l-Mükerrame, 2003.

er-Razî, Fahrettin, et-Tefsiru'l-Kebîr, I-XXXII, Tahran.

Sallâbi, Ali Muhammed, Osman b. Affan, Mekke, 2003.

Sa'd el-Mersîfî, Er-Resul ve'l-Yehûd, I-IV, Beyrut, 2002.

Semhûdî, Vefâü'l-Vefâ, I-II, Mısır, 1326.

es-Suyûtî, Celâleddin, Dürrü'l-Mansur fi't-Tefsîri bi'l-Mesûr, I-VIII, Beyrut, 2001.

_____, Târihi Hulefâ, İstanbul, 1952.

es-Süheyli, Ravdü'l-Ünf fî Tefsîr'is-Sîreti İbn Hişâm, I-VI, Beyrut.

eş-Şâmî, Sübülü'l-Hüdâ ve'r-Reşâd, I-XIV, Beyrut, 1993.

Taberânî, el-Mu'cemü'l-Kebîr, I-XXV.

Taberî, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir, Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülk, I, Beytü'l-Efkâr.

Tirmizî, Sünen, I-VI, İstanbul, 1992, Çağrı Yayınları.

Vâkıdî, Megâzi, Beyrut, 1984.

Vekî', Muhammed b. Haleh İbn Hayyan, Ahbâru'l-Kudât, Beyrut, 2001.

ez-Zehebî, Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ, Beyrut, 2004.

Zerkânî, Şerhu'l-Mevâhibü'n-Ledüniyye, Beyrut, 1996.

HANIM SAHABELER

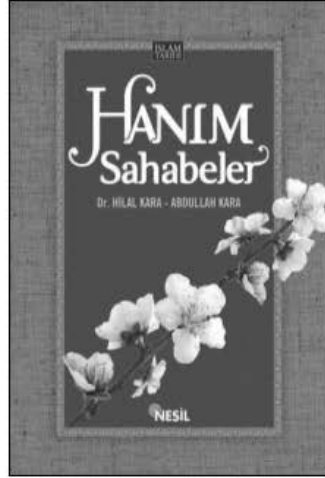
Dr. Hilal Kara
Abdullah Kara

416 sayfa

(0212) 551 32 25

www.nesilyayinlari.com

Günümüz Müslüman kadını, kendisine empoze edilmeye çalışılan, ancak fıtratı ile tutarlı olmayan şahsiyet ve kimlikler altında ciddi bir rol karmaşası yaşamaktadır. Bu gün insanlığın, bilhassa yeni nesillerin yetiştirilmesinde en önemli rol sahibi olan kadının örnek alabileceği şahsiyetlere her zamankinden daha çok ihtiyaç var.

Hiz. Peygamber'in (a.s.m.) rahle-i saadetlerinde terbiye görmüş, Güllerin Efendisi'nin eğitiminden geçmiş sahabe neslinin örnek hayatı bu ihtiyaca en güzel şekilde cevap verecek örnek hayatlardır. Çözünsüz gibi görünen ya da çözümü İslam dışında aranan nice problemin çözümü, yolumuzu ve karanlık dünyamızı aydınlatan yıldız mesabesindeki sahabilerin örnek hayatlarında saklıdır. Bu hayatlar, yaşamımızın her karesi için canlı ve pratik çözümlerle süslü birer hazinedir.

En başta Allah Resûlü'nün (a.s.m.) hane-i saadetlerinde yetişen kızları torunları...

Hiz. Ebû Bekir, Hiz. Osman, Ebû Hüreyre, Zeyd b. Sâbit gibi yıldızların anneleri...

İslam'ın ilk günlerinde Müslüman olup işkencelere maruz kalan Nehdiyye binti Ümeyye. Dikenler arasında nadide bir gül gibi açan Büsre binti Saffân. Eşini gerdekten şehâdete uğurlayan Cemile binti Abdullah. Allah Resûlü'nü (a.s.m.) evinde ağırlayan Ümmü Byyûb. Yâd ellerde eşini kaybedip inancından taviz vermeden bir başına ayakta duran Ramle Hatun. Eşi, kardeşi, oğlu şehit olmuşken, "Allah Resûlü (a.s.m.) hayatta olduktan sonra bütün musibetler hafif kalır" diyerek darlık ve zorluklara meydan okuyan Peygamber âşiği Hint binti Amr. Hemşire, doktor, âlime Ümmü Atiye. Ve kadınlar âleminin gökkubbesinde yıldız misali parıldayan daha nice hanım sahâbeler...

Gelin o yıldızlar sizin âleminizi de aydınlatsın.

HANIM SAHABİLER ANSİKLOPEDİSİ

Dr. Hilal Kara
Abdullah Kara

416 sayfa

(0212) 551 32 25
www.nesliyyayinlari.com

Çocuklar etrafında olup bitenleri sürekli gözlemekte, görüp duyduğunu tertemiz hafızasına kaydetmektedir. Bunun için anne-baba veya yakın çevre örneklik konusunda çok hassas ve duyarlı olmalıdır. Daha da önemlisi en iyi, en doğru ve en isabetli örneğin en güzel şekilde sunulması ve gösterilmesi gerekir.

En iyi örnek kimdir? Bir Müslüman olarak bu sorunun bir tek cevabı vardır: Peygamber Efendimiz (a.s.m.).

Peki, biz, anne-baba, yakın akraba veya toplum olarak böyle bir sorumluluğun farkında mıyız? Bu sorumluluğun gereklerini yerine getirebiliyor muyuz? İnsanlığın yegâne örneği ve rehberi olan Efendimizin (a.s.m.) çocuklara yaklaşımını, uyguladığı eğitim yöntemlerini yeterince biliyor muyuz?

"Çocuk Sahabiler" isimli kitap işte bu önemli sorulara cevaplar sunma maksadıyla hazırlandı.

Bu kitapta örnek birer anne-baba olmanın yollarını Sahabe-i Kiram'dan 60 yıldız misal şahsiyetin dilinden öğrenecek, hissedecek ve yaşayacaksınız. Siz yaşıdıkça çocuklarınızın tertemiz ruhlarında Nebvi bir gelecek, nurlu bir istikbal yeşermeye başlayacaktır.